



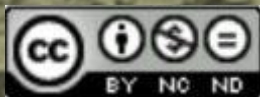
VARU

Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

ISSN 2623-7237

Godina 7 / Broj 14/ 2024



Varaždinski učitelj

digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Varaždin, ožujak 2024.

ISSN 2623-7237

Nakladnik

Varaždinski učitelj-digitalni stručni časopis za odgoj i obrazovanje

Glavni i izvršni urednik

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf.

Grafička priprema i dizajn

Zoran Hercigonja

Izdanje časopisa

Godina 7 / Broj 14/ 2024.

Kontakt

e-mail: zoran.hercigonja@gmail.com

ISSN 2623-7237

1. DIJANA PENAVALA, IVANA KOZIĆ-OBILJEŽEN SVJETSKI DAN VIDA [6]
2. MARTIN HADELAN – POTENCIJAL PEDAGOŠKOG SAVJETOVANJA U RADU S UČITELJIMA [14]
3. IZV. PROF. DR. SC. SANDRA KADUM-KRIŽALJKE U RAZREDNOJ NASTAVI: RAZVOJ KONCENTRACIJE, PAŽNJE I RASUĐIVANJA UČENIKA [20]
4. MATEJA MARČUN-UMJETNIČKA DJELA VELIKIH MAJSTORA KAO MOTIVIRAJUĆI ČIMBENIK U POUČAVANJU LIKOVNE UMJETNOSTI [31]
5. MATEJA MARČUN-ZABAVNA POVIJEST U NIŽIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE [38]
6. KLAVDIJA BURAZER-KMAMIŠIBAJ U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE [46]
7. KLAVDIJA BURAZER-ŠKOLSKI VRT ZA MALE VRTLARE [52]
8. ROSVITA DOMAJNKO – PČELA [58]
9. KATJA KONJAR-SIEBENSCHRITT ILI ZIBENŠRIT [67]
10. LUKA SVOLJŠAK-MARATON S UČENICIMA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA [76]
11. LUKA ŠVOLJŠAK-PREPORUKE ZA UKLJUČIVANJE UČENIKA S ASTMOM U NASTAVI SPORTA [82]
12. LUKA SVOLJŠAK-UČENIK S CEREBRALNOM PARALIZOM I ZIMSKE POKRETNE AKTIVNOSTI [88]
13. EVA POZVEK-LUTKA MOJA PRIJATELJICA [97]
14. EVA POZVEK-PAMĆENJE [106]
15. EVA POZVEK-SPOLNI ODGOJ DJECE PREDŠKOLSKOG DOBA [117]
16. EVA POZVEK-TIMSKI RAD U REGGIO EMILIJU PEDAGOŠKI KONCEPT [126]
17. IVANA OSTRICKI-DIJALOŠKO I INTERAKTIVNO ČITANJE KAO METODE POTICAJNOG ZAJEDNIČKOG ČITANJA [132]
18. MARINA TRSTENJAK PETRAN – ZVUČNO ONEČIŠĆENJE [141]
19. SANDRA RUSEC BELAJ-JEDINSTVO RIJEČI I SLIKE [148]
20. MARINA GARIĆ-POJAVA SUICIDALNIH MISLI KOD UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE [152]
21. MARINA GARIĆ-SEKSUALNO ZLOSTAVLJANA DJECA [158]
22. MARINA GARIĆ-RAD S DJECOM I RODITELJIMA NAKON PREKIDA BRAČNE / PARTNERSKE ZAJEDNICE [165]
23. MARTINA SIMIĆ MEZNARIĆ – 15. FESTIVAL PRAVA DJECE [171]
24. MARTINA SIMIĆ MEZNARIĆ-PREHRAMBENE NAVIKE I TJELESNA AKTIVNOST [177]
25. TEA PAVIČIĆ ZAJEC, TAMARA REĐEP, JELENA BISTROVIĆ – UTJECAJ KORIŠTENJA MOBILNIH (PAMETNIH) TELEFONA NA ŠKOLSKI USPJEH UČENIKA [188]
26. ZORAN HERCIGONJA-UČINCI UPORABE ONLINE ALATA NA RAZVOJ VJEŠTINA I KOMPETENCIJA UČENIKA [194]
27. ANJA BIZJAK – POTICANJE ČITANJA U PRVOM RAZREDU [199]

Stručni rad

OBILJEŽEN SVJETSKI DAN VIDA

Dijana Penava, prof. biol.i kem.

Ivana Kozić , prof. eng.j. i pov.

Osnova škola „August Cesarec“ Ivankovo

Sažetak

Učenici osmoga a razreda Osnovne škole „August Cesarec“ u Ivankovu 12. listopada 2023. godine obilježili su Svjetski dan vida. Ostvarena je suradnja s Udrugom za gluhoslijepe osobe grada Osijeka i Osječko-baranjske županije. Tijekom sata razrednika učenici su imali organizirano predavanje, vježbu, radionicu i vježbu znakovnog jezika. Učenici su učili pisati na mašini Braillovim pismom. Koristili su rekvizite pomoću kojih su doživjeli svijet gluhoslijepih osoba. Vježbali su pristupiti osobi na pravilan način s ciljem da steknu povjerenje osobe kojoj je to potrebno. Vježbom uz pomoć slušalica i naočala učenici su se kretali hodnikom škole, učili strpljenju i razumijevanju. Znakovni jezik učili su na način da povezuju znak rukama i značenje riječi. Brzo su povezali i usvojili jednoručnu i dvoručnu abecedu. Saznali su puno o osobnosti osoba koje su gluhoslijepe, njihovoj iskrenoj komunikaciji i pozitivnom odnosu prema drugim osobama. Susret sa stvarnim situacijama učenike pokreće na djelovanje i promišljanje. Svaka aktivnost koja kod učenika potiče pozitivno ponašanje potrebno je češće uvoditi u praksu.

Ključne riječi: Svjetski dan vida, gluhoslijepe osobe, Braillovo pismo, znakovni jezik, kretanje

1.Uvod

Dana 12. listopada 2023. godine u Osnovnoj školi „August Cesarec“ Ivankovo obilježili smo Svjetski dan vida. Osjetila su osnovni mehanizam čovjeka za svakodnevno funkcioniranje. U razgovoru s djecom oni smatraju da je vid jedan od najvažnijih, treba ga zaštititi i čuvati. Međutim, što je s onim osobama koje su tijekom nekih trauma ili posljedica bolesti izgubili vid. Kako se kreću, na koji način komuniciraju, što je važno tijekom njihovog svakodnevnog života i kako im pomoći. Učenici su izrazili želju otkriti odgovore na pitanja koja ih zanimaju. Djeca sve svoje aktivnosti podrazumijevaju pod normalno, teško doživljavaju tuđe prepreke, poteškoće ili probleme u kojima se netko nalazi. Vlastitim iskustvom tek dožive stvarni problem i realnost situacije. Nastavnica hrvatskoga jezika često ističu važnost čitanja lektire. Mnogim učenicima ne čitaju lektiru i to im se „ne da“. S ciljem da se djecu probudi iz njihove monotonije, ali i da dobiju odgovore na njihova postavljena pitanja nastavnica engleskog jezika Ivana Kozić i nastavnica biologije i kemije Dijana Penava organizirale su obilježavanje Svjetskog dana vida s učenicima 8.a razreda.

2.Suradnja s Udrugom gluhoslijepih

Nastavnice su u goste pozvale članove Udruge za gluhoslijepih osoba grada Osijeka i Osječko-baranjske županije. Cilj udruge je osobe s gluhoslijepošću aktivno i potpuno uključiti u društvenu zajednicu. Jedno od područja djelovanja udruge je odgojna i obrazovna, a to podrazumijeva provođenje specifičnih edukacijsko-rehabilitacijskih radionica za djecu. Iz Osijeka došle su prevoditeljice za gluhoslijepe osobe Maja Berger i Silvija Bosilj, učenicima su donijele razne rekvizite pomoću kojih su približile način života i funkcioniranje takvih osoba.

2.1.Kako pristupiti gluhoslijepoj osobi?

Povodom boravka predstavnika udruge za učenike je pripremljeno predavanje, zatim radionica i za kraj učenje komunikacije znakovnog jezika. Tijekom predavanja učenici su upoznati kako pristupiti osobi koja ne vidi, na koji način ju primiti za ruku kako bi se osoba osjećala sigurno. Prezentirano je kako osobi pomoći da sjedne i ustane (vidjeti sliku 1.).



Slika 1. Provedba vježbe kako pristupiti gluhoslijepoj osobi i pomoći joj da sjedne

2.2.Korištenje Brailleovog pisma

Iz udruge su donijeli pisači stroj s Brailleovim pismom. Za stroj je potreban poseban papir. Sam proces pisanja nije jednostavan i brz. Učenici su isprobali ispisati svoje ime. Naglasak je na pravilnom držanju prstiju i pritisku na tipke stroja kako bi se pravilno na papir utisnulo slovo (slika 2.).



Slika 2. Pisanje na stroju

Svi su htjeli pokušati ispisati svoje ime, a najčešći komentar je bio: „To nije lagano i jednostavno.“. Zanimalo ih je koliko dugo se tiska knjiga na Brailleovom pismu, ima li ih u knjižnici za posuditi i koliko čitaju osobe koje ne vide. Saznali su da glohoslijepi imaju svoje virtualne književne susrete, gdje razgovaraju o pročitanim djelima te da jako vole čitati. Njihov doživljaj čitanja puno je jači od našeg doživljaja. Njihov svijet nije bombardiran svim vizualnim informacijama iz svijeta pa njihov osvrt na pročitano djelo je drugačije, pročišćeno i emotivnije.

2.3.Praktična radionica o iskustvu gluhoslijepih osoba

Nakon predavanja i pisanja započela je radionica. Prvi dio radionice odnosio se na kretanje kroz hodnik škole, spuštanje niz stepenice i penjanje uz stepenice, ali uz vodstvo. Iz udruge su donesene naočale i slušalice. Kada bi učenik stavio naočale i slušalice u potpunosti se prekine osjet sluha i vida, te osjete kako izgleda svakodnevica gluhoslijepih osoba (vidjeti slike 3. i 4.).



a)



b)

Slika 3. a) Učenici sa slušalicama i naočalama (rekviziti za vježbe); b) šetnja stubištem



a)



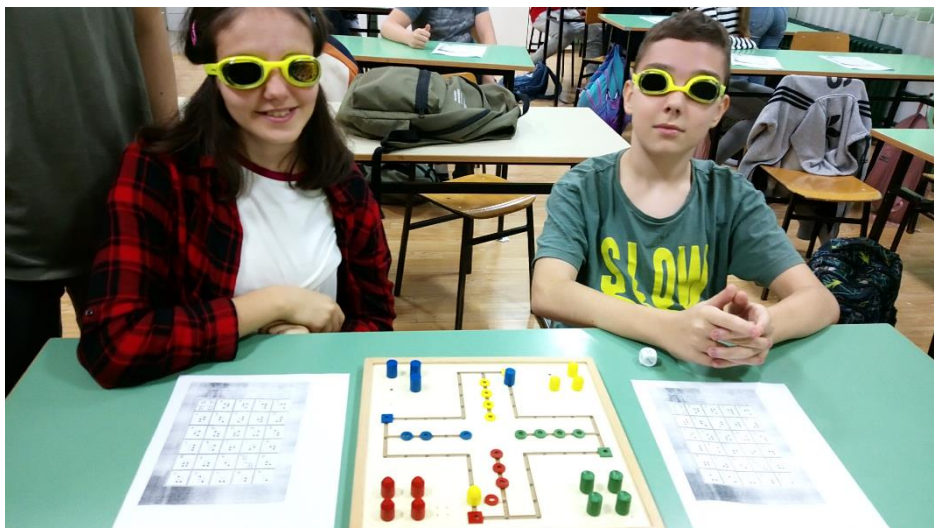
b)

Slika 4. a) Šetnja hodnikom; b) šetnja stubištem

Učenici je objašnjeno da tijekom kretanja kroz neki prostor obavezno je osobi koja ne vidi opisati gdje se nalazi, koga susreće, kako izgleda prostor kojim se kreće. Ovaj dio radionice djeca su emotivno doživjela. Osjetili su koliko je važno vjerovati drugima, povjerenje za iskrenom pomoći drugih. Vježba kretanja kroz školske hodnike, susretanje s preprekama poput stepenica. Djeca koja su izašla iz učionice na vježbu i djeca koja su se vratila s vježbi nisu bili isti. Oplemenjeni s jednim velikim iskustvom koji su mnogi i prenijeli na papir i zaključili da su sretni što su zdravi, kreću se samostalno i sve oko sebe mogu doživjeti te se kretati samostalno, ali i koliko je važno pomoći drugima i imati razumijevanja i strpljenja ukoliko se susretnu s osobama kojima je potrebna njihova pomoć.

2.4.Društvene igre

Osim što gluhoslijepe osobe čitaju knjige, one se sastaju i igraju društvene igre. Učenici su zaigrali domino, karte, memori, šah i čovječe ne ljuti se. Nije bilo lako ni igrati se zaključili su učenici. Bilo je tu smijeha, trudili su se (vidjeti slike 5. i 6.)



Slika 5. Tijekom igre „Čovječe, ne ljuti se“



Slika 6. Tijekom igre šaha

Primijetili smo da su učenici bili smireniji, koncentriraniji i razina strpljenja bila ih je puno veća od uobičajene. Kada bi stavili naočale i slušalice, a igrali neku društvenu igru uočili smo da djeca jako koriste osjet dodira, ali i promišljanju. Nije bilo trenutka da djeca gube strpljenje ili u slučaju da ne pobjeđuju da odustaju ili ne žele više igrati jer „nešto nije uredu“. Sada su se još više trudili, bili su smireni, promišljali su i pokazali veći stupanj tolerancije prema suigračima.

2.5.Znakovni jezik

U posljednjoj fazi organiziranog druženja s predstavnicima iz Udruge gluhoslijepih učenici su učili komunicirati znakovnim jezikom. Vježbali su jednoručnu i dvoručnu abecedu (vidjeti sliku 7.). Primjeri osvrta učenika prikazani su na slici 8.



a)



b)

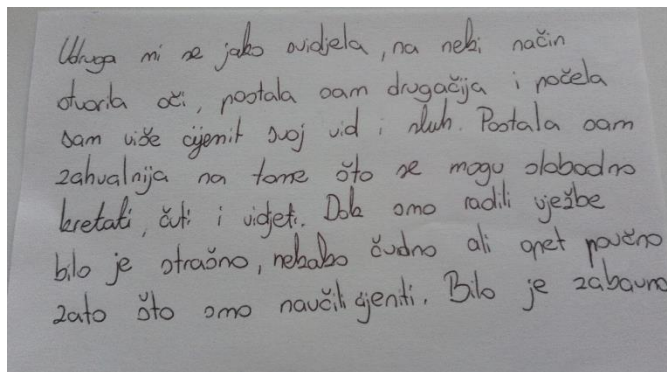
Slika 7. a) Učenik dvoručnom abecedom prikazuje svoje ime; b) učenice vježbaju

Mislim da je ova radionica
bila jako lijepa jer sada puno
više cijenimo svoj vid, sluh i glas
i imamo više razumijevanja za
one koje navedeno i nemaju.
Osim što je bilo lijepo bilo je i zabavno,
a najviše mi se svidio znakovni jezik
koji sam oduvijek imala želju naučiti.

a)

Na radionici sa gluho nijeme mi je
bilo jako zanimljivo. Naučila sam jako
puno novih i zanimljivih stvari. Saznala
sam na koji se način oni koriste
stvarima koji se koriste u svakodnevnom
životu. Biti gluho nijem nije ni malo biko
i zato sad više cijenim to što mogu
u potpunosti čuti i vidjeti.

b)



c)

Slika 8. Osvrti učenika

3. Zaključak

Zahvaljujući trudu Udruge gluhoslijepih učenici su puno naučili, razvili osjećaj za druge, jačali samopouzdanje i kvalitetnije vrednovali obavljanje svakodnevnih obaveza poput odlaska u školu, druženje s prijateljima. Ova radionica bila je najuspješnija radionica provedena na satu razrednika. Obuhvatila je brojne aktivnosti koje su dotaknule svakog učenika na promišljanje, razumijevanje i odgovornost. Zaključili smo kako sve navedene aktivnosti povoljno utječu na mentalno zdravlje djece. U njihovom svijetu veliki problem je što će obući, zašto baš to moram sada, učenje i sl. kroz sve navede aktivnosti djeca su naučila kako biti zahvalan i na malim sitnicama te pokazati i da male sitnice mogu donijeti sreću. Zahvaljujemo se djelatnicama udruge koji su kroz svoje navedene aktivnosti ujedinile zdravstveni građanski odgoj i uspješno sve prezentirale učenicima. Učimo djecu da budu mladi ljudi puni razumijevanja i spremni za pomoć svima kada je to potrebno. S učenicima je provedena evaluacija iz koje se najbolje može zaključiti o uspješnosti provedenih aktivnosti (vidjeti sliku 8.).

4. Popis literature

1. ByShe.hr. Kako Odgajati generaciju Alfa? 3R – recept za Suvremeno Roditeljstvo. URL: <https://she.hr/kako-odgajati-generaciju-alfa-3r-recept-za-suvremeno-roditeljstvo/> (22.11.2023.)
2. Hrvatski savez gluhoslijepih osoba Dodir (2023). Zdravstvo za sve -smjernice u radu s gluhoslijepim pacijentima.

Stručni rad

POTENCIJAL PEDAGOŠKOG SAVJETOVANJA U RADU S UČITELJIMA

Martin Hadelan
Osnovna škola Veliki Bukovec

Sažetak

Unaprjeđivanje kvalitete odgojno-obrazovnog procesa jedan je od temeljnih poslova svakog pedagoga. U okvirima pedagoškog djelovanja, rad i suradnja s učiteljima predstavljaju važan preduvjet za ostvarivanje napretka kvalitete. Pedagog, između ostalog, s učiteljima ostvaruje suradnju putem praćenja ili opservacije nastave. Potencijal pedagoškog savjetovanja učitelja određuje se upravo u momentu analize i razgovora o nastavi, gdje učitelj kao tražitelj savjeta ulazi u proces ponovnog učenja putem kojeg ga se vodi do samoobrazovanja i potiče na pedagoško djelovanje, a sve u svrhu ostvarivanja promjena u nastavi radi njezinog unaprjeđivanja.

Ključne riječi: pedagog, savjetodavno djelovanje, praćenje nastave, suradnja s učiteljima

1. Uvod

Pedagoška se djelatnost u školskim ustanovama sastoji od niza zadataka koji se odnose na posredni i neposredni rad sa svim čimbenicima odgojno-obrazovnog procesa. Prema *Zakonu o odgoju i obrazovanju* [8] stručni suradnici obavljaju neposredni rad s učenicima i ostale stručno-razvojne i koordinacijske poslove. Poslove stručnih suradnika pedagoga detaljnije propisuje *Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi* [5], a navodi kako između svih relevantnih poslova pedagog analizira i vrednuje djelotvornost odgojno-obrazovnog rada škole, sudjeluje u analizi rezultata odgojno-obrazovnog procesa te savjetuje i pomaže u radu učiteljima. Unaprijeđivanje nastave time postaje jednim od ciljeva suradnje s učiteljima, a pedagoškim se savjetovanjem omogućuje razmišljanje o nastavi i implementaciji postupaka, metoda i strategija kojima se ona razvija. Pedagog kao voditelj savjetodavnih razgovora ima ulogu reflektirati rad učitelja u nastavi te ih upoznati s mogućim promjenama potrebnima za podizanje kvalitete odgojno-obrazovnog procesa.

2. Pedagoško savjetovanje

Svako savjetovanje u školskoj ustanovi naziva se školskim savjetovanjem [1]. Ono se kao pojam u školskom kontekstu shvaća dvostruko: u širem i užem smislu. Resman i sur. [6] navode kako se savjetovanje u širem smislu smatra onim koje se odnosi na posredno oblikovanje odgojno-obrazovnog procesa i socijalnog okruženja cjelokupne školske ustanove, dok je savjetovanje u užem smislu orijentirano jednom ili više subjekata čija je potreba za savjetovanjem proizašla iz izazova, neodlučnosti ili teškoća. Postavljanjem školskog savjetovanja u kontekst nastavnog procesa, učitelji postaju subjekti kojima je nerijetko savjetovanje potrebno. Osim različitih neformalnih oblika savjetovanja koje učitelj može dobiti od ravnatelja ili kolega u školi, relevantnu ulogu u unaprijeđivanju nastavnog procesa putem savjetovanja imaju pedagozi.

Brnas [1] navodi dva pristupa kojima savjetovanje postaje pedagoško: prvi se odnosi na njegovu primjenu u pedagoškom području, dok drugi proizlazi iz potrebe da ga provodi upravo pedagog koji je dovoljno kompetentan voditi razgovor i na taj način pružati pomoć drugima. Hechler [3] pedagoško savjetovanje dovodi u vezu s temeljnim pitanjima pedagogije – odgojem i obrazovanjem. Govori kako se ljudi rađaju s potrebom za odgojem koji će ispuniti njihove potrebe, ali i pokrenuti procese učenja koji im pomažu da dosegnu stanje obrazovanosti. Pedagoško savjetovanje se tada očituje u potrebi da se odgojem i odgojnim sredstvima „iniciraju procesi učenja koji čovjeku omogućavaju da se sam obrazuje“ [3]. Na taj način svi čovjekovi problemi postaju problemi učenja, a tražitelj savjeta mora prihvatiti „vlastitu bespomoćnost“ i priznati da je potrebno nešto naučiti kako bi savladao problem [3]. Od ovakve odredbe pedagoškog savjetovanja polazi i autorica Vrcelj [7] koja ga definira kao „dizajn procesa učenja, koji je autonoman i samodinamičan proces strukturiranja“. Pedagozi su u tom slučaju „zamjenski učitelji“ koji prihvaćaju problem učenja i vode tražitelja savjeta do stanja (samo)odgoja i (samo)učenja [3]. Naglasak je tako na omogućavanju procesa ponovnog učenja kojim osoba dolazi do samostalnog djelovanja u okvirima (samo)odgoja i (samo)obrazovanja. Budući da pedagozi savjetodavno djeluju pružanjem informacija i spoznaja u sferi pedagoškog vođenja i upravljanja te da je naglasak uvijek na odgojnoj i afektivnoj sferi orijentiranoj prema osobama [2], pedagoško se savjetovanje može provoditi s više odgojno-obrazovnih čimbenika. Prvenstveno je riječ o učenicima kao skupini kojoj je u području odgoja i odgojnih vrijednosti savjetovanje najpotrebnije, no iz uzorka savjetovanja ne treba isključiti učitelje, roditelje ili ostale školske djelatnike. Dapače, s obzirom na namjeru

pedagoškog savjetovanja, ono svakako mora biti orijentirano prema svima, a posebice iz razloga što odgojno-obrazovni proces i kvaliteta njegovih ishoda ne ovise samo o učenicima. Posljedično, u kontekstu unaprjeđivanja nastave, učiteljima je ponovni proces učenja omogućen u sklopu pedagoškog savjetovanja koje obavlja pedagog unutar svoje uloge u procesu praćenja nastave.

3. Praćenje nastave – suradnja s učiteljima

U široku lepezu zadataka i poslova pedagoga ubraja se i suradnja s učiteljima. Prema vrsti, suradnja može uključivati učitelja pojedinca, grupu učitelja, kao i učitelja početnika [2]. Suradnja s učiteljem pojedincem je višestruka, a ovisna je o pojavi određenog problema u radu učitelja. Do suradnje tako može doći na dva načina:

1. Učitelj samostalno uočava problem i traži pomoć pedagoga
2. Pedagog ili učitelj uočavaju problem, ali učitelj ne traži pomoć
 - a. Pedagog uočava problem i priopćuje učitelju sumnju na problem
 - b. Učitelj nerado rješava problem, ali ga dobro uočava te obavještava pedagoga da ga riješi
 - c. Učitelj je sklon odgađanju problema [2]

S obzirom na preduvjete suradnje i razinu odnosa, pedagozi bi trebali koristiti različite pristupe uvođenja učitelja u savjetodavni kontekst s ciljem uklanjanja teškoća s kojima se susreću. U odgojno-obrazovnim situacijama, teškoće na koje učitelji nailaze između ostalog su povezane i s nastavim procesom. Mogu proizaći iz didaktičko-metodičkih postavki nastave, discipline u razredu, komunikacije s učenicima, socijalnog ozračja, planiranja sata, pripreme sata i slično. U slučaju kada učitelj uoči problem (teškoću) u svojem radu u nastavi i zatraži pomoć, pedagog pokrene suradnju s učiteljem i pruža mu savjetovanje. Međutim, pedagozi često mogu uočiti određenu teškoću u radu učitelja jednim od svojih temeljnih poslova – praćenjem nastavnog procesa.

Praćenje nastavnog procesa smatra se glavnom poveznicom pedagoga s nastavom. Kako bi taj zadatak bio uspješan, potrebno je slijediti nekoliko etapa. Jurić [2] navodi sedam osnovnih etapa uspješnog praćenja nastavnog procesa naglašavajući međusobnu suradnju pedagoga i učitelja:

1. Ostvarivanje specifične veze pedagoga s učiteljem u kojoj se potiče učitelja na prihvaćanje novog oblika suradnje koja izlazi iz njezinih tradicijskih okvira.
2. Zajedničko planiranje nastave pedagoga i učitelja kojim se predviđaju didaktičko-metodički aspekti nastave i mogući problemi s rješenjima. U ovoj etapi oba subjekta su ravnopravna i zajednički analiziraju planirani rad.
3. Sljedeća je etapa prikupljanje podataka o samoj nastavi – postave se ciljevi promatranja te odrede tehnike i načini prikupljanja podataka. Učitelja se s vremenom potiče da čim samostalnije vrši samopromatranje nastave u skladu s postavljenim ciljevima.
4. Zatim slijedi izvođenje nastavnog procesa u kojem se implementiraju planirane zamisli te se ostvaruju subjektivni i objektivni potencijali.
5. Analiza nastavnog procesa podrazumijeva kritički i samokritički pogled na nastavu, a preporuča se da subjekti pojedinačno analiziraju nastavu kako ne bi došlo do međusobnog utjecanja na analizu sata. Nakon samostalne analize radi se zajednička analiza sata u kojoj se dvije analize nadopunjuju.

6. Potom se planira konstruktivni i produktivni razgovor u kojem se pronalaze odgovori na ključna pitanja te se analiziraju važni dijelovi sata.
7. Zadnja etapa je upravo razgovor koji je najdinamičniji dio u procesu praćenja nastave, a pedagog može i pred drugim učiteljima voditi takav razgovor kako bi se smanjila mogućnost nesporazuma s onim učiteljima koji razgovor smatraju pitanjem prestiža (da moraju biti uvijek u pravu).

Vidljivo je da je praćenje nastave proces u koji je potrebno uključivati i same učitelje, a što dosta često nije slučaj. Pedagog u tom procesu ima i važnu savjetodavnu ulogu spram učitelja, i to ne samo nakon provedbe analize rezultata praćenja nastave, već i u prvim etapama praćenja. Takvu vrstu savjetovanja, kao što je već istaknuto, nazivamo savjetovanjem u užem smislu jer pedagog radi individualno s učiteljem kao subjektom vlastite nastave. Od svih zajedničkih etapa u kojima se planira, realizira i analizira nastava određenog učitelja, pedagoški razgovor savjetovanja, koji se vodi na kraju procesa praćenja nastave, temeljni je izvor poticanja djelotvornih promjena u djelovanju učitelja u nastavi.

4. Razgovor kao metoda pedagoškog savjetovanja

Razgovor se smatra najčešćom metodom u nastavnoj i pedagoškoj interakciji odgojno-obrazovnih djelatnika s učenicima [4]. U domeni pedagoškog savjetovanja, razgovor se može odrediti kao pedagoški razgovor ili razgovor savjetovanja. Distinkcija u terminologiji polazi od postavke da se pedagoški razgovor odnosi na svaki razgovor s učenicima ili drugim subjektima u izvannastavnim situacijama u školi [4]. S druge strane, razgovor savjetovanja je također pedagoški, ali podrazumijeva i određeno pedagoško djelovanje [2]. U tom kontekstu pedagoški razgovor može poprimiti neformalni oblik, dok je razgovor savjetovanja više usmjeren ostvarivanju odrednica definicije pedagoškog savjetovanja. Na taj način metoda razgovora u pedagoškom savjetovanju postaje sredstvom za poticanje učenja kod tražitelja savjeta. Tako shvaćen razgovor ima potencijal praktičnog unaprjeđivanja nastave kod učitelja čija se nastava prati i čiji se rad savjetuje, jer puko informiranje o uspješnosti ili neuspješnosti nastave ne daje mnogo prostora učiteljima za napredak. Djelovanje kroz pedagoško savjetovanje trebalo bi predstavljati moment u kojem učitelji ponovno uče o važnim odrednicama nastave i načinima njezina izvođenja. Razgovor savjetovanja u ovom je slučaju sredstvo, metoda ili jedan element koji pedagozi mogu koristiti u svom savjetodavnom pedagoškom djelovanju da bi učiteljima pomogli da svoju nastavu ostvaruju kvalitetnije i lakše.

5. Zaključak

Analiza i procjena kvalitete nastavnog procesa značajni su aspekti unaprjeđivanja rada učitelja i školske ustanove, a pedagoškim savjetovanjem osiguravaju se uvjeti za njihov razvoj. Usustavljivanjem pedagoškog savjetovanja u proces promatranja i hospitacije nastavnog procesa kao oblika suradnje s učiteljima, stvara se temelj pedagoškom djelovanju u ostvarivanju promjena u nastavi. Potencijal pedagoškog savjetovanja u radu s učiteljima odnosi se na mogućnost stvaranja i provođenja preduvjeta za unaprjeđivanje rada učitelja u nastavi, razvijanju njegovih kompetencija i vještina, poticanju na prihvaćanje suvremenih metoda i oblika rada te sveukupno mijenjanje učitelja u skladu s potrebama današnjeg društva.

6. Literatura

- [1] Brnas, N. Iskustva i potrebe školskih pedagoga u pedagoškom savjetovanju učenika (diplomski rad). Zagreb: Filozofski fakultet Sveučilišta u Zagrebu; 2021. 72 str.
- [2] Jurić, V. Metodika rada školskog pedagoga. Zagreb: Školska knjiga; 2004. 395.str.
- [3] Hechler, O. Pedagoško savjetovanje. Zagreb: Erudita; 2012. 163. str.
- [4] Pažin-Ilakovac, R. Od savjetodavnog rada do pedagoškog savjetovanja u školi. Magistra ladertina. 2015;10(1):49-63. Dostupno na: <https://hrcak.srce.hr/154214>
- [5] Pravilnik o tjednim radnim obvezama učitelja i stručnih suradnika u osnovnoj školi (mrežne stranice). Zagreb: Narodne novine; 2014. [citirano 20.11.2023.] Dostupno na: https://narodne-novine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2014_03_34_613.html
- [6] Resman, M., Staničić, S. i Matošević, L. L. Savjetodavni rad u vrtiću i školi. Zagreb: Hrvatski pedagoško-književni zbor. 2000. 235.str.
- [7] Vrcelj, S. Pedagoško savjetovanje. Rijeka: Filozofski fakultet u Rijeci. 2020. 144. str.
- [8] Zakon o odgoju i obrazovanju u osnovnoj i srednjoj školi (mrežne stranice). Zagreb: Narodne novine; 2022. [citirano 20.11.2023.] Dostupno na: <https://www.zakon.hr/z/317/Zakon-o-odgoju-i-obrazovanju-u-osnovnoj-i-srednjoj-%C5%A1koli>

Stručni rad

**KRIŽALJKE U RAZREDNOJ NASTAVI:
Razvoj koncentracije, pažnje i rasuđivanja učenika**

Izv. prof. dr. sc. Sandra Kadum
Sveučilište Jurja Dobrile u Puli
Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti

Sažetak:

Križaljke su najraširenija igra mladih, i onih manje mladih. Njihovo rješavanje u nastavi doprinosi poticanju razvoju koncentracije, upornosti i razmišljanju, te kombinacijama stvaralačkih sposobnosti, pri čemu se povećava razina pažnje i aktivnosti, te razvoj kreativnog rasuđivanja i učenja.

Ključne riječi: koncentracija, križaljke, rasuđivanje, sposobnost

1. Ukratko o križaljka

Jedna od najraširenijih igara na svijetu je rješavanje križaljki. Prva križaljka pojavila se u Velikoj Britaniji krajem 1913. godine, kreirao ju je novinar Arthur Wynne. Bila je podijeljena poljima i skupinama riječi koje su se međusobno križale okomito i vodoravno, i nije imala crnih polja. Objavljivane su bile u dječjim knjigama i različitim periodičnim izdanjima.

Prvo tiskanje križaljke bilo je u časopisu *Pearson's Magazine*, a nekoliko godina kasnije objavljena je prva križaljka i u *Timesu*. Tijekom ranih godina 20-og stoljeća i drugi su počeli objavljivati križaljke, kada su i poprimile svoj karakterističan (današnji) oblik. Britanski sastavljači ubrzo su razvili nove oblike križaljki: jedna od njih je vrlo popularna kriptogramna križaljka; pravila sastavljanja i rješavanja za kriptogramku definirali su Ritchie i Macnutt. [4].

Autor prve objavljene hrvatske križaljke bio je Nikola Faller: objavljena je u *Pariškoj modi* 1. ožujka 1925. [7].

Sastavljači križaljki mogu vidjeti složene riječi u zadanom liku križaljke i tako stvoriti stotine jedinstvenih umotvorina. [4].

Križaljke se razlikuju s obzirom na način postavljanja za rješavanje. Razlikuju se sljedeće standardne križaljke:

- *Klasična križaljka* – Pravokutnog je oblika, rjeđe kvadratnog, obrojčena s unutarnje ili vanjske strane, izdvojenog opisa.
- *Talijanka* – Crna polja nisu unijeta u križaljku, pa rješavač, pored upisivanja traženih riječi, mora otkriti i ucrtati položaj crnih polja. Opisi se pišu za svaki redak (vodoravno) i svaki stupac (okomito), razdvojeni crticom, a na kraju opisa stoji broj crnih polja u danom retku odnosno stupcu.
- *Skandinavka* – Opisi pojmova nisu izdvojeni, već su upisani u samu križaljku na mjestima crnih polja ili u rubnim opisnim poljima: dodatnom retku i dodatnom stupcu, na gornjoj i lijevoj strani križaljke.
- *Švicarska križaljka* – Umjesto crnih polja, riječi se unutar križaljke razdvajaju debelim crnim linijama; na taj su način iskorišteni svi kvadratići unutar križaljke.
- *Slogovna križaljka* – U polja križaljke, umjesto pojedinačnih slova, upisuju se slogovi.

Nadalje, postoje križaljke bez opisa i za njihovo rješavanje nije potrebno znanje. Razlikuje se:

- *Brojevnna križaljka* nema opise, a sva polja su numerirana. U križaljku je upisan jedan ili dva osnovna pojma i slova se u tim riječima numeriraju, odnosno svakom slovu pridružen je određen broj. Kako je svakom broju pridruženo određeno slovo, križaljka se rješava tako da se brojevi zamjenjuju odgovarajućim slovima.
- *Kriptogramna križaljka* slična je brojevnoj križaljci: svakom broju odgovaraju po tri slova. Ne postoji jednoznačan odnos brojeva i slova kao što je u brojevnoj križaljci. Od ta tri slova dva su unaprijed zadana, a treće, nepoznato slovo, se dobiva odgonetanjem osnovnog pojma (ili osnovnih pojmova) križaljke.
- *Mozaična križaljka* – Kod ove križaljke dana su samo rješenja, najčešće poredana po abecedi, a rješavač mora pronaći njihova mjesta u križaljci i upisati ih.
- *Domino križaljka* – Bez opisa je; u njoj su zadani kvadratni ili pravokutni isječki ispunjenog lika, slični domino-pločicama, a rješavač ih slaže u lik kako bi dobio korektnu križaljku.

Postoje i drugi načini zadavanja križaljki, sve u cilju otežavanja ili usporavanja njihova rješavanja. Na primjer, *kombinirani način* gdje se za vodoravne pojmove daje opis kao kod klasične križaljke, a vertikalni su pojmovi navedeni kao spisak riječi

poredanih (najčešće) po abecedi, ili kao kod mozaične križaljke. Postoje i tzv. *kaos križaljka* kod koje su opisi samo nabrojani, bez numeriranja, tako da rješavač, pored što mora znati pojam koji je opisan, mora pronaći i njegovo mjesto u križaljci.

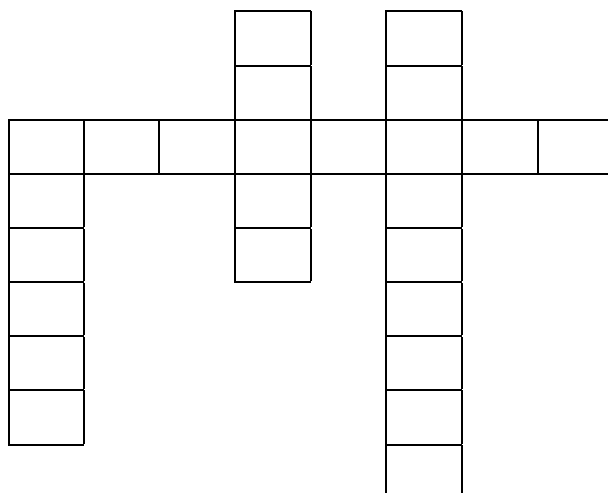
Izvori pitanja za križaljku mogu biti različiti rječnici, enciklopedije, različiti tekstovi... Ovisno o broju stupaca i broju riječi sustav generira križaljku s praznim poljima. Pitanja koja se odnose na vodoravna i okomita polja prikazuju se u samoj križaljci, ispod ili desno od križaljke, ovisno o tome kako je podešeno u postavkama. Rješavatelj odabire stupac ili redak kojim želi započeti rješavanje križaljke. [1].

Križaljke u nastavi, tj. rješavanje križaljki u nastavi, doprinose poticanju koncentracije i razvoju upornosti, pomažući razmišljanju te kombinacijama stvaralačkih sposobnosti, čime se povećava razina pažnje, rasuđivanja i učenja. [5].

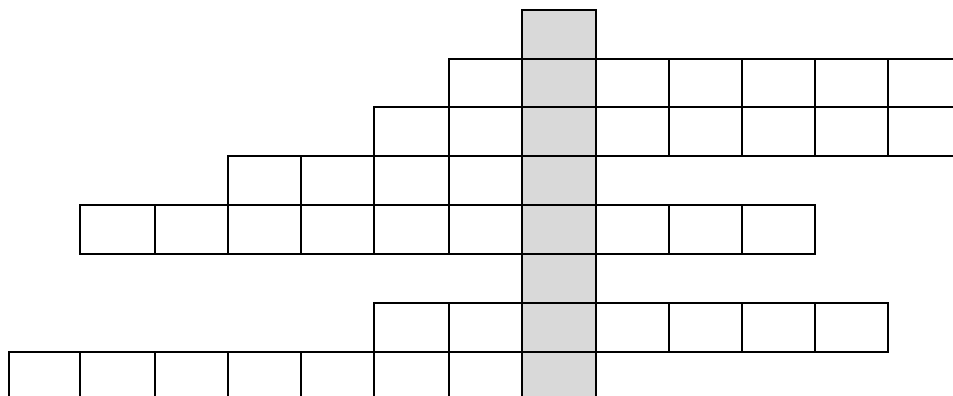
Navodimo nekoliko primjera križaljki koje čitaocima dajemo na rješavanje.

2. Primjeri križaljki

K₁ Riješite križaljku tako da u nju upišete sljedeće pojmove: ŠKOLA, UČENIK, UČIONICA, UČITELJICA.



- K₂** Riješite križaljku tako da u nju upišete sljedeće pojmove (nastavne predmete):
 ETIKA, GLAZBENI, LIKOVNI, MATEMATIKA, POVIJEST, PRIRODA.
 U osjenčana polja dobit ćete naziv još jednog nastavnog predmeta. Kojeg?



- K₃** Riješite križaljku osmosmjerku [3] tako da u njoj potražite sljedeće pojmove:
 BUBAMARA, CVIJET, DRVO, DUGA, KIŠOBRAN, LIST, MIŠ, OBLAK, PČELA,
 PTICA, PUŽ.

☀	O	D	U	G	A	S	I
N	A	R	B	O	Š	I	K
J	P	T	E	J	I	V	C
K	I	T	Š	O	M	P	L
A	Z	I	I	O	S	U	N
L	I	S	T	C	V	Ž	C
B	U	B	A	M	A	R	A
O	A	L	E	Č	P	E	D

Slova koja su ostala u križaljci upišite, redom, na prazne crte.

P _ _ L _ _ E K _ _ E D _ _ A _ _ _ U _ _ _ !

Koju ste izreku dobili?

20	+		-		=	19
+		+		+		
	+	9	-		=	8
-		-		-		
	+		-	2	=	9
=		=		=		
16		12		10		

[illegible]

K6 Riješite križaljku [8; autor: Vjeko Hudolin]:

AUTOR: VJEKO HUDOLIN	PRILOG: U BESČJENJE, NIZASTO	POZDRAV NA RASTANKU	UŽIVANJE ALKOHOLNIH PICA (ZARG.)	PODRUČJA VISOKIH TRAVA U JUŽNOJ AMERICI	POKAZNA ZAMJENICA	RIJEKA	DIO BIČIKLI- STIČKE UTRKE	ŽENSKO IME (PETRA)	POVRŠINOM NAJVEĆA DRŽAVA SAD-a	"AMPER"	PRIMITIVAN, NEUGLAĐEN ČOVJEK (TURC.)	GLUMAC PACINO	GLADITI S NJEZNOŠĆU	VISOKO- KALDRICAN FOSILNI UGLJEN
GUŠTER AFRIČKOG KONTINENTA														
DIREKTOR, RAVNATELJ										KNJIŽEVNIK PELIN				
										LONČARSKA GLINA				
NAJVEĆI PRITOK SAVE						NAPAD, NASRT						LANA TURNER		
						INOZEMAN, TUB								
NAŠ RAP GLAZBENIK (ZONDO)					POPIS, LISTA							SREDINA MORA		
					INDIJSKA ODJEĆA							MUŽ ŽENINE SESTRE		
"ATLETSKI SPORTSKI KLUB"				KNJIŽEVNIK VRAZ							POTPUNA, CIJELA			
				UMNO POREMEĆEN							UZVIK NE- STRPLJENJA			
STOČARSKI RADNIK KOJI RADI U STALI							SUHI PLOD KOJI SE UZ- DUŽNO KALA ČAKAVSKI 'STO'							
NAPRAVA ZA PORAV- NAVANJE IZORANE ZEMLJE									POSJEDO- VATI					
									"ENERGIJA"					
OZLJEDA NA KOŽI NASTALA ZNOJENJEM ILI TRENJEM								PRIPADNIK DIVOVSKOG BIBLJSKOG PLEMENA						

3. Matematičke križaljke

Matematičke križaljke rješavaju se na isti način kao i obične, samo što se umjesto riječima križaljke popunjavaju (prirodnim) brojevima. Brojeve koje valja upisati u križaljku najčešće se dobiva rješavanjem matematičkih zadataka, odnosno problema. U svako se polje upisuje samo *jedna znamenka*, pri čemu se prva znamenka traženog broja upisuje u numerirano polje, a posljednja u posljednje polje retka ili stupca ispred „prepreke“. Brojevi se čitaju kao i riječi u običnim križaljka: vodoravno (slijeva udesno) i okomito (odozgo nadolje). Kao i kod križaljki s riječima, i ovdje rješavanje treba započeti od pitanja, tj. problema koja su za odgovor (rješenje) jednostavnija, lakša.

Učenici, rješavanjem matematičkih križaljki, ponavljaju i uvježbavaju matematičke sadržaje, usvajaju nove sadržaje, poticani su na upornost i razmišljanje, kao i druge pozitivne osobitosti, čime se povećava razina pažnje i rasuđivanja.

K7 Riješite matematičku križaljku [6]:

1		2	3	4
		5		
6	7		8	
9		10		
11				

Vodoravno:

- 1) Broj koji se jednako čita slijeva nadesno i zdesna nalijevo (broj s takvim svojstvom naziva se *brojevni palindrom*).
- 5) Tri uzastopna jednoznamenka broja.
- 6) Zbroj znamenki toga broja je 2.
- 8) Višekratnik broja 37.
- 9) Broj pod 6) vodoravno pomnoži sam sa sobom /kvadrat broja pod 6) vodoravno/.
- 11) Zbroj mjera unutrašnjih kutova u trokutu izražen u minutama.

Okomito:

- 1) Broj kojemu su sve znamenke jednake.
- 2) Umnožak zbroja i razlike brojeva 11 i 7.
- 3) Površina pravokutnika kojeg je opsega 84, a dužina mu je za 4 veća od širine.
- 4) Broj pod 7) okomito pomnožen sam sa sobom.
- 7) Tri petine toga broja jednak je broju pod 2) okomito.
- 10) Broj kojega zbroj znamenki iznosi 9.

K₈ Riješite matematičku križaljku [6]:

1	2		3		4	5	6
7		8			9		
10				11			
		12	13			14	15
16	17		18		19		
	20	21			22	23	
24				25			
26						27	

Vodoravno:

- 1) Površina kvadrata stranice duljine 8.
- 3) Umnožak brojeva 32, 37 i 53.
- 7) Još 884 pa bi bilo 1973.
- 9) Vrijednost za x iz jednadžbe $156 + x = 370$.
- 10) Najmanji troznamenkasti broj.
- 11) Broj kojemu su sve tri znamenke jednake.
- 12) Najveći troznamenkasti jednostavan ili *prim* broj. (Jednostavan ili *prim* broj – često kažemo i prost broj – je onaj broj koji je djeljiv samo s 1 i sa samim sobom.)
- 14) Broj koji podijeljen sa 7 daje količnik 2 i ostatak 1.
- 16) Kvadrat broja sedam. (Kvadrat broja znači broj pomnožiti sa samim sobom.)
- 18) Najveći troznamenkasti broj.
- 20) Broj centimetara u 2 metra i 4 decimetra.
- 22) Troznamenkasti broj kojemu je srednja znamenka za 2 veća od zbroja prve i posljednje znamenke.
- 24) Broj koji se jednako čita slijeva u desno i zdesna ulijevo.
- 25) Najveći četveroznamenkasti broj koji se može napisati pomoću znamenaka 2, 5, 5, i 6.
- 26) Umnožak zbroja i razlike brojeva pod 20) i 24) vodoravno.
- 27) Kut (izražen u stupnjevima) koji kazaljke sata čine u 8 sati i 30 minuta.

Okomito:

- 1) Umnožak brojeva 205 i 298 uvećan za polovinu broja 168.
- 2) Broj koji se dobije kada se dvije desetice pomnože s dvjema deseticama.
- 3) Rezultat: $68 + 12 : 4 - 2$.
- 4) Broj koji je 25 puta veći od broja 29.
- 5) Zbroj svih brojeva od 1 do 101 (uključivo); (Primijenite Gaussovo pravilo!)
- 6) Broj koji je deset puta manji od broja pod 20) vodoravno.
- 8) Broj stotina u broju 8,09.
- 11) Broj u kojemu je svaka sljedeća znamenka za dva veća od prethodne znamenke.
- 13) Koliko novaca ima Ivan ako njegov brat Marko ima dvaput više od njega, a zajedno imaju 2970 eura?
- 15) Površina pravokutnika kojem su stranice duljine 185 i 305.

K₆ Rješenje je:

B	O	D	L	O	R	E	P	A	A	G	A	M	A
U	P	R	A	V	I	T	E	L		E	L	I	N
D	R	I	N	A		A	T	A	K	A		L	T
Z	O	N	I		S	P	I	S	A	K		O	R
A	Š	K		S	T	A	N	K	O		S	V	A
Š	T	A	L	A	R		K	A	L	A	V	A	C
T	A	N	J	U	R	A	Č	A		I	M	A	T
O	J	E	D	I	N	A		E	N	A	K	I	T

K₇ 14741; 1; 234; 11; 74; 121; 0; 10800.

K₈ 64; 63752; 1089; 214; 100; 555; 7; 997; 15; 49; 999; 6; 240; 284; 171; 6552; 28359; 75.

4.Literatura

- [1] Dostupno na: <http://carnet.hr>
- [2] Dostupno na: <http://www.artrea.com.hr>>igre>BrojevineKrižaljke
- [3] Dostupno na: <http://www.nakladabombon.hr/proizvodi-vise/zadaci/križaljke-i-osmosmjerke/osmosmjerka-627>
- [4] Dostupno na: <https://bs.wikipedia.org/wiki/Kri%C5%BEaljka>
- [5] Kadum, S. i Hozjan, D. (2015). *Darovitost u nastavi*. Pula: Sveučilište Jurja Dobrile u Puli, Fakultet za odgojne i obrazovne znanosti.
- [6] Kadum, V. (2005). *Učenje rješavanjem problemskih zadataka u nastavi (matematike)*. Pula: IGSA.
- [7] Nazansky, B. (2022). Prigodni žig i omotnica. *Kvizorama*, br. 1568, god. XXXII.
- [8] Skandi Feniks, broj 1169, od 7. 12. 2021; autor: Vjeko Hudolin.

Stručni rad

UMJETNIČKA DJELA VELIKIH MAJSTORA KAO MOTIVIRAJUĆI ČIMBENIK U POUČAVANJU LIKOVNE UMJETNOSTI

Mateja Marčun, prof.

Osnovna šola Križe, Slovenija

Sažetak

U post-covidnom razdoblju kada učitelji vide promjene ili deficite učenika na društvenoj razini, kao sve veću prisutnost socijalne izolacije, isključenosti, usamljenosti, depresije, kulturne aktivnosti jedan su od načina promicanja kognitivnog i društvenog razvoja. Kroz to možemo utjecati na kvalitetu života ne samo pojedinog učenika, već i njegove obitelji i uže okoline, jer emocionalno osjetljivo dijete nesvjesno utječe i na osjećaje svoje bliske i udaljene okoline. I umjetnost je ta koja nas uvijek dotiče na emocionalnoj razini. Kako pobuditi emocije i dodirnuti ih jednim učenikom, jedan je od zadataka likovne umjetnosti u školi, jer je samo emocionalno osjetljivo dijete otvoreno vizualnoj i umjetničkoj kulturi, koju zatim nosi u svoj život.

Ključne riječi: umjetnost, emocije, motivacija, društveni razvoj, samoaktivnost, zdrav život

1. Uvod

Što je umjetnost

Umjetnost se obično definira kao skup svih ljudskih aktivnosti koje nisu izravno povezane s preživljavanjem i reprodukcijom i nisu definirane kao znanost. Kroz umjetnička djela čovjek obično izražava svoje osjećaje i percepciju okoline, svoj stav prema svijetu [9]. Prve umjetničke manifestacije pripadaju prapovijesti, u vrijeme paleolitika, prije više od 30.000 godina, kada je unutrašnjost špilja krasio mješavinama pigmenata i životinjskih masti. Ta su stvorenja bila vjerski orijentirana, povezana s bogoslužjem i ritualima ili narativnim svrhama, bez obzira na djela s estetskom ili ukrasnom svrhom [5]. Koncept umjetnosti nije uvijek postojao, već se pojavio u klasičnoj antici, kada je umjetnost dobila formalnu, tehničku, strukturnu i ideološku interpretaciju. S vremenom se podrazumijevala svaka aktivnost ili proizvod koji se provodi s estetskom i komunikacijskom svrhom kroz koju se ideje i emocije izražavaju kroz različite izvore kao što su plastika, lingvistika, zvuk, tijelo... [5] Umjetnost je stoga jedna od najvažnijih i najstarijih manifestacija čovjeka, koja nam omogućuje da razmišljamo o tome tko smo kao vrsta. U tom kontekstu, umjetnost se razvila iz različitih disciplina kao što su književnost, kazalište, glazba ili slikarstvo [5].

Vizualna umjetnost

Budući da se danas u umjetnosti izražavamo kroz širok raspon oblika, pojavio se pojam vizualni, koji neki vide kao koncept koji je suprotan umjetničkom. Pojam "umjetnički" pridržava se klasičnih oblika izražavanja i tradicionalne estetike, ali vizualno je ostatak, a ne umjetnički. Vizualno, to bi trebalo biti sve što vidimo i što je oko nas kroz svijet reklama, novina, weba, videa. To je ostatak estetike modernizma 20. stoljeća. U suvremenoj umjetnosti pojam umjetnost i vizual može se koristiti kao sopomenka, jer se ta umjetnost zapravo izražava kroz sve medije koje poznajemo [7]. Najjednostavnije je reći: vizualno je samo gledanje, ali likovno promatranje je i razumijevanje odnosa između elemenata umjetnosti [7].

2. Svrha promicanja likovne umjetnosti u osnovnoj školi

Važnost promicanja likovne umjetnosti kod djece široko je prepoznata jer utječe na izražavanje i kreativnost, na kvalitativno razmišljanje u različitim situacijama, razvija nekoliko vrsta inteligencije i mašte [2]. Umjetničko iskustvo djetinjstva najavljuje naknadnu suradnju i činjenicu u životu, što znači da će smanjenje pristupa umjetnosti kod djece vjerojatno imati trajne posljedice [1]. Studija studenata dodatnih umjetnosti provedena na 103 devetogodišnjaka u dvije gradske američke škole pokazala je porast samoaktivnosti, povećanu raznolikost pozitivnih interakcija između vršnjaka i rast originalnosti [3]. Samoaktivna djeca vjeruju da mogu biti agenti u stvaranju vlastite budućnosti i optimističnija su u pogledu onoga što im svijet nudi. Stručnjaci čak tvrde da izvorno razmišljanje i samoaktivnost idu ruku pod ruku, pa čak i da se izvorno razmišljanje može prosuti ili prenijeti na izvorno razmišljanje općenito, u različitim školskim i svakodnevnim situacijama [3]. Gruba definicija samoaktivnosti je povjerenje u sposobnost generiranja novih rješenja problema ili pronalaženja izvornih putova suočenih s problemom. Zaključuje se da visokokvalitetno umjetničko obrazovanje promiče osjećaj samoefikasnosti, kao i kreativno, originalno razmišljanje. To je učenike učinilo sigurnijima u svoje sposobnosti, ali i utjecalo na djetetov pogled na svijet [3]. Postoji i mnogo dokaza o zdravstvenim prednostima umjetnosti. Rezultati više od 3000 studija pokazali su važnu ulogu umjetnosti u prevenciji lošeg zdravlja, promicanju zdravlja te upravljanju i liječenju bolesti tijekom cijelog života [4]. U postcovidno vrijeme kada odgajatelji vide promjene ili deficite učenika na društvenoj razini, budući da je sve prisutnija socijalna izolacija, isključenost, usamljenost, potreba za umjetničkim aktivnostima raste jer se pokazalo da povećavaju kvalitetu života, otpornost i osjećaj kod osoba s kroničnim zdravstvenim problemima, uz smanjenje razine stresa i depresije, smanjenje socijalne izolacije i isključenosti, povećati osnaživanje i doprinijeti dobrobiti [4].

2.1 Motivacije za umjetničko stvaralaštvo

Budući da kreativnost nije samo urođena karakteristika osobnosti, već se može razvijati i s iskustvom, primarna svrha je da djeca uče, doživljavaju i cijene baštinu likovne umjetnosti, da se kreativno izražavaju, a istovremeno postaju otvorena vizualnoj i umjetničkoj kulturi. Umjetnička djela trebala bi motivirati djecu i potaknuti maštu koju prenose u svoje stvaranje i život [6]. Umjetnost je uključena u planove učenih nacrti svih razvijenih zemalja. Stoga se postavlja pitanje kako motivirati učenike na stvaranje umjetnosti, jer se kreativnost i umjetnička osjetljivost djeteta pokazuje kada su svjesni značenja i vrijednosti umjetničkog djelovanja. U to vrijeme postoji i velika spremnost za umjetničko djelo. Takvo dijete također može imati dubok utjecaj na obiteljsko okruženje, na osjećaje roditelja i njihov odnos prema umjetničkim kreacijama i umjetničkim aktivnostima, što neizravno uzrokuje da ga roditelji i drugi članovi obitelji podrže u njihovom umjetničkom izričaju [6]. To znači da kroz motivaciju učenika za umjetnički angažman i stvaranje utječemo i na funkcioniranje njihove neposredne i neizravne šire okoline. Da bi imali pozitivan stav prema umjetničkim kreacijama i umjetničkim aktivnostima, potrebno je stvoriti pozitivnu atmosferu, uvjete za poznavanje, potaknuti želju za istraživanjem umjetničkim materijalima i imati povjerenja u sebe. Samo povoljni uvjeti okoliša neće utjecati na interes za umjetničku djelatnost ako dijete nije samoaktivno. To će ga postupno mijenjati, shvatit će značenje i važnost umjetničke aktivnosti, povećat će se njezini interesi, znatiželja, želja za istraživanjem, uz važnost kreativnosti [6].

2.2 Umjetničko stvaralaštvo u školi

Poznato je da je vizualna umjetnost estetski poticaj koji izaziva emocionalni odgovor [8]. I upravo na emocionalnoj komponenti potrebno je izgraditi sate likovne umjetnosti, jer s tim dolazimo do pozitivne atmosfere, koja se povezuje sa stvaranjem i istraživanjem. Pitanje je, kako dobiti emocionalni odgovor? Godine iskustva pokazale su mi da željeni odgovor dobivam samo kroz inspirativan sat, koji unaprijed izrađujem kako bih naučio o slovenskoj i svjetskoj baštini likovne umjetnosti. Sat započinjem računalnom prezentacijom života odabranog vrhunskog kreatora. Biram ga na temelju zanimljive tehnike, motiva ili samo aktualnosti djela, jer učenjem o različitim umjetničkim djelima studenti stječu širinu i razvijaju stavove, vrijednosti ili kulturnu svijest (Slika 1).



Slika 1: Uz pomoć računalne prezentacije studenti upoznaju kvalitetne kreatore.

Zatim slijedi prezentacija kreatorovih djela, kronološki raspoređenih. Istodobno se među studentima razvija živahan intervju o raznim tehnikama, idejama, motivima, simbolima ... Učenici se bave umjetničkim djelima i

dopuštaju sebi da ih dodiruju, jer je to jedini način na koji tada mogu glasno razmišljati o njima. Na početku školske godine trebalo im je puno ohrabrenja pitanjima poput: "Što vidiš?" Što vam umjetnik želi reći? Postavljate li pitanja dok gledate sliku? Da li te nešto krivo shvaća na slici? Što ti pričaju boje? Objasni... Polako uče promatranje i uče o raznim umjetničkim terminologijama koje kasnije koriste pri gledanju umjetničkih djela.

Slijedi ogled i razgovor o tehnici, motivu, ideji odabrano djelo predstavljenog kreatora. Korak po korak, razgovaramo o tome kako će stvoriti ono što učenici trebaju znati o radu i na kojem koraku mogu iznijeti svoju kreativnost (slika 2).



Slika 2: Kreativni rad učenika prema F. Botera.

Učenici pripremaju mjesto za rad i počinju stvarati. Povremeno povezujem likovno stvaranje sa glazbom, koja prije upoznajemo na satovima glazbe, a zatim ih učenici slušaju tijekom kreativnog rada (npr. Andy Warhol – jazz). Određena djela stvaraju se u parovima ili skupinama, s ciljem razvoja društvene komponente. U to vrijeme grupa ima preliminarni razgovor, prilagođavajući se onome što i kako će surađivati i stvarati (slike 3 i 4).



Slika 3: Skupina je prethodno dogovorila kako i što će stvoriti.



Slika 4: Grupa je stvarala veliki format umjetnice Gillian Ayres.

Dok učenici stvaraju, hodam među njima i postavljam pitanja koja ih potiču na stvaranje.

Kada završe proizvod, stavljaju ga usred klase, čiste sobu i gledaju proizvode svojih kolega dok velika većina ne završi stvaranje. Zatim pokušavaju odgovoriti na pitanja: Što vam se sviđa i zašto? Biste li nešto istaknuli? Slažete li se sa svojim kolegom i zašto?...

Na taj način učimo o mnogim umjetničkim poljima i mnogim različitim umjetnicima koji nadahnjuju studente, jačaju kreativne kapacitete i kulturnu svijest. Raznolikost umjetnika (npr. M. Primočenko, G. Ayres, L. Da Vinci, L. Prap, G. Arcimboldo S. LeWitt, J. Brunt, A. Goldsworthy, J. Johns, W. Kandinsky, K. Haring, A. Warhol,...) također motivira studente da stvaraju umjetnost, da s velikim osjećajem za umjetnost očekuju svaki sat likovne umjetnosti. Sve slike prikazuju se tjedno na glavnom školskom odboru zajedno s osnovnim podacima odabranog kreatora. Na taj način potičemo preostale učenike i učitelje škole da postanu umjetnički osjetljivi i razmišljaju, jer nam često prilaze i postavljaju pitanja, ili jednostavno hvale određenu tehniku, motiv, ideju ...

3.Zaključak

U promijenjen način poučavanja vodila me vlastita predanost umjetnosti i umjetničkom stvaralaštvu, jer sam redoviti posjetitelj i istraživač galerija u Sloveniji i širom svijeta. I zato što su često neki učenici bili opterećeni, nemotivirani likovnom umjetnošću i često su doživljavali stres tijekom nastave umjetnosti, govoreći da ne mogu, da ne znaju, da nije lijepo ...Pokušala sam ih motivirati inspirirajući izbor kreatora da zajednički pregledaju neobične tehnike ili neobične ideje, te ohrabrujućim riječima da je potrebno izvući iz sebe što i kako osjećamo, uživati u radu i dati vlastitu kreativnost na slobodu. Treba reći da nitko nije opterećen evaluacijom, jer su ocjene uvijek najbolje ako mladi kreator slijedi okvirne upute, dovrši proizvod i opusti se i uživa u radu.Na taj način studenti postaju otvoreni za vizualnu i umjetničku kulturu, a ta ih otvorenost vodi u životu da ponovno posjete galeriju, postanu osjetljivi na umjetničko stvaralaštvo, svrate pred čudnu ideju, inspiriraju svoju okolinu i daleku okolinu promatranjem, a možda čak i stvaranjem.

4.Literatura

- [1.]Bowen, D.H.; Kisida, B. (2019): Investigating Causal Effects of Arts Education Experiences: Experimental Evidence from Houston's Arts Access Initiative;
URL:https://kinder.rice.edu/sites/default/files/documents/Investigating%20Causal%20Effects%20of%20Arts%20Education%20Experiences%20Final_0.pdf (20. 7. 2023)
- [2.]Bresler, L. (1992): Visual art in primary grades: A portrait and analysis
- [3.]Catterall, J.S.; Peppler, K.A. (2007): Learning in the Visual Arts and the Worldviews of Young Children: Lessons from Skid Row
- [4.]Fancourt D.; Finn S. (2019): What is the evidence on the role of the arts in improving health and well-being? A scoping review URL:<https://apps.who.int/iris/bitstream/handle/10665/329834/9789289054553-eng.pdf?sequence=3&isAllowed=y> (19. 7. 2023)
- [5.]Gonzalez-Zamar, M.D.; Abad-Segura, E. (2021): Visual Arts in the University Educational Ecosystem: Analysis of Schools of Knowledge
- [6.]Karim, S. (2011): Velike umetnine za male umetnike
- [7.]Kocjan, M. (et. Al) (2016): Likovna umetnost – i-učbenik za likovno umetnost v gimnazijskem programu; URL: <https://eucbeniki.sio.si/lum/3172/index2.html>
- [8.]Tan, E. S. (2000). Emotion, art and the humanities. In M. Lewis & J. M. Haviland-Jones (Eds.), Handbook of emotions (pp. 116-136). New York: Guilford Press.
- [9.]Wikipedija URL: <https://sl.wikipedia.org/wiki/Umetnost> (20. 7. 2023)

Stručni rad

ZABAVNA POVIJEST U NIŽIM RAZREDIMA OSNOVNE ŠKOLE

Mateja Marčun, prof.

Osnovna Šola Križe, Slovenija

Sažetak

Svrha povijesti je dati smisao svijetu, s čime se svi bavimo. Od rane dobi djeca su se susrela s tragovima ljudske prošlosti. Iako je povijest u manjoj mjeri zastupljena i u kurikulumima prvih razreda osnovne škole, zbog pozitivnog učinka na kognitivni razvoj djece i, na kraju, ali ne najmanje važno, stvaranja i prijenosa kolektivnog pamćenja na sljedeće generacije, bilo bi potrebno razmotriti svrsishodnost daljnjeg obogaćivanja kurikuluma svojim sadržajem. Ovaj tekst dokazuje da povijest nije dosadna znanost, prožeta datumima i činjenicama, već znanost koja može koristiti sva osjetila, proširiti horizonte i razviti misli.

Ključne riječi: povijest, zabavne lekcije, motivacija, motivacijsko učenje

1.Uvod

Svrha povijesti je dati smisao svijetu, što svi činimo, bez obzira na dob. [8] To me navelo da promijenim nastavu prema obogaćivanju dodatnim povijesnim sadržajima do te mjere da učenici ne bi shvatili da uče i istovremeno razvili svoje kognitivne sposobnosti. Od malih nogu djeca se susreću s tragovima prošlosti u prirodnom krajoliku i umjetnom krajoliku, u relikvijama prošlosti, na jeziku koji koriste i u kulturnim institucijama u kojima su dio. Osim toga, djeca doživljavaju mnoge pripovijesti o prošlosti na televiziji i filmu, u knjigama, obiteljskim pričama i memorijalnim ceremonijama. [2] Povijest je također bitna u stvaranju nacionalnog identiteta, jedinstveno je odgovorna za stvaranje zajedničkog kolektivnog pamćenja, uz specifične mentalne sposobnosti, kao i sposobnosti povezane s razumijevanjem vremena i kronologije [2]. Povijest stoga nije jednoznačna i prati djecu tijekom cijelog života, a ulaskom u školu često je koncentrirana unutar predmeta učenja o okolišu i kasnijem društvu. Ako pogledamo ciljeve kurikulumu koji se odnose na povijest, oni jednostavno zahtijevaju od djece u prvim razredima osnovne škole da nauče kronološki slijed, motiv i uzročnost, kao i sličnosti i razlike između sadašnjeg i prošlog vremena, te da koriste vrijeme vezano uz jezik [9]. Uvođenje proširenog tretmana povijesti unutar kurikulumu prirodno postavlja pitanja o tome što povijesno razumijevanje djece izražavaju, je li im povijest važna i potiču li ih metode poučavanja na zanimanje i razumijevanje, ima li smisla proširiti znanje iz povijesti na prva četiri razreda osnovne škole i koliko povijesnog razmišljanja imaju u svojoj dobnoj skupini [7]. Unatoč mišljenju J. Piagea da učenike u ranom razdoblju školovanja karakterizira nepostojeće samopoštovanje vremena, kasnije su znanstvenici dokazali da su u tom razdoblju djeca mnogo sofisticiranija u svom razmišljanju i sposobna nositi se s apstraktnijim konceptima [7]. Kada govorimo o povijesti, govorimo i o povijesnom razmišljanju, za koje je važno razumijevanje promjena tijekom vremena. Učenici prvog razreda mogu čak poboljšati povijesno razmišljanje kako bi odgovorili na tri pitanja prilikom upoznavanja s bilo kojim tradicionalnim primarnim izvorom: "Što sigurno znate o tome? Što možete pogoditi? Što biste željeli znati?" [2]. U dobi od tri godine imaju određenu svijest o vremenu, mogu prepoznati različita tumačenja priča i sposobni su deduktivno donositi zaključke u neformalnim situacijama. Dakle, oni razumiju povijesno vrijeme i osjećaj kronologije, čak i ako vrijeme ne doživljavaju kao mjerljivu jedinicu [8]. U opsežnim istraživanjima, većina učenika od prvog do petog razreda postavila je la povijesne slike u ispravnom redoslijedu. To pokazuje važno razumijevanje povijesne kronologije. Nastava povijesti u osnovnim razredima stoga bi se mogla usredotočiti na pomaganje učenicima da poboljšaju i prošire znanje koje su stekli o povijesti [3].

2.Povijesna svijest

Kada govorimo o poučavanju povijesti u nižim razredima osnovne škole, ne možemo zanemariti izražavanje povijesne svijesti. Pojam je izvorno razvijen u Njemačkoj sedamdesetih godina prošlog stoljeća, a kasnije se proširio na Skandinaviju [8]. Od tada je pojam već dugi niz godina ključni koncept povijesne didaktike. Povijesna svijest može se definirati kao sposobnost povezivanja između tumačenja prošlosti, razumijevanja sadašnjosti i perspektive budućnosti [8]. Da bi osoba bila povijesno svjesna, mora biti u stanju povezati određene povijesne informacije s nekim poznatim osnovnim događajima i pojavama. Ako to ne može učiniti, to je zbog nemogućnosti razumijevanja [1]. I upravo odgovarajuće metode poučavanja doprinose tom razumijevanju. Oni moraju biti raznoliki i prilagođeni ciljnoj skupini. Štoviše, učenje se ne temelji samo na izravnom iskustvu. Studije pokazuju da se djetetova vlastita iskustva i bliski odnosi mogu povezati s učenjem udaljenijih tema i apstraktnih koncepata [8].

2.1Nastavne metode razvoja povijesne svijesti

Postavlja se pitanje kako i na koji način možemo najbolje utjecati ili razviti povijesnu svijest. Nedavna istraživanja pokazuju da se učinkovito razvija pričajući epizode iz prošlosti, sekvencirajući događaje i predmete i razvijajući svijest da je prošlost podijeljena na vremenska razdoblja, jer je to bit učenja o prošlosti za djecu [5]. Drugi način da povijest postane opipljiva je dramatizacija. Drama u podučavanju povijesti i odijevanje u stare nošnje mogu inspirirati i motivirati djecu [8]. Budući da djeca vole istraživati sitne detalje, moraju biti u stanju dodirnuti, mirisati i pokušati, jer im je potreban konkretan i ilustrativan pristup učenju (miris stare kuće, točkapovijesnim predmetima, degustacija hranjenih, pripremljena kao u 'starim vremenima'...). Tako djeca

osjećaju povijest da je opipljiva i primjetna. To ih dovodi do konkretnog i kontekstualnog pristupa učenju [8]. Osim toga, nastava povijesti je područje rada koje se lako može kombinirati s drugim aktivnostima učenja kao što su aktivnosti na otvorenom, glazba, drama, umjetnost i književnost. To znači da nastava ima interdisciplinarni karakter s naglaskom na svestrani razvoj i holističko učenje [8]. Vse predhodno omenjene metode navduševanja in poučevanja zgodovine temeljijo na otrokovem sodelovanju, igri in aktivnostih, njim prilagojenim. Če učitelji doživljajo, se učijo in razmišljajo skupaj z otroki ter uporabljajo zgodovino, da bi 'osmislili svet', jo lahko naredijo vznemirljivo in pomembno za življenje otrok [6]. U zaključku, vrijedi se prisjetiti stajališta koje su učitelji stekli u smislu učenja iskustva da ponavljanje zahtijeva vrijeme, ljeto za ljetom, daje rezultate. Ako drugi ljudi ne razumiju pojmove, lako prikladni eksperimenti postavili su temelje za kasno učenje, rekavši da "djetetovo razmišljanje o satu nije ovisilo o zori, predmetu nastavnih strategija, poznavanju materijala, eksperimentima i interakcijama s drugom djecom" [4]. Svrha razvoja zavodljivog zavođenja u prikladnom kućanstvu može se smatrati izborom za kasniji razvoj [4].

2.2 Sretna povijest

Sretna povijest provodila se otprilike jednom mjesečno tijekom lekcija odabranog dana. Prošlost je bila podijeljena u četiri povijesna razdoblja (prapovijest, antičko doba, srednji vijek i moderno doba), unutar kojih su se nalazila manja razdoblja ili povijesni događaji ili povijesne ličnosti. (Tablica 1)

Povijesna razdoblja	Događaji, osobe...	
PRAPOVIJEST	- Kameno doba - Kolišćarji – starost metala	gusari 
STAROST	- Grčka civilizacija - Rimsko Carstvo	
SREDNJI VIJEK	- razdoblje izgradnje dvoraca i života u njima - Čarovništvo	
NOVO DOBA	- Primož Trubar - Rokovnjači (slovenski lopovi) - France Prešeren - Zlatna groznica (migracija)	

Tablica 1: Povijesna razdoblja s temama rasprava

Odabrani dan za provedbu sretna povijesti pažljivo je planiran uz pomoć računalne prezentacije i zacrtanih ciljeva:

1. U učenju o povijesnom razdoblju, događaju... uključena je dramatizacija,
2. Učenici osjećaju razdoblje svim svojim osjetilima,
3. Učenje o tom razdoblju odvija se interdisciplinarno (likovne umjetnosti, glazba, matematika, slovenski jezik ...).

Na samom početku učenici su se kronološki upoznali s tim razdobljem, kasnije su obnovili prethodno poznata razdoblja (Slika 2) i geografski se orijentali prema odabranom području liječenja (antička Grčka, Rimsko Carstvo, Amerika, Ljubljanske močvare s stanovnicima pilota...



Slika 2: Kronološki prikaz razdoblja – PRAPOVIJEST.

Zatim je uslijedila prezentacija:

1. Značajke razdoblja

U kameno doba učenici su gradili špiljske slike ispod stolova špilja u kojima su živjeli, stanovnici gomila organizirali su nastambe na stolovima, stari Grci su se izrađivali od stupova akropole... (Slika 3)



Slika 3: Akropola i kazališna predstava s maskama.

2. Ljudski životi

Učenici su se savršeno prilagodili razmatranom razdoblju, zajedno su išli u "lov", ribolov ribe, sudjelovanje na viteškim turnirima, traženje zlata...(Slika 4)



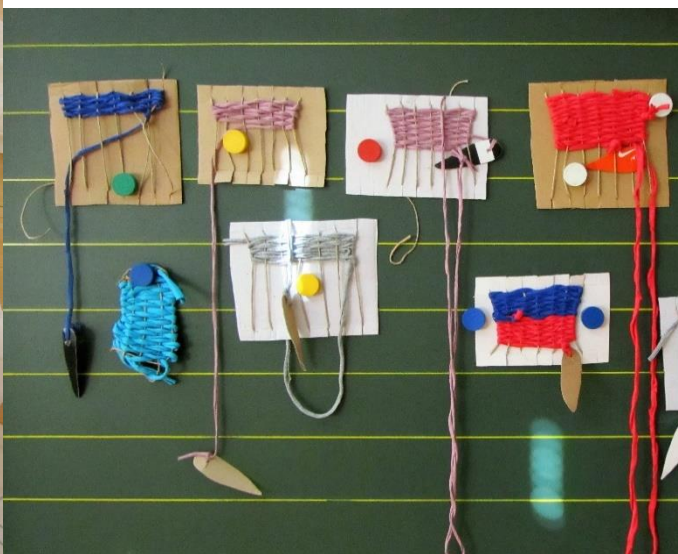
Slika 4: Kolišćarji love ribe iz svojih stanova pilota.

3. Haljina

Za svako razdoblje zasebno izradili su se s weba i, ako je potrebno, ukrasili svoju odjeću. Tako su izrađivali tunike, krute, tkane tkanine i dizajnirali karakteristične ukrase i nakit. (Slike 5, 6)



Slika 5: Izrada odjeće.



Slika 6: Tkane tkanine.

4. Hrana

U početnim povijesnim razdobljima sve su jeli rukama, uglavnom hranom koja se mogla ubirati u prirodi (orašasti plodovi, šumska čađa...), jer su Grci i Rimljani kušali maslinovo ulje... Također su naučili o bontonu jedenja određenog razdoblja.

5. Specifičnosti

To je uključivalo izume ili druge osobitosti razmatranog razdoblja, poput prvog kotača iz razdoblja stanovnika pilota ili rimskih brojeva, ili grčkih bogova, ili sastavljanja grbova ... (Slike 7, 8)



Slika 7: Izrada grbova.



Slika 8: Trubadur slavi ljepotu odabrane djevojke.

3. Zaključak

Počeo sam stvarati sretnu povijest u prvom razredu, a nastavio sam u drugom razredu. Kad sam preuzeo nastavu u četvrtim razredima, uključio sam ga i tamo. To mi je dalo dobar pregled učinkovitosti i svrhe provedbe sretna povijesti. Zbog interdisciplinarnosti liječenja razdoblja, sati radosne povijesti bili su izuzetno zanimljivi i zabavni. Učenici su željeli unaprijed saznati koje razdoblje slijedi, a neki su se pripremili za njega, jer su informacije tražili putem knjiga, online i filmova. Tako smo svojim nalazima dodatno obogatili sate radosne povijesti. Pokazalo se da učenici ne samo da su stekli motivaciju za lekcije i prošlost, već su znali kronološki smjestiti određene predmete ili događaje u određeno razdoblje. Povijest ih je toliko fascinirala da su kasnije tražili povijesne pozadine (npr. Povijest vage, povijest automobila, povijest upotrebe pribora, povijest kompasa, povijest spore hrane ...). Na taj smo način zajedno stvorili povijesnu kupku, koja ih je pratila do daljnjih godina školovanja, jer su se često vraćali kako bi ponovno proživjeli određena sjećanja na radosnu povijest ili jednostavno došli zaviriti u ono što učenici prvog ili četvrtog razreda stvaraju.

4. Literatura

- [1.] Ahonen S (2005) Historical consciousness: A viable paradigm for history education? Journal of Curriculum Studies 37.
- [2.] Amy von Heyking (2004): Historical Thinking in the Elementary Years: A Review of Current Research
- [3.] Barton KC, Levstik LS (1996): 'Back when God was around and everything': Elementary children's understanding of historical time. American Educational Research Journal
- [4.] Cooper H. (2004): Exploring Time and Place through Play: Foundation Stage – Key Stage One.

[5.]Cooper H. (2002): History in the Early Years.

[6.]Dixon L, Hales A (2014): Bringing History Alive through Local People and Places: A Guide for Primary School Teachers.

[7.]Harnett P, Whitehouse S (2013): Investigating activities using sources. In: Cooper H (ed.) Teaching History Creatively.

[8.]Skjaevelant,Y. (2017):Learning history in early childhood: Teaching methods and children's understanding
URL: <https://journals.sagepub.com/doi/full/10.1177/1463949117692262> (26. 7. 2023)

[9.]Učni načrti v osnovni šoli republike Slovenija (spoznavanje okolja, družba) URL:
<https://www.gov.si teme/programi-in-ucni-nacrti-v-osnovni-soli/> (26. 7. 2023)

Stručni rad

KAMIŠIBAJ U 1. RAZREDU OSNOVNE ŠKOLE

Klavdija Burazer

OŠ bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak:

Dvadesetih godina prošlog stoljeća u Japanu je došlo do duboke krize, a mnogi kazališni glumci ostali su bez posla. Stoga su odlučili putovati od sela do sela s malim kolicima na kojima bi se sklopila uredna narativna pozornica. Kad su došli u selo, prvo su snažno pokucali drvenim pločicama i vikali - Kamishibai! Tako su stanovnici znali da je vrijeme da odgode posao i slušaju lijepu priču koja će ih uljepšati. Onda je počelo pripovijedanje. Zatim su odvukli sliku, pojavila se nova slika i priča se nastavila. No, budući da su htjeli da ih seljani dođu slušati sljedeći tjedan, a drugi su počeli pričati priče u nastavku. Tako su, kad je priča bila najnapetija, završili priču i pozvali ih u emisiju sljedeći tjedan. Na kraju emisije gledatelji su za mali novac mogli kupiti sitne muffine od riže, koje je glumac donio sa sobom i pomogao mu da preživi. Slike grudnjaka nacrtali su sami igrači. Morali su naporno raditi kako bi bili sigurni da su se pripovijedana priča i slike na grudnjaku spojile u cjelinu. Ja sam učitelj-odgajatelj u 1. stoljeću. Razred osnovne škole. Pozvali smo majku učenicu u razred, koja je pripremila veliku lekciju pripovijedanja od Kamishibaija.

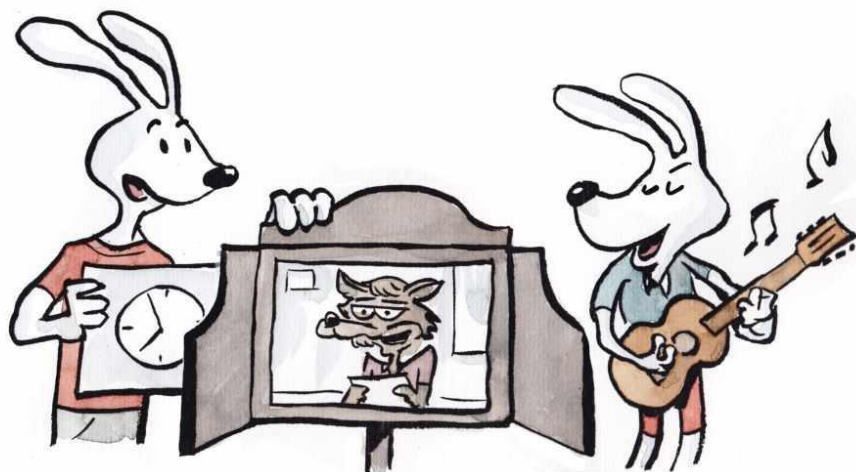
Ključne riječi:

Japan, pozornica pripovijedanja- Kamishibai, drvene pločice, nacrtane slike, pripovjedač, slušatelji-studenti.

1.Uvod



Kamishibai (jap. *Kami*: papir, *shibai*: kazalište) jedinstveni je oblik pripovijedanja uz slike. Slike (ilustracije) umetnute su u drvenu pozornicu zvanu butay. Kao što kaže, pripovjedač (kamishibaikar) mijenja slike koje prikazuju ono što se događa u priči. Kamishibai je jedna od predstava manjeg tipa ili komornog kazališta. Slike (format A3) pozivaju gledatelje da budu u blizini i uključeni u atmosferu priče.



Kamishibai vam omogućuje prikaz različitih žanrova i može se obratiti različitoj publici. Osim dječjeg, kamishibai za odrasle je vrlo popularan. Također smo odrasli željni priča. Bajke, bajke, mitovi i legende, priče sa svojim dubokim arhetipovima, pjesmama i poezijom pokazale su se izvrsnim materijalom za kamishibai. Stoga ima i etnološku funkciju, jer može oživjeti i narodnu tradiciju koju je teže izvesti zbog svoje specifične književne forme (meci, zagonetke, poslovice ...). Ako želimo moderniji sadržaj, postoje kratke priče, poezija, duhoviti, horor filmovi, drame, trileri, znanstvena fantastika, društveno-kritična pitanja ... Danas, kako postajemo umorni od ekrana, digitalizacije, masovnih zabavnih događaja i bezličnih odnosa, kamishibai je dragulj koji povezuje ljude na autentičan način - kao što je nekad bio - kada pričamo priče.

Kako je kamishibai ponekad izgledao?



U jednom trenutku, kamishibaikar je došao biciklom. Imao je drvenu pozornicu pričvršćenu na prtljažnik, ispod koje su bile ladice za slatkiše. Skrenuo je pozornost na svoj dolazak pogodišći dva štapa jedan pored drugog. Uskoro se oko njega okupilo mnoštvo djece i stanovnika. Za promjenu su si kupili slatkiše i gledali emisiju.



Kamishibakar je promišljeno pripremio svoju priču u nastavcima. Kad je bio vrlo napet, pozdravio se i odvezao se. Time je osigurao publiku pri sljedećem posjetu.



Korijeni kamishibaija sežu daleko u povijest

Korijeni kamishibaija sežu u budističke hramove; Tamo su redovnici koristili slike kako bi upoznali ljude sa sadržajem Sutura, svetih priča. U obliku kakav danas poznajemo, pojavio se oko 1929. godine u Japanu. U velikoj globalnoj ekonomskoj krizi dosegao je svoj vrhunac

do 1931. godine, kada je samo u Tokiju bilo 20.000 kamishibaikara (30.000 je bilo širom svijeta).

Sačuvana je još tijekom Drugog svjetskog rata kao politički propagandni medij.

Pojavom televizije polako je ponovno umro. Zanimljivo je da se televizija u početku zvala "denki" kamishibai , što prema japanskom znači električni kamishibai.

S ulica se uglavnom preselio u nastavu i kockarnice, gdje se koristi u pedagoškom i terapijskom radu.

Dakle, s nama?

U Sloveniji ga znamo od 2013. godine. Od tada se, zahvaljujući kazalištu Zapik, brzo proširio na sve slovenske regije i postao dio kulturnog programa. Kao vrijedan alat koristi se i u pedagogiji i terapiji.

2. Središnji dio

Ja sam diplomirani učitelj i u ovoj školskoj godini predajem 1. razred kao drugi profesionalni radnik. Učiteljica razredne nastave također vodi školski proces sa mnom. U učionici imamo učenike čija majka radi u kazalištu lutaka, a u slobodno vrijeme priča i bajke pored Kamishibaija, dogovorili smo se s njom i pozvali je da nas posjeti. U učionici smo joj pripremili mjesto za ispričati prekrasne bajke uz Kamishibaj. Sama je nacrtala sve ilustracije.



FOTOGRAFIJA1- Pripovijedanje u Kamishibaiju.

Nakon svake priče razgovarala je i s učenicima o sadržaju priče. Učenici su radili vrlo suradnički i odgovarali na pitanja. U likovnoj umjetnosti učenici su nacrtali vlastitu priču i ispričali svoje kolege zajedno s Kamishibaijem.



FOTO 2- Studentsko pripovijedanje

3. Zaključak

Moja zapažanja o prednostima pričanja uz Kamishibai su: SOCIJALNO I EMOCIONALNO UČENJE

Kamishibai promiče društvenu komunikaciju i socijalnu interakciju. Učenici uče surađivati na zajedničkom zadatku. Kroz priče uče prepoznati osjećaje i emocije. Razumijevanjem osjećaja drugih, također im je lakše izraziti svoje. Na taj način raste njihova emocionalna inteligencija.

JAVNI GOVOR I VODSTVO

Govoriti pred publikom može biti zastrašujuće. Pripovijedanje je ugodan zadatak za smanjenje straha i prakticiranje artikulacije. Pripovjedači shvaćaju da su vrijedni pažnje kada ih drugi slušaju. Kamishibai omogućuje interakciju između razreda, izvedbu na različitim razinama, omogućuje vam da se 'čujete'.

MEMORIJA I SLIJED

Kamishibai je povezan s slijedom: čitanje, izražavanje, izvođenje. Zbog svog osobnog iskustva proizvođač pamti još mnogo detalja – jer je to učinio sam. To nije samo racionalna vrsta učenja, već i 'fizička' jer uključuje ručni rad. Kod manje djece potiče učenje o procesu – konceptu slijeda, sekvenci. Na primjer, kako stvari slijede jedna drugu u hitnom redu, poput dnevne rutine.

AKTIVNO SLUŠANJE I SVJESNOST

Djeca se usredotočuju i obraćaju pozornost na priču bez ometanja. To je nastavna strategija koja uključuje prevladavanje stresa, kreativnog razmišljanja i inovacija. Svjesno potiče razvoj pozitivnog samopoštovanja. Kamishibai je alat koji se koristi u Montessori načinu treninga.

SUDJELOVANJE I RAZNOLIKOST KORIŠTENJA

Emisija privlači publiku, tako da nisu samo gledatelji. Oni reagiraju, postaju dio predstave, čak izražavaju emocije kao u kazalištu. Kamishibai je prikladan dodatak za razne sadržaje u školama. Koristi se u kurikulumima (učenje jezika, povijest, književnost, umjetnost, glazba, prikazi znanosti, analitičko razmišljanje).

4. Literatura:

[1.] Simona Nagode, Tatjana Rupnik Hladnik; Ručni Kamishibai u školi i kod kuće;

Ljubljane; 2018.

Stručni rad

ŠKOLSKI VRT ZA MALE VRTLARE

Klavdija Burazer
Braća Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak

Djeca, ti mali istraživači, priroda ih uvijek fascinira i uči. Promatraju sve sitnice oko sebe na koje odrasli više ne obraćaju pozornost. To su puževi koji grizu našu salatu i vrijedne pčele koje su prekrivene peludom, bubamare koje nam jedu mušice od graha, a mogli bismo navesti i više. Djeci je potreban vrt kako bi mogli kopati ruke na tlu. Na taj su način tajne prirode opušteno i otkrivene. U školi imamo vlastiti vrt o kojem pažljivo brinemo i upravljamo tijekom cijele godine. Djeca uče kako se voće formira iz cvijeta i kako raste povrće. Oni preuzimaju odgovornost za brigu o vrtu i raduju se kada se uzgajaju iz sjemena, sadnica, povrća. Dakle, oni su plaćeni za svoj trud.

Ključne riječi

Priroda, vrijedne ručke djece, okućnica, sjemenke, sadnice, voće, vrtni alat.

1.Uvod

U našoj školi odlučili smo dizajnirati vrt za učenje – to su dvije osovine od 12 četvornih metara. Vrt je uređen tako da svi učenici mogu pratiti rast i razvoj biljaka ili promjene u vrtu tijekom školske godine. Vrt je oduvijek bio važno stanište za čovjeka, jer ga povezuje s prirodom. Nažalost, mnoga djeca danas provode sve više vremena u računalnim svjetovima, tako da imaju sve manje izravnog kontakta s prirodom, ali i s proizvodnjom hrane. Kako im možemo pomoći u školi da razumiju i osjete važnost prirode, zaštite okoliša i međusobne suradnje ako nemaju taj kontakt? Stoga smo im odlučili ponuditi ovu opciju učenja.

2.Glavni dio

Školski vrt je vanjska učionica, u prirodi, i značajno se razlikuje od učionice između četiri zida. Omogućuje studentima izravan kontakt s prirodom, upoznavanje biljaka i njihovo korištenje. Također ih informira o procesu dobivanja zdrave hrane i očuvanja slovenskih vrsta, zaštite okoliša... Brigu o školskom vrtiću preuzeli su učenici koji pohađaju prvi razred. Na fotografijama možete vidjeti da im vrtlarstvo dobro raste. Ubrali smo dosta usjeva. Usjevi, bilje obiluju prvom i drugom osovinom, koja se sretno koristi u lekcijama o okolišu.

Zbog izrazito sunčanog položaja, sunce ujutro obasjava vrt i obasjava ga do večeri. Nakon razmišljanja, odlučili smo posaditi bilje na jednom krevetu vrta, uređujući tako biljni vrt. Bilje su biljke koje trebaju puno sunca i topline, pa se nadamo da će zasađeno bilje na njemu dobro rasti. Budući da ih koristimo u svakom kućanstvu, ispravno je da ih studenti poznaju. Od njih ćemo pripremiti čajeve ili otjerati moljce, a donirat ćemo i nešto malo. Sve za zdravlje. No, drugi krevet vrta namijenjen je uzgoju povrća. Studenti će moći promatrati rast i razvoj, jagode, špinat, salate, blitvu, rotkvicu, češnjak, luk, poriluk, grah...

PROVEDBA RAZNIH VRTNIH AKTIVNOSTI

U jesen, kada se otvore školska vrata, pripremite s učenicima vrt, cvjetnjake za sjetvu i posijajte sjeme, sadnice, bilje. Zatim započinite cjelogodišnji proces promatranja: jedite nekoliko malih bobica, pripremite namaze i smooties; Zimi promatramo njegovu tvrdoću i držimo fige tako da preživi čak i pod snijegom. U proljeće cvjetnice nalikuju bijelim leptirima. Svojom ljepotom privlače insekte, oko njih zuji, mirišu ... Naši naponi se isplate kada se plodovi pojave na biljci. Slatke bobice su pravo zadovoljstvo, njam, jam.

3.Zaključak

ŠKOLSKI VRT NIJE SAMO VRT

Osim vrtlarstva, u vrtu također kulinarski stvaramo, razmjenjujemo sadnice, presađujemo, promatramo životinje i važnost hotela za insekte, čitamo, slikamo, imamo govorne predstave, fotografiju, rješavamo matematičke probleme, mjerimo i brojimo, pjevamo i plešemo, orijentiramo se, istražujemo i odmaramo. Pored vrta zaboravljamo na daljinski, TV, telefon ... Izravan kontakt sa zemljom, zeleno obojeno okruženje, puno ugodnih mirisa i zvukova, smiruje i najnemirniju djecu, ispunjava ih novom energijom i utječe na dobrobit svakog pojedinca. Dodir zemlje daje mi osjećaj čvrstoće iznova i iznova, dok opuštam tijelo i smirujem um. Vrtlarstvo je moja strast, moj hobi. Bilo bi nemoguće ne podijeliti ga sa svojim učenicima. Kažu da ono zbog čega učitelj 'gori', njegovi učenici i, posljedično, njihove obitelji sigurno 'gore'. Svjestan sam toga i s najvećom radošću i odgovornošću svoje znanje prenosim na mlade ljude, koji su naša budućnost. **Uspjeh je u tome što mladi vrtlari osjećaju važnost izvora života – sjemena, važnost žive i kvalitetne hrane** te to znanje izravno unose u vlastite obitelji s kojima danas žive i one koje će stvarati u budućnosti", ističe.

Netko će u budućnosti morati uzgajati hranu, ne možemo si puno pomoći telefonima i modernom tehnologijom. Ljudska ruka je vrlo važna. Samodostatnost je ujedno i prvi korak u borbi protiv klimatskih promjena. Svijest da je zdravlje prije svega važno je ono što ulažemo u sebe, a ne samo u sebe, ono je čime vrijedi zaraziti mlade ljude i njihove najmilije.

5. Literatura

- [1.]F. Marshall Bradley, J. Courtier; (2006); Savršen povrtnjak; Tuma d.o.o. izdavačka kuća; Slovenija.
- [2.]S. Fisher (2004.); Vrt brzo; Registar mladih; Ljubljana.
- [3.]R. Komad; (2017); Od lonca do lonca; Algro d.o.o. Ljubljana.

6. Fotografije



FOTOGRAFIJA1- SADNJA BILJA



FOTOGRAFIJA 2- OPLODITI GNOJIVOM ZA BILJE



FOTOGRAFIJA3- UREĐIVANJE BILJA



FOTOGRAFIJA4- SADNJA JAGODA



FOTOGRAFIJA5- OBILJEŽAVANJE BILJA

Stručni rad

PČELA

Rosvita Domajnko

OŠ bratov Polančičev Maribor, Slovenija

Sažetak

Priroda je od suštinskog značaja za djecu, ona objedinjuje procese, postupke i sadržaje kroz koje upoznajemo svijet u kojem živimo. I potrebno ju je čuvati. Djeca otkrivaju ljepotu i vrijednosti prirode, stvaraju pozitivan stav, životu, učenju i radu. Prepoznaju važnost zaštite zdravlja i okoliša. Osvijestili smo važnost pčela u prirodi i za čovjeka, te smo razvijali naklonost, poštovanje i odgovoran odnos prema prirodi. Naš planet zahtijeva sadnju medonosnih stabala radi očuvanja okoliša, očuvanja oprašivača, te time posljedično opstanka oprašivača i time osiguravanja oprašivačke usluge za proizvodnju 70 posto hrane.

Ključne riječi: Djeca, pčele, priroda, livada, zabava.

1.UVOD

20. svibnja obilježavamo Svjetski dan pčela. Svijest o tome da je važno štiti pčele i druge oprašivače treba doseći svakog pojedinca. Pčele su mnogo dragocjenije zbog oprašivanja nego zbog meda. Izuzetno su važne za naš opstanak na ovoj planeti. U prvom razredu odlučili smo napraviti plan u kojem ćemo uključiti medonosno bilje kako bismo pomogli pčelama i drugim oprašivačima kao dodatni izvor nektara i peluda. U svibnju smo imali pravi mali projekt - upoznavanje s pčelama. Pogledali smo pčelinji plakat, pozvali smo pčelara, imali smo posjet biologinje, promatrali smo let pčela, pripremili smo travnjak i posijali medonosno bilje.

CILJEVI:

- Motivirati djecu za istraživanje.
- Stjecanje različitih informacija o pčelama i stjecanje novih znanja iz različitih izvora.
- Učenje
- poštovanja i odgovornog odnosa prema biljkama i životinjama.
- Primjena novih znanja u praksi.
- Samostalno prenošenje znanja o pčelama i medu.
- Priprema i sadnja medonosnih biljaka.

2.GLAVNI DIO

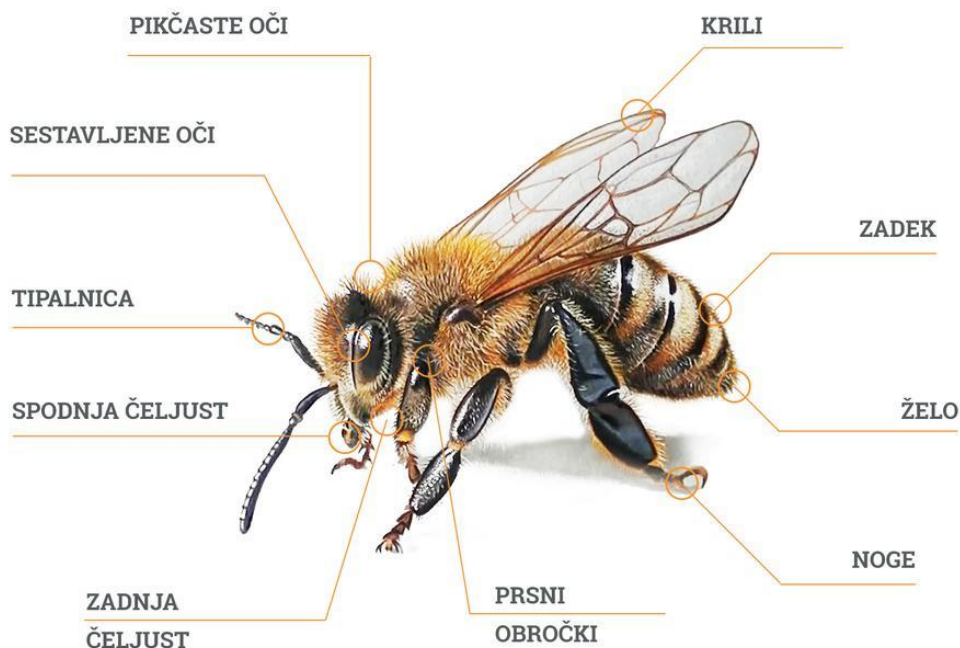
PROVEDBA AKTIVNOSTI

1. Okupirali smo se u jutarnjem krugu i postavili djeci zagonetku.

OD CVETA DO CVETA PO TRAVNIKU LETA,
LAČNIM ŽELODČKOM PA POSLADEK OBETA

Djeca su jednoglasno zaključila da se radi o pčeli. Razgovarali smo o tome što već znaju o pčelama. Većinom su spominjali pčele u vezi s medom, spomenuli su košnicu i loša iskustva s ubodom pčele.

2.Upoznala sam djecu sa Svjetskim danom pčela i zašto su pčele važne za nas. Putem interneta smo zajedno pogledali pčele, košnicu i građevinu pčele.



Slika1: <https://www.cebelaarstvo-luzar.si/cebelja-druzina-se-predstavi>

OČI Na glavi ima tri točkaste oči.

Uz pomoć **TIPALIC** detektira miris, što je važno za pronalaženje paše (detektuje smjer mirisa); najosjetljiviji su na miris voska i cvijeća.

RILČEK (rilo): služi za sisanje tekućih tvari, izmjenu hrane.

POPRSJE ima tri para nogu i dva para krila

NOŽICE služe za kretanje, čišćenje, skupljanje pelodi, propolisa.

KRILA Imaju dva para krila. Pomiču se gore - dolje, naprijed i natrag kako bi opisali broj 8.

3. Nakon razgovora i promatranja, odlučili smo se nacrtati pčele



Slika 2,3

4. Crteži pčela



Slika 4,5,6,7

5. Zajedno s djecom odlučili smo pozvati pravog pčelara kako bi nam ispričao i objasnio rad pčelara. Djeci sam rekla da u školi imamo učenika koji se bavi pčelarstvom, čime ga je inspirirao njegov djed. Došao je u posjet u pravoj odjeći pčelara i objasnio im je cijeli postupak. Djeca su bila oduševljena. Postavljali su mu razna pitanja o pčelama, jesu li ga ikada ubodile, ima li svoju košnicu, kako se proizvodi med, itd. Naš učenik pčelar je predivno motivirao naše prvašice.



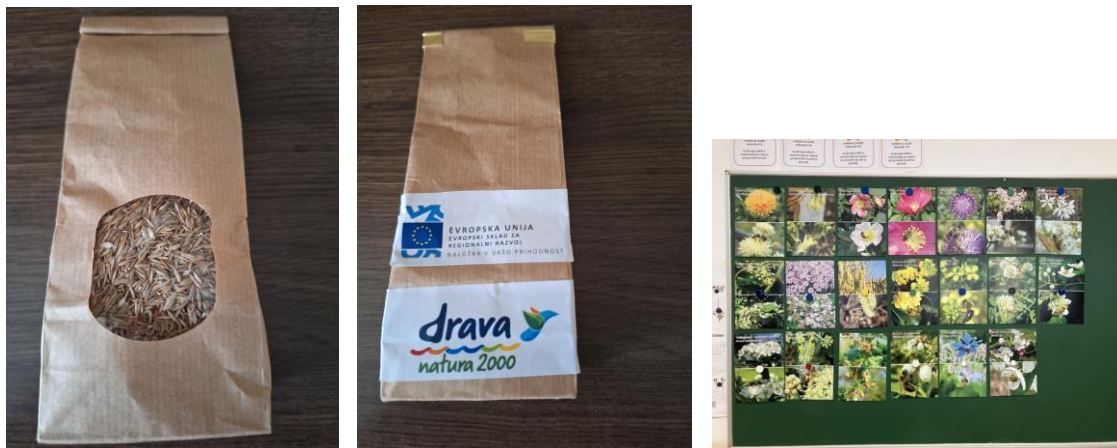
Slika 8,9

6. Zatim smo odlučili otići u park i promatrati let pčela. Tražili smo pčelice i promatrali ih iz sigurne udaljenosti. Vidjeli smo kako pčela leti gore i dole, s jedne strane na drugo strano, s jednoga cveta na drugog. Onda smo u razredu simulirali let pčele s točkicama."



Slika 10,11,12,13

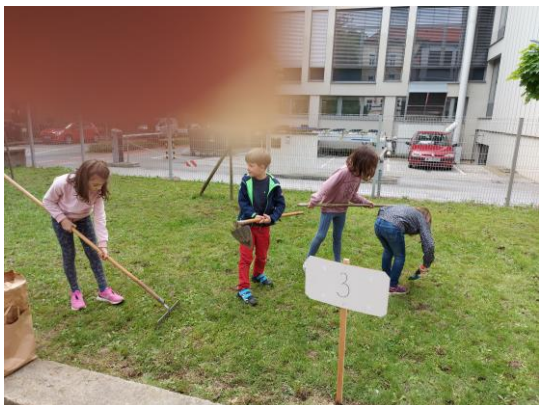
7. Na sat smo pozvali biologinju i s njom razgovarali o pčelama. Rekla nam je da pčelama treba prostora pa ćemo im napraviti travnjak - travnati prostor za ispašu. Djeca su iz razgovora saznala da su travnjaci važni za očuvanje biološke raznolikosti jer predstavljaju stanište raznim vrstama, pa tako i pčelama. Naizmjenično smo pripremali našu malu livadu za uzgoj medonosnih trava koje pomažu pčelama i drugim oprašivačima. Donijela nam je mješavinu sjemenki trava i to 26 komada, za svako dijete drugu medonosnu travu.



Slika 14,15,16

Zatim smo zajedno otišli na naše igralište. Pogledali smo mjesto gdje ćemo sijati medonosnu travu. Naš nam je domar pomogao obilježiti područje, pokazao nam kako sijati travu, kako rukovati vrtnim alatom i pomogao rahliti tlo. Djeca su prionula na posao, kopaju, siju i malčiraju sjeme da se zalijepi za tlo. Zatim smo sve zalili jer osim zemlje i svjetla biljke trebaju i vodu. Djeca su jako uživala u radu, dobro se zabavljala i bila sretna što će pčelama omogućiti što bolju pašu.

Evo nekoliko fotografija:



Slika 17,18,19,20,21

3. ZAKLJUČAK

Tijekom našeg malog projekta dopunili smo i nadogradili svoje znanje o pčelama. Još uvijek ne znamo dovoljno, ali dobro je da djeca već znaju koliko su važne pčele, ta mala bića koja nose život. Djeca su bila zadovoljna svojim radom te su kroz nova iskustva unaprijedila svoje znanje. Uspješno smo završili Svjetski dan pčela.

4.LITERATURA

- [1.] Čebelarska zveza Slovenije. S čebelo do medu. Pridobljeno z dne 13. 11. 2015, s <https://www.youtube.com/watch?v=glsbshOwbWs>.
<https://www.gov.si/zbirke/projekti-in-programi/svetovni-dan-cebel/>
- [2.] Novak, H.(1990).Projektno učno delo: drugačna pot do znanja Ljubljana: DZS

Stručni rad

SIEBENSCHRITT ILI ZIBENŠRIT

Katja Konjar

Osnovna škola Križe

Sažetak

Međupredmetna integracija važan je element suvremenih pogleda na odgojno-obrazovni proces. Povezivanje glazbe i njemačkog jezika na razini razreda ima značajne pedagoške i razvojne koristi za učenike. Profesionalno obrazloženje ove veze obuhvaća nekoliko domena, uključujući razvoj jezika, kognitivne sposobnosti, kulturno razumijevanje i holistički razvoj učenika. U članku je prikazan primjer međupredmetnog sata koji uključuje učenje stranog jezika i glazbe za učenike 9 i 10 godina.

Ključne riječi: međupredmetna integracija, osnovna škola, strani jezik, glazba.

1. Uvod

Osnovna škola donosi nove oblike rada i pristupe. Jedan od mnogih vrlo aktivnih pristupa usvajanju ili konsolidaciji sadržaja učenja je međupredmetna integracija nastave. Interdisciplinarno učenje je pristup poučavanju i učenju koji nadilazi tradicionalno razdvajanje pojedinačnih predmeta i potiče integraciju znanja između različitih disciplina. Međupredmetno učenje ima za cilj omogućiti cjelovitije razumijevanje gradiva i potaknuti razvoj širih vještina kao što su kritičko mišljenje, rješavanje problema, suradnja i komunikacija. Međupredmetne veze uvjetovane su zajedničkim svrhama različitih nastavnih područja. Iskustvo pokazuje da učenici razvijaju interes i motivaciju za učenje te produbljuju razumijevanje i primjenu znanja pri rješavanju međupredmetnih situacija učenja. Osim toga, postižu bolje akademske rezultate, pokazuju bolje međuljudske odnose i predanost učenju, izražavaju samopouzdanje, iskazuju suradnju i poštovanje, bolje se prisjećaju i razumiju nastavno gradivo te su sposobni povezivati vještine učenja iz različitih predmetnih područja [1]

2. Važnost međupredmetnog povezivanja glazbe i učenja stranog jezika

Međupredmetna povezanost učenja stranih jezika i glazbe kod učenika na razrednoj razini može imati važne pedagoške i razvojne koristi za učenike. Utječe na njihov jezični razvoj, kognitivne sposobnosti, kulturno razumijevanje i cjelovit razvoj učenika. U nastavku su opisani neki aspekti koji opravdavaju važnost interdisciplinarne povezanosti glazbe i stranog jezika.

Razvoj jezičnih vještina

Glazba i jezik usko su povezani jer oba oblika komunikacije koriste ritmičku strukturu, melodičnost i izražavanje emocija. Aktivnosti koje spajaju glazbu i strani jezik mogu pridonijeti boljem razumijevanju jezičnih struktura i poboljšanju sposobnosti slušanja.

Kreativnost i izražavanje

Glazba potiče kreativnost i izražavanje, što može biti korisno i kod učenja stranog jezika. Kroz glazbene aktivnosti učenici mogu naučiti izražavati svoje misli i osjećaje na stranom jeziku, što im pomaže u boljem savladavanju jezika.

Kulturna osvještenost

Glazba je važan dio kulture, kao i jezik. Povezivanje ova dva područja omogućuje učenicima bolje razumijevanje kulturnih aspekata stranog jezika kroz glazbenu tradiciju govornih zemalja.

Kognitivne sposobnosti

Istraživanja pokazuju da se tijekom učenja glazbe aktiviraju različita područja mozga, što može pozitivno utjecati na kognitivni razvoj učenika. Povezivanje glazbe i stranog jezika jača kognitivne sposobnosti poput koncentracije, pamćenja i apstraktnog mišljenja.

Učenje kroz iskustvo

Aktivnosti koje kombiniraju glazbu i jezik omogućuju učenje kroz iskustvo. Pjevanjem pjesama na stranom jeziku ili stvaranjem glazbenih projekata učenici mogu razvijati svoje jezične vještine na praktičniji i zanimljiviji način.

Motivacija za učenje

Povezanost predmeta može povećati motivaciju učenika i više ih angažirati u učenju. Glazbene aktivnosti djeluju kao motivacijski alat koji potiče učenike na bolje sudjelovanje u učenju stranog jezika.

Općenito, međupredmetna povezanost glazbe i stranog jezika za učenike mlađih razreda pridonosi njihovu cjelovitom razvoju te ujedno jača njihove jezične, kulturne i kognitivne sposobnosti.

3. Prezentacija interdisciplinarnog sata

Predstavljam primjer međupredmetne nastave s učenicima koji u prvoj godini uče njemački kao drugi strani jezik i imaju 9 ili 10 godina. Profesori glazbenog i njemačkog jezika i ja smo vodili sat pod nazivom Zibenšrit. Učenje brojeva na njemačkom jeziku kroz pjesmu je zabavan i učinkovit način da djeca bolje zapamte i razumiju brojeve. Učitelji mogu koristiti pjesme kao sredstvo učenja, a naglasak ostaje na zabavnom i opuštenom okruženju koje potiče motivaciju učenika za učenje novog jezika i povezivanje kultura materinjeg i stranih jezika. Nastava se odvijala u učionici 4. razreda. Prisutni na sat bili su ravnateljica i razrednica 4. razreda.

3.1. Ciljevi učenja glazbe i njemačkog jezika

Ciljevi učenja u glazbi

Studenti:

- poslušati pjesmu i pokušati prepoznati instrumente,
- pjevati pjesmu Zibenšrit,
- plesati Zibenšrit.

Ciljevi učenja njemačkog jezika

Studenti:

- u njemačkom se brojiti do 7,
- naučiti ili ponoviti izraze za upute na oba jezika,
- usporediti slovenske i njemačke naslove pjesama,
- objediniti poznavanje glazbe i njemačkog jezika,
- razvijati vještine interkulturalne komunikacije.

3.2. Didaktički pristup i metode rada

Tijekom nastave koristila sam individualno, grupno i učenje licem u lice. Različite su bile i metode rada: objašnjavanje, razgovor, rad s tekstom, demonstracija i čitanje pjesama.

3.3. Tijek procesa učenja

UVODNA MOTIVACIJA

- uvodna pjesma na njemačkom: ponovimo pjesmu Hallo Freunde i Eins, zwei Polizei (učiteljica njemačkog)
- saznaju da je pjesma, koju će slušati, došla iz Njemačke i da je pjesma narodna (profesorica glazbenog)

OSREDNJI DIO

- slušamo pjesmu i učenici pokušavaju prepoznati instrumente (profesor glazbenog) imenujemo ih na oba jezika - haker (das Hackbrett), violina (die Geige), pjevači (die Sänger)
- pjevamo pjesmu na slovenskom, plešemo i brojimo korake na slovenskom (učiteljica glazbe)
- i dalje brojimo korake na njemačkom i ponavljamo brojeve do 7 (profesorica njemačkog)
- zaplešimo "ples": upute prvo na njemačkom, zatim na slovenskom držanje (Arme in die Hüfte, den Ellbogen nach vorne) kretanje: lijevo, desno / naprijed, nazad / okolo (nach links, nach rechts / nach vorne, zurück / rundherum)
- razgovarajmo o naslovu pjesme (ZIBENŠRIT) i pravilnom pisanju na njemačkom (SIEBENSCHRITT)
- također na njemačkom jeziku poznajemo različite tekstove ove melodije, npr. Liebe Schwester (profesorica njemačkog)

ZAKLJUČAK

- notni zapis pjesme i slike instrumenata
- odsvirati pjesmu na instrumentima (ako još ima vremena)

F C F C F
 Psi - ček ni - ma re - pa več, kdo mu ga je od - re - zal preč?
 Lie - be Schue - ster tanz mit mir, bei - de Hän - de reich ich dir.

F B C F C F
 Di - ri - di - ri - daj, di - ri - di - ri - daj, daj - te psič - ku rep na - zaj.
 Ein - mal hin, ein - mal her, rund - he - rum das ist nicht schwer.

Slika 1: Zibenšrit pjesma

3.4. Analiza sata

Na kraju sata svi učitelji koji su bili prisutni u razredu napravili su zajedničku refleksiju. Učitelj glazbe i njemačkog jezika može navesti mnoge prednosti takve lekcije:

- učenici su aktivno sudjelovali u nastavi i bili su visoko motivirani,
- nastava je bila dinamična,
- učenici su uživali u satu,
- dobro su savladali nova znanja,
- učenici slabijeg jezičnog znanja također su se iskazali,
- provedba zahtijeva više organizacije, ali trud se isplati.

Međutim, interdisciplinarna integracija ima i neke nedostatke. Glavni se odnose na pripremu za lekciju. Priprema zahtijeva više koordinacije, pa tako i nastava zahtijeva dodatni rad i pripremu.

Pitali smo i studente za mišljenje. Ispod su odabrana mišljenja učenika.

- Najbolji sat.
- Jako mi se sviđalo kad smo brojali do 7 i plesali.
- Bilo je jedinstveno, njemački i glazba su stvarno dobra kombinacija.
- Jako dobro jer smo puno pjevali.
- Prilično dobro.
- Svidjelo mi se, svidio mi se ples, pjesma i melodija.
- Vrlo dobro, želim da to ponovite.
- Bilo je jako dobro jer je jako dobro plesati,
- Bilo je odlično. Nadam se da će biti kad-tad.
- Bilo je super, obožavala sam kad smo plesali, pjevali i zabavljali se.



Slika 2: Dvije učiteljice demonstriraju ples



Slika 3: Učenici uče ples

4.Zaključak

Kombinacija glazbe i stranog jezika u podučavanju djece donosi mnoge prednosti jer međupredmetna integracija potiče bolje razumijevanje i povezanost između različitih područja učenja. Istaknula bih sljedeće prednosti koje sam uočila prilikom analize lekcije.

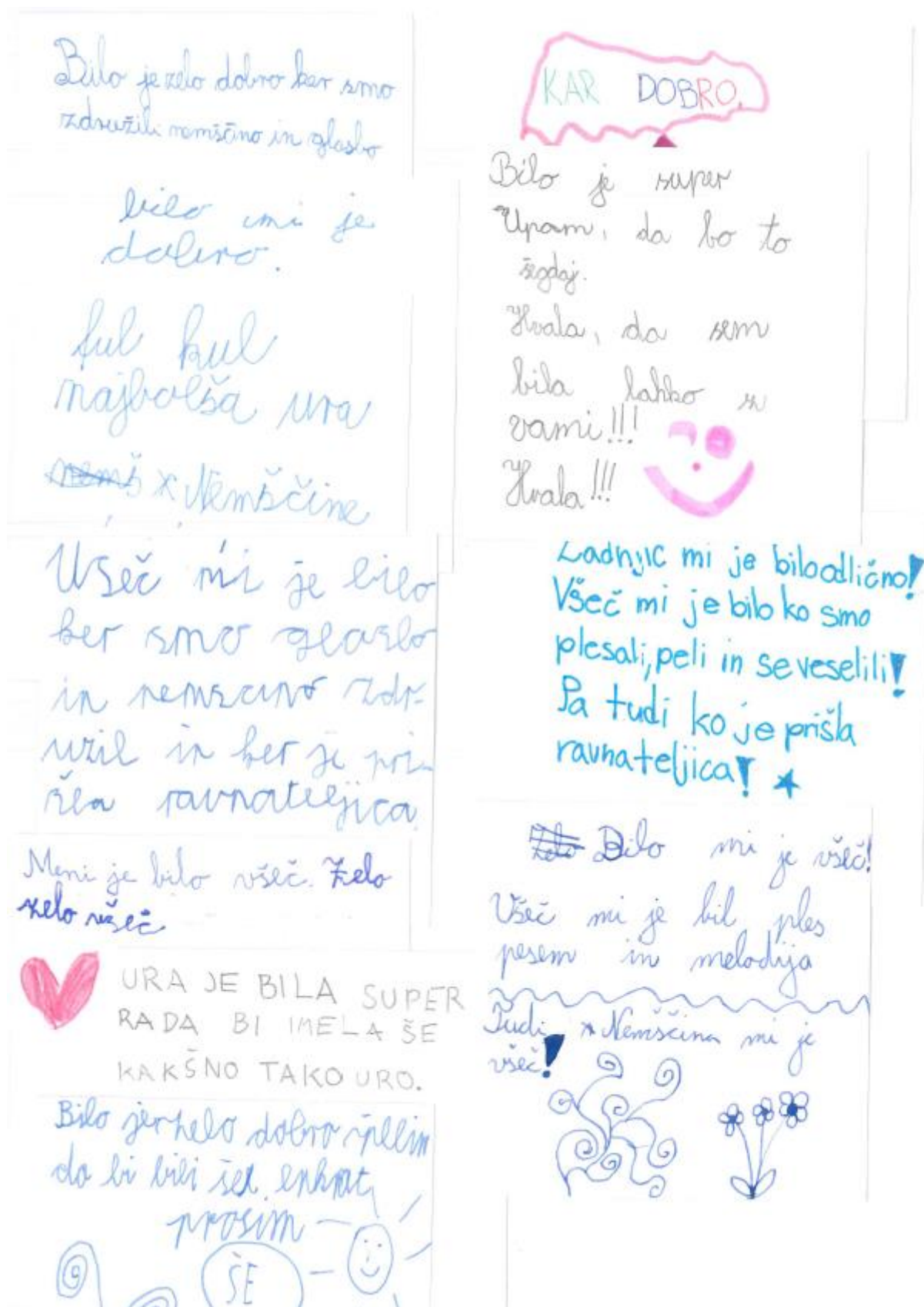
- Međupredmetne aktivnosti poboljšale su dječju sposobnost održavanja koncentracije i pažnje.
- Glazba je pomogla u poboljšanju izgovora i naglasaka na stranom jeziku. Učenici su pjevanjem učili oponašati izgovor.
- Stihovi pjesme poslužili su kao dodatni izvor riječi i izraza koje su učenici naučili i razumjeli u kontekstu.
- Povezivanje s glazbom poticalo je kreativnost kod učenika.
- Zajedničko muziciranje i razumijevanje jezika poticali su suradnju među djecom.
- Povezivanje glazbe s jezikom omogućilo je učenicima da bolje razumiju kulturne aspekte stranog jezika kroz glazbenu tradiciju.
- Učenici su bili više angažirani, jer je učenje bilo povezano s glazbenim elementima.

Interdisciplinarna integracija glazbe i stranog jezika omogućuje da se učenje odvija kroz raznolike i interaktivne aktivnosti, što doprinosi boljem razumijevanju i uživanju u učenju obaju područja.

5. Literatura

- [1] Sicherl-Kafol, B. (2008). Medpredmetno povezovanje v osnovni šoli. Didakta.
- [2] Spodbujanje aktivne vloge učenca v razredu. (2005). Zavod RS za šolstvo. Ljubljana.
- [3] Medpredmetno povezovanje kot Strategija za kakovostno učenje učencev v osnovni šoli. URL: <https://www.dlib.si/details/URN:NBN:SI:doc-TW57QGYK> (7.12.2023)
- [4] Medpredmetno povezovanje : pot do uresničevanja vzgojno-izobraževalnih ciljev. URL: <https://www.dlib.si/stream/URN:NBN:SI:DOC-DR47H4NM/5d6589f8-4b7f-409f-a940-42ebde6f252a/PDF> (7.12.2023)

Privitak 1: Mišljenja učenika



Stručni rad

MMARATON S UČENICIMA S INTELEKTUALNIM TEŠKOĆAMA

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

U školi smo, zbog velikog nedostatka prostora, prisiljeni provoditi mnoge sate tjelesnog odgoja vani, što može imati brojne prednosti, budući da nas današnji način života udaljava od prirode i kretanja na svježem zraku. Što se tiče aktivnosti na otvorenom, hodanje je za naše učenike jedna od rijetkih aktivnosti u kojoj se svatko može aktivirati. Različite varijante igara mogu biti izvrstan motivacijski faktor kako za pojedinca tako i za cijelu grupu. Svladati maratonsku distancu zajedničkim snagama, čak i zbrojem pojedinačnih staza, posebna je draž. Uz dovoljan broj polaznika, udaljenost možemo savladati za jedan školski sat. Ova vrsta aktivnosti je snažna poveznica među učenicima jer imaju zajednički cilj koji se može postići uz trud svakog pojedinca.

Ključne riječi: aktivnosti na otvorenom, djeca i adolescenti s posebnim potrebama, hodanje, igre, maraton, igre.

1.Uvod

Hodanje je aktivnost koja prati čovječanstvo od početka i ima brojne pozitivne posljedice na tijelo i dobrobit pojedinca. Danas je nepravедно zanemaren, jer je prespor i previše pasivan za današnji način života. To je prirodno kretanje koje je dostupno velikoj većini ljudi i učenika naše škole (osim onih s težim poteškoćama u kretanju). Za ove učenike šetnja u kolicima je i prilika da dio vremena provedu na otvorenom. Uz odgovarajuću pripremu i opremu, može se stići tijekom cijele godine u svim vremenskim uvjetima, kao i za vrijeme praznika i godišnjih odmora. Za učenike naše škole važno je u rutinu uvesti aktivnosti koje su pozitivne za zdravlje i dobrobit, jer te aktivnosti mogu prenijeti u svoje kućno okruženje, ako tamo već nisu prisutni. Osobito je važna redovita tjelesna aktivnost koja poboljšava aerobni kapacitet, povećava mišićnu masu i pokretljivost zglobova, sprječava ozljede, povoljno utječe na razinu šećera u krvi, održava ravnotežu, poboljšava san i probavu, lakše kontrolira tjelesnu težinu, poboljšava metabolizam masti, smanjujemo rizike od razvoja kardiovaskularnih bolesti, moždanog udara, visokog krvnog tlaka, dijabetesa tipa 2, osteoporoze, smanjujemo usamljenost, rješavamo stres, poboljšavamo mentalno stanje i kognitivne sposobnosti ako podignemo samopouzdanje,... [2]

Hodanje je osnovna ljudska funkcija bez koje bi čovjek teško preživio. Omogućuje čovjeku spontano i prirodno kretanje po prostoriji radi dobivanja hrane, reprodukcije, opuštanja, zabave itd. Pri promatranju hoda možemo promatrati i raspoloženje pojedinca – ako je tužan, kreće se sporije i ima više opuštenih mišića, ako je sretan, lako se kreće po sobi. Pri izražavanju odlučnosti stojimo uspravno i strogo. [4]

Učenici s umjerenim, teškim i teškim intelektualnim teškoćama trebaju različite razine podrške tijekom života; intelektualni invaliditet je cjeloživotni problem i traje od rođenja do smrti. Zbog smanjenih intelektualnih sposobnosti učenici s umjerenim, teškim i teškim intelektualnim teškoćama nikada nisu potpuno samostalni. Posebnim obrazovnim procesima možemo razviti njihov stupanj samostalnosti i samostalnosti do optimalnih granica u okviru njihovih mogućnosti. Učenicima s umjerenim, teškim i teškim intelektualnim teškoćama zbog njihove posebnosti potrebno je puno poticaja za osobni razvoj.

2.Središnji dio

U školskoj godini 2023./2024. u OŠ Helene Puhar Kranj u program posebnog obrazovanja uključeno je 69 učenika u 12 razrednih odjela u dobi od 6 do 26 godina. Rad s djecom i mladima naše škole jedinstven je izazov jer su vrlo različiti po svojim sposobnostima, interesima i individualnim karakteristikama.

Planirano kretanje i tjelesna aktivnost iznimno su važni za osobe s posebnim potrebama, vjerojatno čak i više nego za "normalne" ljude, jer obično te osobe zbog svojih deficita i smetnji nisu toliko aktivne u svakodnevnim poslovima. Problem može nastati pri odabiru zajedničke sportske aktivnosti jer su interesi, razumijevanje, individualne sposobnosti i sposobnost učenja vrlo različiti. Ne manje važno, na izbor utječu i prostorni i materijalni uvjeti.

U traženju prikladnog oblika kretanja najprikladnijim se pokazalo hodanje zbog svoje jednostavnosti.

Zašto?

- Ona je blaga prema zglobovima,
- održava mišićnu masu,
- održava gustoću kostiju,
- jača vezivno tkivo,
- ubrzava metabolizam,
- smanjuje udio tjelesne masti,

- jača vitalnu energiju,
- regulira trčanje,
- usporava procese starenja,
- poboljšava ravnotežu i držanje,
- dobrobiti za krvotok,
- dobro za zdravo srce,
- ne zahtijeva puno napora, pogotovo ako se hoda po ravnoj površini,
- mogućnost ozljede je mala,
- djeluje protiv stresa. [1]

Posebno je pogodan za učenike naše škole jer:

- Financijski je povoljan, dostupan u svako doba godine i uz odgovarajuću opremu dostupan po svim vremenskim prilikama (osim teže pokretnim osobama),
- ne trebamo dodatnu opremu, tehnike učenja i zahtjevna pravila,
- dok hodamo, putujemo i promatramo okolinu, učimo i razgovaramo te uspostavljamo socijalne kontakte s okolinom,
- nije motorički zahtjevan,
- jača povezanost i pripadnost pojedinca grupi i prilagodba njoj.

Prema preporukama Svjetske zdravstvene organizacije, za jačanje zdravlja odraslih osoba dovoljno je 150 minuta barem umjerene tjelesne aktivnosti tjedno ili 75 minuta tjelesne aktivnosti visokog intenziteta tjedno. Preporuke za broj koraka variraju. Preporuča se više od 5000 koraka dnevno za održavanje zdravlja i dobre kardiovaskularne forme. Neki izvori navode više od 10 000 koraka dnevno. Ovdje je važan i intenzitet, ali ga izvori ne navode. Općenito, vrijedi sljedeće:

- Manje od 5000 koraka/dan – tjelesna neaktivnost
- Od 5000 do 7499 koraka/dan - niska razina tjelesne aktivnosti
- Od 7500 do 9999 koraka – umjerena tjelesna aktivnost
- 10 000 koraka dnevno – dobra aktivnost
- Više od 10 000 koraka dnevno – visoka aktivnost. [3]

U školskoj godini 2023./2024. zbog povećanog broja upisane djece postoji veliki nedostatak prostora u školi. Gradnja škole trebala bi početi u proljeće 2024. godine, a do tada pet odjela specijalnog odgojno-obrazovnog programa neće imati odgovarajući prostor za tjelesne aktivnosti i sport. Kao rezultat toga, provodimo puno vremena vani tijekom satova sporta. Pješaćenje je jedna od rijetkih aktivnosti u koju se mogu uključiti svi učenici zbog svojih individualnih karakteristika. Neki su s fizičkim poteškoćama, ali još uvijek mogu hodati sporijim tempom, a nekoliko učenika može trčati umjerenim tempom barem deset minuta.

Ljubljanski maraton održava se svake godine krajem listopada, a 2023. održan je 27. izdanje. S obzirom na to da zbog individualnih karakteristika ne mogu svi studenti sudjelovati na Ljubljanskom maratonu, ovom smo prilikom na simboličan način surađivali sa studentima. Pritom se očekivalo da će učenici biti dodatno motivirani za

zajednički cilj, budući da žele međusobno surađivati, bodriti se i zajedno veseliti kada uspiju u zadacima. U njemu je sudjelovalo 26 učenika iz pet odjela. S obzirom na broj sudionika, prikladna distanca za zajednički cilj bio je klasični maraton u dužini od 42,195 m. Tako smo zbrajanjem prijedjenih metara svakog učenika dobili maratonsku stazu svi zajedno. Prije nego što smo krenuli s izazovom, učenicima sam predstavio atletske discipline maraton. Pogledali smo nekoliko snimaka same discipline, atletske natjecanja i snimak samog Ljubljanskog maratona. Ujedno smo razgovarali o samom treningu i pripremi natjecatelja za natjecanje. Učenici su upoznali povijest ove lijepe atletske discipline.

Pothvat smo s učenicima započeli po lijepom sunčanom danu zadnjeg tjedna listopada. Događaj se odvijao na igralištu susjedne osnovne škole, gdje smo imali 210 metara dugu pješačku stazu. Za ukupnu dužinu maratonske staze učenici su morali proći 201 krug. Nije bio određen broj krugova po učeniku, već je svaki učenik hodao ili trčao prema svojim sposobnostima. Zabilježili smo svaki odvoženi krug i nakon 201 kruga završili smo izazov. Maraton je završio nakon 20 minuta i 35 sekundi, kada je odvožen 201 krug. Izazov se poklopio sa Svjetskim danom hodanja koji se obilježava 15. listopada.

U praksi smo isprobali i razne druge oblike poticanja djece i mladih s posebnim potrebama na hodanje:

- Slagalica (učenici imaju zadatak složiti slagalicu čija se težina prilagođava. Na kraju runde svatko od njih ubacuje po jedan dio slagalice u konačno rješenje. Zadatak mogu rješavati u više grupa ili sam. Broj dijelova slagalice prilagođava se trajanju vježbe)
- Crtanje (svaki učenik ima određeni broj sekundi na kraju završenog kruga i za to vrijeme crta kredom po podu. Nakon proteklog vremena ponovno hoda po krugu i crta. Vježba se može završiti nakon određenog broja krugova ili imaju vremensko ograničenje. Sadržaj slike može se odrediti ili svakom pojedincu na izbor. Na kraju vježbe svatko treba imati dovršen crtež prema svojim željama i mogućnostima)
- Pečati (na kraju završenog kruga svaki učenik ima na raspolaganju određeni broj žigova od kojih bira jedan i otiskuje ga na dio tijela, list ili knjižicu. Cilj je skupiti otiske što više različitih markica u određenom vremenu)
- Dvoboj između skupina (učenici su podijeljeni u dvije ili više skupina. Skupine se međusobno natječu u broju krugova koji je zbroj zbrojeva pojedinaca iz skupine)
- Skupljanje kamenčića (učenici su podijeljeni u dvije ili više grupa. Grupe se međusobno natječu u broju kamenčića. Svaki pojedinac baca kamenčić u lonac grupe kojoj pripada. U takvim je nastojanjima potrebna pozitivna motivacija. "To je psihološki element koji potiče organizam na djelovanje u skladu sa svojim ciljevima, željama i potrebama te unutarnjom kontrolom. Vidimo ga kao pokretačku silu koja nas tjera da djelujemo u skladu s ciljem ili pojačava to ponašanje." [5] Grupa u tome može imati ključnu ulogu, što dodatno pozitivno motivira pojedinca.

3.Zaključak

Zbog ograničenog prostora u našoj školi, naši učenici i ja prisiljeni smo puno vremena provoditi vani, što je u većini slučajeva pozitivno. Probleme imamo samo po lošem vremenu (jaka kiša, poledica). Kretanje na svježem zraku ima brojne dobrobiti za naše zdravlje. Ovisno o individualnim karakteristikama i specifičnostima, teško je odabrati odgovarajuću kretnu aktivnost koju bi svi učenici mogli izvoditi u isto vrijeme. Jedan od rijetkih hoda. Za povećanje motivacije potrebno je aktivnost obogatiti raznim zadacima i igrama koje dodatno povezuju i jačaju prijateljstva unutar grupe ili više grupa. Na taj način učenici se međusobno potiču za zajednički cilj, te dijele radost kada je zadatak uspješno obavljen. Također je važno da uz samu kretnu zadaću učenici stječu dodatna znanja kroz međupredmetno povezivanje. Osim toga, potičemo samostalnost učenika pri izlasku vani (oblačenje, obuvanje i odlazak na WC), što je posebno ojačalo strpljenje kod spretnijih učenika, jer je nekim učenicima trebalo više vremena za pripremu od drugih.

4.Literatura

[1] Aktivni.si (18.3.2016). <https://aktivni.metropolitan.si/ostali-sporti/hoja-in-pohodnistvo/prednosti-hoje/> (28.12.2023).

[2] Barbič V., Iršič B., Miler A. (2020). Aktivni in zdravi starejši. https://epale.ec.europa.eu/sites/default/files/aktivni_in_zdravi_starejsi.pdf (22.12.2023)

[3] Jurdana M., (2018). 10000 korakov na dan. <https://revija.ognjisce.si/revija-ognjisce/482-narava-in-zdravje/19842-10-000-korakov-na-dan> (4.1.2024)

[4] Marjanovič Umek, L. in sod. (2004): Razvojna psihologija. Ljubljana znanstvenoraziskovalni inštitut Filozofske fakultete.

[5] Motivacija (2014). Wikipedija. Prosta enciklopedija. <https://sl.wikipedia.org/wiki/Motivacija> (5.1.2024)

Stručni rad

PREPORUKE ZA UKLJUČIVANJE UČENIKA S ASTMOM U NASTAVU SPORTA

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Astma je kronična bolest respiratornog trakta. Mnoga istraživanja potvrđuju da je tjelesna aktivnost vrlo korisna za djecu s astmom. Djeca najčešće obolijevaju do pete godine života, a bolest je neizlječiva, ali može proći nakon određenog vremena. Tjelesna aktivnost iznimno je važna za astmatičare jer jača mišiće, povećava plućni i aerobni kapacitet te fizičku otpornost. Učitelji moraju dobro poznavati karakteristike astme i prilagoditi tjelesnu aktivnost astmatičaru na temelju individualnih specifičnosti i sposobnosti, a iznad svega primjereno motivirati vježbača u kretnim aktivnostima, jer to povećava kvalitetu života i samopouzdanje pripravnika. Stručnjaci se slažu da su astmatičarima posebno prikladne vježbe istezanja i disanja niskog intenziteta, joga, razne igre s loptom, plivanje, hodanje, trčanje, pilates, vožnja bicikla, golf i planinarenje.

Ključne riječi: bolesti dišnog sustava, osnovna škola, tjelesna aktivnost, tjelesni odgoj, zdravlje

1.Uvod

Disanje je jedan od najvažnijih životnih procesa. Disanjem dobivamo kisik i iz kisika energiju koja nam je potrebna ne samo za kretanje, već i za sve što radimo u životu. Obično dišemo nesvjesno, no disanje je djelomično pod utjecajem naše volje, pa možemo svjesno preuzeti kontrolu nad njim. Kao takav, predstavlja most, vezu između našeg budnog rada i naše podsvijesti. [4] Astma je vrlo raširena kronična bolest dišnog sustava koja se periodički javlja tijekom godine. Iako pravi uzrok još nije utvrđen, poznati su mnogi čimbenici koji pogoršavaju i izazivaju astmatični napad. Stoga je za astmatičare, pored terapije s lijekovima, jako važno i preventivno djelovanje. Budući da je tjelesno naprezanje jedan od pokretača astmatskog napada, nekad se smatralo da takvi pacijenti trebaju izbjegavati fizičku aktivnost. Astma i njeni simptomi nisu uvijek isti. Piskanje u prsnom košu, naglašeno produžen izdisaj, brže disanje, kašljanje, gušenje ukazuju na pogoršanje astme ili na astmatični napad. [7]

2.Središnji dio

Istraživanjima je dokazano da umjerena tjelesna aktivnost dobro utječe na astmatičare, te se takve učenike treba uključiti u redovnu nastavu tjelesnog odgoja. Veliku važnost ima učitelj tjelesne kulture koji će uspješno i profesionalno znati prilagoditi aktivnosti djetetovim sposobnostima. Uzrok astme još nije poznat, ali vjerojatno doprinose njenom razvoju virusne infekcije u ranom djetinjstvu, pretilost, izloženost pušenju i zagađenju zrak i sterilno okruženje koje sprječava infekcije bakterijama i parazitima u ranoj fazi djetinjstva. [2] Astma se može razviti u bilo kojoj dobi. Najnovija istraživanja pokazuju da prvi simptomi se često javljaju prije pete godine života. Djeca u najvećem riziku za oboljeli od astme imaju obiteljsku povijest alergija i/ili astme. [5] Na razvoj na astmu utječe i zrelost djetetovog imunološkog sustava zajedno s okolišnim čimbenicima, kao što su zagađeni zrak, dim cigareta i drugi alergeni. [10] Tjelesna aktivnost djeluje na djecu:

- dijete koje je tjelesno aktivno imat će jače mišiće i jače kosti
- dijete koje je tjelesno aktivno bit će vitkije jer kretanje pomaže u kontroli masnog tkiva
- dijete koje je tjelesno aktivno teže će imati prekomjernu težinu
- dijete koje je tjelesno aktivno smanjit će rizik od razvoja dijabetesa tipa 2
- dijete koje je tjelesno aktivno snizit će krvni tlak i razinu kolesterola u krvi
- dijete koje je tjelesno aktivno imat će bolji odnos prema životu. [6]

Jer sport čuva i jača zdravlje djeteta, razvija njegove sposobnosti i olakšava mu život

integracije i prilagodbe društvenoj i prirodnoj sredini važno je da roditelji već u predškolskom razdoblju djeca se uvode u redovite tjelovježbe/sportske aktivnosti. [8]

To vrijedi i za djecu s astmom. "Za zdravlje djece odgovorna je obitelj, ali i institucije u zdravstvenom, obrazovnom i socijalnom sustavu. U njihovom okviru moguće je stvoriti uvjete za zdrav i svestrani razvoj djece, što uključuje i dobro zdravlje. Briga o zdravlju uključuje učenje, informiranje i podizanje svijesti o zdravlju i zdravom načinu života." [1]

Netko se vjerojatno pita je li dobro da dijete s astmom bude tjelesno aktivno i kako tjelesna aktivnost utječe na njegovo zdravlje. Stručnjaci na ovo pitanje odgovaraju činjenicom da dijete s astmom koje pravilno uzima lijekove treba redovito vježbati jer tjelesna aktivnost poboljšava rad pluća. Djecu s astmom treba uključiti tjelovježbu u sve tjelesne aktivnosti. Pri tome učitelj mora imati pozitivan stav prema djetetu i mora istovremeno dobro poznavati djetetovo zdravlje. Time može stručno prilagoditi aktivnosti i intenzitet samo onih. Važno je da dijete s astmom bude tjelesno aktivno jer mu to donosi mnoge dobrobiti, ali treba naglasiti da nije svako kretanje možda najbolje. Njegove kretne aktivnosti moraju biti prilagođene njegovim mogućnostima, a prije svega njegovom zdravstvenom stanju.

Ovdje je važno:

- Zagrijavanje od najmanje 10 minuta vrlo je važno za djecu s astmom.
- Prvo se izvode lakše vježbe, a zatim se prelazi na teže
- Dugotrajan i intenzivan napor može izazvati napadaj astme. Tjelesno vježbanje treba prilagoditi tako da nakon većih napora slijede razdoblja odmora ili razdoblja manjeg napora.
- Trčanje može biti (pre)naporno za djecu s astmom. Stoga je potrebno prilagoditi takvu tjelesnu aktivnost. Najbolje je ako dijete kombinira trčanje i hodanje.
- Vježbe za astmatičare (vježbe disanja ili gimnastičke vježbe) treba provoditi i tijekom tjelesne aktivnosti.
- Uz veće napore često dišemo na usta, udišemo nezagrijan i nedovoljno vlažan zrak koji sadrži više prašine. Kako autorica rezimira, disanje na usta tijekom napora često je uzrok ili povod za astmu. Stoga je potrebno podsjetiti dijete da tijekom kretanja diše kroz nos.
- Ako se djetetovo stanje pogorša tijekom izvođenja određene sportske aktivnosti, potrebno ga je preusmjeriti na drugu aktivnost (manje napornu, npr. umjesto trčanja, šutiranje lopte na gol, bacanje na koš i sl.). Ukoliko zdravstveno stanje djeteta to zahtijeva, djetetu se može dodijeliti i neka druga uloga u sportu. Tako može biti u ulozi suca, mjeritelja vremena itd.
- Tijekom kretanja djetetu se moraju omogućiti pauze za izdisaj, odmor, piće vode.
- Dijete može koristiti mjerac otkucaja srca i samostalno vježbati. Tako jača kardiovaskularni i dišni sustav te ujedno poboljšava fizičku kondiciju. Time se kod manjih opterećenja prestaju javljati simptomi astme. [3]

Tijekom tjelesnih aktivnosti i napora stanje se može pogoršati na što moramo biti posebno oprezni. Posebno se to događa kod djece koja su aktivnija i uživaju u sportu. Znakovi pogoršanja su:

- piskanje u prsima,
- udaranje rupica na vratu i u žlici,
- brže disanje,
- dugotrajniji i naglašeniji izdisaj (forsiran, aktivan) nego u zdravog djeteta. [9]

Ako obratimo pozornost na ove znakove, možemo spriječiti pogoršanje stanja na sljedeći način:

- prekid ili prestanak vježbanja,
- promjena u vrsti ili intenzitetu vježbanja,
- produljenje ili ponavljanje zagrijavanja,
- joga,
- vježbe disanja,
- udisanje vlažnog ili toplog zraka tijekom vježbanja ili tijekom odmora,
- meditacija,
- promjena okoline. [7]

Probleme možemo izbjeći prevencijom:

- nastavnik se mora upoznati s bolešću, njezinim simptomima i utjecajem sportskih aktivnosti na stanje bolesti,
- brinuti se o čistoći u sportskoj dvorani,

- preporuča se savjetovati dijete da ima u blizini lijek koji sadrži bronhodilatator i djeluje odmah,
 - zatražiti pisano mišljenje liječnika o stupnju bolesti i utjecaju napora na njezino stanje,
 - dijete treba što manje izlagati psihičkim pritiscima i normama koje treba postići;
 - upoznajte drugu djecu s astmom i tražite empatijsko ohrabrenje od djece umjesto da žalite dijete s astmom.
- [7]

Preporuke za aerobne vježbe za bolesnike s astmom koje je izdao SNIPH 2010.:

- aerobne vježbe nižeg intenziteta (npr. hodanje) odvijaju se najmanje pet puta tjedno u trajanju od najmanje pola sata uz najmanje 50% maksimalne brzine otkucaja srca,

ili razmjerni udio

- aerobnih vježbi većeg intenziteta (npr. trčanje, vožnja bicikla) koje se odvijaju najmanje tri puta tjedno u trajanju od najmanje 20 minuta na najmanje 70% maksimalnog broja otkucaja srca.

Ovo su samo okvirne smjernice, posebno treba biti oprezan pri odabiru tjelesne aktivnosti većeg intenziteta. [11]

Stručnjaci se slažu da su astmatičarima posebno prikladne vježbe istezanja i disanja niskog intenziteta, joga, razne igre s loptom, plivanje, hodanje, trčanje, pilates, vožnja bicikla, golf i planinarenje. Ne preporučuju se sportovi visokog intenziteta, osobito oni u kojima kretanje ovisi o situacijama u igri i uključuju pojedinca u nevoljne pokrete i vanjske impulse važne za igru (nogomet, košarka, rukomet, vaterpolo).

3. Zaključak

Kretanje i tjelesna aktivnost pozitivno utječu na zdravlje. To se odnosi i na zdravu djecu i na onu s astmom. Kretanje može biti vrlo korisno za takvu djecu, ali samo ako odaberemo pravilan oblik ili način kretanja te obratimo pozornost na djetetove vještine kretanja, sposobnosti, njegov kretni razvoj, okolinu u kojoj se dijete kreće, vlastiti interes djeteta, ... Astma je među djecom sve raširenija kronična bolest. Stoga ga je potrebno upoznati, osvijestiti probleme koje donosi, a prije svega znati kako se s njim nositi. Preporuka je da se (ako vrijeme nije prehladno) vježbanje odvija na svježem zraku u prirodi. Aerobna tjelovježba kod djece s astmom preporuča se za poboljšanje općeg zdravlja i za zdravlje dišnog sustava, stoga je potrebno uključiti učenika u sportski proces individualnim planom vježbanja i pozitivnim stavom.

4. Literatura

- [1] Bajt, M. in Pucelj, V. (2012). Promocija zdravlja za otroke in mladostnike v Republiki Sloveniji. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravlja.
- [2] Berce, V., Tomazin, M., & Koren, B. (2017). Otrok s kronično boleznijo dihal-najpogostejši primeri. Sporočilo pediatra družinskemu zdravniku. Druga spomladanska šola družinske medicine v Mariboru: pljučne bolezni (pp. 7–12). Zdravstveni dom dr. Adolfa Drolca Maribor.
- [3] Diklić, D. (2013). Prilagajanje športne vzgoje učencem z astmo. Diplomsko delo. Maribor: Pedagoška fakulteta.
- [4] Dobrovoljc, A. (1997). Psihosocialna obravnava mladostnika z astmo. Diplomsko delo, Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Pedagoška fakulteta.
- [5] Fekonja, S. (2018). Analiza izbranih genetskih dejavnikov tveganja za nastanek astme. [Magistrsko delo]. Univerza v Ljubljani, Biotehniška fakulteta.
- [6] Gavin, LM, Dowshen, S. in Izenberg, N. (2007). Otrok v formi. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [7] Hosta, M. (2003). Astma in šport. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport, Inštitut za šport.

- [8] Karpljuk, D., Štihec, J., Videmšek, M. in Zajec, J. (2009). Značilnosti gibalnih/športnih dejavnosti in specifičnosti v spodbujanju gibanja predšolskih otrok, 60(3), 126.
- [9] Maček, V. (2006). Astma pri otroku in zdravljenje. Ljubljana: Pediatrična klinika, Služba za pulmologijo.
- [10] Ovniček, P. (2017). Analiza genskih regij, povezanih z astmo, ter napoved tveganja in odziva na terapijo pri otroški astmi. (doktorska disertacija). Univerza v Mariboru, Medicinska fakulteta.
- [11] SNIPH – Swedish national institute of public health SNIPH (2010). Physical activity in the prevention and treatment of disease. Swedish National board of Health in Welfare.

Stručni rad

UČENIK S CEREBRALNOM PARALIZOM I ZIMSKE POKRETNE AKTIVNOSTI

Luka Svoljšak

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Osnovno polazište programa obrazovanja je pružiti svakom djetetu osnovne mogućnosti na temelju kojih će ono moći razvijati svoje sposobnosti. To se također odnosi na područje kretanja u kojem su osobe s cerebralnom paralizom često u najnepovoljnijem položaju. Zato je još važnije uključiti ih u sve aktivnosti gdje je to moguće. To ponekad zahtijeva dosta prilagođavanja i planiranja, no trud je uvijek nagrađen dobrom voljom, osmijehom i pozitivnom energijom polaznika. Potrebno je skrenuti pozornost na odgovarajuću razinu sigurnosti, koja će vježbaču omogućiti sigurno vježbanje, bez ozljeda. Pri planiranju i provedbi potrebno je polaziti od aktivnosti i individualnih karakteristika pojedinca. Tijekom zimskih aktivnosti potrebno je pripaziti i na adekvatnu zaštitu od hladnoće, primjerenu obuću, pristup poligonu i odgovarajuće mjesto s toaletom gdje se možemo povući na odmor.

Ključne riječi: djeca i adolescenti s posebnim potrebama, obrazovanje, teškoće u kretanju, zimski sportovi

1.Uvod

Cerebralna paraliza je medicinski izraz za tu vrstu neurološki fenomeni, koji mogu biti vrlo različiti. Izražavaju se kao spazam ili spasticitet mišića, ataksija, slabost ili ukočenost mišićnih skupina. Postoje i poremećaji umotorička kontrola. [1] Dakle, razgovarajmo o poremećaju kretanja i držanja, što je posljedica ireverzibilnog oštećenja središnjeg živčanog sustava. Potonji kontrolira brzinu i tvrdoću kontrakcije mišića. Stupanj mišićne kontrakcije opisuje se mišićnim ton. Ako poremećaj definiramo riječima koje čine njegovo ime, "cerebralni" znači cerebralna, a izraz "paraliza" opisuje nedostatak kontrole mišića tj često (ali ne uvijek) jedan od znakova cerebralne paralize. Ako dijete ima cerebralne paralize, tada dio njegovog mozga nije normalno razvijen ili ne radi ispravno. Cerebralna paraliza nije:

- nasljedni
- zarazan
- progresivna
- primarni uzrok smrti. [2]

2.Središnji dio

Ova neprogresivna ozljeda mozga može se pojaviti u različitim fazama života (prije rođenja, pri rođenju ili nakon rođenja u prve dvije godine života), ali može obuhvatiti oboje motoričkoj nego intelektualnoj domeni. Ako moždani centri koji reguliraju kontrolu pokreta ne rade ispravno, poremećaji u motoričkih sposobnosti, koje su prikazane u:

- problemi s uspravnim držanjem tijela
- nemogućnost izvođenja određenih pokreta
- poremećaji mišićnog tonusa
- kontrakture
- smanjen intenzitet pokreta

Ozljede mozga mogu biti različite, kako po mjestu ozljede tako i po stupnju

ozljede. Učestalost uzroka cerebralne motoričke paralize navode različiti autori prema sljedećim redoslijedom:

1. cerebralna krvarenja i nedostatak kisika prije porođaja ili tijekom pinceta porođaj
2. zarazne bolesti djece neposredno po rođenju
3. zarazne bolesti majke tijekom trudnoće
4. Neusklađenost krvnih grupa roditelja
5. Rentgenski defekti fetusa

Uzroci koji mogu izazvati abnormalni razvoj ili oštećenje središnjeg živčanog sustava

sustava, postoji mnogo, ali često je uzrok cerebralne paralize nejasan i nepoznat. Podijelimo ih prema razdoblju u kojem se pojavljuju. Ovisno o vremenu nastanka, tzv etiološki ili uzročni čimbenici se dijele na:

- prenatalni faktori
- perinatalni faktori

- postnatalni faktori

U slučaju osobe s cerebralnom paralizom, radi se o oštećenju ili ozljedi jednog od tri bitna područja mozga koja sudjeluju u kontroli kretanja i držanja, naime:

- moždane kore ili kore (područje sa živčanim centrima za pokrete, mentalne djelovanje i osjetila)
- bazalnih ganglija (skupine živčanih stanica u mozgu koje leže u parovima duboko u velikog mozga i u gornjem dijelu moždanog debla te omogućuju koherenciju i svrhovitost pokreta)
- mali mozak (centar koji regulira ravnotežu tijela, mišićni tonus i koordinaciju pokreti)

Ovisno o vrsti neuromotornog zatajenja, razlikuju se tri osnovna oblika cerebralne paralize:

- spastična cerebralna paraliza
- atetoidna cerebralna paraliza
- ataksična cerebralna paraliza

Određeni problemi češće se javljaju kod djece s cerebralnom paralizom nego kod drugih djece. Uz već opisane motoričke smetnje, očituju se i problemi i usporeni razvoj u sljedećim područjima:

- poremećaji osjetila (poremećaji vida, poremećaji sluha, poremećaji percepcije prostora)
- poremećaji govora
- poremećaji u intelektualnom funkcioniranju
- emocionalni poremećaji
- epilepsija
- ostali problemi. [5]

Kod osoba s cerebralnom paralizom, svi aspekti motoričkog razvoja su odgođeni, ograničavajući fizičku, mentalnu i emocionalnu stimulaciju koja je djeci potrebna. Za kompenzaciju se preporučuje višesatna dnevna sportska aktivnost koja zahtijeva rad većih mišićnih skupina ili cijelog tijela. [6] Razina motoričkog razvoja koju pojedinac postiže do sedme godine života ukazuje na sposobnosti koje će pojedinac moći postići u odrasloj dobi. Većina djece koja će prohodati hodaju do sedme godine, ostalima to nije funkcionalan način kretanja. Hemiplegičari i osobe s blagim oštećenjima obično nauče hodati do druge godine. Pojedinci koji nisu izgubili svoje reflekse do sedme godine imat će ih cijeli život, ali ih se može naučiti da kompenziraju reflekse ili ih koriste za poboljšanje motoričkih performansi. Preporučamo sportove koji sprječavaju slabost (ples, jahanje, judo, greda, rolanje, klizanje), jačaju snagu cijelog tijela ili potiču natjecateljski duh. Većina sportskih kretnih aktivnosti poboljšava tonus mišića, naravno ako se pravilno izvodi.

Osnovni ciljevi sportskih aktivnosti za osobe s tjelesnim poteškoćama trebaju biti:

- jačanje organizma (važan utjecaj na rast i razvoj)
- osobni rast i razvoj
- ostvarenje kreativnosti
- izražavanje osobnosti
- zabava u pokretu

- radost i užitek natjecanja
- zadovoljstvo i normalna i zdrava želja za uspjehom potiču osobu na poboljšanje vlastitog proizvoda, učinka. [4]

Stupnjevi oštećenja pokretljivosti:

- nikakva ili blaža motorička nesposobnost, koja se očituje kao gubitak motoričkih funkcija zbog nedovoljnih senzomotoričkih iskustava. Postoje manji problemi na polju osjetila i percepcije. Studentu je potrebna pomoć u održavanju osobne higijene i povremena terapijska pomoć, samostalan je u svakodnevnim aktivnostima. U slučaju akutnih bolesti potrebna mu je medicinska njega i njega. Govor učenika je razvijen, ali je često nepotpun i siromašan, s nerazvijenom artikulacijom. Potrebno je pratiti razvoj.
- umjerena motorička nesposobnost, koja se očituje u poremećajima kretanja, što uzrokuje umjerenu funkcionalnu nesposobnost. Učenik je pokretan na kraće i duže relacije, bez ili s ortopedskim pomagalicama. Senzomotorni i perceptivni deficit vidljiv je zbog nedostatka senzomotoričkog iskustva. Studentu je potrebno praćenje i povremeni terapijski tretman. U svakodnevnim aktivnostima povremeno mu je potrebna djelomična pomoć njegovatelja. Inkontinencija se kontrolira. U slučaju akutnih bolesti ili zbog komplikacija osnovne bolesti ili drugih kroničnih bolesti povremeno mu je potrebna liječnička njega. Učenik ima poremećaj govora koji onemogućuje uspješnu komunikaciju s okolinom. Govor se razvija ili nije potpuno razvijen. Mogu se uočiti blaži poremećaji psihosocijalnog funkcioniranja (emocija, ponašanja, izvedbe, učenja itd.).
- teže motoričko oštećenje, koje se očituje poremećajima kretanja, što uzrokuje težu funkcionalnu nesposobnost. Učeniku su potrebna pomagala za kretanje i druge aktivnosti, kao i za samostalno hodanje, gdje dolazi do teže funkcionalne smetnje zbog ataksije ili nevoljnih pokreta. Učenik ima izražen deficit na području osjetila i percepcije, zbog čega mu je potrebna redovita terapijska obrada. U obavljanju svakodnevnih aktivnosti potrebna mu je redovita djelomična pomoć ili usmjeravanje te najmanje dva programa njege. Inkontinencija se liječi ili kontroliranom kompresijom mjehura ili samokateterizacijom. Zbog komplikacija osnovne bolesti ili drugih kroničnih bolesti potrebna mu je redovita liječnička njega. Za uspješnu komunikaciju učeniku je potreban intenzivan logopedski tretman. Mogu se manifestirati izraženije poteškoće u učenju, poremećaji socijalnog ponašanja i poremećaji organskog podrijetla.
- teški motorički invaliditet, koji se očituje kao nemogućnost kretanja ili prisutnost malo korisnih pokreta. Učenik treba električna invalidska kolica za kretanje i potpuno je ovisan o vanjskoj pomoći. Zbog teškog invaliditeta ili zatajenja na području osjetila i percepcije potrebno je redovito, intenzivno uključivanje u terapijske programe, kao i redovita njega u sklopu većine programa. Inkontinencija je nepravilna ili je potrebna kateterizacija. Zbog komplikacija osnovne bolesti ili drugih kroničnih bolesti često mu je potrebna liječnička skrb. Komunikacija je vrlo teška i jedino je moguće komunicirati uz pomoć neverbalne metode komunikacije. Učenik ima značajne probleme u psihosocijalnom funkcioniranju. Svi ovi problemi često su popraćeni teškim poremećajima ponašanja ili osobnosti. [3]

Sportski pedagog treba slijediti sljedeća polazišta:

- tjelesni odgoj mora biti sredstvo cjelovitog razvoja osobnosti
- moraju poštovati načelo jednakih mogućnosti za sve učenike i voditi računa o njihovim razlikama
- vodi pedagoški proces na način da svaki učenik bude uspješan i motiviran
- igra kao izvor opuštanja i odgojno sredstvo mora biti uključena u svaki sportski sat

obrazovanje

- obrazovna ciljna usmjerenost kurikulumu omogućuje određeni stupanj autonomije škole i učitelja i ujedno zahtijeva preuzimanje profesionalne odgovornosti za odgovarajući odabir sadržaja, metode i oblike rada

- mora sustavno poticati djecu na humane međusobne odnose i sport poštena igra
- posebnu pozornost posvetiti talentiranim sportašima i djeci s posebnim potrebama,
- povezuje sport s drugim predmetnim područjima
- sustavno prati i vrednuje djetetova postignuća te ga potiče na bavljenje sportom
- mora poštovati propisane standarde i normativna polazišta i brinuti se o sigurnost vježbanja [3].

Opće metodičke didaktičke upute;

- za uspješnu integraciju u školsku sredinu učeniku je potreban osjećaj prihvaćenosti, pripadnost i sigurnost razrednika, ostalih učenika i svih djelatnika škole
- za tjelesno oštećenog učenika izrađuje se individualizirani program koji je usklađen s njegov razvoj i mogućnosti za realizaciju ciljeva
- tjelesni odgoj nije usmjeren samo na stjecanje vještina kretanja, može se koristiti za smanjenje razdražljivost, nakupljanje negativne energije kod učenika zbog neuspjeha i pretjerana preopterećenost u raznim školskim situacijama
- kriterij za napredovanje u tjelesnom odgoju je postignuta minimalna razina znanja koja se definiran za učenike s lakšim i težim poremećajima kretanja te s individualiziranim program
- važna je interdisciplinarnost, zbog čega je uključena i nastava tjelesnog odgoja

ostali stručnjaci (fizioterapeut, radni terapeut) [3]

Tjelesni odgoj je obavezan za sve učenike i učenice, što vrijedi i za osobe s tjelesnim poteškoćama. Prema školskom zakonodavstvu, učenici mogu biti oslobođeni sudjelovanja u individualnim razredima sportski odgoj. Oni mogu biti opravdani iz medicinskih razloga prema procjeni liječnika djelomično ili potpuno, na kraće ili duže vrijeme. Otežano kretanje nije razlog za izuzeće iz programa tjelesnog odgoja. Podaci o zdravstvenom stanju učenika trebaju sportski pedagog stječe odgovarajuću specijalnost kod liječnika (ortoped, fizioterapeut). Ako postoje ograničenja, sportski pedagog treba biti obaviješten od strane liječnika ili doktor fizioterapeut.

Za učenika s tjelesnim invaliditetom izrađuje se individualizirani program koji mu je kompatibilan razvoj, sa svojim tempom učenja i mogućnostima za postizanje postavljenih ciljeva. Na potrebno je voditi računa o izboru sadržaja i postavljanju ciljeva u nastavi tjelesne kulture učenikove posebnosti.

Model uključivanja djece s posebnim potrebama u istu aktivnost kao i zdrava djeca:

Razina 1: REDOVITA SPORTSKA AKTIVNOST

Puno uključivanje djece s posebnim potrebama u redoviti tjelesni odgoj.

Razina 2: REDOVITA SPORTSKA AKTIVNOST UZ PRILAGODBE

Prilikom bavljenja redovitom sportskom aktivnošću potrebna je određena fleksibilnost u pridržavanju pravila igre, tako da svim sudionicima omoguće postizanje postavljenog cilja.

Razina 3: PARALELNA SPORTSKA AKTIVNOST

Djeca s posebnim potrebama uključena su u iste aktivnosti kao i zdravi vršnjaci, osim što rade to na svoj, prilagođen način.

Razina 4: PRILAGOĐENA SPORTSKA AKTIVNOST KOJA UKLJUČUJE ZDRAVE

KOLEGA

Cijela grupa, zdravi vršnjaci i djeca s posebnim potrebama, igru izvodi prilagođeno potonjem.

Razina 5: PRILAGOĐENA SPORTSKA AKTIVNOST SAMO ZA DJECU S POSEBNE POTREBE

Obuhvaćena su samo djeca s posebnim potrebama u za to specijaliziranim ustanovama. [7]

Zimske aktivnosti

Skijanje

- blago oštećenje pokretljivosti

Dijete se može i treba baviti skijanjem, ali uz individualnu prilagodbu.

- teže oštećenje pokretljivosti

Dijete treba aktivno sudjelovati u skladu sa svojim mogućnostima. Osiguravamo da je sve ispravno podešeno pribor kako bi dijete što više uživalo na snijegu. Potrebno je dodatno paziti toplu odjeću kako biste izbjegli ozeblina.

Učitelj skijanja koji mora poznavati djetetove probleme i mora imati neka znanja o njima karakteristike cerebralne paralize. Uz to mora poznavati prilagođenu metodologiju učenje alpskog skijanja za djecu s poteškoćama u razvoju i individualna prilagodba istog svakom pojedincu. Učenje skijanja djece s cerebralnom paralizom temelji se na individualnom pristupu koji znači da za svakog učenika postoji jedan pratitelj, ali u velikoj većini slučajeva nema stručnjak za skijanje. Važno je da djetetov pratitelj bude dobar skijaš koji ali se mora pridržavati uputa učitelja skijanja. Također je potrebno uzeti u obzir da mnoga djeca s cerebralnom paralizom osim otežane pokretljivosti imaju i mnoge druge probleme (percepcija prostora, smanjen osjećaj kontrole pokreta, epilepsija), tako moramo biti izuzetno oprezni u osiguravanju sigurnosti. Uzmimo u obzir da je potrebno osigurati adekvatan transport opreme i pribora do skijališta, za koja ponekad trebamo individualni prijevoz (zbog gužve na autobus). To također povećava troškove, ali to ne bi trebalo utjecati na činjenicu da dijete ne bi pohađalo tečaj. Pristup skijalištu, prikladnost žičara, nagib i dužina skijaških staza, pravilno uređene sanitarne prostorije. Pazimo i na stvari o kojima treba voditi računa prilikom skijanja; kaciga, prikladno topla odjeća, trajanje učenja skijanja, bonton na skijaškim stazama, vremenski uvjeti, vrsta snijega.

Skijaško trčanje

- blago oštećenje pokretljivosti

Dijete se može i treba baviti skijaškim trčanjem, ali individualnim prilagodbu.

- teže oštećenje pokretljivosti

Za djecu s težim poteškoćama u kretanju nema smisla baviti se skijaškim trčanjem

neka nađu prikladniju zimsku aktivnost.

Učenje skijaškog trčanja za djecu s cerebralnom paralizom je individualno

pristup, što znači da za svakog učenika postoji po jedan pratitelj, koji treba

slijedi upute učitelja skijaškog trčanja. Pristup mjestu gdje će se održavati tečajevi skijaškog trčanja, prikladnost staza za skijaško trčanje (nagib staza, prikladnost staza za klasičnu tehniku trčanja), uređeni sanitarni čvorovi, mjesto za odmor. Obraćamo pozornost i na stvari koje treba uzeti u obzir kod skijaškog trčanja:

prikladno topla odjeća, trajanje procesa učenja, bonton na skijaškim stazama, vremenski uvjeti, vrsta snijega.

Sanjkanje

Prikladno za lakše i teže invalide. Bitno je da su saonice ili drugo prijevozno sredstvo adekvatne i da su siguran za korištenje. Adekvatan pristup mjestu gdje će se odvijati sanjkanje, opremljenost staza za sanjkanje (nagib, dužina, dlakavost staza), pravilno uređene sanitarije, mjesto za odmor. Također obraćamo pozornost na stvari koje treba uzeti u obzir kada se igrate na snijegu: prikladno topla odjeća, trajanje aktivnosti, bonton sanjkanja, vremenski uvjeti, vrsta snijega. Ovisi individualno o svakom djetetu treba li mu pri spuštanju niz padinu i penjanje suputnika ili ne. Treba biti oprezan u slučaju djece s teškim invaliditetom za ekstra toplu odjeću.

Klizanje

Na urednim površinama.

- blago oštećenje pokretljivosti

Dijete se može i treba baviti skijaškim trčanjem, ali individualnim

prilagodbe.

- teže oštećenje pokretljivosti

Dapače, klizanjem nema smisla da se djeca s težim poteškoćama u kretanju bave

neka nađu prikladniju zimsku aktivnost.

stručnjak

Metodologiju učenja treba individualno prilagoditi stručnjak

pojedincu. Tijekom vježbanja možemo si pomoći priborom koji pruža potporu i bolju stabilnost.

Igre na snijegu

Prikladno za osobe s lakšim i težim poteškoćama u kretanju, ali sadržaj prilagođavamo individualno karakteristike i želje djece. Djeca mogu izrađivati različite kipove, dvorce, životinje, čudovišta i mogu sudjelovati u tome razne društvene igre. Pritom uče o karakteristikama i svojstvima snijega. Vodič treba bit će zabave, opuštanja, kreativnosti i, naravno, sigurnosti. Djeca sudjeluju u aktivnostima u grupama, što dodatno potiče pripadnost grupe, prijateljstvo i suradnja. Odgovarajući pristup mjestu održavanja snježnih igara, dovoljna količina snijega, pravilno uređeni toaleti i mjesto za odmor neophodni su za dobrobit. Obraćamo pozornost i na stvari o kojima treba voditi računa kada se igrate na snijegu: prikladno topla odjeća, trajanje aktivnosti, vremenski uvjeti, vrsta snijega, sigurnosti.

3.Zaključak

U suvremenom dinamičnom životu svaki se pojedinac oslanja na određene društvene zajednice, od obiteljske do nacionalne. U njima stvara svoj subjektivni, obiteljski, ekonomski, kulturni i nacionalni identitet, izgrađuje svoju osobnost, tjelesno i psihičko zdravlje, a konačno i socijalnu i materijalnu sigurnost. Da bi sve to postigao, čovjek je kao društveno biće u stalnoj bilateralnoj vezi s okolinom u kojoj živi i stvara. Time ono postaje aktivni čimbenik postojanja i funkcioniranja određenog društva. Uspješan i sretan život pojedinca zahtijeva, između ostalog, visoku društvenu toleranciju i solidarnost među ljudima uz stalna bilateralna nastojanja pojedinca i njegove društvene okoline. Sposobniji moraju pomoći manje sposobnima, posebno hendikepiranima, jer svi žive u istom svijetu. Osobe s posebnim potrebama su osobe s trajnim psihosomatskim nedostacima na bilo kojem polju, koji su urođeni ili stečeni tijekom odrastanja ili kasnije u životu. Njihove primarne ozljede mogu nastati iz mnogih uzroka u različitim razdobljima života i uzrokovati širok raspon negativnih posljedica. Nastala trajnija stanja mogu dovesti do raznih smetnji u njihovom razvoju, životu ili radu. Stoga im je potrebna rehabilitacija, uključivanje u društvo i obrazovne ustanove. Trebaju se osjećati prihvaćenima sa svim svojim individualnim posebnostima i naš je zadatak pokušati ih uključiti u što više aktivnosti koje na njih pozitivno utječu. Sportska aktivnost iznimno je važna bez obzira na godišnje doba.

4.Literatura

- [1] Družinska zdravstvena enciklopedija (1992). Britansko zdravstveno združenje. Ljubljana: DZS Hočevar, B. (2001).
- [2] Keršič. A., M. (1996). Malo drugače o cerebralni paralizi. Ljubljana: Sonček – Zveza društev za cerebralno paralizo Slovenije.
- [3] Lamovec, I., Hribar, M. (2003). Učni načrt za prilagojen izobraževalni program z enakovrednim izobrazbenim standardom za gibalno ovirane učence za predmet športna vzgoja – predlog. Kamnik: Zavod za usposabljanje invalidne mladine.
- [4] More, K. (2001). Možnosti in omejitve vključevanja športa v proces rehabilitacije invalidov s cerebralno paralizo. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za šport.
- [5] Novljan, E. (1993). Otroci z motnjami v razvoju. V: Antončič, K. (et.al.), Živeti skupaj: zbornik s posveta o integraciji predšolskih otrok z motnjami v razvoju. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo in šport, str. 9-15.
- [6] Sherill, C. (1993). Adapted physical activity, recreation and sport. Sjedinjene Američke Države: Sveučilište Texas. Četrto dopunjeno izdanje.
- [7] Vute, R. (1999). Izziv drugačnosti v športu. Ljubljana: Debora.

tručni rad

LUTKA MOJA PRIJATELJICA

Eva Pozvek

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

SAŽETAK

U članku ću prikazati susret djece u vrtiću s lutkom i raznim lutkarskim tehnikama. Opisala sam tjedne koje je lutka Maša provela u našoj skupini te osjećaje djece tijekom raznih lutkarskih igara. Lutka je zaista prekrasan dodatak za sve aktivnosti u vrtiću. Djeci je s lutkom aktivnost zanimljivija, a oni tiši se lakše opuste i izlože jer se u lutki osjećaju sigurno. Komunikacijom putem lutke odgajatelj se približava djeci i stječe njihovo povjerenje. Lutke su nešto posebno, imaju svoj glas koji je svima prepoznatljiv i razumljiv. Lutka može sve. [1]

Glavne riječi: lutka ljubimac, lutkin dnevnik, lutkarske tehnike, dramska igra, opuštanje, lakše izražavanje

1.Uvod

S djecom nema malih koraka. Sve što rade i rade su sjajne stvari. Iznad svega, njihova su srca veća od nas – odraslih. U njih stavljaju sve što vide i čega su svjesni - čak i mali kamenčić koji su primijetili na cesti, list s drveta, poljubac tek tako, mrava ili cvrčka, a prije svega ljude oko sebe. ... (nepoznati autor) Dijete se s lutkom susreće vrlo rano, ako ne i ranije, pri polasku u vrtić. lutka u ruci odgajatelja pomaže u prevladavanju straha od odvajanja. Upravo ta lutka postaje glavni autoritet – jača od odgajatelja – uspijeva riješiti nespornosti, dijete joj povjerava svoje probleme i preko nje uspostavlja simboličnu komunikaciju s okolinom, jer je neposredna i stresna te zahtijeva upravljanje stresom. [1]

Kao lutku ljubimca odabrala sam lutku Mašu koju je imala moja kolegica. Djeca je nikad prije nisu vidjela. Ujutro smo sjedili u krugu, kao i obično, kad se začulo lagano kucanje na vrata. Pozvao sam ga naprijed, ali nitko nije ušao. Ustao sam i otvorio vrata. U garderobi je sjedila preplašena djevojčica.



Slika 1: Lutka Maša

PRVI TJEDAN: "Tko si ti?" upitala sam. Nježan glas mi je odgovorio: "Ja sam Maša." I pitao: "Mogu li i ja ići s tobom u vrtić." Pitala sam djecu što misle i naravno svi su se složili da Maša može ostati. Naš do sada uobičajeni dan pretvorio se u akciju. Iako su djeca u vrtiću tek dobrih mjesec dana i još se nisu uhodala, taj su dan postali pravi mali odgajatelji. Kako Maša nikad prije nije bila u vrtiću, naravno da su joj sve morali pokazati.



Slika 2: Prvi tjedan



Slika 3: Prvi tjedan

Tako je Maša postala 15. dijete u skupini Miševi. Prvi tjedan djeca su je vodila po vrtiću, tješila kad joj je nedostajala mama i uključivala u sve naše aktivnosti.

DRUGI TJEDAN: Maša je postala ravnopravni član naše grupe. Djeca su je svuda vodila. Svako jutro su se svađali oko toga do koga će sjesti, pa sam morala paziti da svi dođu na red.



Slika 4: Drugi tjedan

Mašu su uključili u sve svoje igre. Primijetila sam da otkad imamo Mašu, djeca se manje svađaju u igri i dogovaraju se tko će imati Mašu. Čak im ni animacija Maše ne stvara probleme, dijete koje ju animira često to iskoristi u svoju korist da dobije kakvu igračku. Mašu svi vole i uvijek joj posuđuju svoje stvari.



Slika 5: Drugi tjedan



Slika 6: Drugi tjedan

Maša je jako dobra prijateljica, jer je jako povezala djecu. Ali ona mi je i jako dobra pomoćnica, kad neko od djece nešto pogriješi ili ne posluša, ja je brzo zgrabim i djeca uzmu Mašu u obzir, jer je jako vole i ne žele da bude tužna ili zla prema njima. Maša mi također pomaže kad je netko tužan jer ga zagrlji i kaže mu da i njoj nedostaju mama i tata, ali zna da se mora još malo igrati, a onda mama i tata dođu po nju. A Mašin komfor je jako bitan, tako da sam jako sretan što je imam. Odvajanje od roditelja nekoj djeci može biti velika frustracija u procesu socijalizacije. Lutka nam, međutim, uspješno pomaže da ih prevladamo. [3]

TREĆI TJEDAN: Na početku školske godine spavanje nam nije stvaralo veće probleme jer su djeca već za vrijeme ručka bila toliko umorna da su odmah zaspala na ležaljka. Sada, nakon otprilike tri mjeseca, neki od njih jako teško zaspu, a i malo su se ohrabрили pa se šale na ležaljci. Ali srećom imamo Mašu, ali ona nema svoju ležaljku pa svaki dan legne uz neko od djece. Naravno, ne svima, nego samo onima koji dobro spavaju. I moram priznati, djeluje. Otkako Maša spava s djecom, oni se jako trude zaspiti ili barem mirno odmoriti na ležaljci.



Slika 7: Treći tjedan



Slika 8: Treći tjedan

Maša je stvarno svestrana, pomaže svugdje, čak i kod odvikavanja od pelena. Iako ima samo dvije i pol godine, već je izašla iz pelena pa potiče i ostalu djecu koja još imaju pelene da joj se pridruže na kahlici. Naravno, kao i svugdje, Maša i ovdje ima jači utjecaj od mene kao učiteljice. Nemali broj djece radije ide na nošu zbog Mašino društva.

ČETVRTI TJEDAN: Kako djeci jako odgovara Mašino društvo i znam da je svi jako vole, pitala sam djecu žele li da Maša preko vikenda ide s njima kući. Naravno, svi su bili jako uzbuđeni. Tim povodom nastao je Mašin dnevnik.

Napisao sam na prvoj stranici:

Pozdrav djeco i roditelji! Zovem se Maša, i ja sam krenula u vrtić u listopadu. Ja sam druželjubiva, vesela i vrlo pričljiva djevojka koja voli ići na odmor. Zato se jako veselim što ću svaki vikend provesti s jednim od vas. Kako još ne znam pisati, zamolila bih vas dragi roditelji ako mi pomognete oko ovog dnevnika, da zapišem sve lijepo što ću s tobom doživjeti. Nacrtat ćemo još nešto ili zalijepio neku fotografiju.

VAŠA MAŠA

Tako je od tog dana Maša svaki vikend provodila s drugim djetetom. Doživjela je mnoge nezaboravne avanture koje je uz pomoć djeteta i njegovih roditelja zapisivala i ilustrirala u svoj dnevnik. Ponedjeljkom, kad se vratila u vrtić, ostaloj je djeci pričala što je doživjela. Između ostalog, obišla je rodilište i farmu. Djeca su jedva čekala da ih Maša posjeti, jer su joj jedva čekali pokazati gdje žive i koje igračke imaju kod kuće. Koga će Maša posjetiti odlučivali smo ždrijebom, ja sam na papiriće ispisivala imena djece i stavljala ih u lončić, a Maša je svaki tjedan izvlačila sretnika s kojim će ići kući.



Slika 9: Mašin dnevnik



Slika 10: Mašin dnevnik



Slika 10: Mašin dnevnik



Slika 11: Mašin dnevnik

PETI TJEDAN: U tjednu kada nije bila na odmoru, Maša je sudjelovala u svim važnim aktivnostima u grupi tijekom cijele godine. Osim Maše, u grupi imamo i druge lutke s kojima se djeca rado igraju. Zato od početka provedbe ovog projekta posebno vodim računa da lutke i razni rekviziti za simboličnu igru uvijek budu na dohvat ruke djece. Djeci se posebno sviđaju igre s prstima u kojima sudjeluje i Maša. Često ti dođu u naručje i kažu "miš", jer miš je bila ta koja je najviše voljela kuhati kašu. Zato sam napravila mišje uši za prst jer je igra još zanimljivija ako miš stvarno skuha kašu. Naravno, i djeca su htjela miševe pa sam im ih nacrtala.



Slika 12: Peti tjedan



Slika 13: Peti tjedan



Slika 14: Peti tjedan

Maša je stvarno prava lutka ljubimica koja djeci pomaže na svim područjima. Uspješniji su u razgovoru, jer se posebno trude oko toga, pogotovo kad prijateljima objašnjavaju što su radili vikend kad je Maša bila s njima na odmoru. Djeca su se međusobno više povezala i manje se svađaju jer ih inače Maša grdi ili je tužna, što se djeci nimalo ne sviđa. Stoga doista mogu reći da je uvođenje lutke ljubimca u skupinu samo pozitivno i uistinu neprocjenjivo.

2. Lutkarske tehnike:

Lutka može sve što čovjek ne može. Lutka može letjeti, boriti se, pobjeđivati zle vještice, jača je od najvećeg diva i tjera i najgore strahove koji dolaze u noći. Nevjerojatna moć koju čak i vrlo mala lutka od tkanine ili papira može učiniti. Izrađivala sam lutke i igrala se u grupi u kojoj su djeca od 4 do 5 godina. U grupi je 19 djece i svi su bili jako uzbuđeni zbog projekta lutke. Prvo sam se odlučio za igricu Pod medvjedićim kišobranom. Djeca su već znala priču. Doma sam napravio scenu i lutke za prste.



Slika 15: Lutkarske tehnike



Slika 16: Lutkarske tehnike

Uz pomoć kolegice sam djeci odigrala igricu, potom su se djeca podijelila u grupe i uz pomoć mojih lutaka sama igrala igru. Zatim sam donio materijal i svatko je mogao napraviti svoju lutku za prste koja mu se najviše sviđa. Djeca su zatim igrala igru sa svojim lutkama. Jedna od djevojčica je vrlo pažljivo popunjavala tekst koji smo učiteljica i ja koristile u igrici, pa je svako dijete koje je to reklo ispravljalo na svoj način. Neki od njih samo su čekali da im kaže što da kažu, a neki se nisu dali i inzistirali su na svome. To je dobro prikazano kada dječak koji glumi medvjeda ne pušta lisicu u svoju kuću. Djevojčica mu govori što da kaže, jer kad smo se učiteljica i ja igrale na kraju, pustile smo lisicu u zabavu, samo prije nego je morala obećati da će se popraviti. Dječak, naravno, ne popušta, a djevojčica koja glumi lisicu reagira okrećući se i odlazeći.



Slika 17: Lutkarske tehnike



Slika 18: Lutkarske tehnike

Ovdje sam primijetila kako djeca pomažu jedni drugima ako netko ne zna što bi rekao. Nema popravljaja kao u prvoj utakmici, nego pomoći. Primijetila sam da su i djeca sve sigurnija u sebe i nije im više toliko neugodno. Stalno ih ohrabrujem i govorim im da nije potrebno da svi igraju na isti način i da tekst mogu prilagoditi na svoj način.

Za treću lutkarsku tehniku koristila sam čarapu, napravila sam dvije lutke i dala ih djeci. Tada sam im rekla da svatko donese svoju čarapu od kuće kako bi i oni mogli napraviti svoju lutku. Tako su nastale lutke od čarapa. Eto, djeci nisam prije igrao nikakve igrice, nego sam im samo ponudio kazalište iz kutije i pustio ih da žele. Učinio sam to jer sam tijekom prve dvije igre shvatio da kada djeca sama igraju predstavu, uvijek postoji jedno od djece koje želi da tijekom bude onakav kakav sam ja igrao i zato vodi i usmjerava djecu i dovodi ih do ovoga način ograničava izražavanje. U današnjem svijetu djeca često ne znaju kako reagirati u određenim situacijama i kako pokazati svoje emocije. Stoga je djetetu potreban način da te emocije pokaže. To mu omogućuje da se igra s lutkom. (Korošec) Posebno su tu priliku djeca dobila kod zadnjeg lutkarskog tehničara, budući da nisu imala prethodno vodstvo u lutkarskom izražavanju.



Slika 19: Lutkarske tehnike



Slika 20: Lutkarske tehnike

3. Dramska igra

Za dramsku igru djeca su sama odabrala igru Pod medvjedićim kišobranom. Donijela sam kutiju životinjskih ušiju i svako je dijete izabralo svoje. Igru smo malo posložili, naime imali smo dva zeca i dvije pčele. Djeca su sama pripremila scenu. Tijekom igre djeca su se zaista uživala u svoje uloge. Čak i oni koji su obično tihi su se opustili i odigrali jako dobro.

4. Zaključak

Sve smo ja i djeca dobili s lutkom. Kroz lutku sam se više opustila i manje razmišljala što bih mogla pogriješiti. Kao što rekoh, djeca su dobila na svim poljima. Lutka ljubimac pomogla je mlađima na svim područjima. Bila im je prijateljica, odgojiteljica i tješiteljica. Oni stariji su pak pobliže upoznali svijet lutaka, igrajući se riješili inhibicija prije nastupa, a posljednjom tehnikom (lutke u čarapama) prepustili se mašti, izrazili svoje osjećaje i napravili prekrasne predstave.

7. Literatura

- [1.] Korošec, H., Majaron.,E. ur. (2002). Lutka iz vrtca v šolo. Zbornik prispevkov iz teorije in prakse. Ljubljana: Pef.
- [2.] Otrok v vrtcu: priročnik h Kurikulu za vrtce. (2008). Maribor: Obzorja
- [3.] Korošec, H. (2010). Simbolna igra in gledališka igra. Študijsko gradivo. Ljubljana: Pef
- [4.] Korošec, H.(2010). Lutke-otrokov vsakdan v vrtcu in šoli. Študijsko gradivo. Ljubljana: Pef
- [5.] Korošec, H. (2010).Komunikacija v gledališki in lutkovni dejavnosti. Študijsko gradivo. Ljubljana: Pef

Stručni rad

PAMĆENJE

Eva Pozvek
Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Pamćenje je jedna od najvažnijih i ujedno najtajnovitijih ljudskih sposobnosti. Od rođenja naovamo, sve što smo doživjeli, vidjeli, čuli, okusili i osjetili bilo je utisnuto u njega [1]. Neke se informacije mogu prisjetiti, dok druge ostaju "duboko zakopane" u sebi. Svaki je čovjek barem jednom u životu imao osjećaj da se njegovo sjećanje "igra" s njim. U određenom trenutku u stanju smo se prisjetiti bezbroj nepotrebnih informacija, dok se ne možemo sjetiti onih koje su nam u tom trenutku potrebne. Zašto je to tako? Ljudima su za sretan i prije svega uspješan život potrebne nove informacije i iskustva, što znači da učimo cijeli život. Proces učenja ima važnu ulogu tijekom obrazovanja. Što i koliko od naučenog doista zadržavamo ili zaboravljamo te kako poboljšati pamćenje, glavni je problem svih nas koji studiramo na koji ću se posebno osvrnuti. Pamćenje i zaboravljanje pojmovi su blisko povezani s pamćenjem. Što bolje pamćenje imamo, lakše ćemo učiti i brže pamtiti. Na sljedećim stranicama istražiti ću pamćenje, njegovo funkcioniranje, što na njega utječe te pokušati pronaći odgovore na pitanja koja me najviše zanimaju

Ključne riječi: kratkoročno pamćenje, dugoročno pamćenje, starenje, potiskivanje, zaboravljanje

1.Uvod

Na temelju istraživanja mogli bismo opravdano zaključiti da o mozgu znamo gotovo sve. A ipak nije tako. Naš mozak je najsloženiji sustav koji nam je poznat. To je naš najpotpuniji i jedini organ u tijelu koji ne osjeća bol. To je također organ koji ima više stanica nego što ima zvijezda na nebu [1]. Unatoč činjenici da svake godine nastane više od pola milijuna različitih znanstvenih bilješki, još uvijek ne razumijemo u potpunosti kako naš mozak zapravo funkcionira?! Pa ipak, čini se da malo znamo o tome kako naš um pamti stvari i zašto ih također zaboravlja [4]

2. Pamćenje

Pamćenje je mentalna aktivnost koja nam omogućuje da se prisjetimo već poznatih informacija, stoga je čovjekova osobina da može sačuvati i kasnije obnoviti informacije u mozgu.

Russell [4] kaže da su stari narodi, na pr. Indijci, Kinezi i Egipćani manje su povezivali mentalne sposobnosti s mozgom. Platon se tek u staroj Grčkoj najviše približio definiciji pamćenja kada je rekao da je mozak mentalni vosak u koji su utisnuta iskustva. Tijekom stoljeća napredak u istraživanju mozga bio je vrlo skroman. U 19. stoljeću otkrio da oštećenje određenih dijelova mozga uzrokuje gubitak određenih funkcija. U 20. stoljeću, a posebno u drugoj polovici ovog stoljeća, ljudski mozak postaje jedno od najzanimljivijih područja znanosti, kojim se bave razni stručnjaci kao što su: neurofiziolozi, psiholozi, kemičari, biolozi, matematičari, fizičari, kibernetičari. , itd. [4]).

2.1 Trofazni model memorije

Većina istraživača prepoznaje trofazni model strukture pamćenja koji su razvili Atkinson i Shiffrin po analogiji s radom računala. Ovaj kognitivni model pokušava objasniti što se događa s određenim podražajem ili informacijom od trenutka kada je primljena, pohranjena, obrađena, do trenutka kada je ponovno pozvana i korištena. Prema ovoj teoriji pamćenje se dijeli na trenutno, kratkoročno (radno) i dugoročno pamćenje [3].

Neposredno ili osjetilno pamćenje je faza odabira ili selekcije podražaja koji se trebaju obraditi. Jednostavne uzorke (npr. krug) prepoznamo unutar dvije sekunde, ali inače ne razumijemo gradivo. Velik dio tih podražaja se gubi, tek rijetki idu dalje. Naše pamćenje ima svojevrsni sigurnosni filter koji štiti našu psihu od bujice dojmova. U kratkoročno pamćenje ulazi samo podražaj koji probudi našu pažnju. Već postojeće sheme određuju koje značenje pridajemo dolazećim podražajima i kako ih organiziramo. Ove sheme već pomažu bebi da iz zbrke podražaja izvuče smislene obrasce na koje obraća posebnu pozornost i koje pamti. Ubrzo razlikuje poznato lice od nepoznatog, ljutito od sretnog itd. Kapacitet trenutne memorije je velik [3]

Kratkotrajno ili radno pamćenje traje oko 20 do 40 sekundi, a obujam mu je malen. Bez ponavljanja, to je samo oko 7 jedinica. Njihovim spajanjem dobivamo veće cjeline i pamtimo više gradiva. Kratkotrajno pamćenje nazivamo i radnim pamćenjem, jer se u njemu odvijaju kognitivni procesi, npr. razmišljanje i donošenje odluka. Radno pamćenje je nositelj svijesti i predstavlja naše sadašnje vrijeme. Ako kratkoročno pamćenje zakaže, potpuno smo zbunjeni. Informacije prolaze "naprijed i natrag"

između kratkoročnog i dugoročnog pamćenja. Tako se sjećanja pohranjuju i po potrebi vraćaju u radnu memoriju [2]

Dugoročno pamćenje gotovo da nema ograničenja. U njemu pohranjujemo desetke tisuća i stotine tisuća podataka, sva znanja i sve vještine koje smo naučili u životu. Kognitivna istraživanja govore da u našem dugoročnom pamćenju imamo nekoliko različitih komponenti, tj. strukture. Stoga se može podijeliti u različite žanrove ili inačice memorijskih iskustava.

Ovi su:

- epizodno pamćenje (sjećanje na prošle događaje),
- činjenično pamćenje (sjećanje na činjenice koje smo naučili, a nisu stvarni događaji iz našeg života),
- semantičko pamćenje (pamćenje značenja),
- osjetilno pamćenje (vidni, slušni, taktilni, mirisni i drugi osjeti),
- motoričko pamćenje (pokretno ili kinestetičko),
- instinktivno pamćenje (sjećamo se kako disati, spavati i sl.) [4]

Sve tri memorije međusobno su povezane u oba smjera, no najvažniji je prijelaz podataka iz radne u dugoročnu memoriju i natrag. Ponavljanje je nužno, posebno u učenju, za prelazak u dugoročno pamćenje, ali pomaže i u povezivanju s onim što je već u njemu (sheme).

2.2 Pamćenje i učenje

Pamćenje i učenje nisu ista stvar. Učenje je mijenjanje aktivnosti pod utjecajem iskustva i s relativno trajnim učinkom. Učenjem ne stječemo samo obrazovanje, navike i vještine, već širimo svoje emocije, motivaciju, oblikujemo i mijenjamo uvjerenja, stavove i interese. Učenje utječe na našu osobnost i njen razvoj. Učenje, međutim, ne bi bilo moguće bez pamćenja, odnosno sposobnosti zadržavanja primljenih informacija. Proces koji nam to omogućuje naziva se pamćenje. Pamćenje i pamćenje usko su povezani s moždanim procesima i izuzetno su važni. Kakav bi nam život bio da se ne sjećamo? Kako bi bilo da se ne sjećamo svih voljenih osoba koje su nam važne u životu i da ne možemo sačuvati lijepe uspomene? No, ne smijemo zanemariti činjenicu da pamćenje i pamćenje ne funkcioniraju stopostotno [2]

Naravno, sve nas najviše zanima kako poboljšati pamćenje i time učenje učiniti što učinkovitijim. Požarnikova [3] kaže da aktivno učenje, u kojemu aktivno stvaramo značenje i povezujemo novo s već poznatim, poboljšava pamćenje. No, postoje razlike u pamćenju više ili manje smislenog gradiva, pa se i strategije za poboljšanje pamćenja dijele u dvije skupine.

Mjere za poboljšanje pamćenja manje smislenog i nepovezanog materijala su:

- ponovljeno ponavljanje (pamćenje), podijeljeno pauzama,
- pretjerano učenje najvažnijeg gradiva i nakon savladavanja istog,
- sve gore navedene mjere, kako se različiti dojmovi pamćenja ne bi miješali,
- grupiranje (organiziranje) već odvojenih dijelova materije,
- s obzirom na mjesto u seriji (serijsko učenje),
- obratite više pažnje na središnje dijelove,
- mnemotehnička pomagala su vrsta tehnika pamćenja koje olakšavaju pamćenje stvari koje je inače teško zapamtiti (npr. povezivanje slikovnih i verbalni materijal uz pomoć asocijacija)

Kod pamćenja smislenijeg materijala i kod učenja s dubljim razumijevanjem dolazi do izražaja namjerno korištenje raznih zahtjevnijih strategija:

- razmatranje i prisjećanje važnih predznaka,
- preinaka netočnih i manjkavih predznaka, dopuna ili drugačija organizacija previše jednostavnih shema,
- pronalaženje i razlikovanje bitnih pojmova i njihovih odnosa (misaoni obrasci, tablice),
- vježba osmišljavanja, kodiranja (pronalaženje vlastitih primjera, načina korištenja znanja),
- organiziranje znanja u sustav,
- vodeći računa o organizaciji tiskanog teksta koji učimo (naslovi, podnaslovi, skice, sažeci),
- povezivanje verbalnog, vizualnog, auditivnog...memorijskog sustava,
- pomoću matematičkih aktivnosti (to su aktivnosti koje stvaraju znanje, kao pitanja u tekstu, zapisivanje, ispisivanje) [3]

Više sam pazila na određene mjere, one koje su mi nekako najzanimljivije. Svima nam je poznata situacija kada smo sjeli za stol i čekao nas je cijeli niz teorija i "brdo" novih informacija. Kako sada sve to naučiti? Istraživanja su pokazala da pri učenju većeg i dužeg niza podataka bolje pamtimo one na početku i kraju niza. To znači da ako učimo dva sata, vjerojatno ćemo najbolje zapamtiti što smo učili prvih i zadnjih pola sata. To se naziva početni učinak i završni učinak. Kako bi se ova dva učinka najbolje iskoristila, potrebno je učenje podijeliti u nekoliko manjih cjelina, koje se prekidaju kratkim odmorima. Na taj način također smanjujemo veličinu i važnost središnjeg dijela serije, odnosno gradiva kojeg se najmanje sjećamo. Još jedna zanimljiva stvar u vezi s učenjem jest da mi ljudi obično pamtimo stvari koje su važne. Sve što odskače od prosjeka, iznenadi nas i privuče pažnju, brže pamtimo. To se naziva von Restorffov učinak [4]

Kao zanimljivost spomenula bih i bilješke. Bilješke su gotovo neodvojive od učenja. S pravom možemo reći da je pisanje bilježaka jedna od naših osnovnih djelatnosti. Dokazano je da je šest puta veća vjerojatnost da ćemo zapamtiti informacije ako smo ih zapisali nego ako nismo [4] Ali koliko nas zna pisati bilješke koje nam stvarno pomažu? Mnogo puta zapisujemo riječi "tu u jednom danu" ne razmišljajući o njihovom značenju. Zapisujemo gramatički ispravne izraze ili čak cijele rečenice, što oduzima puno vremena i pažnje. Ubrzo shvatimo da smo negdje tijekom predavanja "zalutali" i više ne znamo o čemu nam profesori predaju. Bilješke nisu samo za pohranu informacija, one imaju dosta korisnih funkcija:

- koristimo ih za šifriranje informacija,
- tvori nameću određenu organizaciju,
- omogućiti bilježenje asocijacija, zaključaka i interpretacija,
- usmjeriti pozornost na ono što je važno,
- usmjeriti pažnju na napisano.

Pisanje cijelih rečenica je gubitak vremena jer ih se ionako ne sjećamo, sjećamo se samo ključnih riječi, odnosno onih koje trebamo sažeti i zabilježiti. Odabirom ključnih riječi dolazimo u aktivan kontakt s materijalom. Pritom ne samo da zapisujemo gradivo, već spoznajemo smisao i smisao ideja, analiziramo ih, zamišljamo i povezujemo. To uvelike pomaže procesu pamćenja [4]

Bilješke su sustav za pohranu podataka, osim toga, omogućuju nam pružanje podataka mi ih **šifriramo, organiziramo, povezujemo, zaključujemo** i razmišljamo o tome, ono što je **važno**.

Potrebne su uobičajene linearne bilješke, zapravo samo ključni pojmovi (podebljani) (Russell, ibid.). Sve je ovo vjerojatno korisno, iako se neke upute čine vrlo učenim i kompliciranim. Dakle, kako "natjerati" na učenje i stvarno naučiti? Najvažnija stvar je svakako motivacija. Razlikujemo intrinzičnu i ekstrinzičnu motivaciju. Kad su ljudi iznutra motivirani, vođeni smo željom za znanjem, uspjehom i dokazivanjem, i tada smo najuspješniji. Naravno, događa se da razina naše motivacije tijekom cijelog studija nije tako visoka kao što je bila na početku. Zbog raznih problema s kojima se svakodnevno susrećemo, može i drastično pasti. Zato je potrebno to „njevovati“ i objašnjavati jedni drugima zašto to radimo. S vanjskom motivacijom je malo lakše, jer nas ovdje motiviraju vanjski faktori kao što su: ocjene, možda veća primanja i slično. Najbolja je, naravno, kombinacija obiju motivacija, a ona unutarnja nedvojbeno igra glavnu ulogu.

Ali kako motivirati dijete, pobuditi njegov interes i radost za učenje? Kod nemotivirane djece prvo treba otkriti uzrok takvog stanja. Razinu motivacije podižemo povjerenjem u njihove sposobnosti i uspjeh te korištenjem različitih tehnika i suvremenih metoda podučavanja. Moramo se pobrinuti da djeca budu svjesna važnosti stjecanja novih znanja i iskustava.

Neurofiziolog Karl Pribram iznio je teoriju prema kojoj je pamćenje pohranjeno u mozgu holografski. Holografiju su razvili fotografi kako bi poboljšali oštrinu fotografija (riječ potječe od grčke riječi holos što znači cijeli). Tisuće različitih slika može se snimiti na jednu hologramsku ploču i svaka se od njih može rekonstruirati iz bilo kojeg dijela ploče. Rekonstruirane slike su trodimenzionalne, a ako hologram promatramo iz različitih kutova, vidimo različite strane slike. Prema teoriji holografije, individualna sjećanja nisu samo pohranjena na određenim mjestima, već su raspoređena po cijelom mozgu.

U jedan kubični centimetar fotografskog holograma možemo smjestiti 10 milijardi jedinica informacija. Kapacitet ljudske memorije još je veći, jer može pohraniti oko trilijun (1.000.000.000.000.000) jedinica informacija. Ovu teoriju podupire i činjenica da u slučaju oštećenja mozga neki dijelovi mogu preuzeti funkciju drugih. Tako naš mozak može zapamtiti sve što doživimo u životu. Jedini problem je prizvati ta iskustva u svjesno pamćenje. Dokazi za to dolaze iz raznih područja [4]

Prepoznavanje

Možemo prepoznati golemu količinu materije, iako je ne možemo u svakom trenutku prizvati u svijest. Neka od lica ljudi koje smo sreli, npr. ne možemo se sjetiti da smo ih sreli prije mnogo godina, ali ako ih ponovo sretnemo odmah ih prepoznamo. Dakle, sjećanje nije izgubljeno, samo je bilo nedostupno.

"Imam na vrhu jezika"

Ponekad je osoba sigurna da nešto zna, ali se toga ne može sjetiti. Često zna puno o tome, kaže prvo slovo, broj slogova, a sve mu je "na vrhu jezika, ne može se sjetiti". Ali kad mu kažemo tu riječ, on je odmah prepozna.

Mnemotehnika

To je zapravo svaka tehnika koja nam pomaže da lakše zapamtimo. To može biti pjesmica, slika, čvor na maramici ili nešto treće. Osnova svih tehnika pamćenja je stvaranje asocijacija. Konkretno, mnemotehnika koristi jake asocijativne prikaze. Ove izvedbe uključuju: pretjerivanje, iznimnost, senzualnost, kreativnost, ali i seksualnost i vulgarnost. Mnemotehničke tehnike prvi su koristili stari Grci i Rimljani.

Vizualno pamćenje

Vizualne reprezentacije se bolje pamte od riječi. Vizualno prepoznavanje je gotovo savršeno.

Slučajna memorija

Jednom smo u školi morali naučiti popis riječi i uspješno smo obavili taj zadatak. Kad nas za nekoliko godina budu pitali koje su to riječi bile, vjerojatno ih se nećemo sjećati. Sjetit ćemo se npr. učionica, njegova tadašnja odjeća, učiteljica, njegovo raspoloženje tog dana i mnogi drugi detalji koje nismo trebali učiti. Netko bi se mogao zapitati što još govori o kapacitetima memorije; memoriranje besmislenih, nepovezanih i nesređenih dosadnih riječi ili njegovo bogatstvo i širinu, sa svim smislenim, na sve načine povezanim i zanimljivim događajima iz okruženja zar ne?

Čuda pamćenja

Ima i bilo je u svijetu dosta ljudi čije se pamćenje smatra čudom. Amerikanac Daniel McCartney prisjetio se svakog dana svog života u četrdeset petoj godini. Sjećao se svakog detalja. Bio je i izvanredan matematičar, jer je odmah izračunao kubne korijene brojeva do milijun.

Hipnoza

O čudesnim sposobnostima ljudskog pamćenja svjedoče i pokusi u hipnozi. U većini slučajeva ljudi zaboravljaju veliki dio svog ranog djetinjstva, sjećajući se samo pojedinačnih događaja. Ta sjećanja vjerojatno nisu izbrisana, samo ne možemo "doprijeti" do njih. No, ako nas hipnotiziraju i na taj se način vrate u djetinjstvo, nekih se događaja možemo vrlo točno sjetiti. Hipnoza se koristi u liječenju raznih psihičkih problema, a s primjenom je koriste i mnogi policijski službenici u istragama zločina.

Snovi

Odlučimo li sustavno zapisivati svoje snove, vrlo je vjerojatno da ćemo naići na detaljna sjećanja iz prošlosti.

Iskustvo smrti

Uvid u nepoznate kapacitete pamćenja pokazuje i takozvani "film života", koji neki ljudi vide kad se nađu oči u oči sa smrću. Ljudi koji su imali takvo iskustvo svjedoče da su im se cijeli životi odvijali pred očima. Takva iskustva ne samo da znače da zaboravljamo vrlo malo - ako uopće išta - nego i da mozak može raditi puno većom brzinom od one na koju smo navikli.

Izravna stimulacija mozga

Budući da u mozgu nema receptora za bol, često se tijekom operacija koristi samo lokalna anestezija koja umrtvljuje lubanju, ali je inače pacijent pri svijesti. Tu su činjenicu iskoristili neki neurolozi koji su tijekom operacije malim elektrodama stimulirali razne točke u mozgu. Otkrili su da kada je stimulirana lateralna strana mozga, pacijenti često prepričavaju određena iskustva iz prošlosti [4].

2.4 Starenje i pamćenje

Tvrđnja da mozak s godinama počinje usporavati nije točna, jer bi s gledišta neurologije trebao napredovati tijekom života, osim u slučaju bolesti (demencija). Kao što cijelo tijelo s godinama zahtijeva više njege, tako i mozak. Mozak također usporava jer ga ne koristimo dovoljno i jer očekujemo da će usporiti. Stariji se ljudi često žale da se ne sjećaju nedavnih događaja, a sjećanja iz djetinjstva su im jasno pred očima. Osobe

koje žive rutinski i ne događa im se ništa novo mogu imati osjećaj da ih sjećanje "napušta". U usporedbi sa starošću, djetinjstvo je vrlo raznoliko i izrazito razdoblje u kojem se događaju mnoge nove i neobične stvari koje ostaju u našem sjećanju [4].

Pomoć u očuvanju pamćenja u starosti:

- trening pamćenja i pažnje (najmanje 30 min. dnevno, npr.: šah, ples, križaljke...),
- redovita tjelesna aktivnost,
- smanjenje stresa,
- zdrava hrana,
- dati vremena memoriji da se oblikuje i pohrani (ponavljanje stvari),
- pažljivo promatranje (kada upoznajemo novu osobu, usredotočimo se na ime, i svjesno ga zapamtimo otisak u sjećanju)
- podatke moramo kategorizirati na logične, smislene i sekvencijalne,
- organizacija života (predmeti koji su nam potrebni svaki dan odlažu se na isto mjesto) (<http://www.naša-lekarna.si/članki/članek/staranje-nam-ne-sme-ukrasti-spominov>).

2.5 Kako pamtimo lice?

Mnogi ljudi imaju problema s pamćenjem lica, a još veći problem imamo s imenima i prezimenima. Na primjer, ako sretnemo 10 ljudi, vjerojatno ćemo zaboraviti većinu njihovih imena u roku od pet minuta. Možemo si pomoći tako da svjesno tražimo jasnu povezanost između imena i lica, ili bilo čega drugog što se ističe u osobi, kada nam osoba kaže svoje ime. Zamislite Polonu s crnim točkicama na crvenoj poledini. Lako možemo zamisliti gospodina po imenu Oblak kako plovi na oblaku, negdje visoko na nebu. Ali kad asocijacije nisu tako jasne, pokušamo na drugačiji način. Naravno, osobu koju smo upoznali prvo pogledamo u oči. Zatim ga jako dobro pogledamo, na način da osim očiju vidimo i kosu, čelo, nos, bradu, obraze, usta, područje oko usta i uši. Na taj način vjerojatno ćemo kod svakog pojedinca uočiti nešto što će nam se utisnuti u pamćenje [4].

3.Zaboravljanje

Proces gubitka pohranjenih informacija naziva se zaboravljanje. Zaborav nije poželjan, ali je to normalna pojava. U redu je zaboraviti manje važne informacije i umjesto toga zapamtiti važnije informacije. Nažalost, događa se da ljudi iz raznih razloga zaborave vrlo važne stvari. Uzroci zaboravljanja mogu biti fiziološki ili psihološki [2].

3.1 Teorije zaboravljanja (Russell [4])

Suzbijanje

Jedna od najranijih teorija zaboravljanja bila je Freudova hipoteza da je zaboravljanje rezultat potiskivanja, što znači da ljudi podsvjesno potiskuju bolna ili mučna sjećanja. Velika većina psihički zdravih ljudi tu i tamo nešto potiskuje, ali to nije uzrok njihovog zaborava.

Razgradnja

Teorija raspadanja kaže da kemijski procesi u mozgu uzrokuju da tragovi sjećanja s vremenom izblijede. Iako postoje neki dokazi za takav slom, posebno u odnosu na kratkoročno pamćenje, danas prevladava mišljenje da smetnje imaju veću ulogu u zaboravljanju.

Smetnje

Teorija interferencije uči da je uzrok zaboravljanja taj što ih zbog gomilanja različitih sjećanja više ne možemo razdvojiti. To posebno vrijedi za sjećanja koja su slična i stoga se miješaju.

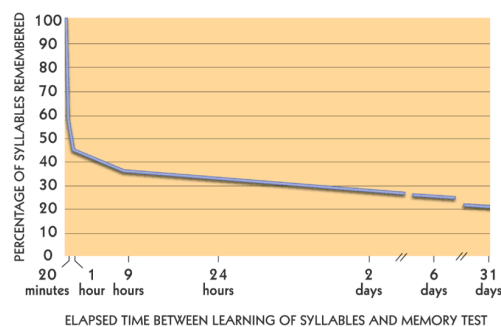
Traži

Povezana s teorijom interferencije je teorija vraćanja. Prema ovoj teoriji, pregledavanje memorije je slično rješavanju problema. Prema obje teorije, zaboravljamo jer nam se sjećanja gomilaju, a mi sami nemamo odgovarajuće načine da ih razlikujemo, pa sve teže dolazimo do informacija koje tražimo.

razmišljanje

Velik dio naše prividne zaboravljivosti može biti rezultat našeg načina razmišljanja. To znači da prilikom obavljanja zadatka nismo mentalno fokusirani na taj zadatak, ili jednostavno rečeno, naše misli su negdje drugdje.

3.2 Ebbinghausova krivulja zaboravljanja



Graf 1: Ebbinghausova krivulja

Hermann Ebbinghaus prvi je eksperimentalno proučavao pamćenje. Otkrio je da je pamćenje pod jakim utjecajem značenja i asocijacija. U svojim eksperimentima koristio je besmislice i na taj način isključio utjecaj ova dva faktora. Na temelju brojnih eksperimenata učenja i ponovnog učenja niza besmislenih slogova, utvrdio je kako vrijeme utječe na zapamćeno gradivo. Otkrio je da se zaboravljanje najbrže odvija odmah nakon učenja, jer se više od polovice naučenog zaboravi u prvom satu. Međutim, s vremenom se zaboravljanje usporava. Devet sati nakon učenja izgubi se 60%, a unutar mjesec dana izgubi se 80% naučenog. Kasniji eksperimenti su pokazali da brzina zaboravljanja također ovisi o značenju ili besmislenosti materijala. Gluposti se brzo zaboravljaju, dok se sadržajni materijali poput proze i pjesama duže zadržavaju u sjećanju. Najdulje se čuvaju rezultati mentalne aktivnosti, poput metoda rješavanja problema. Zanimljiv je učinak reminiscencije, odnosno privremenog poboljšanja pamćenja nekoliko minuta nakon učenja. Tada možemo povratiti više materijala nego neposredno nakon učenja, jer se tragovi tek tada učvršćuju i time se smanjuje miješanje elemenata [3].

Ebbinghaus je iznio nekoliko drugih teorija, kao na teoriju neuporabe, prema kojoj tragovi sjećanja blijede ako se ne koriste, ali ju je i sam ubrzo napustio. Kako ovom teorijom objasniti činjenicu da su kod starijih ljudi uspomene iz djetinjstva najživlje? Čak su i povjerenje u opću valjanost teorije interferencije (već smo je spomenuli) potkopali kognitivno orijentirani psiholozi. Pokazalo se da učenje prethodnih sličnih poglavlja čak poboljšava daljnje učenje. Kako drugačije objasniti da ljudi koji već imaju puno znanja iz nekog područja brže uče i bolje pamte novo gradivo [3]. Vjerujem da je Ebbinghausov doprinos boljem učenju upravo teorija koja govori o početnom i

završnom efektu. Važna je raspodjela učenja, pauze između učenja i, naravno, ponavljanje, ponavljanje i ponavljanje.

3.3 Zaboravljanje i prisjećanje smislenog materijala - Bartlett

Engleski psiholog Francis Bartlett u svojim je eksperimentima koristio priče umjesto besmislenih slogova. Ispitanicima je pričao različite priče, koje su oni kasnije morali ponavljati u različitim vremenskim intervalima (bile su to priče iz različitih kultura, npr. o Indijancima). Obnove su skraćenog opsega, a došlo je i do kvantitativnih promjena. Iznenadujuće je, međutim, da su se u rekonstrukcijama pojavili elementi koji nisu bili prisutni u izvornoj priči. Ljudi su priče iskrivljivali, pojednostavljivali, nepoznato mijenjali u poznato i nelogično u logično. Došlo je do kvalitativnih promjena u pamćenju.

Ti su pokusi otkrili dinamičnost pamćenja i važnu ulogu prethodnih znanja, očekivanja, iskustava i težnji za smislom. Isto je i s učenjem. I mi uključujemo prethodne ideje, koncepcije i očekivanja u učenje i obnovu. Ako o nečemu imamo pogrešne predodžbe ili neadekvatne temeljne pojmove, to utječe na našu rekonstrukciju, koja je ne samo nepotpuna, već i potpuno neadekvatna [3].

3.4 Kako prevladati zaboravnost?

Učili smo o različitim teorijama o tome zašto i kako zaboravljamo. Osim kod bolesti poput demencije ili ozljede mozga, gdje možemo izgubiti kratkoročno, pa čak i dugoročno pamćenje, naše pamćenje je uvijek negdje prisutno, samo smo na njega "zaboravili". Dakle, možemo li doista nadvladati zaborav? Možemo ga pobijediti, vjerojatno ne, ali ga možemo ublažiti. Već smo ustanovili da je zaborav također koristan. Ne trebamo pamtiti sve trivijalne događaje i informacije s kojima se susrećemo u životu. No, svoj mozak možemo ojačati na razne načine i na taj način olakšati prizivanje potrebne memorije. Na naše pamćenje utječu različiti čimbenici. Negativne emocije kao što su strah, stres, frustracija, bol mogu blokirati naše pamćenje i povećati zaboravnost. Nezdrav način života i psihička pasivnost također su neprijatelji našeg pamćenja. Pa što učiniti? Najvažnije je da imamo pozitivan stav. Nakon toga slijedi zdrav život. Moramo se odreći loših navika, zdravo se hraniti, vježbati i prije svega biti mentalno aktivni. Mozak je sličan mišićima u tijelu. Da bi tijelo moglo izvoditi određene fizičke napore, mišićima je potrebna stalna vježba. Slično tome, mozak treba mentalnu vježbu kako bi mogao nadvladati mentalni napor. Za bolje pamćenje potrebno je uključiti nekoliko različitih osjetila pri primanju novih informacija, te informacije povezivati s poznatim stvarima, organizirati ih i ponavljati. Postoje i vrlo jednostavne vježbe za treniranje pamćenja i pažnje. Svima nam je poznata igrica Memorija, gdje tražimo parove, možemo tražiti parove između poznatih likova iz književnosti, tražiti suprotnosti zadanih riječi, cjelovitih narodnih mudrosti i slično. Ovim ćemo vježbama ojačati svoj um i pritom se zabaviti. Važno je shvatiti da su nam sjećanja potrebna i da bez njih ne možemo živjeti.

4. Zaključak

Istraživanje pamćenja i njegovog funkcioniranja pravi je izazov. Nisam to doslovno istraživao, nego sam "prelistavao" knjige ljudi koji jesu. Naučio sam puno novih i korisnih stvari o našem pamćenju. Oduševile su me njegove neograničene mogućnosti. Odgovorio sam na dosta pitanja i proširio svoje horizonte. Siguran sam da će mi ovo znanje dobro doći u budućnosti. Pa ipak.....

Fascinantna je činjenica da su ljudi istražili gotovo svaki dio Zemlje, otišli u svemir, hodali po Mjesecu, klonirali životinje, napravili "čuda" u medicini, istraživali i iznosili bezbrojna znanstvena otkrića; a ipak još uvijek ne razumijemo u potpunosti kako nešto tako malo kao što je naš mozak zapravo funkcionira. Očito smo sami sebi najveća zagonetka i nerješiv problem.

5. Literatura:

- [1.] Brennan, H.: Kako premagamo pozabljivost, Ljubljana 1999
- [2.] Pečjak, V.: Psihologija, Educy, Ljubljana, 2001
- [3.] Požarnik, B.: Psihologija učenja in pouka, DZS, Ljubljana, 2003
- [4.] Russel, P.: Knjiga o možganih, Ljubljana, 1990
- [5.] Internet: <http://www.naša-lekarna.si/članki/članek/staranje-nam-ne-sme-ukrasti-spominov> (16.1. 2024)

Stručni rad

SPOLNI ODGOJ DJECE PREDŠKOLSKOG DOBA

Eva Pozvek

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

Sažetak

Spolni odgoj u kurikulumu i programu nije samostalno odgojno-obrazovno područje. Spominje se u raznim područjima djelovanja, a posebno u prirodi i društvu. Imamo neke osnovne upute i smjernice, problem je činjenica da smo mi prosvjetni radnici u ovom "osjetljivom" području zapravo "prepušteni" sami sebi. Uz pomoć stručne literature (kao i uz pomoć djelatnika, kroz raspravu, na temelju njihovih iskustava) pokušat ćemo odgovoriti na pitanja kada, kako i na koji način treba provoditi spolni odgoj u vrtiću, odnosno vrstu spolnog odgoja koja bi pomogla formiranju zdravog i ispravnog stava prema spolnosti.

Ključne riječi: učitelj, slikovnice, pomoć, zlostavljanje, ciljevi u kurikulumu

1. Uvod

Prvo i glavno obilježje čovjeka je njegov odnos s drugim ljudima. Čovjek se formira i razvija u tim odnosima. Ljubav je od velike važnosti u povezivanju čovjeka s drugim ljudima, jer ljubav je jedna od naših temeljnih potreba. Upravo ljubav, koja je najjača i najdivnija ljudska emocija, daje smisao našim životima i čini nas sretnima. Život bez ljubavi teško je zamisliti. Seksualnost također igra važnu ulogu u ljubavi, i u životu čovjeka. Ljudi pronalaze važan izvor osobne sreće u autentičnom i zadovoljavajućem seksualnom životu. Seksualnost nas može usrećiti, ali može postati i izvor razočarenja i nezadovoljstva. Mnogi ljudi upadaju u poteškoće na tom području, što može biti i posljedica pogrešnog ili nikakvog spolnog odgoja. Stoga je važno shvatiti da je spolni odgoj sastavni dio odgoja za ispravne međuljudske odnose [2].

Što je spolni odgoj? Košiček [3] kaže da spolni odgoj nisu samo lekcije i upute koje dajemo djeci u vezi sa spolnim životom, već je to i pitanje kulture, jer obuhvaća i emocionalni svijet i odnose među ljudima koje dijete uči. Dakle, pod ovim pojmom moramo misliti na sve utjecaje iz okoline koji su djetetu osnova na kojoj će graditi svoj odnos prema spolnosti, prema svom i drugom spolu i prema odnosu među spolovima.

2. Spolni odgoj djece predškolske dobi

Spolni odgoj počinje u najranijem djetinjstvu i djecu treba učiti o najvažnijim stvarima u svakom životnom razdoblju. Spolni odgoj zapravo počinje već u rodilištu. Ali seksualnost nije samo stvar prirode, prirodnih nagona i potreba, već i stvar kulture, budući da obuhvaća i odnose između pojedinaca i emocionalnog svijeta. [2]

Ne postoji točan odgovor na pitanje kada započeti spolni odgoj djeteta, jer su djeca međusobno vrlo različita i sazrijevaju različitom brzinom.

Važno je razmotriti djetetove inicijative i reagirati na njih u pravo vrijeme i na odgovarajući način. Seksualni odgoj stoga treba započeti dovoljno rano, baš kao i učenje o drugim aktivnostima. Moramo krenuti od djetetovog interesa i pitanja. Način osvještavanja djeteta treba biti što prirodniji u različitim prilikama (trudnica, skotan mačić i sl.). [2]

3. Razvoj spolnosti djeteta predškolske dobi po Freudu

Oralna faza - najvažnija djetetova aktivnost je sisanje koje mu, osim jela, predstavlja i zadovoljstvo. Tako dijete uspostavlja svoje prve odnose s ljudima. Majčina ljubav u tom razdoblju stoga je presudna za njegov kasniji emocionalni razvoj.

Analni stadij – ovaj stadij uključuje djetetove izlučevine i spolne organe. Čak u ovom razdoblju ključna je ljubav roditelja ili drugih važnih osoba. Također je važno navikavanje na čistoću organa za izlučivanje, što je temelj zdravlja spolnih organa.

Genitalna faza – faza istraživanja svog tijela. Pritom dijete uči i o svojim spolnim organima koje promatra i dodiruje. to je prirodan čin koji djetetu pruža zadovoljstvo dok istražuje i zanima se za svoje tijelo.

3.1. Seksualnost novorođenčeta

Dob novorođenčeva počinje rođenjem djeteta i traje otprilike do mjesec dana djetetove starosti. Novorođenče na svijet donosi i seksualnu orijentaciju. Naravno, ovo nije usmjereno na spolne dijelove tijela. Novorođenče voli sa ustima. Sisane mu donosi zadovoljstvo. Malo biće počinje sisati prst negdje od prvog tjedna nakon rođenja do tri mjeseca nakon njega. Sisane prsta prirodna je pojava koja obično prestaje sama od

sebe. Na temelju promatranja utvrdili su da je važnost dojenja vrlo velika, jer upravo sisanje novorođenčetu pruža najveću osjetilnu, a postupno i emocionalnu ugodu. Učenje spola djeteta počinje već prvog dana. Ovisno o spolu, ovisi kako ga drže, razgovaraju ili hrane. S dječakom se više igraju fizički, dok djevojčica dobiva više emocionalne pažnje. Roditelji čine veliku grešku ne shvaćajući seksualnost svog novorođenčeta ozbiljno. Ako je dijete tako rano lišeno nježnosti roditelja, ono se ponaša šokantno i brzo pronalazi alternativne užitke za njihovu ljubav, na primjer (strastveno sisanje prsta,...). Stoga je u ovom razdoblju djetetu najvažnije zadovoljiti svoje potrebe i pokazati ljubav. [2], [1].

3.2. Seksualnost u dojenčadi

Završetkom novorođena kog razdoblja počinje dojenačko razdoblje koje traje do kraja prve godine života. U tom razdoblju beba već osjeća potrebu da upozna svoje tijelo. Dok to istražuje, otkriva i pobačaj. Igra sa genitalijama počinje na isti način kao i igra sa ostalim dijelovima tijela. Potrebno je odreći se predrasuda da je takvo igranje nešto neobično i štetno. Kada djeca počnu istraživati svoje tijelo, prirodno je da dodiruju i uče o svojim genitalijama, baš kao što je prirodno da dodiruju svoje prste.

Možda ćete se iznenaditi kada znate da bebe redovito osjećaju napetost u udovima tijekom dana, te čak tri ili više puta tijekom noći tijekom sna. Javlja se uz plač, napinjanje, kašljanje ili mokrenje. Znanstvenici vjeruju da se jednako često vlaže i vagine djevojaka, iako to nije lako vidjeti.

Najčešći uzroci genitalne igre su:

- Beba istražuje svoje tijelo, i doživljava jedinstveni užitek.
- Iz različitih razloga, genitalno područje počinje peći. Podražaji izazivaju osebnje osjećaje koji ga navode na to.
- Često nadomještaju nedovoljnu pažnju roditelja.

Nema potrebe da se roditelji brinu zbog genitalne igre svog djeteta. Kao i hranjenje, to je prirodan način otkrivanja tijela. Ako dijete to čini pred gostima ili u javnosti, pokušajte mu odvratiti pažnju na način pun ljubavi. No, ako se beba neuobičajeno puno igra spolovilo, potrebno je reagirati na takve radnje. Jer njegovo ponašanje može značiti da ima problem. Možda dobiva premalo pažnje. Zato je vrlo važno nekoliko puta uzeti dijete u naručje i pokazati mu ljubav.

U tom razdoblju kupanje i presvlačenje su izvrsna prilika da dijete upoznamo sa svim dijelovima tijela, te da koristimo prava imena za spolne organe koje moramo nazvati penis i vulva. [2], [1]

3.3. Spolni odgoj malog djeteta

Dječji period traje negdje od prve do četvrte godine djetetove starosti. Ovo razdoblje karakterizira činjenica da dijete često postavlja pitanja, također u vezi sa spolnošću, te dječjim samozadovoljavanjem. Znanja koja dijete stječe promatranjem vrlo su važna, ali ponekad djetetu neshvatljiva, stoga je vrlo važno djetetu opisati svoja zapažanja i odgovoriti na njegova pitanja. Odgovori trebaju biti djeci razumljivi i istiniti jer ih inače možemo samo zbuniti.

Kao što sam već spomenula, ovo razdoblje karakterizira i djetetovo samozadovoljavanje, što se podrazumijeva kao djetetova vlastita genitalna stimulacija. To je obično izraz potrebe za upoznavanjem tijela i ponavljanjem radnje koja mu je donijela zadovoljstvo. Najbolje je tome ne obraćati previše pozornosti jer će dijete s vremenom prestati s tim. Stoga moramo prihvatiti dječje samozadovoljavanje i pritom

djetetu dati do znanja da to nije ništa loše, ali postoje određena pravila ponašanja, kao i kod drugih stvari. Naučimo ga da to radi nasamo. U ovaj period spada i navikavanje djece na čistoću. U periodu učenja roditelji trebaju reći djetetu da ne smije dirati svoj izmet. Naravno, mala djeca imaju potrebu dirati svoj izmet, koju moramo zadovoljiti na drugačiji način, primjerice pustiti ga da prska pijeskom i vodom. [2], [1]

3.4. Seksualnost predškolskog djeteta

To razdoblje traje od pete do šeste ili sedme godine djetetove starosti. Kada dijete upozna svoje tijelo, obično se zainteresira za tijela drugih. Zbunjuju ih fizičke razlike. Prije svega, zanima ih fizički izgled roditelja. Kasnije ih zanima i tijelo druge djece istog ili suprotnog spola. Stoga je seksualna igra vrlo karakteristična za ovo razdoblje. Djeca se najčešće igraju doktora ili mame i tate. Također se često dodiruju i maze. Djeca predškolske dobi ne upuštaju se u takve igre radi zadovoljenja seksualnih potreba, već jednostavno iz znatiželje. Roditelji i odgajatelji moraju znati da u takvim igrama nema ništa loše, jer su one samo plod djetetove znatiželje. Djeca s vremenom odustanu od ove igre kada je njihova znatiželja zadovoljena. Kažnjavanje i kažnjavanje djece zbog seksualne igre može imati upravo suprotan učinak od onoga što biste željeli postići, jer dijete to potajno čini više puta. Dakle, naš zadatak je dati djetetu do znanja da je ono što radi nešto prirodno, samo ga moramo naučiti da takve igre nisu svugdje primjerene. Moramo samo paziti da se dijete pri takvoj igri ne ozlijedi, te da zna da nikoga ne treba tjerati na takvu igru. U tom razdoblju dijete postavlja više i preciznije nego prije, jer se javlja puno novih pitanja. Gotovo svako dijete predškolske dobi zanimaju pitanja: „Kako nastaje beba?“ i „Kako nastaje?“ Roditelji bi prvo trebali saznati što dijete već zna, a zatim im dati svoje objašnjenje. Ako dijete o tome još ništa ne zna, objašnjenje treba biti što jednostavnije jer će se vrlo brzo vratiti s istim pitanjem na koje bi odgovor trebao biti detaljniji. Ali najvažnije je da su odgovori uvijek istiniti. Ako dijete ništa ne pita o takvim stvarima, roditelji bi ipak trebali pronaći priliku za iskren razgovor i objasniti mu važna upozorenja, jer u ovoj dobi djeca ne poznaju neugodu, a kasnije će im biti neugodno od tih razgovora. [2], [1]

4. Slikovnice koje mogu pomoći djeci

Slikovnice so med otroki zelo priljubljene, na tržišču je kar nekaj slikanic na temo spolne vzgoje. Večina jih predstavlja resnične odgovore na otrokova vprašanja. Slikovnice nam pomagajo otrokom na čimbolj enostaven način odgovoriti in prikazati odgovore na njihova vprašanja, kar seveda velja tudi za slikovnice o spolni vzgoji.

Naj jih nekaj naštejemo:

- *Zakaj smo fantki in punčke*: C. M. Candia, M. P. Botella, P. M. Lopezosa, J. D. Morfa
- *Kaj počenjata mama in očka?* C. M. Candia, M. P. Botella, P. M. Lopezosa, J. D. Morfa
- *Le od kod se je vzel ta dojenček*: C.M. Candia, M. P. Botella, P. M. Lopezosa, J. D. Morfa
- *Kako sem prišel na svet? Spolna vzgoja za otroke*: M. Kralj
- *Lukec dobi sestrico*: J. Miličinski
- *Kako si prišel na svet*: A. C. Andry, S. Schepp
- *Jaz vem, kako sem se rodil*: B. Urbančič in otroci male šole Vrtca Semedela
- *Baje me je prinesla štorklja*: P. Mayle
- *Učimo se ljubezni 3 – 6 let*: R. Giommi, M. Perrota
- *Učimo se ljubezni 7-10 let*: R. Giommi, M. Perrota
- *Od kod otroci*: H. Grothe
- *Štorklja gre v pokoj*: S. in E. Ružić
- *Povej no, mama, kdo dela otroke!* E. Horst (Janosch)

-Piki dobi sestrico: E. Hill

5.Kako treba provoditi spolni odgoj u vrtiću?

Spolni odgoj u vrtiću treba se odvijati nesustavno, jer ima dovoljno mogućnosti za učenje, a djeca konkretnim iskustvima bolje pamte i razumiju sadržaj naše poruke. Kada se pojave prilike i situacije za učenje (npr. trudna majka, pitanje djeteta, štenci i sl.), tada je potrebno iskoristiti trenutak, pravilno odgovoriti i reagirati kada je stvar aktivna [1]. Tada je najveći interes i motivacija djece, te uvažavamo želje i potrebe djece. Kad nam djeca postave pitanje, pitajmo ih što već znaju ili što ih je ponukalo da nam postave ovo pitanje. Kroz razgovor ćemo saznati koliko ili što već znaju i što ih zanima. Poanta je da djetetu uvijek kažete istinu. Ne smijemo zaboraviti da djeca na sve načine nastoje zadovoljiti svoju znatiželju. Uoče li ikakvo zataškavanje, žarko pokušavaju pronaći odgovor na neki drugi način [2].

Svaki odgajatelj ima svoje viđenje kako treba provoditi spolni odgoj u vrtiću. U Nastavnom planu i programu [4] spolni odgoj nije samostalno odgojno-obrazovno područje, ali nalazimo određene ciljeve i primjere aktivnosti, posebice u prirodi i društvu.

Među globalnim ciljevima koji se tiču područja seksualnog obrazovanja su sljedeći (str. 56):

Dijete uči o svom tijelu, životnom ciklusu te zdravom i sigurnom načinu života.

Ciljevi zapisani u Nastavnom planu i programu (str. 51, 57), koji se također bave područjem spolnog odgoja, su:

- Dijete uči o sebi, svom tijelu, njegovim dijelovima i njihovoj funkciji, te uči i uočava fizičke sličnosti i razlike među ljudima i jednakost svih.
- Dijete uči da se živa bića razmnožavaju, žive i umiru.
- Dijete otkriva i uviđa da postoje razlike među potomcima, ali su slični roditeljima i jedni drugima.
- Dijete uči kako se dijete stvara i razvija u majci, rađa se i raste.
- Dijete stječe navike o njezi tijela.
- Dijete stječe konkretno iskustvo za prihvaćanje različitosti (spol i sl.).
- Dijete ima priliku upoznati i uočiti fizičke sličnosti i razlike među ljudima te jednakost svih.
- Dijete upoznaje različite oblike obitelji i obiteljskih zajednica.

Nastavni plan i program navodi sljedeće primjere aktivnosti za djecu od prve do treće godine, a koje se odnose na spolni odgoj:

- Dijete se navikava na brigu o svom tijelu (pranje ruku, brisanje nosa i sl.)
- Dijete percipira živa bića svim mogućim osjetilima i sudjeluje u razgovorima o tome kakva su, kako i gdje žive, kako se kreću, oglašavaju, kakvi su im potomci, kako se hrane.
- U svakodnevnim aktivnostima dijete oblikuje svijest o sebi, vlastitom identitetu i samopoštovanju; sudjeluje u samosvjesnim aktivnostima (imenuje dijelove tijela, gleda se u ogledalu, sluša svoj snimljeni glas, odaziva se na svoje ime itd.).
- Dijete stječe konkretno iskustvo mijenjanjem uloga vezanih uz različitost spolova (mijenjanje uloga u rodno specifičnim igrama i aktivnostima koje uključuju kućanske poslove, brigu o djeci, razne profesije i sl.).
- Dijete ima priliku učiti o razlikama među ljudima.

Za djecu od tri do šest godina u Kurikulumu su navedeni sljedeći primjeri aktivnosti vezanih uz spolni odgoj:

- Dijete promatra mlade raznih životinja i uspoređuje ih s roditeljima i međusobno.
- Dijete promatra samo sebe i uspoređuje se s vršnjacima i životinjama.
- Dijete promatra bebe, mlade životinje, slike, slikovnice, filmove i sl. o bebama, štencima, razvoju i okotu beba i štenaca te sudjeluje u razgovoru o začecu, razvoju, okotu i njezi.
- Dijete brine o svom tijelu.
- Dijete ima priliku steći samopoštovanje i samopouzdanje u pogledu svog tijela.
- Dijete ima priliku steći konkretno iskustvo mijenjajući uloge vezane uz različitost spolova (mijenjajući uloge u određenim igrama i aktivnostima koje uključuju kućanske poslove, brigu o djeci, različita zanimanja i sl.).
- Dijete ima priliku sudjelovati u razgovorima o temama vlastitog postojanja, rađanja, umiranja i životnih ciklusa i sl.
- Dijete stječe vještine vezane uz tjelesnu njegu.

U spolnom odgoju mogu nam pomoći i filmovi, televizija, knjige i slikovnice, a veliku ulogu u tome imaju i roditelji. Možemo si pomoći i lutkama, modelima ljudskog tijela, društvenim igrama, a kroz društvene igre možemo učiti i o međusobnoj ljubavi, odnosima i prijateljstvu.

6. Uloga odgajatelja

Osim ciljeva i primjera aktivnosti, kurikulum za svako područje navodi i ulogu odraslih. U području prirode [4] ističe da bi odrasli djetetu trebali ponuditi priliku i poticaj da postavlja pitanja o onome što vidi i nauči pronalaziti odgovore promatrajući, istražujući, opisujući, objašnjavajući. Preporuča odraslima da poštuju djetetov način razmišljanja i metode rada te ga potiču na opisivanje iskustava. U priručnoj knjižnici odrasli trebaju djetetu osigurati sredstva (slikovnice, leksikone, enciklopedije) za samostalan rad. Odrasli također trebaju usmjeravati djetetovu pozornost na različitosti među ljudima i učiti ga prihvaćanju tih razlika. Tijekom aktivnosti dijete treba učiti da se aktivno brine za svoje zdravlje. Uloga odraslih je povezati iskustva o nevidljivim bićima s razmišljanjima o zdravlju.

U području društva [4] navodi da odrasli trebaju omogućiti djeci da uče o svojim ograničenjima i granicama prihvatljivog ponašanja. Potrebno je osigurati da djeca vrtić dožive kao sredinu u kojoj postoje mogućnosti sudjelovanja u aktivnostima, neovisno o spolu i sl., kao i sredinu u kojoj mogu formirati siguran rodni identitet. Promiču razvoj dječjih vještina samozbrinjavanja i dobro mišljenje o sebi i poštovanje

7. Seksualno zlostavljanje

O seksualnom zlostavljanju djeteta govorimo kada odrasla osoba ili netko tko je veći i stariji od djeteta koristi svoju moć i utjecaj na dijete te iskorištava njegovo povjerenje i poštovanje kako bi ga navela na seksualnu aktivnost. Seksualno zlostavljanje ne odnosi se samo na seksualni odnos između odrasle osobe i djeteta, već obuhvaća različite oblike seksualne aktivnosti. Seksualno zlostavljanje je: pokazivanje golotinje, gledanje, svlačenje, fotografiranje golog djeteta u neprimjerene svrhe, ljubljenje, milovanje i dodirivanje genitalija, analna ili vaginalna penetracija i prostitucija. Počinitelji koriste prijevaru, mito, prijetnje, emocionalnu manipulaciju ili fizičku silu [Domov - Združenje za moć \(zamoc.si\)](http://Domov-Zdruzenje-za-moc-zamoc.si)

U svim medijima gotovo svakodnevno pronalazimo poneku informaciju o seksualno zlostavljanoj djeci iz različitih dijelova svijeta. Seksualno zlostavljanje bi trebalo biti

najgora stvar koju roditelj može učiniti, ali je zaista "stravična" činjenica da se većina ove vrste zlostavljanja događa u obitelji. Dakle, većinu djece zlostavljaju ljudi koji su im najbliži i kojima bi djeca trebala najviše vjerovati.

Seksualno zlostavljanje ostavlja ozbiljne posljedice na dijete. Zlostavljano dijete ima osjećaj krivnje koji mu je počinitelj usadio. Također uvjerava dijete da je ono odgovorno za sve što mu se dogodilo, a dijete šuti jer ne zna da to što mu se događa nije u redu. Ako se ta zlostavljanja ne liječe na odgovarajući način, zlostavljana djeca mogu odrastati s osjećajem ružnosti, krivnje, depresije ili čak i sama postati zlostavljači.

Pa kako zaštititi djecu od seksualnog zlostavljanja? Vjerojatno ne postoji potpuno pouzdan način. Razgovarati s djecom o ovoj temi vjerojatno nije lako. No, o tome moramo govoriti upravo radi sigurnosti djeteta. Iznad svega, učimo ga da je njegovo tijelo jako važno i da ga svi moraju poštovati [5 Poruke djeci predškolske dobi o seksualnom zlostavljanju [1]

Vaše tijelo pripada vama.

Neki odrasli imaju dobre razloge za promatranje ili dodirivanje tijela djece, npr. roditelji koji kupaju dijete ili liječnik, medicinska sestra koji pregledavaju dijete. U redu je da vam jedan od roditelja (učitelj, drugi skrbnik) pomogne da se obrišete nakon odlaska na WC.

Ako se zbog nekoga osjećate loše, čudno ili neugodno, dođite svojim roditeljima (ili nekome kome vjerujete).

Svakome tko dotakne tvoje tijelo možeš reći da to ne želiš.

Ako te netko dodirne i kaže ti da tu tajnu zadržiš za sebe, svejedno reci roditeljima (ili nekome kome vjeruješ).

Ako se u bilo kojoj situaciji osjećaš čudno ili loše, reci "NE", pokušaj se maknuti odande i odmah reci roditeljima (ili nekome kome vjeruješ).

Kako bi djeca shvatila što je dobro, a što nije, odnosno što se smije, a što ne smije, zajedno s njima možemo pogledati knjigu Elizabete Zubrzyck „Reci nekome“.

Osim pouke, knjiga djeci daje i osjećaj vrijednosti, a odraslima daje savjete o čemu razgovarati s djecom.

Ali kako prepoznati seksualno zlostavljanje djeteta? Koji su očiti znakovi zlostavljanja?

Dijete može nagovijestiti osobama od povjerenja da se nešto događa u njegovom životu i definirati to kao neugodno i neobično.

Sklon je govoriti o seksualnosti i genitalijama na način neuobičajen za njegovu dob.

Može govoriti o imaginarnom djetetu ili osobi iz bajke koja se prema njemu ponaša drugačije od ostalih.

Dijete mijenja svoje ponašanje. Pokazuje neobičan interes za genitalije i spolne odnose. Izbjegava dodirivanje i određene osobe.

Često masturbira ili dodiruje svoje ili tuđe spolne organe

Često može biti odsutan duhom ili imati agresivne ispade.

Ponekad oštro protestira da ostane nasamo s nekim koga poznaje.

Ima čestih zdravstvenih problema, posebice s mjehurom i mokraćnim kanalima, teško hoda i sjedi.

Žali se da ga svrbi u području oko spolovila ili rektuma, može se javiti i povraćanje te problemi sa zadržavanjem stolice.

Na takve i slične znakove koji upućuju na seksualno zlostavljanje moramo obratiti veliku pažnju, jer djeca o tome rijetko govore, pogotovo mlađa djeca. Djeca koja su žrtve seksualnog zlostavljanja često pokazuju očite posljedice zlostavljanja, ali ih

okolina ne želi ili ne može otkriti i poduzeti. Stoga je seksualno zlostavljanje djece višekratno i dugotrajno. Najčešće ih zaustavljaju samo same žrtve, kada odrastu ili skupe dovoljno snage da se odupru zlostavljanju. Međutim, većina zlostavljanja ostane neotkrivena, a počinitelji nikad ne odgovaraju. Zlostavljanja tako ostaju zauvijek duboko zakopana u dušama zlostavljane djece. Naša je zakonska dužnost prijaviti zlostavljanje nadležnim stručnim službama ako posumnjamo na zlostavljanje ili kada dijete o tome progovori. Cilj našeg djelovanja mora biti briga o sigurnosti djeteta ([Domov - Zdrženje za moć \(zamoc.si\)](#))

Važno je da naša zabrinutost zbog seksualnog zlostavljanja ne utječe na to kakvu vrstu dodira djeca trebaju primiti. Kao odrasli brižni i puni ljubavi, znamo da su djeci potrebni zagrljaji, milovanja, odnosno ljubav, što im i mi nudimo. Djeca trebaju doživjeti dodir kao nešto lijepo i imati kontrolu nad time tko ih dodiruje [1].

8. Zaključak

Shvatili smo da je adekvatan spolni odgoj u predškolskom razdoblju iznimno važan. Glavnu ulogu u tome imaju roditelji odnosno djetetova obitelj, no nerazumno je očekivati da će prosječni roditelji znati točno odgovoriti na sva pitanja. I tu, naravno, možemo pomoći mi, odgajatelji. Ne možemo i ne smijemo nikada izbjeći ovu odgovornost. Također smo shvatili da ovoj temi ne trebamo pristupati sustavno. Moramo iskoristiti prilike koje nam pruža svakodnevni život (trudna majka, životinje...), jer djeca najbolje pamte u konkretnim situacijama i tada je njihov interes najveći. Iz iskustva znamo da ako ne zadovoljimo djetetovu potrebu za određenim znanjem, njegov interes za određenu temu postaje još veći. Izbjegavanjem djetetovih pitanja gubimo i njegovo povjerenje. Važno je naučiti djecu da spolnost nije nešto zabranjeno, tajno, pa čak ni ružno. Pravilnim spolnim odgojem omogućujemo im da shvate da je spolnost nešto sasvim prirodno. „Stvarno treba rodu već jednom umiroviti“!(prema knjizi „Roda odlazi u mirovinu“, S. i E. Ružič)

9. Literatura

- [1.]Haffner, D. W.(2000). Od plenica do zmenkov: Vzgoja otrok in razvijanje zdravega odnosa do spolnosti. Tžič:Učila
- [2.]Ipavec, D.(1999). Celostna spolna vzgoja: 0-6 let. Ljubljana: Spes
- [3.]Košček, Marijan. 1992. Otrok, moja skrb! Maribor:Založba Obzorja
- [4.]Kurikulum za vrtce, (2004). Ljubljana: Ministrstvo za šolstvo in šport. Zavod RS za šolstvo
- [5.]Zubrzycka, Elizabeta. 2007. Nekomu povej. Ljubljana: Koleda
- [6.]Zdrženje proti spolni zlorabi [Domov - Zdrženje za moć \(zamoc.si\)](#) (20.1. 2024)
- [7.]Kazenski zakonik.Ur.L. RS, 95/2004

Stručni rad

TIMSKI RAD U REGGIO EMILIJ PEDAGOŠKI KONCEPT

Eva Pozvek

Osnovna šola Helene Puhar Kranj, Slovenija

ažetak

Timski rad gradi mostove između odraslih koji su važni u dječjim životima, spajajući ih dok potiču razvoj dječjih snaga i njihovih vještina i sposobnosti u nastajanju. Timski rad odraslih također je uzor djeci takvog načina interakcije temeljene na suradnji, kreativnom rješavanju problema i osobnim inicijativama. [1]. U pedagoškom konceptu Reggio Emilije timski rad ima vrlo važnu ulogu. Ako zaključujem iz onoga što sam pročitao o ovom konceptu, rekao bih da on ima čak i najvažniju ulogu, jer da se njihov rad ne temelji na timskom radu, ne bi se mogao raditi na takav način. Timski rad u pristupu Reggio Emilia odvija se kako unutar ustanove, uključujući odgajatelje, pomoćne odgajatelje, pedagoge, studentsko osoblje... tako i izvan ustanove s roditeljima i raznim vanjskim radnicima. Naravno, najvažniju svakodnevnu ulogu u osiguravanju timskog rada imaju dvije stručne djelatnice koje tijekom dana sustavno promatraju djecu i analiziraju rad u odjelu. Svoje stavove pomno dokumentiraju i promišljaju te ih kasnije prezentiraju drugim kolegama s kojima razmjenjuju iskustva [4]

Ključne riječi: suradnja, planiranje, evaluacija, problemi, komunikacija

1.Uvod

U vrtiću se formira tim s ciljem postizanja ciljeva koje pojedinac sam ne bi mogao ostvariti. Ti ciljevi moraju biti postavljeni tako da uključuju aktivnosti za cijelu skupinu djece ili za pojedince. U pedagoškom konceptu Reggio Emilia cilj timskog rada usmjeren je na istraživanje djece, a time i na suradnju svih djelatnika u poticanju samostalnosti djece u svim područjima. To znači da djeca od rada u vrtiću dobiju što više, da ono što rade rade s razumijevanjem, pa krajnji proizvod nije toliko bitan koliko ono što je dijete novo steklo iz neke aktivnosti. U poslu je stoga najvažnije poticati komunikaciju s drugom djecom i samostalno rješavanje sukoba i problema. Djeci daju slobodu mašti i razmjeni ideja. Naravno, to ne znači da ciljevi timskog rada moraju biti jasno postavljeni, budući da se rad temelji na nastavnom planu i programu u nastajanju, koji nije uvijek predvidljiv u budućnosti i dolazi od djeteta [4].

2. Uvjeti za dobar timski rad:

Osnovni izvori motivacije za timski rad su:

- Sigurnosne potrebe: Ako potrebe nisu zajamčene, pojedinac se osjeća nesigurno ili ugroženo. Sigurnost u timu uglavnom se osigurava poštivanjem pravila koja vrijede u timu. Sigurnosne potrebe su potrebe za stabilnošću, ovisnošću, zaštitom, slobodom od straha, potrebe za strukturom, redom, pravilima itd.
- Potreba za prihvaćanjem: Ovo je slobodno izražavanje straha, razočarenja i nesigurnosti bez straha od odbijanja i ismijavanja. Osjećaj prihvaćenosti važan je za suočavanje s problemima i sukobima koji prate timski rad. Pojedinac se osjeća odbačenim kada potreba nije zadovoljena.
- Potrebe za potvrđivanjem i priznanjem: to su potrebe za samopoštovanjem, samopouzdanjem, kontrolom i sposobnostima, neovisnošću i slobodom. Zadovoljavanjem navedenih potreba jačaju se osjećaji samopouzdanja, vlastite vrijednosti, snage, sposobnosti, dostatnosti te vlastite korisnosti i nužnosti. Ako te potrebe nisu zadovoljene, pojedinac se osjeća inferiorno i bespomoćno.
- Potreba za samo aktualizacijom: To je potreba najvišeg reda koja usmjerava osobu da postane ono za što ima mogućnosti. [3]

Kao što sam već spomenula, vrlo je važna pozitivna međuovisnost članova tima jer u suprotnom rad i postizanje ciljeva ne bi bili mogući. Po mom mišljenju, za dobar timski rad najvažnija je otvorena komunikacija koju prate povjerenje, suodgovornost i podjela posla. Schneider Corey i Corey (2000.) ističu da članovi tima razvijaju međusobnu povezanost odabirom da se predstave i otkriju drugima u timu. Na taj način mogu razmjenjivati različita mišljenja, probleme, iskustva, negativne i pozitivne osjećaje te povratne informacije jedni o drugima. Naravno, povjerenje je nužan uvjet za takvo razotkrivanje.

Međusobna povezanost pridonosi i tome da se sukobi, kada dođu, više ne percipiraju kao prijeteći, već predstavljaju zdrav sukob koji je potpuno prirodan i vitalan [4]

Ljudi koji čine tim moraju se u njemu osjećati sigurno, a to postižu povjerenjem jedni u druge, kao što sam već rekao. Najčešće se povjerenje ispituje prilikom razmjene informacija, što je vrlo uobičajeno u pristupu Reggio Emilia. Članovi tima se boje da će netko iskoristiti njihove informacije protiv njih. Stoga je najvažnije poraditi na vlastitom ponašanju i pokazati drugima da smo vrijedni povjerenja, a ako svi prvo poradimo na sebi, nemamo se čega bojati. Naravno, povjerenje pokazujemo i tako što slušamo druge i uzimamo ih u obzir te radimo ono što mislim

da je ispravno, a ne ono što drugi žele od nas. Rad u timu mora biti motiviran, svaki član prvo mora voditi računa o svojoj unutarnjoj motivaciji, svojim idejama, vještinama kojima može doprinijeti boljem radu.

3. Faze timskog rada:

Timski rad u dječjem vrtiću uključuje nekoliko faza: timsko planiranje, provedbu i evaluaciju. U timskoj provedbi rad s djecom je neposredan, ali u planiranju i evaluaciji imamo u vidu samo njih. Ključni dio timskog rada je, naravno, planiranje, jer o njemu ovisi daljnji rad s djecom. Stoga suvremeniji autori koji se bave istraživanjem timskog planiranja posebno ističu važnost pažljivog planiranja. Članovi tima trebaju biti što opušteniji, otvoreniji i kreativniji pri planiranju jer to pridonosi većoj kreativnosti i učinkovitosti. Dobro je da u pripremi sudjeluje što više stručnjaka. Istina je da nam za to treba više vremena, pa ima smisla timski rad planirati unaprijed. Zatim slijedi timski rad, najzahtjevniji oblik timskog rada, koji se može odvijati na mnogo različitih načina, što naravno ovisi o svakom pojedincu. U Reggio Emilia pristupu osnovni cilj timskog rada na odjelu je osigurati odgovarajuće uvjete za učenje. To znači da učitelji ne bi trebali djecu učiti ničemu, već ih pustiti da uče iz vlastitog iskustva. Ne pokušavaju olakšati djeci, ali pokušavaju im dati što veći izazov. U pristupu Reggio Emilia, djeca su također uključena u timski rad i potiču se da daju ideje i teorije pitanjima. Naravno, zato djeci treba posvetiti puno vremena i uvažiti njihovo mišljenje. Kasnije moraju prodiskutirati svoje ideje i prikupljeni materijal te na temelju toga kreirati nove aktivnosti i planove za daljnji pedagoški rad koji će biti još bolji [4]

4. Planiranje tima:

U našim vrtićima zakonska regulativa u području predškolskog odgoja i obrazovanja nalaže da odgojitelj i pomoćni odgojitelj zajednički planiraju, provode i vrednuju odgojno-obrazovni rad. Ove poslove treba obavljati timski i najvećim dijelom tijekom radnog dana, izvan rada s djecom, što se razlikuje od Reggio Emilia pristupa, gdje se planiranje odvija u suradnji s djecom. Naravno, ni u našim javnim vrtićima planiranje i evaluacija ne odvija se samo između odgajatelja i asistenta, nego se povezuju i odgojitelji i asistenti iz drugih grupa i postaju aktivni odgajatelji i aktivni pomoćni odgajatelji.

5. Evaluacija:

Evaluacija tima je završna faza timskog rada i važna je polazna točka za daljnji timski rad. U vrtiću se timska evaluacija provodi na dva načina, i to kao timska evaluacija pedagoškog rada i evaluacija onoga što se događa u timu stručnih djelatnika. Iz ovoga se vidi da su djelatnici vrtića, osim za napredak djece, zainteresirani i za razvoj tima. Traže nove načine kreativnijeg rada, bolju organizaciju, primjereniju podjelu poslova i uloga u timu te mogućnosti poboljšanja komunikacije. Najčešće u ocjeni pišemo jesmo li ostvarili postavljene ciljeve, ako jesmo, na koji smo način to učinili, kako smo motivirali djecu, koje smo posebnosti uočili, kako smo rješavali sukobe, ako su se dogodili, a ako nismo ispunili ciljeve ili smo ih ispunili samo djelomično, napišimo zašto se to dogodilo. Jako je dobro ako evaluaciju radimo zajedno sa svim djelatnicima koji su bili uključeni u aktivnost i naravno i s djecom jer nam njihova analiza može pomoći u daljnjem planiranju. Kao što sam već spomenula, to je svakodnevno prisutno u pedagoškom konceptu Reggio Emilije, a iz onoga što sam pročitala zaključujem da je vrlo učinkovito, pa mislim da treba uzeti u obzir i uključivanje djece u pripremu. i analizu ozbiljnije u našem vrtiću i češće koristiti. Kao i u pripremi, i u evaluaciji možemo koristiti razne tehnike kao što su intervjui, ankete, različita mišljenja, rasprave,... Proces evaluacije igra vrlo važnu ulogu u formiranju teorija u djetetovom kognitivnom sustavu. Rinaldieva naglašava da zadaća

stručnjaka u dječjem vrtiću nije samo pružanje svakodnevnih iskustava i aktivnosti, već i kritička procjena i spaljivanje teorija: "praksa nije samo polje djelovanja potrebno za uspjeh teorije, već aktivni dio sama teorija; djelovanje sadrži, generira i generira se iz teorije". Rad u vrtiću također se mora kontinuirano vrednovati. To se može odvijati i neformalno, spontano i neusmjereno, na primjer, kada članovi tima objašnjavaju svoj rad svojim prijateljima, partnerima, analiziraju ga, hvale, kritiziraju... Ovakva analiza je osobito česta kada postoje sukobi u tim i postoji potreba da se ispovjedite nekome u koga imate veliko povjerenje. Naravno, spontana i nasumična analiza u timskom radu nije dovoljna jer nam ne daje potpuni uvid u rad u timu. Refleksija i evaluacija se razlikuju po tome što je refleksija više subjektivna, jer uključuje vlastito mišljenje, dok je evaluacija objektivnija i obično i javno dostupna. Jedna od tehnika dokumentiranja timskog rada je pisanje refleksivnih bilješki, koje mogu biti u obliku dnevničkih zapisa. Njihovo pisanje temelji se na promatranju sebe i drugih, što potiče odgojitelje na dublje pronicanje u svoj i tuđi rad i ponašanje prema djeci. Na taj način se pisci ovih ocjena bolje upoznaju i znaju biti kritični prema sebi, što je ključno za otkrivanje i prepoznavanje pogrešaka te njihovo otklanjanje. U pristupu Reggio Emilije pisanje refleksivnih bilježaka vrlo je važno jer crpe informacije za komunikaciju s roditeljima i, naravno, za planiranje novih aktivnosti za djecu [4]

6. Samoprocjena članova tima:

U timskom radu vrlo je važna i samo evaluacija članova tima. To je vrlo zahtjevno, jer za to članovi tima moraju biti osobno zreli i dovoljno samokritični. Samo evaluaciju je najprikladnije provoditi uz osobno promišljanje o iskustvu timskog rada u svim njegovim fazama. Pisanje dnevnih zapisa također je prikladna tehnika za spontano praćenje zbivanja u timu. Proces refleksije, koji se temelji na samo vrednovanju i vrednovanju članova tima, trebao bi u budućnosti zamijeniti formalno vrednovanje pedagoškog rada pojedinih timova. [3]

7. Problemi u timu:

Prepreke, sukobi i problemi javljaju se kao svakodnevica, pa i kod pedagoških radnika. Dopustite mi da nabrojim neke od njih: [3]- nepovoljni prostorni, kadrovski i vremenski uvjeti za timski rad, koji otežavaju timski rad; - nejasno postavljeni ciljevi tima, zbog čega nije jasna vizija rada i razvoja tima; - neizražena ili neusklađena međuljudska očekivanja i slab osjećaj pripadnosti timu; - nerealna percepcija vlastitog statusa i stručne osposobljenosti drugih ili sebe u timu; - neshvaćena neverbalna ili verbalna komunikacija između članova tima, te orijentacija komunikacije neprilagođena trenutnoj situaciji (npr. sadržaj, tečaj, osobno iskustvo, odnosi, emocije...); - razne prepreke međuljudske prirode, npr. nepovjerenje između članova tima, osobna izolacija pojedinaca u timu, nedostatak empatije, percepcija strepnje, straha i osobne ugroženosti pojedinih članova tima itd. Kako članovi tima svladavaju prepreke i rješavaju probleme vrlo je važno za dobru timsku atmosferu. Ako, primjerice, u grupi postoji osoba koja ima izrazito jaku potrebu voditi i dominirati nad drugima, mogu se pojaviti problemi koji ugrožavaju rad unutar tima. Stoga je najbolje da se tim odmah u startu dogovori i postavi određena pravila i time donekle spriječi sukobe. Naravno, ne možemo potpuno izbjeći probleme, to bi naravno bilo i besmisleno, jer određeni sukobi u završnoj fazi također doprinose dobrim stvarima. Po meni je potrebno samo da budemo to što jesmo i naravno donekle se možemo prilagoditi i drugima, a drugi put će se oni prilagoditi nama i što je najvažnije otvorena komunikacija i priznavanje grešaka ako smo je napravili [4].

8. Komunikacija u timu:

Komunikacija je vrlo važna ljudska vještina. Poznajemo dvije vrste komunikacije verbalnu i neverbalnu i obje su vrlo važne u timskom radu. Komunikacija u timu može biti pozitivna ili negativna, može graditi ili uništavati odnose. Stoga je vrlo važno da članovi tima ostvaruju dobru međusobnu komunikaciju. Mislim da je to još važnije u pedagoškom konceptu Reggio Emilia, jer postoji puno više suradnje, što znači i više različitih osobnosti koje moraju paziti da njihovi odnosi budu dobri, a to je naravno najlakše učiniti dobrim komunikacija.

9. Zaključak:

Uspješni timovi su oni čija postignuća nadilaze zbroj znanja, vještina i stručnosti pojedinih članova. U kvalitetnim timovima, osim verbalne i sadržajne komunikacije, brine se i o neverbalnoj, odnosno osobnoj međusobnoj komunikaciji. I u takvim timovima prevladava poštenje i objektivnost. [5].

Kao što sam već spomenuo, pedagoški rad u Reggio Emiliji trebao bi se temeljiti na timskom radu pedagoških i drugih stručnjaka. Budući da sam nisam sudionik ovog koncepta i nisam osobno imao prilike saznati o tome, to mogu zaključiti samo iz literature koju sam pročitao. Ako je sve napisano točno i ako se timski i drugi rad u Reggio Emilia zaista odvija na ovaj način, mislim da je ovo jako dobar pedagoški koncept koji bi imalo smisla uvesti i ovdje.

10. Popis Literature:

- [1.] Dolar Bahovec, E. in Bregar Golibič, K. (2004). **Šola in vrtec skozi ogledalo**. Priročnik za vrtce, šole in starše. Ljubljana: DZS.
- [2.] Polak, A. (1999). **Aktivnosti za spodbujanje in razvijanje timskega dela**. Priročnik za timsko delo v šoli. Ljubljana: Pedagoška fakulteta. Univerze v Ljubljani.
- [3.] Polak, A. (2007). **Timsko delo v vzgoji in izobraževanju**. Ljubljana. Modrijan.
- [4.] Polak, A. (2009). **Timsko delo z vidika pedagoškega pristopa Reggio Emilia**. V: Devjak, T. (ur.), Skubic, D.(ur.), Izzivi pedagoškega koncepta Reggio Emilia. Ljubljana: Pedagoška fakulteta, str. 77-93.
- [5.] Vodopivec, R. (1999,2000). **Timsko delo**. Educa.

Stručni rad

Dijaloško i interaktivno čitanje kao metode poticajnog zajedničkog čitanja

Ivana Ostrički

Osnovna škola kralja Tomislava, Našice

Sažetak

Čitanje i pisanje složene su jezične aktivnosti koje se razvijaju u školskoj dobi. Budući da one nisu prirodne i zahtijevaju mentalni napor, nužno je obučiti učenike tehnikama koje će im pomoći u razvijanju pismenosti, pri čemu važnu ulogu ima poticajno zajedničko čitanje.

Ključne riječi: dijaloško čitanje, interaktivno čitanje naglas, poticajno zajedničko čitanje, aktivno čitanje

1.Uvod

Temeljne su zadaće nastave Hrvatskoga jezika „(...) osposobljavanje učenika za jasno, točno i prikladno sporazumijevanje hrvatskim standardnim jezikom, usvajanje znanja o jeziku kao sustavu, slobodno izražavanje misli, osjećaja i stavova te spoznavanje vlastitoga, narodnog i nacionalnog jezično-kulturnog identiteta“ [10]. Osnovne su spoznajne aktivnosti kojima ostvarujemo te zadaće slušanje i govorenje te čitanje i pisanje. Slušanje i govorenje primarne su aktivnosti koje se vježbaju i razvijaju od rođenja dok se čitanje i pisanje, kao složene aktivnosti, razvijaju u školskoj dobi [1, str. 52]. Budući da je riječ o vještinama koje nam nisu prirodne i zahtijevaju mentalni napor i uloženi trud, nužno je obučiti učenike metodama i tehnikama koje će im pomoći u razvijanju vještina čitanja s razumijevanjem, kritičkog promišljanja o tekstu i povezivanja teksta s osobnim iskustvom. Značajnu ulogu u ostvarivanju navedenih ciljeva zauzima poticajno zajedničko čitanje.

2.Poticajno zajedničko čitanje

Zajedničko čitanje u obitelji ili školi jedan je od najučinkovitijih načina razvijanja jezične pismenosti i kulture čitanja. Međutim, nije svako zajedničko čitanje ujedno poticajno. Poticajno ili učinkovito zajedničko čitanje zahtijeva pripremu i unaprijed promišljene ciljeve i aktivnosti čitanja te se definira kao „oblik (...) aktivnog poučavanja koje se odvija na određeni način i mijenja tijekom vremena“, tj. s rastom djeteta [4, str. 37]. Kako se razvija djetetov govor, tako je nužno prilagođavati načine čitanja sve bogatijim govornim vještinama djece. Na taj način poticajno zajedničko čitanje pomaže razvoju govora djeteta [Ibid.].

Poticajno zajedničko čitanje temelji se na sljedećim načelima: a) aktivno sudjelovanje djeteta korisnije je od pasivnog slušanja; b) čitatelj treba govorom obogatiti tekst kako bi potaknuo dijete na aktivnost; c) postupno se zahtijeva veća samostalnost djeteta u izražavanju [Ibid., str. 38]. Na spomenutim načelima razvile su se različite metode zajedničkog aktivnog čitanja, poput interaktivnog čitanja naglas i dijaloškog čitanja [13, str. 2].

2.1.Interaktivno čitanje naglas

Interaktivno čitanje naglas (Interactive Read Aloud) vođena je grupna nastavna metoda prema kojoj učitelj čita naglas odabrani tekst cijelom razredu, zastajući povremeno i ciljano radi razgovora. Učenici razmišljaju, razgovaraju o tekstu i odgovaraju na njega (usmeno ili pisano). Riječ je o metodi kroz koju se značenje oblikuje razgovorom i interakcijom učenika koji se na tekst nadovezuju osobnim iskustvom i znanjima, zahvaljujući kojima se dublje i aktivnije povezuju sa značenjima u tekstu [15, str. 431]. Ključna je vrijednost ovakvog načina čitanja to što učenici uče pronalaziti važna značenja u tekstu te na temelju njih pronalaziti zaključke. Ovakvom metodom i čitatelj i slušatelji aktivno obrađuju jezik, ideje i značenje teksta prije, za vrijeme i nakon čitanja [13, str. 2]. Takvo čitanje može započeti razgovorom o naslovu priče i predviđanjem događaja u priči na temelju naslova. Tijekom čitanja interakcija se nastavlja povremenim zaustavljanjem i odgovaranjem na pitanja, a nakon čitanja može uslijediti razgovor u kojem će djeca donositi zaključke o događajima, likovima i drugim elementima priče. Važno je pritom poticati djecu na promišljanje o povezanosti teksta s njihovim vlastitim iskustvom i događajima u njihovoj okolini i svijetu [2]. Angela M. Wiseman ističe četiri načina konstruiranja znanja primjenjivih u ovoj metodi čitanja: upotreba potvrdnih izjava kao podrška razmišljanjima učenika (confirming); učitelj kao model u iznošenju osobnog razmišljanja o različitim aspektima teksta (modeling); zajedničko proširivanje početnih ideja učitelja i učenika (extending) te zajedničko donošenje zaključaka i konstrukcija značenja teksta (building) [15, str. 435]. Na ove načine učenici uče kako razgovarati o tekstovima s drugima.

Nastavni sat interaktivnog čitanja naglas treba sadržavati određenu strukturu. Motivacija uključuje predstavljanje teksta i poticanje učenika na razmišljanje. Slijedi čitanje teksta uz povremeno zastajanje radi poticanja razmišljanja i kratkog međusobnog razgovora učenika. Nakon čitanja učitelj potiče učenike na razgovor, usmjeravajući ih prema ključnim porukama teksta. Uz navedene sastavnice nastavnog sata, učitelj može uključiti i neobvezne aktivnosti. Istoga dana ili tijekom sljedećih dana

može potaknuti učenike na ponovno pregledavanje teksta radi pronalaženja dubljeg značenja i poruka teksta ili ih uključiti u dodatne aktivnosti, poput literarnog, likovnog, dramskog i sl. izražavanja [5].

Na temelju dosadašnjih istraživanja o dobrobitima interaktivnog čitanja naglas, Shaya Helbig and Susan V. Piazza donose smjernice za kvalitetno provođenje ove aktivnosti [6, str. 17–23].

1. Za interaktivno čitanje naglas treba odvojiti vrijeme. Ova aktivnost zahtijeva kvalitetno isplanirano vrijeme za predstavljanje knjige, čitanje i razgovor o knjizi. Mnoge je tekstove moguće uklopiti u različite nastavne predmete ili međupredmetne teme pa je nužno kurikulske planiranje [Ibid., str. 17].

2. Odabir odgovarajućeg teksta. Prilikom odabira teksta treba uzeti u obzir dob, sociokulturno porijeklo, interes učenika i mogućnosti za složeno zaključivanje o tekstu [Ibid., str. 18]. Iako ne postoje strogi kriteriji oko odabira knjiga za interaktivno čitanje naglas, praktičari nude smjernice koje valja imati na umu pri odabiru teksta: a) tekstovi koje voli učitelj (ili je uz njih bio vezan u djetinjstvu); b) zanimljivi, privlačni i relevantni tekstovi za učenike; c) nagrađeni tekstovi; d) tekstovi koji su malo složeniji od onih koje učenici određene populacije čitaju samostalno; e) tekstovi koji se nadovezuju na temu iz redovnog kurikula; f) različiti žanrovi beletristike i publicistike (pritom treba imati na umu da nije nužno pročitati cjeloviti tekst); g) tekstovi koji progovaraju o novim idejama i temama; h) višejezični tekstovi; i) ilustracije bez teksta (ilustracije nose složena značenja o kojima se može razgovarati) [9].

3. Planiranje unaprijed za ostvarivanje specifičnih ciljeva interaktivnog čitanja. Ako npr. interaktivnim čitanjem želimo poučiti djecu promišljanju o tekstu prije, za vrijeme i nakon čitanja, nužno je unaprijed pripremiti aktivnosti koje će ih potaknuti na razmišljanje i aktivno sudjelovanje. Osim toga, detaljno planiranje i upoznavanje s tekstem pomoći će učitelju da suvereno vlada porukama teksta [6, str. 18–19].

4. Učenje prema modelu. Kako bi učenici bili aktivni tijekom interaktivnog čitanja te razvili vještine komuniciranja i izlaganja mišljenja, učitelji ih moraju upoznati s različitim metodama aktivnog sudjelovanja u razgovoru o tekstu te im demonstrirati te metode [Ibid., str. 19].

5. Objašnjenje novih riječi u kontekstu. Učenici ponekad izbjegavaju čitanje zbog mnoštva nepoznatih riječi. Učitelj treba objašnjavati nepoznate riječi u kontekstu u kojem se one javljaju kako bi učenici lakše razumjeli njihovo značenje. Na taj način riječi će biti objašnjene rječnikom primjerenim dobi djeteta te stavljene u situaciju koja je učenicima poznata i razumljiva [Ibid., str. 20].

6. Oblikovanje zadataka dopunjavanja i pitanja otvorenog tipa. Ovakve vrste zadataka usmjeravaju učenike ka oblikovanju osobnih razmišljanja i donošenju zaključaka te time osnažuju učenikovo usmeno i pisano izražavanje [Ibid., str. 21].

7. Korištenje grafičkih organizatora. Grafički organizatori poticajni su oblik zadataka za utvrđivanje razumijevanja teksta. Mogu biti korišteni u svakoj fazi nastavnoga sata, ali često uključuju aktivnosti prije, za vrijeme i nakon čitanja teksta. Ovakvi zadatci zahtijevaju aktivno uključivanje učenika i potiču ih na povezivanje svoga stečenog znanja i iskustva sa značenjima u tekstu [Ibid., str. 21–22].

8. Učenici zajednički otkrivaju značenja i poruke teksta. Tijekom interaktivnog čitanja naglas učenici razgovorom zajednički stvaraju i dopunjuju značenja teksta te u tome imaju glavnu ulogu. Zadaća je učitelja pratiti njihove odgovore te ih usmjeravati dodatnim pitanjima, potvrdom njihovih odgovora ili povremenim ponavljanjem njihovih odgovora [Ibid., str. 22].

Istraživanja su pokazala niz dobrobiti interaktivnog čitanja naglas. Učenicima je omogućen doživljaj kvalitetnih tekstova primjerenih njihovoj dobi, bez obzira na razinu njihovog samostalnog čitanja. Interaktivnim čitanjem u razredu učenici uče razgovarati o tekstu te se time izgrađuje zajednica učenika sa zajedničkim književnim znanjem; proširuje se njihovo znanje, rječnik i govorno-jezične vještine; potiče se kreativno i kritičko mišljenje, pamćenje i znatiželja; proširuje se predznanje i razumijevanje univerzalnih koncepata; povezuju se stvarne životne situacije iz različitih kultura s osobnim iskustvom; razvijaju se koncentracija, vještine slušanja i socijalne vještine; učenici uče prepoznavati važne ideje u tekstu i dr. [3, 6, 9, 13].

2.2. Dijaloško čitanje

Dijaloško čitanje aktivan je način čitanja djeci tijekom kojega osoba koja čita koristi razne „aktivne” postupke: postavlja otvorena pitanja, potiče djecu na razgovor te iznošenje mišljenja, potiče djecu na sudjelovanje u čitanju priče i sl. [8]. Temeljna su obilježja dijaloškog čitanja interaktivnost, učenici svih

dobi i svih razina vještina čitanja, čitanje beletristike ili informativnog teksta te usmjerenost na učenika [14]. Watkins ističe sociokulturnu teoriju učenja kao temelj dijaloškog čitanja. Ona podrazumijeva interaktivnost između djece i odraslih tijekom čitanja iz koje proizlazi razvoj djetetovog rječnika i jezično-komunikacijskih vještina [Ibid.]. Ova metoda slična je interaktivnom čitanju naglas, ali je dijaloško čitanje usmjereno na zadatke i upute koje potiču dijete na razvoj pripovjedačkih vještina [Whitehurst 2012, prema 2]. Pritom odrasli (učitelji, odgajatelji, roditelji) postaju publika koja sluša dijete i postavlja dodatna pitanja. Drugim riječima, dijaloško je čitanje oblik vođenog postupnog čitanja usmjerenog na interpretativno i kritičko mišljenje, stavljajući pritom točnost i tečnost čitanja u drugi plan [16].

U kontekstu metode dijaloškog čitanja javljaju se dva oblika zadataka: PEER i CROWD [2, 16]. PEER je akronim sastavljen od sljedećih riječi: Prompts (upute), Evaluates (procjena), Expands (proširivanje), Repeats (ponavljanje). Ovaj oblik zadatka sadrži četiri koraka rješavanja. U prvome učitelj daje učenicima upute ili postavlja pitanje kako bi potaknuo učenike na razgovor. Tako, naprimjer, može postaviti sljedeće pitanje: Što se nalazi na slici?. Sljedeći je korak procjenjivanje učenikova odgovora, nakon čega slijedi njegovo proširivanje. Ako je učenikov odgovor mačka, učitelj će ga procijeniti i potvrditi te proširiti dodatnim opisom: Da, na slici je čupava crno-bijela mačka. Na kraju će učitelj ponovo postaviti početno pitanje (Što je ovo?) i pokazati na sliku. Nakon toga učenik će dati opsežniji odgovor na temelju učiteljeva demonstriranoga opisa [2].

Akronim CROWD obuhvaća zadatke dopunjavanja (Completion), dosjećanja (Recall), otvorenog tipa (Open-ended), novinarska pitanja: tko, što, kada, gdje, kako, zašto (Wh-questions) te povezivanja teksta s osobnim iskustvom (Distancing). U zadacima dopunjavanja učenici trebaju dopuniti zadane rečenice ili fraze. Dopunjavanje kraja rečenice obično se koristi kod rime i ponavljajućih izraza u tekstu [16]. U zadacima dosjećanja učenici trebaju svojim riječima prepričati događaj u priči ili tijekom radnje do određenog trenutka u priči. Na taj način učenici će zapamtiti događaje i bolje razumjeti radnju. Nadalje, učitelj može potaknuti učenike da se prisjete priča koje su ranije pročitale, a koje su vezane za temu. Pitanja otvorenog tipa najčešće su usmjerena na prepričavanje i razumijevanje određenih događaja u priči (npr. Što se dogodilo u ovom dijelu priče?) ili ilustracija (npr. Što vidiš na ovoj ilustraciji?; Gdje se nalazi...?). Novinarska pitanja obično zahtijevaju točan i određen odgovor, ali također mogu zahtijevati učenikovo mišljenje i zaključivanje na temelju činjenica u tekstu (Zašto se to dogodilo?; Što misliš, zašto je lik tako postupio?). Posljednji tip zadataka odnosi se na učeničku refleksiju, tj. povezivanje događaja, likova i drugih elemenata teksta s osobnim iskustvom: Kako ti slaviš rođendan?; Što bi učinio da se to tebi dogodilo?; Kako bi se osjećao da si ti izgubio knjigu?. Na taj način učenici povezuju događaje u tekstu sa stvarnim svijetom [Ibid.].

Čudina-Obradović razlikuje jednostavnu i složenu razinu postavljanja poticajnih pitanja u okviru metode dijaloškog čitanja. Jednostavna razina namijenjena je mlađoj djeci, a uvodi ih u kasniju složeniju uporabu jezičnih vrednota. Sastoji se od sljedećih oblika komunikacije odraslih i djece:

1. Poticajna pitanja. Odrasla osoba postavlja pitanja koja počinju upitnom zamjenicom što, pri čemu valja izbjegavati pitanja čiji su odgovori da/ne.
2. Obogaćivanje odgovora. Ova vrsta pitanja odnosi se na obogaćivanje djetetovih odgovora novim pitanjem o akciji i funkciji (npr. Za što služi ovaj predmet?; Tko ga koristi?).
3. Ponavljanje odgovora. Odrasla osoba ponavlja djetetov odgovor te ga time ohrabruje i daje povratnu informaciju o točnosti odgovora.
3. Pomaganje. Odrasla osoba treba biti model prema kojem će dijete učiti oblikovati dobar odgovor. Ako dijete netočno odgovori, odrasli ga neće upozoriti na pogrešku, nego će reći ispravan odgovor.
4. Pohvala i hrabrenje. Ako je dijete nešto zapazilo i dobro odgovorilo na pitanje, odrasla osoba pohvalit će njegov odgovor.
5. Uvažavanje djetetova zanimanja. Djetetovo usmjeravanje pozornosti na određeni dio ilustracije i skretanje s glavne teme mogu biti temelj za produktivan razgovor pa djetetovo zanimanje za tekst valja uvažiti.
5. Vedrina i šala. Djetetu je čitanje zabavnije uz šalu i smijeh jer ga takvo okruženje podsjeća na igru [4].

Složenija razina namijenjena je starijoj djeci, a usmjerena je na razvoj samostalnog složenijeg usmenog izražavanja, koje se može iskazati kroz opis ilustracije te prepričavanje priče ili njezina djela. Složenija razina ostvaruje se sljedećim postupcima:

1. Postavljanje pitanja slobodnog odgovora. Odrasla osoba postavlja pitanja koja zahtijevaju složeniji odgovor od onih koja počinju upitnom zamjenicom što: Opiši što se ovdje događa.; Što je na ovoj stranici? i sl. Djetetov odgovor važno je obogatiti dodatnim pitanjima.
2. Proširenje djetetova izričaja. Odrasla osoba treba potvrditi djetetov izričaj te ga proširiti dodavanjem novih informacija: Krava jede. → Da, krava pase. Na taj način dijete može oponašati odraslu osobu u budućim razgovorima o tekstu.
3. Vedrina i šala. Dijaloško čitanje s djecom svih uzrasta treba se odvijati u vedrom ozračju. Zrelija djeca često mogu biti osjetljivija na kritiku pa je stoga nužno osigurati opušteno i poticajno ozračje [Ibid., str. 39–40].

Znanstvenici i stručnjaci ističu brojne dobrobiti ove metode. Uz poticanje govora te razvijanje usmenog izražavanja i rječnika, dijaloškim čitanjem razvija se učenikovo kreativno mišljenje i sposobnost stvaranja senzornih slika (npr. zadatcima pogađanja/smišljanja kraja priče, zamišljanja i opisivanja likova). Takve su vještine temelj obogaćivanja budućih čitanja [4, 7, 12].

2.3.primjeri aktivnosti poticajnog zajedničkog čitanja

Razmišljanje naglas (Think Aloud) postupak je javnog iznošenja mišljenja kojim pokazujemo učenicima kako oblikovati značenja u tekstu. U ovoj je aktivnosti učitelj model koji demonstrira kako pronaći dokaze u tekstu, povezati pročitano sa svojim iskustvom i zaključivati. Učitelj dijeli s učenicima svoj unutarnji razgovor za vrijeme čitanja: misli, reakcije, poveznice, pitanja i sl. Osom toga, demonstrira učenicima kako prizvati i povezati prethodno znanje i iskustva s novim informacijama u tekstu [15].

Razgovor u paru/skupini (Turn and Talk) aktivnost je u kojoj učitelj povremeno i ciljano zastaje radi poticanja učenika na međusobni razgovor o pročitanoj. Ovom aktivnošću učenici procesuiraju informacije i poboljšavaju razumijevanje, a dodatna je vrijednost poticanje aktivnog sudjelovanja svih učenika [Ibid.].

Odgumi (Act It Out) je aktivnost u kojoj učenici predstavljaju radnju, događaj, razgovor između likova, osjećaje lika i druge sastavnice pročitane teksta. Prednost je ove aktivnosti velika uključenost i dinamika učenika zbog koje se snažnije povezuju s pričom [Ibid.].

Zastani i nacrtaj/zapiši (Stop and Draw; Stop and Jot) kreativna je aktivnost koja potiče učenike na zorni prikaz vlastitih senzornih slika, razmišljanja o tekstu, zanimljivosti ili osjećaja koje im tekst pobuđuje. Prednost je ove aktivnosti mogućnost provjere razumijevanja, bolje usvajanje znanja o pročitanoj, ali i ostvarivanje osobne povezanosti s tekstom [Ibid.].

Ručni znakovi (Hand Signals) unaprijed su dogovoreni znakovi uz pomoć kojih učenici pokazuju razumijevanje riječi ili radnje (npr. palac gore/dolje; pokaži 1 prst ako..., 2 prsta ako...) [Ibid.]. Znakovi mogu biti zajednički dogovoreni uz učiteljevo usmjeravanje prema ishodima koje želi ostvariti sa svojim učenicima.

Jezične igre. Igra je prirodna ljudska aktivnost koja sadrži jasna dogovorena pravila i olakšava usvajanje znanja i vještina [11, str. 5]. Igra je praćena osjećajem ugođe i zadovoljstva, a ako je ispunjena ritmom olakšava brže usvajanje većeg broja informacija uz manji zamor [Miljević-Riđički i sur., prema 1, str. 16–17]. U školi se provode didaktičke igre, čiji je cilj poučavanje u igri te poticajnom i opuštenom okruženju. Anita Peti-Stantić i Vladimira Velički stoga opisuju jezičnu igru kao „prostor u kojem se i odrasli i djeca oslobađaju u vlastitom jeziku (...) intuitivno svladavajući pravila i stječući sposobnost pristupiti u skladu s pravilima ili ih (svjesno) prekršiti” [11, str. 7]. Čarobna riječ jezična je igra u kojoj učenici dobivaju uputu kako trebaju postupiti kada čuju određenu riječ: Pljesni / čučni / ustani... kad čuješ riječ... U jezičnoj igri Čitanje s razumijevanjem jedan učenik u skupini čita tekst cijeloj skupini. Nakon čitanja učenici dobivaju kviz, a pobjednik je skupina s najviše točnih odgovora [1, str. 69]. Aktivno slušamo i odgovaramo na pitanja slična je prethodno opisanoj jezičnoj igri. Učenici u skupinama slušaju zvučni zapis teksta, dobivaju pitanja na koja trebaju zajednički odgovoriti, a pobjednik je skupina s najviše točnih odgovora [Ibid., str.55].

StoryWalk® je zamišljena kao obiteljska aktivnost koju je osmislila knjižničarka Anne Ferguson u suradnji s knjižnicom Kellogg Hubbard Library i udrugom Vermont Bicycle & Pedestrian Coalition . Temelji se na tri ključna elementa obiteljskog zdravlja: poticanju ranog čitanja, obiteljskom druženju u prirodi i fizičkoj aktivnosti. Aktivnost se sastoji od niza numeriranih infoploča sa stranicama iz slikovnica, postavljenih u otvorenom javnom prostoru (mjesnom parku, ulici, šumi, biciklističkoj stazi...). Čitatelji u šetnji prate redne brojeve ploča i čitaju priču. Aktivnost može biti prilagođena i primijenjena u odgojno-obrazovnim i kulturnim ustanovama, poput škole (učionica, hodnici, knjižnica, dvorište...), vrtića, gradske knjižnice ili muzeja. Pritom valja imati na umu da je riječ o javnom prostoru što zahtijeva od organizatora poštivanje autorskih i srodnih prava. Također valja imati na umu da je riječ o zaštićenoj autorskoj aktivnosti koja zahtijeva uporabnu licencu. StoryWalk može biti obogaćena edukativnim aktivnostima koje dodatno potiču učenike pa se uz određeni dio teksta ili ilustraciju mogu pronaći vezana pitanja i zadatci: Pronađi na ilustraciji...; Izbroji... i sl. Također se mogu dodati kreativni i problemski zadatci vezani za određeni problem u tekstu: Možeš li uz pomoć ponuđenih materijala (šibice, kamenčić, štapići...) izraditi kućicu za tri prašćića koju zločesti vuk ne može otpuhati?. Učenicima mogu biti zadana i pitanja o predviđanju događaja u priči: Što misliš, što će se sada dogoditi?; Što misliš, kako će priča završiti?.

2.4. Aktivnosti poticajnog zajedničkog čitanja u Osnovnoj školi kralja Tomislava, Našice

Budući da su učitelji i školska knjižničarka prepoznali vrijednosti registriranog projekta StoryWalk, u školi je osmišljena autorska aktivnost Potraga za pričom, koja počiva na načelu zajedničkog čitanja teksta postavljenog u prostoru škole. Aktivnost je provedena s učenicima vrtićke dobi te učenicima razredne nastave tijekom školskog projekta Tjedan bajki 2019. i 2020. godine.

Projekt Tjedan bajki u Osnovnoj se školi kralja Tomislava, Našice provodi tijekom Mjeseca hrvatske knjige i Mjesec školskih knjižnica s ciljevima razvijanja kulture čitanja, predčitalačkih i čitalačkih vještina te kreativnog i kritičkog mišljenja djece vrtićke i rane školske dobi kroz igru. Godine 2019. odabrana je priča Nicholasa Oldlanda Medo koji voli grliti. Aktivnost se temeljila na metodi postupnog čitanja ulomaka priče skrivenih u prostoru, koje učenici pronalaze prateći tragove i slušajući upute tijekom čitanja. Ulomci priče bili su skriveni u predvorju škole, koje je tom prilikom bilo ukrašeno kao čarobna šuma (Slika 1).



Slika 1. Čarobna šuma u predvorju škole

Priču je čitala školska knjižničarka Ivana Ostrički, a djeca su u njoj prepoznavala tragove koji ih vode do sljedećeg mjesta na kojem je skrivena omotnica s nastavkom priče. Ako se na priči, naprimjer, spominje najveće stablo u šumi, djeca su u predvorju škole potražila stablo koje je odgovaralo tom opisu. U omotnici su se uz svaki ulomak nalazile papirnate lutke na štapiću s likovima iz priče, uz pomoć kojih su učenici na kraju prepričali priču.

Tjedan bajki održan je i sljedeće, 2020., godine, uz uvažavanje epidemioloških mjera koje su bile na snazi zbog pandemije COVID-19. Aktivnost Potraga za pričom bila je smještena u dvorištu škole, a provedena je metodom postupnog čitanja ulomaka priče skrivenih u dvorištu škole, koje učenici pronalaze odgovarajući na zagonetke i prateći tragove. Budući da je dvorište javni prostor, valjalo je odabrati priču koja pripada javnoj domeni. Suradnjom učitelja, stručnih suradnika te učenika razredne i predmetne nastave nastala je dvojezična priča Ema i šumska vila. Priču je napisala knjižničarka Ivana Ostrički, prevela nastavnica engleskoga jezika Ksenija Mamilović, a ilustrirali učenici 3. b razreda s učiteljicom Marinom Bukvić. Učenici predmetne nastave, polaznici INA-e Likovna skupina, pod mentorstvom nastavnika likovne kulture Josipa Kanisa, izradili su različite motive iz bajki (patuljak, žaba, vještčin šešir...) u obliku kaširanih skulptura koje su postavljene u dvorištu škole. Uz svaku skulpturu postavljen je ulomak priče na hrvatskom te engleskom jeziku, učenička ilustracija te zagonetka čiji je odgovor otkrivao motiv iz bajke (skulpturu) uz koji se nalazio sljedeći ulomak priče (Slika 3.).



Slika 2. Primjer motiva iz bajki s ulomkom priče, ilustracijom i zagonetkom

U okviru Tjedna bajki 2023. godine učenici predmetne nastave čitali su djeci vrtićke dobi priču Nicholasa Oldlanda Tri prijatelja u čamcu u školskoj knjižnici. Djeca su aktivno sudjelovala u priči kroz igru slušanja i oponašanja. Dok su stariji učenici čitali priču, vrtićka su djeca oponašala događaje pokretom (npr. veslanje, kuhanje, pećanje) i glasom (npr. buka rijeke, svađanje) (Slika 4.).



Slika 3. Čitanje priče uz igru slušanja i oponašanja

3.Zaključak

Zajedničko čitanje u obitelji ili školi jedan je od najučinkovitijih načina razvijanja jezične pismenosti i kulture čitanja. Brojna su istraživanja dokazala pozitivan utjecaj dijaloškog čitanja i interaktivnog čitanja naglas na razvoj čitalačke pismenosti, kreativnog mišljenja te usmenog i pisanog izražavanja učenika, što ih čini izvrsnim metodama rada u nastavi materinjeg i stranog jezika i književnosti.

4.Literatura

- [1.]Aladrović-Slovaček K. Kreativne jezične igre. Zagreb: Alfa; 2018.
- [2.]Byington T. Interactive and Dialogic Reading, Extension. Reno: University of Nevada, FS-13-41. 2013. <https://extension.unr.edu/publication.aspx?PubID=2762> (12. 1. 2024.)
- [3.]Cole M., Dunston P., Butler T. Engaging English language learners through interactive read-alouds: a literature review. English Teaching: Practice & Critique. 2017;16(1):97109. https://www.researchgate.net/publication/317135531_Engaging_English_language_learners_through_interactive_read-alouds_a_literature_review (5. 11. 2023.)
- [4.]Čudina-Obradović M. Igrom do čitanja: igre aktivnosti za razvijanje vještina čitanja. Zagreb: Školska knjiga; 2002.
- [5.]Fountas & Pinnell Literacy. What is Interactive Read-Aloud?. 2019. <https://fpblog.fountasandpinnell.com/what-is-interactive-read-aloud> (5. 11. 2023.)
- [6.]Helbig S., Piazza S. V. Let's Read a Story!: Collaborative Meaning Making, Student Engagement, and Vocabulary Building Through the Use of Interactive Read-Alouds. Michigan Reading Journal. 2020; 53(1):14–24. <https://scholarworks.gvsu.edu/mrj/vol53/iss1/6> (12. 1. 2024.)
- [7.]Kotaman H. Impacts of dialogical storybook reading on young children's reading attitudes and vocabulary development. Reading Improvement. 2008; 43:134–145. https://www.researchgate.net/publication/284163177_Impacts_of_dialogical_storybook_reading_on_young_children%27s_reading_attitudes_and_vocabulary_development (12. 1. 2024.)
- [8.]Kuvač-Kraljević J. (ur.). Priručnik za prepoznavanje i obrazovanje djece s jezičnim teškoćama. Zagreb: ACT PRINTLAB; 2015.
- [9.]Linville D. Interactive Read-Alouds in the Classroom. <https://blog.kaplanco.com/ii/interactive-read-alouds> (20. 12. 2023.)
- [10.]MZO. Odluka o donošenju kurikuluma za nastavni predmet Hrvatski jezik za osnovne škole i gimnazije u Republici Hrvatskoj. NN 10/2019. https://narodnenovine.nn.hr/clanci/sluzbeni/2019_01_10_215.html (12. 1. 2024.)
- [11.]Peti-Stantić A., Velički V. Jezične igre za velike i male. Zagreb: Alfa; 2008.
- [12.]Şimşek Z., Işıkoğlu N. Effects of the Dialogic and Traditional Reading Techniques on Children's Language Development. Procedia - Social and Behavioral Sciences. 2015; 197:754–758. https://www.researchgate.net/publication/282599313_Effects_of_the_Dialogic_and_Traditional_Reading_Techniques_on_Children%27s_Language_Development (12. 1. 2024.)
- [13.]Trivette C. M., Dunst, C. J. Relative effectiveness of dialogic, interactive, and shared reading instruction, CELLreviews. 2007; 1(2):1–12. http://www.earlyliteracylearning.org/cellreviews/cellreviews_v1_n2.pdf (5. 11. 2023.)
- [14.]Watkins P. Extensive reading in ELT: Why and how? Part of the Cambridge Papers in ELT series. [pdf] Cambridge: Cambridge University Press. 2018. https://www.cambridge.org/us/files/7915/7488/5311/CambridgePapersInELT_ExtReadingPrimary_2018_ONLINE.pdf (12. 1. 2024.)
- [15.]Wiseman A. Interactive Read Alouds: Teachers and Students Constructing Knowledge and Literacy Together. Early Childhood Educ J. 2011; 38:431–438. DOI 10.1007/s10643-010-0426-9. <https://thecolorfulapple.com/interactive-read-aloud-strategies/> (5. 11. 2023.)
- [16.]Zavala Iturbe K. What is dialogic reading?. 2019. <https://www.cambridge.org/elt/blog/2019/04/18/dialogic-reading/> (12. 1. 2024.)
- [17.]Zimmermann S., Hutchins C. 7 ključeva čitanja s razumijevanjem. Zagreb: Ostvarenje; 2009.

Stručni rad

ZVUČNO ONEČIŠĆENJE

Marina Trstenjak Petran, prof.fizike

Srednja škola Čakovec

Sažetak

Zvučno onečišćenje sve je raširenije te je jedan od problema s kojim se suočava današnje društvo. Društvo se moderniziralo, došlo je do urbanizacije, povećanja prometa i industrije što je rezultiralo stvaranjem buke, odnosno zvučnog onečišćenja. Zvučno onečišćenje odnosno buka su valovi koji se šire sredstvom, a stvaraju ga ljudi na radnim mjestima, u svojim kućanstvima ali i na prometnicama. U radu ću opisati valove, zvuk, zvučno onečišćenje i dopuštenu razinu intenziteta zvuka koji nema negativan utjecaj na živa bića. Pokazat ću primjer kako se pomoću mobilne aplikacije na jednostavan način može mjeriti razina buke u školi, ali i izvan nje. Ovim primjerom učenici se mogu susresti sa zvučnim onečišćenjem u školi, analizirati podatke i dati svoje prijedloge na koje načine se može globalni problem zvučnog onečišćenja smanjiti

Ključne riječi: zvučno onečišćenje, zvuk, mjerenje

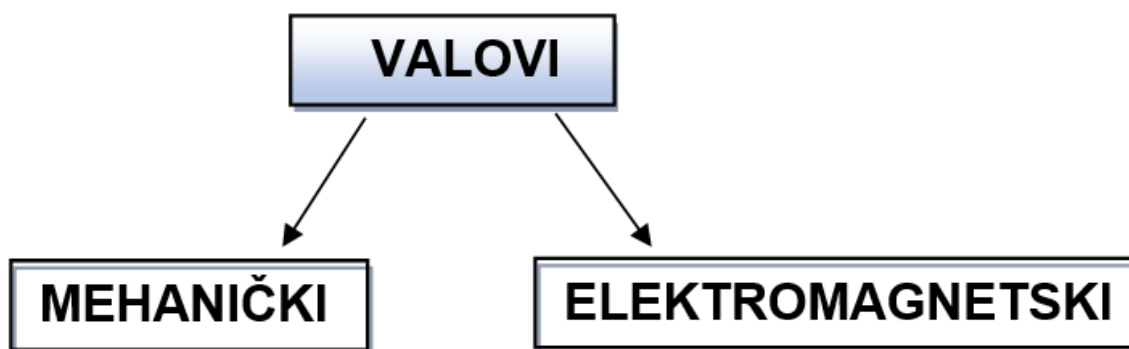
1.Uvod

Društvo u kojem živimo susreće se s negativnim posljedicama modernizacije koja je u novije vrijeme potaknula napredak čovječanstva. Već u 19. stoljeću indijski poglavica Seattle govorio je o važnosti dobrog funkcioniranja čovjeka i prirode te o tome kako čovjek stalno stvara buku. Zvučno onečišćenje zapravo nazivamo bukom i veliki je problem današnjice. Buku definiramo kao nepravilan mehanički longitudinalni val velikog intenziteta vrlo neugodan ljudskom uhu. Zapravo svaki pojedinac ima drugačiju osjetljivost na buku, ali potreban je popriličan oprez jer izloženost buci dulje vrijeme može jako naštetiti ljudskom uhu. Granica kod koje može doći do oštećenja sluha je 85 decibela. Dopuštena razina buke u Republici Hrvatskoj regulirana je zakonima, tako postoji Zakon o zaštiti od buke kojim se želi smanjiti negativan utjecaj buke na ljudsko zdravlje. U ovome radu prikazat ću primjer vježbe (praktičnog rada) na nastavi fizike kojom se s pomoću mobilne aplikacije određuje razina buke u školi.

2.Valovi

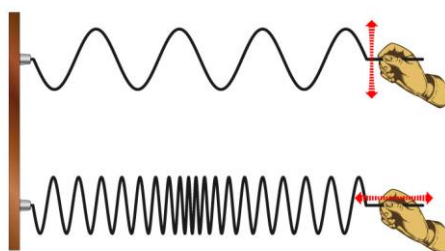
3.1.Općenito o valovima

Val je poremećaj koji se širi sredstvom i prenosi energiju. Sredstvo kojim se valovi šire može biti čvrsto, tekuće i plinovito. Valove dijelimo na mehaničke valove elektromagnetske valove. Podjela valova prikazana je na slici 1.



Slika 1. Podjela valova

Mehanički su valovi valovi za čije je širenje potrebno sredstvo te se oni dijele na transversalne i longitudinalne. Transverzalni su valovi valovi u kojima čestice sredstva titraju okomito na smjer širenja vala, prepoznajemo ih po bregovima i dolovima. Valove u kojima čestice sredstva titraju u smjeru širenja vala nazivamo longitudinalnim valovima, a prepoznajemo ih po zgušnjenjima i razrjeđenjima. Transverzalni i longitudinalni valovi prikazani su na slici 2.



Slika 2. Transverzalni i longitudinalni val

(izvor: https://edutorij.e-skole.hr/share/proxy/alfresco-noauth/edutorij/api/proxy-guest/6b9de2eb-c6d7-412b-8afc-c0820325b64d/datastore/18/publication/10964/pictures/2019/12/06/1575644066_shutterstock_432021079_776.jpg)

Elektromagnetski valovi su valovi kojima za širenje nije potrebno sredstvo. To su valovi koji čine spektar elektromagnetskih valova: radiovalovi, mikrovalovi, infracrveno zračenje, vidljiva svjetlost, ultraljubičasto zračenje, rendgensko zračenje i gama-zračenje.

3.2.Zvuk

Zvuk je longitudinalni mehanički val koji registriramo osjetom sluha. Izvor zvuka predstavlja neko tijelo koje titra kao što su, na primjer, ljudske glasnice, pjev ptica, opna bubnja ili žice na gitari. Energija titranja prenosi se na čestice sredstva koje titraju oko svojih položaja i stvaraju zvučni val. Budući da se zvuk širi različitim sredstvima, njegova je brzina promjenjiva i ovisi o sredstvu u kojem se širi. Što je veza među česticama jača, to se zvuk brže širi sredstvom. Time je brzina širenja zvuka u čvrstim tijelima najveća, a u plinovitim najmanja. Zvuk se ne širi u vakuumu niti u svemiru jer nema čestica sredstva koje bi titrale.

Ljudsko uho može čuti zvučne valove frekvencija od 20 Hz do 20 kHz. Zvučne valove koji imaju frekvenciju nižu od 20 Hz nazivamo infrazvuk, primjerice, potresni val, a one koji imaju frekvenciju višu od 20 kHz ultrazvuk, primjerice, u medicini. Ljudsko uho može čuti zvučne valove frekvencija od 20 Hz do 20 kHz.

3.3.Ton i šum

Ton je svaki zvučni val koji nastaje pravilnim harmonijskim titranjem čestica sredstva. Dakle, ton se dobiva titranjem žice na gitari ili puhanjem u pisak saksofona. Takve zvukove rijetko pronalazimo u prirodi. Šum je svaki zvučni val koji nastaje nepravilnim titranjem čestica sredstva kao što su, na primjer, šuštanje lišća ili automobili u prometu. Snažan šum naziva se bukom, a u našem okruženju šum je posvuda prisutan.

3.4.Intenzitet i razina intenziteta zvuka

Zvučni valovi imaju različite frekvencije pa tako i mi ne čujemo baš sve. Jakost ili intenzitet zvuka definiramo kao energiju koju zvučni val prenese u jedinici vremena kroz jediničnu površinu. Matematički izraz za intenzitet zvuka ili jakost zvuka glasi:

$$I = \frac{E}{At} \quad (1)$$

Mjerna je jedinica intenziteta ili jakosti zvuka W/m².

Zvuk jakosti I ima razinu jakosti zvuka L koju izražavamo matematičkim izrazom:

$$L = 10 \log \frac{I}{I_0} \quad (2)$$

U tom izrazu je I₀ intenzitet najslabijeg zvuka, a I intenzitet zvuka. Mjerna je jedinica za razinu intenziteta zvuka bel (oznaka B), a češće se koristi manja mjerna jedinica, decibel (oznaka dB). Zapravo je razina jakosti zvuka prilagođena osjetljivosti ljudskog uha koje prima zvučnu energiju.

Najnižu razinu intenziteta zvuka predstavlja disanje i iznosi 10 dB, dok je najglasniji vatromet s razinom intenziteta od 14 dB.

3.5.Zvučno onečišćenje

Bukom nazivamo sve zvukove koji imaju negativan utjecaj na nas i svijet oko nas. Ona nas prati odmalena, a industrijskim i tehnološkim napretkom sve smo više njome okruženi. Ti zvukovi nastaju ljudskim utjecajem i stalno su oko nas. Bukom najviše zagađuju automobili, vlakovi, avioni, građevinski strojevi kao i strojevi u

tvornicama. Međutim, svakodnevne aktivnosti u kućanstvu i izvan njega također doprinose zvučnom onečišćenju.

Na cestama kao zaštitu od buke stavljaju zaštitne barijere, ljudi u tvornicama nose zaštite za uši, a u zaštićenim područjima izbjegavaju se motorna vozila. Razina buke ne smije biti veća od 30 dB kako bi imali miran san.

3.Mjerenje buke

Buka se mjeri kako bi se odredila razina buke koja uzrokuje oštećenje sluha tijekom radnog vremena, kako bi se procijenila šteta na ljudsko zdravlje ili kako bi se pronašlo rješenje za njezino smanjenje. Budući da buku karakteriziraju razina zvučnog tlaka, frekvencija i vremensko trajanje, potrebno je odrediti koji će se mjerni uređaj i koje metode mjerenja koristiti. Onečišćenje zvuka, odnosno buka mjeri se mjernim instrumentom koji se naziva zvukomjer. Na slici 3. prikazan je zvukomjer. Osim digitalnim zvukomjerom buka se mjeri i različitim aplikacijama na mobitelima.



Slika 3. Zvukomjer

(izvor: https://cdn.home-journal.net/9962450/schallmessgert_top_3_empfehlungen_kauftratgeber_2.jpg.webp)

3.6.Primjer vježbe

Zadatak: Pomoću aplikacije na mobitelu istraži zvučno onečišćenje u našoj školi tijekom nastavnog sata, odmora i nakon nastave.

Pribor:

- mobilni telefon
- aplikacija Sound Meter ili neka druga aplikacija
- unaprijed pripremljene tablice

Postupak:

1.Na mobilni uređaj skini aplikaciju koja se nalazi poveznici:
<https://play.google.com/store/apps/details?id=com.binghuo.soundmeter>.

Na slici 4. prikazana je ikona aplikacije Mjerač zvuka.



Slika 4. Ikona aplikacije Mjerač zvuka.

2.Pomoću aplikacije za mjerenje jakosti zvuka izmjeri jakost zvuka (mjerenje ponovi najmanje 3 puta):

- u učionici kada učenici i profesor šute
- kada samo profesor priča, a svi učenici u učionici su tiho
- kada profesor priča i skupina učenika na kraju učionice
- kada svi učenici u učionici pričaju
- tijekom velikog odmora na hodniku
- nakon nastave kada učenici izlaze iz škole

3.Rezultate upiši u tablicu.

4.Provedi znanstvenu metodu obrade podataka. Odredi srednju vrijednost mjerenja, apsolutnu i relativnu pogrešku mjerenja.

5.Analiziraj rezultate mjerenja i na temelju izmjerenih rezultata izvedi zaključak.

Napomena: Ako se pokaže mjerenjima da učenici tijekom sata ili odmora prelaze jačinu zvuka iznad 80 dB bilo bi dobro napraviti kratku kampanju osviještenosti o važnosti smanjenja buke u našoj okolini i njenom utjecaju na zdravlje ljudi.

4.Zaključak

Brzim napretkom društva tehnologija se sve brže razvija, no trebali bismo poznavati i opasnosti koje taj razvoj prate. S obzirom na svakodnevno širenje industrije trebalo bi sve više razmišljati o zvučnom onečišćenju. Gospodarstvenici bi trebali provoditi mjere zaštite na radu povezane s opasnošću od buke i njezina utjecaja na ljude. Svaki pojedinac trebao bi biti informiran o štetnosti buke i svojoj okolini i odgovorno se ponašati kako bi to onečišćenje bilo što manje. Mladi ljudi, posebice učenici u osnovnim i srednjim školama trebali bi se upoznati sa zvučnim onečišćenjem kao jednim od većih problema modernog društva. Vježbama i praktičnim zadacima učenici se mogu upoznati sa zvučnim onečišćenjem i doprinijeti da se to onečišćenje smanji.

5.Literatura

- [1.]Paar, V., Hrlec A., Vadlja Rešetar, K., Sambolek M. (2021). Fizika oko nas 3, udžbenik fizike u trećem razredu gimnazije. Školska knjiga
- [2.]Zakon o zaštiti od buke. Narodne novine 30/09, 55/13, 153/13, 41/16, 114/18, 14/21. URL: <https://repositorij.fkit.unizg.hr/islandora/object/fkit%3A371/datastream/PDF/view> (31.1.2024.)
- [3.]Aplikacija mjerač zvuka, <https://play.google.com/store/apps/details?id=com.binghuo.soundmeter> (31.1.2024.)

Stručni rad

JEDINSTVO RIJEČI I SLIKE

Sandra Rusec Belaj, mag. prof. spec. i reh. ped.

OŠ Ljubo Šercer, Kočevje

Sažetak

Zaposlena sam u školi koja izvodi prilagođeni program odgoja i obrazovanja s nižim obrazovnim standardom (NOS). Ovaj program pohađaju učenici kod kojih su zapažene lakše intelektualne teškoće, nedostaci u pojedinim područjima učenja, emocionalno-bihevioralni problemi, poremećaji iz spektra autizma (PSA), poremećaji pažnje i koncentracije itd. U cilju što učinkovitijeg podučavanja učenika s poremećajima iz spektra autizma, neophodno je prije svega dobro poznavati i razumjeti poteškoće s kojima se suočavaju ovi pojedinci, a zatim je potrebno uključiti mnoštvo različitih strategija koje će učitelju olakšati rad. Tijekom 2023. godine u Sloveniji je objavljena knjiga Leptirov šapat, te je nakon toga snimljen i istoimeni film, koji prikazuje putovanje tinejdžera s poremećajima iz spektra autizma te poteškoće i uspjehe s kojima se suočava. Obrađujući spomenutu tematiku, za učenike smo pripremili radionice na temu pročitane knjige i prikazanog filma.

Ključne riječi: prilagođeni program odgoja i obrazovanja s nižim obrazovnim standardom (NOS), poremećaji iz spektra autizma (PSA) / spektar autističnih poremećaja, knjiga, film, strategije

1.Uvod

Učenici s poremećajima iz spektra autizma trenutno pohađaju niže razrede naše škole, tako da se na neki način tek upoznaju sa školskim sustavom. Stariji učenici često uočavaju njihove poteškoće, ali ih ne razumiju, pa su im potrebna dodatna objašnjenja i primjeri iz prakse. Ponekad se dogodi da učenici ne mogu shvatiti zašto njihovi mlađi drugari u određenim situacijama reagiraju tako burno i ne znaju pronaći način pružanja pomoći. Knjiga i film pod nazivom Šapat leptira pružili su izvrsnu priliku da se starijim učenicima približi tematika koja otkriva načine funkcioniranja učenika s poremećajima iz spektra autizma.

2.Poremećaji iz spektra autizma

Najčešći znakovi i simptomi učenika s poremećajima iz spektra autizma su: usko usmjereni interesi i hobiji; kontinuirano ponavljanje i pridržavanje istih rutina (npr. bojanje samo određenom bojom); nerazumijevanje humora, sarkazma i fraza; poteškoće u socijalnom području (ne pokazuju interes za druženje, ne sklapaju prijateljstva, a često se dogodi da ne ostvaruju kontakt očima); nemaju sposobnost suosjećanja odnosno empatije itd. [2].

U ovoj školskoj godini nastojimo omogućiti da se razredi i odjeli što intenzivnije međusobno povežu. Imamo i odjel posebnog odgojno-obrazovnog programa u koji su uključeni učenici s umjerenim, težim i težim poteškoćama u duševnom razvoju. Poticanjem međusobnog druženja učenika iz različitih razreda, učiteljice i učitelji žele omogućiti učenicima da se međusobno upoznaju, te spoznaju probleme svojih školskih drugara i pronađu načine da im pomognu i pruže podršku. Stariji učenici, posebno djevojčice, nerijetko zažele posjetiti niže razrede koje pohađaju mlađi učenici, u cilju da im pomognu u učenju i nauče ih novim sadržajima te vještinama. Učiteljice i učitelji odobravaju im druženje i kretanje po različitim odjelima jer je iskustvo koje stječu vrlo dragocjeno.

Kao što je već spomenuto, u niže razrede uključeno je nekoliko učenika s poremećajima iz spektra autizma. Spekatar poremećaja autizma odnosi se na razvojno neurolški poremećaj, koji je izuzetno kompleksan i traje tijekom cijelog života, utječući na odnos ovih pojedinaca s drugim ljudima i svijetom općenito [3]. Postoji nekoliko različitih poremećaja iz spektra autizma, kao što su Kannerov autizam, Aspergerov sindrom, Rettov sindrom itd. Osobama s poremećajima iz spektra autizma obično je neophodna podrška koja se odnosi na tri glavna područja: komunikaciju (verbalnu i neverbalnu), socijalnu interakciju i razumijevanje, te fleksibilnost razmišljanja. Neki pojedinci ostvaruju kontakt s ljudima da bi zadovoljili vlastite potrebe, neki se izoliraju i ne žele nikakav kontakt, a treći su pomalo nespretni kada je u pitanju socijalna interakcija s drugima. Neverbalna komunikacija vrlo je ograničena ili je uopće nema [1].

2.1.Upoznavanje s pojmom spektra autističnih poremećaja

Odabrana je mala grupa učenika koji su bili zainteresirani za čitanje knjige i gledanje filma pod naslovom Šapat leptira. Najprije je za učenike pripremljeno kratko predavanje o načinima funkcioniranja učenika sa spomenutim poremećajima, pri čemu su prikazani uzorci ponašanja koji se smatraju uobičajenim. Upoznali su se s metodama koje mogu primijeniti, te su ih usvojili promatrajući postupke svojih učitelja na konkretnim primjerima. Zatim smo se dogovorili da će učenici naizmjenično odlaziti u razrede gdje nastavu pohađa nekoliko učenika s poremećajima iz spektra autizma, i tamo ih upoznati te im pomoći u učenju. Nakon posjeta svi smo se okupili i razgovarali o znacima prisustva spomenutih poremećaja i drugačijeg ponašanja te načinima na koje su se odazvali u danim okolnostima. Učenici su izjavili da su primijetili mnoštvo neprimjerenih postupaka i uzoraka negativističkog ponašanja. Njihovi mlađi drugari s poremećajima iz spektra autizma često su vikali, bacali se po podu i odbijali sudjelovanje u određenim aktivnostima. Na trenutke su surađivali vrlo dobro, ali je takvih prizora bilo mnogo manje i nisu trajali dugo. Stariji učenici izjavili su da su se i sami našli u teškoj situaciji jer su ih povremeno plašile neočekivane reakcije, odnosno izljevi bijesa mlađih drugara. Međutim, na nastavi su se osjećali dobro i korisno. Dopala im se činjenica da mogu pomoći svojim mlađim drugarima.

2.2.Čitanje knjige

Knjižničarka je osigurala dovoljan broj knjiga pod naslovom Leptirov šapat, a učenici su ih posudili, te su za domaću zadaću pročitali po jedan ili više odlomaka. Zatim smo se dogovorili da se okupimo u školskoj knjižnici, gdje smo čitali kratke odlomke te na taj način pročitali cijelu knjigu. Tijekom čitanja razgovarali smo o sadržaju knjige. Uglavnom smo se fokusirali na reakcije glavnog lika i načine na koje su se odazvali drugi pojedinci u danim situacijama. Glavni lik, dječak Jan koji je oduševljen mehatronikom upisuje se u novu školu i novi razred. U učionici se odvija natjecanje u izradi softvera za suvremeni sustav ventilacije. Janova nadarenost ne dopada se njegovom nastavniku Frenku, koji mu postavlja prepreke na putu do cilja. Nastavnik Frenk često ga dovodi u bezizlazne situacije, ali mu na svu sreću pomaže stručna radnica - psihologinja. Jan sklapa nova prijateljstva s dvojicom dječaka koji ga razumiju i pomažu mu. Na kraju svog mukotrnog puta dječak dobiva zasluženu.

2.3.Gledanje filma

Nakon čitanja knjige, uslijedilo je gledanje filma. Učenicima se ekranizacija priče svidjela jer je prikazala život tinejdžera, uključujući scene upoznavanja dječjih simpatija i prvih ljubavi. Nakon gledanja filma ponovno smo se okupili i razgovarali o sadržaju. Učenici su primijetili da se sadržaji filma i knjige neznatno razlikuju. U knjizi je opisano nekoliko detalja koji nisu bili uvršteni u film. Učenici su se uvjerali da osobe s poremećajima iz spektra autizma imaju najviše problema u interakciji i komunikaciji. Neki ljudi ih ne razumiju ili se jednostavno ne trude razumjeti njihove reakcije te im pomoći u svladavanju poteškoća. Srećom, postoje ljudi koji žele razumjeti ovakvo ponašanje i pomoći osobama sa spomenutim poremećajima. Zahvaljujući njihovoj nesebičnoj pomoći i trudu, osobe s poremećajima iz spektra autizma mogu biti vrlo uspješne u obavljanju svojih aktivnosti. Knjiga i film prikazuju tinejdžera koji je pokazao iznimnu inteligenciju pri izvršavanju zadataka. Treba napomenuti da to nije tipično za sve pojedince s poremećajima iz spektra autizma.

3.Zaključak

Učenici su dobili priliku upoznati se s uzorcima ponašanja osoba s poremećajima iz spektra autizma na različite načine. Družili su se i pomagali svojim mlađim drugarima s ovakvim poremećajima, a čitali su i knjigu pod naslovom Šapat leptira u kojoj se pojavljuje izuzetno inteligentan tinejdžer s poremećajima iz spektra autizma. Pogledali su i film kako bi stekli bogatije interaktivno iskustvo. Učenicima su se jako svidjele aktivnosti u koje su bili uključeni, od čitanja knjige i gledanja filma do posjeta nižim razredima. Izrazili su želju za stjecanjem novih, bogatijih iskustava. Znanja, iskustva i vještine koje su stekli sigurno će im koristiti u budućnosti.

4.Literatura

- [1.] Patterson, D. (2009). Avtizem: Kako najti pot iz tega blodnjaka. Ljubljana: Modrijan.
- [2.] Žagar, D. (2012) Drugačni učenici. Ljubljana: Znanstvena založba Filozofske fakultete Univerza v Ljubljani.
- [3.] Whitaker, P. (2011). Težavno vedenje in avtizem: razumevanje je edina pot do napredka. Ljubljana: Center za avtizem.

Stručni rad

POJAVA SUICIDALNIH MISLI KOD UČENIKA OSNOVNE ŠKOLE

Marina Garić, mag. prof. pov. i mag. prof. ped.

I. osnovna škola Celje

Sažetak

Samoubojstvo predstavlja veliki javnozdravstveni problem s dalekosežnim društvenim, emocionalnim i ekonomskim posljedicama. Svake godine u svijetu samoubojstvo počinu oko milijun ljudi, a procjenjuje se da je svakim tim činom ozbiljno pogođeno još najmanje šest osoba. Slovenija spada u zemlje s visokom stopom samoubojstava. Samoubojstvo i suicidalna ponašanja, osobito kada je riječ o adolescentima, još uvijek je tabu tema. Općenito, takvo ponašanje još uvijek je predmet kritika i uključuje loše konotacije jer je povezano sa smrću. Stoga u današnjem društvu još uvijek predstavlja zabranjenu temu o kojoj baš i nije prikladno previše pričati. Važno je da adolescentu pogođenom takvim problemom pružimo odgovarajuću i pravovremenu pomoć. U tom smislu veliku ulogu ima školska savjetodavna služba koja po potrebi o problemima adolescenta obavještava i roditelje, a u slučaju težih oblika pojave suicidalnih misli uključuje i vanjske službe zadužene za pomoć adolescentima sa suicidalnim mislima. Važno je da školski savjetnik bude dostupan adolescentu, pri čemu se treba pridržavati smjernica koje se odnose na korištenje različitih tehnika za rad s adolescentima sa suicidalnim mislima. O problemu suicida potrebno je osvijestiti kako roditelje, tako i vršnjake adolescenta sa suicidalnim mislima jer mogu značajno utjecati na brzo postupanje u slučaju prepoznavanja znakova suicida. Bolje razumijevanje može biti od ključne važnosti za prevenciju suicida.

Ključne riječi: ponašanje učenika, prevencija, ponašanje učenika, agresija.

1. Faktori rizika za suicidalno ponašanje učenika

Svjetska zdravstvena organizacija (WHO) definira suicid kao čin s očekivanim, planiranim i poznatim ishodom. Cilj pojedinca je smrt. U glavi suicidalne osobe odvija se tzv. suicidalni proces koji uključuje suicidalno ponašanje i u konačnici dovodi do čina koji se temelji na suicidalnim mislima. [1]

Kao konačni oblik suicidalnog ponašanja, suicid se kod odraslih osoba i adolescenata ne događa odjednom, bez razloga i upozorenja. Suicid često predstavlja tek završetak procesa koji je mogao započeti mnogo prije samog čina suicida. Stoga je suicid složena pojava koja proizlazi iz dugotrajnih i dinamičnih događanja. Slično kao i tijekom drugih razdoblja života, tijekom razdoblja adolescencije povezuje se, zbraja i međusobno ojačava više faktora koji kroz međusobnu interakciju povećavaju mogućnost i rizik od suicida. [5]

Stoga razlikujemo nekoliko podjela faktora rizika. Faktori rizika koji su karakteristični za adolescente podijeljeni su u tri veće skupine, odnosno individualne, obiteljske i faktore okoline. [5]

Obitelj igra važnu ulogu u odrastanju i socijalizaciji adolescenata. Unutar obitelji adolescent stječe znanja o međusobnim odnosima članova, prihvaća vrijednosti i stavove, odrasta, sazrijeva u odraslu osobu i suosjeća. Obitelj predstavlja veznu kariku između adolescenta, društva i šireg okruženja. [5] U obiteljima iz kojih dolazi adolescent kod kojeg se pojavljuju suicidalne misli, osim psihičkih poremećaja roditelja često su prisutni i konfliktni odnosi, otežana komunikacija te iznimno niska ili visoka očekivanja roditelja prema djeci. [6]

Ne treba zaboraviti ni socioekonomski status obitelji. Veliki broj adolescenata kod kojih postoji visoki rizik od pojave suicidalnog ponašanja dolazi iz socijalno ugroženih obitelji. Uskraćene su im brojne mogućnosti, od materijalnih i socijalnih do obrazovnih, što u konačnici dovodi do smanjenja kvalitete života u njihovoj životnoj sredini. Sve to utječe i na niz navika koje negativno utječu na njihovo zdravlje i pravilan psihosocijalni razvoj. [6]

1.2 Utjecaj vršnjaka

S odrastanjem se povećava i važnost odnosa s vršnjacima, posljedično i njihov utjecaj na adolescenta. Važan faktor rizika predstavlja suicidalno ponašanje prijatelja i drugih vršnjaka koje adolescent poznaje. Možda će ih oponašati, a rizik je tim veći što se više identificira s vršnjakom kod kojeg se pojavljuju suicidalne misli. Takva identifikacija posljedica je sličnih karakteristika, problema ili bliskih međuljudskih odnosa. Osim oponašanja, važni su i drugi aspekti vršnjačkih odnosa. [5]

1.3 Utjecaj škole

Škola ima vrlo važnu ulogu u životu adolescenta jer u njoj provodi mnogo vremena. Unatoč brojnim pozitivnim faktorima koje donosi u njihov život, ne treba zanemariti njene potencijalne negativne utjecaje. Problemi povezani sa školom koji mogu predstavljati potencijalni rizik za razvoj suicidalnog ponašanja vrlo su različiti, ali u najviše slučajeva to su neuspjeh u školi i vršnjačko nasilje od strane drugih učenika. Zbog neuspjeha u školi adolescent može početi sumnjati u vlastite intelektualne sposobnosti i mogućnosti, razvijati nisko samopoštovanje, anksioznost, depresivno raspoloženje i sl. Kao rezultat toga, može početi razmišljati o suicidu kao izlazu iz ove

stresne situacije. Suicidalne misli mogu se pojaviti kod učenika s trajnim neuspjehom u učenju, kao i kod učenika s iznenadnim, neočekivanim uspjehom, pogotovo ako je adolescent bio uvjeren u dobar uspjeh. Važnu ulogu imaju i očekivanja roditelja i želja adolescenta da ispuni njihova očekivanja. Važan znak upozorenja da se nešto događa s adolescentom i da se iza toga možda kriju depresivno raspoloženje ili sklonost suicidu su njegovi problemi s disciplinom ili neopravdani izostanci s nastave. [5]

2. Prevencija suicidalnog ponašanja u školi

Škola nije samo obrazovna institucija u kojoj mladi provode dio svog vremena i mladosti, nego i mjesto susretanja i sukobljavanja s brojnim važnim razvojnim prioritetima i prilikama, mjesto gdje mogu nastati ili se jednostavno pojaviti razni problemi. U društvene odnose uključeni su i stručni djelatnici škole i obitelji adolescenata. Sve to pruža brojne mogućnosti za prepoznavanje i sprječavanje suicidalnog ponašanja. Suicidalni proces koji uključuje prve simptome suicidalnog ponašanja, otkrivene oblike komuniciranja suicidalnih namjera i misli te samoozljeđivanja, pokušaja suicida, a u konačnici i smrti uzrokovane suicidom nije kratkotrajan proces, već se razvija tijekom najmanje nekoliko mjeseci. Tijekom tog razdoblja, adolescent koji se bori s ovim problemom prelazi granicu između života i smrti. U školskom okruženju to je razdoblje prepoznavanja i sprječavanja suicidalnog ponašanja. Pri tome školski savjetnik ima neprocjenjivu, istovremeno vrlo složenu ulogu jer je zbog svojih specifičnih znanja i stručne izobrazbe često nositelj takvih preventivnih aktivnosti. S druge strane, najmanje je izravno uključen u odgojno-obrazovni proces i manje uključen u društvene odnose u školi. [4]

3. Uloga i utjecaj školske savjetodavne službe

Malo je vjerojatno da će adolescent u potrebi potražiti pomoć unutar zdravstvenog sustava niti da će svoje probleme povjeriti članovima svoje obitelji. Vjerojatno će o svojim problemima razgovarati s prijateljem ili učiteljem kojem vjeruje. Vrlo često traže od osobu kojoj su se povjerile da nikome ne oda detalje o njihovom razgovoru. Pri radu s adolescentima kod kojih se pojavljuju suicidalne misli potrebno je obratiti se nekoj od bliskih osoba ili stručnih osoba, što mogu shvatiti kao izdaju povjerenja. Stoga se obično, kao anonimci, okreću telefonskim linijama za pomoć ili mrežnim stranicama, blogovima i *chat* sobama. [2]

Školski savjetnik ima važnu ulogu jer u svom radu s mladim osobama može prepoznati kritičnu situaciju i upozoravajuće znakove suicidalnog ponašanja. Na takvo ponašanje mogu ga upozoriti i učitelji ili učenici koji primijete da se s određenim adolescentom nešto događa, ili to može učiniti i on sam.

Za savjetnika, suočavanje sa suicidalnim mislima i ponašanjima kod druge osobe, pogotovo ako se radi o adolescentu za kojeg tijekom obavljanja te funkcije i sam snosi dio odgovornosti, predstavlja veliki izazov i može biti težak teret. Budući da je rad s adolescentom sa suicidalnim ponašanjem težak i stresan, savjetniku je potrebna podrška, pomoć i edukacija u vidu predavanja, radionica i odgovarajuće literature.

Važno je da savjetnik u razgovoru s adolescentom sa suicidalnim ponašanjem tome posveti punu pažnju. Također je važno odabrati prikladno vrijeme i mjesto za takav razgovor. Savjetnik mora biti spreman saslušati adolescenta kako bi u potpunosti razumio koje su ga situacije i problemi doveli do takvog razmišljanja i što za njega znači pojam suicida. Budući da postoji vjerojatnost da će adolescent prvi put govoriti o suicidu, važno je da se osjeća sigurno i prihvaćeno. Jednako tako je od iznimne

važnosti da savjetnik tijekom razgovora s adolescentom održava otvoren stav, govori smirenim glasom te da ne izražava bilo kakvo iznenađenje ili negodovanje. Važno je slušati što govori, promatrati njegov govor tijela i druge znakove kao što su zdravlje i stanje organizma. [5]

Ako je rizik od samoozljeđivanja i ozljeđivanja drugih kod adolescenta vrlo visok, savjetnik ne smije te informacije zadržati za sebe. U tom slučaju, savjetnik je dužan adolescentu reći i objasniti koga će i zašto obavijestiti o njihovom sastanku. Važno je da savjetnik ne daje obećanja za koja unaprijed zna da ih neće moći održati, iako bi to adolescent želio.

Kada prepozna ozbiljnost suicidalnog ponašanja adolescenta, mora odlučiti kako će postupiti. Mora odlučiti hoće li s njim raditi samostalno ili će ga uputiti stručnoj osobi. Nakon dogovora s adolescentom i razgovora s upravom odnosno ostalim članovima tima, školski savjetnik mora odlučiti i hoće li obavijestiti roditelje i na koji način. Ako je rizik vrlo visok, potrebna je brza stručna pomoć, time i obavještanje i uključivanje roditelja. Poželjno je da škola ima razrađen plan djelovanja u takvim slučajevima. Važno je da se adolescent sa suicidalnim mislima ne ostavlja sam, već da se redovito prati, čak i ako rizik od suicida nije visok. Na takvim sastancima adolescent mora osjetiti da ga savjetnik prihvaća, razumije njegovu tjeskobu te da ga shvaća ozbiljno. Tek tada se savjetnik može usredotočiti na načine kako pomoći adolescentu da prepozna kada se počnu javljati misli o smrti i s čime su povezane. Također je potrebno provjeriti njegove socijalne kontakte, osobe kojima vjeruje i s kojima može razgovarati. [5]

Za suočavanje s ovim problemom vrlo je važno i samopoštovanje adolescenta, koje predstavlja važan zaštitni faktor u slučaju suicidalnog ponašanja. Zadatak savjetnika je saznati kakva je njegova vlastita slika o sebi i pomoći mu da razvije veće samopouzdanje. Kroz razgovor, adolescenta treba uvjeriti kako sami o sebi često stvaramo negativne misli koje utječu na naše samopouzdanje i na to kako se osjećamo. Ako takve misli često ponavljamo, počinjemo u njih vjerovati, bile one istinite ili ne.

Kada savjetnik procijeni da je rizik od suicidalnog ponašanja adolescenta visok i da je njegov život opasnosti, o tome mora obavijestiti njegove roditelje. U razgovoru s njima pokušat će pronaći najbolji način na koji treba postupiti. U slučaju da savjetnik raspolaže dokazima o zlostavljanju adolescenta od strane roditelja, neće ih kontaktirati. U tom slučaju potrebno je obavijestiti nadležna tijela. Prije nego što obavijesti njegove roditelje, savjetnik je dužan obaviti razgovor s adolescentom. [5]

U razgovoru s roditeljima savjetnik bi trebao razgovarati s roditeljima o tome što mogu učiniti i gdje se mogu obratiti za pomoć. Moguće je da će razgovor o suicidalnom ponašanju njihovog djeteta šokirati roditelje te da će reagirati na različite načine - strahom, ljutnjom ili žalošću. Njihova prva reakcija također može biti sumnja ili poricanje. Zadaća savjetnika je pomoći roditeljima da razumiju i prihvate danu informaciju kao činjenicu te im na odgovarajući način objasniti ozbiljnost situacije i vrstu pomoći koju je potrebna njihovom djetetu. Savjetnik mora biti dobro pripremljen za razgovor kako bi mogao odgovoriti na sva njihova pitanja odnosno znati gdje eventualno pronaći odgovore. [5] Vršnjaci jednako tako mogu biti koji će primijetiti da nešto nije u redu s njihovim prijateljem. Stoga je važno pravilno ih informirati o tome kako prepoznati upozoravajuće znakove postojanja ozbiljnog problema i kako u tom slučaju postupiti. To je moguće učiniti na radionicama, vješanjem plakata na oglasnoj ploči, dijeljenjem letaka, korištenjem školske mrežne stranice i sl. Preporučuje se da

se takve informacije odnose na prepoznavanje bilo kakvih ozbiljnih problema i kriznih situacija (depresija, poremećaji prehrane, samoozljeđivanje i sl.), a ne samo na suicidalno ponašanje. Bitno je da adolescenti prepoznaju da se njihov prijatelj bori s velikim problemom te da mu je potrebna pomoć. [5] Također je važno dati im do znanja da nam se u svakom trenutku mogu obratiti za pomoć. Ako žele ostati anonimni ili ih brine da ne izdaju povjerenje prijatelja, možemo im dati priliku da nas kontaktiraju putem elektroničke pošte. Trebalo bi im dati i kontakte gdje mogu zatražiti pomoć, primjerice brojeve telefona za psihološku pomoć u krizi i poveznice na odgovarajuće internetske forume. [5]

4. Zaključak

Suicidalno ponašanje ne nastaje odjednom, već se razvija u okviru tzv. suicidalnog procesa. Taj proces može trajati nekoliko sati, ili čak nekoliko godina. Stoga je važno znati prepoznati znakove koji se mogu uočiti kod adolescenata sa suicidalnim mislima. Premda se mogu otkriti, ti su znakovi najčešće dobro prikriveni, stoga je važno da savjetnik pažljivo prati sve promjene koje bi mogle proizlaziti iz suicidalnih namjera.

Mladi su se s vremenom počeli mijenjati. Najvažniji razlozi promjena kod mladih osoba su duže razdoblje školovanja, sve veća individualizacija odgoja i obrazovanja i profesionalizacija socijalne kontrole. Umjesto sustava kontrole unutar obitelji i na razini škole, provode se nove socijalne kontrole mladih, primjerice kroz potrošnju, ustanove za provođenje slobodnog vremena i kulturnu industriju. Sve to dovodi do dugoročnih promjena koje potiču adolescente na sve ranije samostalno odlučivanje o vlastitom fizičkom i mentalnom zdravlju; s druge strane pak, mladi sve više oponašaju odrasle (alkohol, droga itd.). Uspjeh mladih u školskim i izvanškolskim aktivnostima postao je glavno mjerilo uspješnih obitelji. Sve ovo odražava se negativnim učincima na djecu, odnosno preopterećenošću zbog eventualnog neuspjeha. Takav povećani pritisak na mlade i sve veći rizici ogledaju se u njihovom autodestruktivnom ponašanju. [3]

5. Literatura

- [1.][1] Bučinel, T. (2005). Problem samomorilnosti med mladimi v Sloveniji. Diplomsko delo. Ljubljana: Univerza v Ljubljani, Fakulteta za družbene vede.
- [2.][2] Groleger, U. (2009). Samomorilno vedenje. V: Zdravstvena nega in zdravljenje motenj v duševnem zdravju: učbenik. (2009). Ljubljana: Rokus Klett.
- [3.][3] Šešerko Viličnjak, P. (2013). Samomorilnost med mladostniki in vloga šolske svetovalne službe. Diplomsko delo. Maribor: Univerza v Mariboru, Filozofska fakulteta.
- [4.][4] Tančič, A., Groleger, U. (2009). Preventiva samomorilnega vedenja pri mladih – kaj lahko storimo v šolah? V: Tančič, A., Poštuvan, V., Roškar, S. (2009). Spregovorimo o samomoru med mladimi. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
- [5.][5] Tančič, A. (2009). Tako mlad pa že samomorilen. V: Tančič, A., Poštuvan, V., Roškar, S. (2009). Spregovorimo o samomoru med mladimi. Ljubljana: Inštitut za varovanje zdravja RS.
- [6.][6] Tomori, M. (2003). Preprečevanje samomora pri mladostnikih. V: Marušič, M., Roškar, S. (2003). Slovenija s samomorom ali brez. Ljubljana: DZS.

Stručni rad

SEKSUALNO ZLOSTAVLJANA DJECA

Marina Garić, mag. prof. pov. i mag. prof. ped.

I. osnovna škola Celje

Sažetak

Seksualno zlostavljanje djece nije nešto što se događa daleko od nas; obično se događa bliže nego što to mislimo. Da bi mu se dogodilo nešto loše, djetetu ne treba kontakt sa stranim osobama; može mu se dogoditi i kod kuće, među osobama koje poznaje i kojima vjeruje. Unatoč visokoj razini osviještenosti suvremenog društva i važnosti uloge obitelji i odgojno-obrazovnih ustanova u razvoju djeteta, suočeni smo s činjenicom da su mnoga djeca izložena neprimjerenim i nasilnim odnosima od strane roditelja i drugih odraslih osoba, kao i od strane neposrednog socijalnog okruženja i društva. Seksualno nasilje nad djecom u javnosti i društvu još uvijek se ne shvaća dovoljno ozbiljno. U posljednje vrijeme događaju se brojne promjene u području zakonodavstva, o čemu se uvelike raspravlja u stručnoj i široj javnosti. Ipak, strpljenje i tolerancija ljudi i dalje je (pre) velika. Svako dijete može biti žrtva seksualnog zlostavljanja. Stoga je važno da im odrasli stvore sigurno i poticajno okruženje u kojem će moći progovoriti o stvarima o kojima se sada još uvijek boje pričati. Zatvaranjem očiju pred mogućnošću seksualnog zlostavljanja djeteta otvaraju se mogućnosti za nova zlostavljanja tog djeteta, ali i druge djece.

Ključne riječi: međusobni odnosi, interakcija, spolno uznemiravanje, institucije.

1. Seksualno zlostavljanje djece

Pojam "silovanja" može biti metafora za mnogo toga. Ta se riječ pretvorila u žeton koji bez oklijevanja ubacujemo u igru riječi kada se želimo slikovito izraziti o bilo kojoj vrsti nasilja." [6]

Djeca predstavljaju najranjivije i najosjetljivije članove obitelji. Svaka nepravilnost koja se dogodi unutar doma ili u okolini u kojoj dijete živi može dramatično utjecati na njegov daljnji, nesmetani fizički i psihički razvoj. Može uzrokovati teške mentalne i fizičke poremećaje koji će ga sprječavati da se razvije u sretnu, zrelu i razumnu odraslu osobu. [6]

Seksualno zlostavljanje djece ne događa se samo unutar obitelji, već se širi po cijelom društvu. Stoga se ne radi samo o problemu pojedinca, nego društva u cjelini. [3]

U suvremenom svijetu tema seksualnog zlostavljanja djece još uvijek predstavlja zabranjenu temu. O tome se govori malo ili se uopće ne govori. Stoga su istraživači brojnih institucija i osviješteni pojedinci koji dolaze iz društvenog okruženja u posljednje vrijeme uložili brojne napore kako se seksualno zlostavljanje djece više ne bi smatralo zabranjenom temom.

Veliki problem odraslih je što neumorno rade kako bi pomogli svojoj djeci, pružili im sve potrebno i zaštitili ih od osoba koje im mogle nauditi. Što je još gore, često se ne radi o nesretnom slučaju, pogrešci ili rastresenosti dobronamjerne odrasle osobe u odnosu na nesamostalno, lakovjerno i neiskusno dijete, već o planiranom zlostavljanju. [5]

Djeca ne znaju da nitko ne smije kršiti niti ugrožavati njihovo pravo na spolni integritet. Lukavim obraćanjem djetetu, počinitelji kod njega stvaraju dojam da su takvi postupci normalni i prihvatljivi, iako djeca često osjećaju da to nije u skladu s pravilima njihova odgoja. [5]

Budući da djeca nisu u stanju pravilno protumačiti takva djela, seksualno zlostavljanje djece često se ne prijavljuje ili su potrebne godine kako bi žrtva skupila hrabrost da o njima progovori.

Problemu seksualnog zlostavljanja djece treba pristupiti što profesionalnije, otvorenije i s većim povjerenjem, jer je to jedini način pravodobnog prepoznavanja nepravilnih i nedopuštenih odnosa koji zadiru u vrlo osjetljivo područje djetetovog odrastanja odnosno života, zbog čega je u slučaju bilo koje sumnje na seksualno zlostavljanje potrebno postupiti na odgovarajući način. [4 i 6]

2. Definicija seksualnog zlostavljanja djece

Seksualno zlostavljanje djece je spolni odnos ili druga vrsta spolnog čina s osobama istog ili različitog spola mlađim od petnaest godina. Stoga se pod pojmom seksualnog zlostavljanja podrazumijeva dominacija te iskazivanje moći ili autoriteta nad djecom od strane odrasle osobe. Koristeći sofisticirani način pristupa, takve osobe stječu povjerenje djeteta i navode ga u razne seksualne aktivnosti, kao što su milovanje, masturbacija, oralni seks i slično. [5]

O seksualnom zlostavljanju djeteta govorimo u slučaju kada odrasla osoba koristi dječaka ili djevojčicu za zadovoljavanje svojih seksualnih potreba. Seksualno zlostavljanje ne predstavlja isključivo spolni odnos.

U slučaju sumnje na seksualno zlostavljanje, nije važno je li dijete pristalo na takvu aktivnost ili nije. Bez obzira na odnos djeteta prema gore opisanom ponašanju, odrasla osoba koristi svoju zrelost, dob i povjerenje koje dijete ima u njega. Djeca su najčešće žrtve seksualnog zlostavljanja od strane osoba koje ih dobro poznaju (članovi obitelji, obiteljski prijatelji, stručne osobe koje ulaze u život djeteta). Djeca koja su bila izložena seksualnom zlostavljanju uglavnom imaju jak osjećaj krivnje, a počinitelji obično učine sve kako takav čin ne bi bio otkriven. Obično nastoje uvjeriti dijete da je to samo njihova, zajednička tajna te da će se njemu ili ljudima koji su mu važni dogoditi nešto loše ako o tome bilo kome progovori. Uvjere ga da je samo odgovorno za sve što se dogodilo ili će se tek dogoditi. [7]

Statistički podaci u Sloveniji pokazuju sve veći broj i učestalost seksualnog zlostavljanja djece. Pritom ne treba zaboraviti da je približno jedna od četiri djevojčice i jedan od deset dječaka bio žrtva seksualnog zlostavljanja. [7] Treba imati na umu da je taj broj vjerojatno još veći jer smatramo da postoji veliki broj žrtava koje nisu prijavile seksualno zlostavljanje.

2. 1. Tko su obično počinitelji

Suprotno uvriježenom mišljenju, spolno nasilje obično ne vrše strane osobe s kojima se djeca susreću na internetu ili na ulici, već bliski rođaci, susjedi i osobe kojima je dijete povjereno na čuvanje i kojima vjeruje. Seksualno zlostavljanje doživljavaju djevojčice i dječaci, ali posljednji dostupni statistički podaci pokazuju da 80 % žrtava seksualnog zlostavljanja čine žene.

Osim roditelja, tu su i stričevi, susjedi, poočimi, bake i djedovi, dadilje, svećenici, treneri, učitelji, liječnici - ukratko ljudi za koje, u suprotnosti sa stereotipnim načinom razmišljanja, uopće nije nužno da su zanemareni i čudni; naprotiv, na vanjski izgled mogu biti vrlo uspješni, ugledni i poštovani. Pritom nije isključeno niti jedno zanimanje, spol, dob ili vjerska pripadnost. Odrasli upozoravaju djecu da se drže podalje od nepoznatih osoba i budu oprezna u ophođenju prema neznancima s kojima se mogu susresti u parku, a najžalosnije u svemu tome je da su često najviše ugrožena upravo kod kuće, iza zatvorenih vrata. [6]

2. 2. Posljedice seksualnog zlostavljanja

Seksualno zlostavljanje prenosi djetetu brojne negativne poruke koje se kasnije nesvjesno utisnu u njegovu psihi i tijelo. Takve poruke utječu čak i na razvoj i funkcioniranje mozga. Dijete osjeća da nije vrijedno ljubavi, da njegovi osjećaji, želje i potrebe nisu važni. Zloupotrebjavajući ga, počinitelj mu govori da je seksualnost nešto bolno, nešto što je protiv njegove volje i nije pod njegovom kontrolom te je on predmet zadovoljavanja potreba druge osobe. Problem sa seksualnim zlostavljanjem je u tome što žrtvi uvijek nedostaju prave informacije i prima puno pogrešnih poruka poput: "Kriva si jer si provocirala; Ne mogu ti odoljeti jer si tako privlačna." Dinamika koju je dijete doživjelo s počiniteljem tijekom zlostavljanja uglavnom se nesvjesno prenosi i u odraslu dob - u partnerski odnos, odnose koje održavamo s drugim ljudima, primjerice, na radnom mjestu. [6]

Seksualno zlostavljanje kod djeteta stvara poremećaje koji utječu na sve aspekte njegova razvoja: tjelesno i mentalno zdravlje, intelektualni razvoj, njegove socijalne vještine i sposobnosti. Ozbiljnost posljedica ovisi o dobi djeteta, vrsti i trajanju zlostavljanja, kao i obrambenim mehanizmima i prijetećim faktorima psihe samog djeteta. Važno je odrediti počinitelja, mjesto gdje se zlostavljanje dogodilo, vrijeme trajanja i intenzitet zlostavljanja. Posljedice ovise i o dobi djeteta: što je dijete mlađe, posljedice će biti teže.

2. 3. Što možemo učiniti?

Znamo da se seksualno zlostavljanje ne događa samo u obitelji, već prijeti djetetu iz svakog kutka cjelokupnog društva (crkva, škola, zdravstvene ustanove i sl.). Kao budući pedagozi i učitelji moramo obratiti posebnu pozornost na znakove i posljedice seksualnog zlostavljanja kako bismo mogli uočiti problem i što je moguće brže djelovali. Osim toga, moramo se pobrinuti da seksualno zlostavljanje prestane biti zabranjenom temom, odnosno da o njoj razgovaramo s učenicima, podučimo ih što je zapravo seksualno zlostavljanje i potičemo da se (ukoliko su žrtve seksualnog zlostavljanja) povjere nekoj bliskoj osobi, ali i da istodobno budu svjesni kako za takve postupke nisu kriva djeca, već jedino i isključivo odrasle osobe. [2]

Djeca, osobito ona mala, ne lažu o zlostavljanju. Važnije je odmah im pomoći nego nastojati ustanoviti govore li istinu ili ne. Važno je krajnje ozbiljno shvatiti djetetovu sugestiju zlostavljanja i druge znakove koji ukazuju na taj čin te odmah potražiti pomoć. Budući da im je teško prihvatiti činjenicu da im je dijete bilo zlostavljano, odrasli si često predbacuju što to nisu primijetili na vrijeme. Osim toga, zlostavljanje ostaje prikriveno dugo vremena jer počinitelji pronalaze razne učinkovite načine da ga zadrže u tajnosti. Suočavanje s vlastitim iskustvom seksualnog zlostavljanja ili zlostavljanja vlastitog djeteta snažno potresa sustav na kojem se temelji osjećaj osobne sigurnosti i stabilnosti, stoga je svako otkrivanje seksualnog zlostavljanja povezano s velikim stresom, pogotovo jer je počinitelj obično osoba koja je bliska obitelji i koju do otkrivanja zlostavljanja doživljavamo u posve drugačijoj ulozi. Važno je vjerovati djetetu. Čak i ako pogriješimo u sumnjama na seksualno zlostavljanje, to će imati manje posljedica nego da taj čin ostane skriven. [2]

3. Pomoć škole seksualno zlostavljanoj djeci

Škola je mjesto koje djetetu omogućava stjecanje različitih znanja, iskustava, vještina i navika. Tamo se dijete upoznaje s institucionalno organiziranim načinom života koji pred njega postavlja nove granice, istovremeno očekujući disciplinu, odgovornost, urednost i odgovarajući način komunikacije. Dijete se susreće s novim osobama, emocijama i ponašanjima, nailazeći pritom i na nova ograničenja koja od njega zahtijevaju određenu razinu prilagodbe i suradnje. U školi, dijete uči živjeti u grupi različitih ljudi, ponašajući se sukladno društveno prihvatljivim normama određene kulture. [1]

Za vrijeme boravka u školi, ista je odgovorna za djetetov odgoj i zaštitu. Ako se dijete povjeri nekom od zaposlenika škole, primjerice učitelju, iznimno je važno kako će on reagirati u takvoj situaciji. Prije svega, djetetu treba dati do znanja da je škola sigurno i mirno mjesto u kojem se uvijek može nekome povjeriti i gdje će ga netko uvijek saslušati. U tom slučaju važno je zabilježiti što dijete govori radi eventualnog daljnjeg razmatranja i, prije svega, radi zaštite njegovih osobnih podataka. Jednako tako, učitelj mu mora ponuditi odgovarajuću pomoć odnosno pitati ga što bi ono željelo da učini, istovremeno ga upoznati s postupcima koje treba poduzeti u takvim slučajevima. Učitelj je dužan prijaviti slučaj upravi škole i školskoj savjetodavnoj službi koja će, u slučaju težeg slučaja zlostavljanja, o istom obavijestiti nadležni centar za socijalni rad ili policiju. [1]

Budući da se radi o dvije proturječne radnje, zaštita osobnih podataka i obavješćavanje drugih stručnih službi kod mnogih zaposlenika škole pobuđuju sumnju i strah u vezi postupanja u takvim slučajevima. Stoga svi djelatnici škole moraju biti odgovarajuće osposobljeni za prepoznavanje znakova seksualnog zlostavljanja (i nasilja) te upoznati s odgovarajućim načinima postupanja, oblicima pomoći i pravnim postupcima u slučaju sumnje na zlostavljanje djeteta. O tome govori i Pravilnik o postupanju u slučaju nasilja u obitelji za odgojno-obrazovne ustanove (donesen 2009. godine na temelju članka 10. Zakona o sprječavanju nasilja u obitelji), kojim je utvrđen postupak prijave i uloga školskog savjetnika u tom postupku. [7]

Škola je zakonom obvezna štititi osobne podatke i ishoditi suglasnost roditelja za sve radnje u vezi s njihovim djetetom, što se ne primjenjuje u slučaju ozbiljne ugroženosti djetetove sigurnosti. Učitelj koji sumnja da je dijete ozbiljno ugroženo zbog zlostavljanja dužan je o tome obavijestiti školsku savjetodavnu službu koja će procijeniti treba li obavijestiti druga nadležna tijela (centre za socijalni rad ili tijela kaznenog progona) te obavijestiti ravnatelja koji će u konačnici odlučiti o daljnjim postupcima od strane škole. [7]

Ako se nađemo u situaciji da nas je dijete koje je bilo seksualno zlostavljano odabere kao osobu kojoj će se povjeriti, to znači da od nas očekuje pomoć. Čak i ako dijete na kraju priče kaže da mu pomoć nije potrebna, treba znati da je u nevolji i da mu je pomoć itekako potrebna. Ono jednostavno ne zna kako je zatražiti jer se boji mogućih posljedica. Strah ga je, skoro u potpunosti je izgubilo povjerenje u ljude; izgubilo ga je u borbi s počiniteljem i okolinom. [7]

Važna je rečenica koju seksualno zlostavljana djeca moraju čuti nakon što ispričaju svoju priču, jer im povećava samopouzdanje i smanjuje osjećaj krivnje koji se javlja kod svakog seksualno zlostavljanog djeteta: "Nisi ti kriv/kriva!" [7]

Prilikom postupanja sa seksualno zlostavljanim djetetom i pružanja pomoći njima i njihovim obiteljima (pogotovo ako je počinitelj zlostavljanja član obitelji), važno je uključiti odgovarajuće sastavljen stručni tim. Najvažnije prilikom svakog postupanje je da se dijete osjeća sigurno i da škola odmah poduzme odgovarajuće korake. Postoje brojni, dugotrajni načini postupanja koji su nužni u slučaju seksualnog zlostavljanja djeteta.

Ako ste osoba kojoj se dijete povjerilo, uvijek provjerite je li počinitelj prijavljen policiji. Na taj način pridonosite borbi protiv nasilja nad djecom. Također provjerite je li djetetu pružena odgovarajuća stručna pomoć za oporavak; ako nije, poduzmite odgovarajuće mjere.

Kao pedagoški radnici, moraju djeci dati priliku da ispričaju svoju priču zato što smo odgovorni za njihov razvoj i prema zakonu dužni pružiti im odgovarajuću pomoć. Ako znamo da dijete živi u obitelji u kojoj ga seksualno zlostavljaju i ništa ne poduzimamo, za isto snosimo krivičnu odgovornost. [1]

Kod seksualnog zlostavljanja ili nasilja treba znati da se radi o izrazito specifičnim i zahtjevnim zadacima, što zahtijeva posebnu strategiju pravodobnog i promišljenog postupanja. Nažalost, i dalje se često put dogodi da se ne reagira ispravno, na vrijeme ili, nažalost, u nekim slučajevima, nikada.

Djelatnici zaposleni u odgojno-obrazovnom sustavu sve su više osviješteni o problematici spolnog nasilja i zlostavljanja u obitelji, premda mi se čini da se tome još uvijek posvećuje premalo pažnje.

4. Zaključak

Osim fizičkih posljedica, osoba koja je seksualno zlostavljana dugoročno trpi i psihološke posljedice koje za nju mogu biti znatno destruktivnije. Dijete koje je bilo seksualno zlostavljano može kasnije imati probleme u području uspješnosti u školovanju ili na profesionalnoj razini, u međuljudskim odnosima, probleme s različitim oblicima ovisnosti, kao i različite psihološke poremećaje koji mogu dovesti čak i do suicida. Osobe koje su bile seksualno zlostavljane u djetinjstvu tako su obilježene za cijeli život i nikada ne uspijevaju u potpunosti pobjeći od destruktivnih posljedica zlostavljanja.

Kao pedagoški radnici, imamo određenu ulogu, autoritet i snagu u društvu i odgovorni smo za djecu koju podučavamo i odgajamo; javnost i država od nas očekuju, a zakoni nalažu da pomognemo djeci koja dolaze iz nasilnih obitelji, kao i djeci koja pokazuju bihevioralne znakove seksualnog zlostavljanja. Konkretno, djeci moramo pomoći kada dobijemo informaciju o zlostavljanju, čak i ako dijete od nas ne zatraži nikakvu pomoć. Jedan od glavnih ciljeva škole je, prije svega, sigurnost djece. Seksualno zlostavljanje djece u obitelji ne odnosi se samo na

obitelj, već na sve nas: policiju, sudove, učitelje, socijalne radnike i sve one koji dolaze u kontakt sa seksualno zlostavljanim djetetom.

Zlostavljanje ostavlja trajne posljedice. Rana na tijelu zacijeli, ne i ranjena duša. Ništa ne može izbrisati sjećanje na zlo koje se dogodilo. Unatoč masovnom izvještavanju, javnost i dalje zanemaruje težinu bolnih sjećanja, zlostavljanja i ponižavanja tijekom djetinjstva.

Svi mi zajednički snosimo odgovornost za dobrobit djece jer svako dijete treba imati pravo na bezbrižno i sretno djetinjstvo i život općenito.

5. Literatura

[1] Dečman D., Olga, Rožman, Zdenko in Tramšek Romana. (2004). Nevidna drugačnost: teorija in praksa pedagoških delavcev pri iskanju stika s spolno zlorabljenimi otroki. Trbovlje: Dijaški dom.

[2] Društvo za nenasilno komunikacijo. Pridobljeno na <http://www.drustvo-dnk.si/> (2. 1. 20124).

[3] Kornhauser, S. (1997). Trpinčenje otrok. Kako prepoznavati in preprečevati fizično in duševno trpinčenje otrok II. Ciklus seminarjev Namesto koga roža cveti. Ljubljana: Meridiana.

[4] Repič, T. (2009). Ukrepati je treba ob vsakem sumu spolne zlorabe. Pridobljeno na: <http://www.sta.si/vest.php?s=r&t=0&id=1357647&pr=3> (15. 12. 2023).

[5] Waiss, M., Galle, I. (2001). V labirintu spolnih zlorab. Delo z žrtvami, storilci in starši. Ljubljana: Forma 7.

[6] Zloković, J., Dečman Dobrnjič, O. (2007). Zaprte oči ne vidijo zla. Trpinčenje, zanemarjanje in spolna zloraba otrok – odgovornost družine, družbe in šole. Ljubljana: Zavod RS za šolstvo.

[7] Združenje proti spolnemu zlorabljanju. Pridobljeno na: <http://www.spolna-zloraba.si> (3. 12. 2023).

Stručni rad

RAD S DJECOM I RODITELJIMA NAKON PREKIDA BRAČNE/ PARTNERSKE ZAJEDNICE

Marina Garić, mag. prof. pov. i mag. prof. ped.

I. osnovna škola Celje

Sažetak

Obitelj je zajednica ljudi koji su povezani međusobnom bliskošću, pažnjom, brigom jednih za druge, prihvaćanjem i ljubavlju. To je osnovna ćelija u kojoj dijete, z topao i brižan odgoj, raste i razvija se na putu do samostalnosti. Iz različitih razloga obitelji ponekad ne uspijevaju održati povezanost i međusobnu naklonost. U tom slučaju u domu se počinje osjećati hladnoća, apatija, nepovjerenje, sumnja i nesreća. Kada se to dogodi, svi članovi obitelji se osjećaju loše, posebno djeca koja ovise o odraslima i ne mogu značajno pridonijeti poboljšanju novonastale situacije. Stoga razvod za sve članove obitelji predstavlja bolan i stresan događaj koji utječe na svakog od njih. Roditelji pritom često zaboravljaju da su njime najviše pogođena djeca. Za njih je razvod roditelja izrazito traumatičan doživljaj, a roditelji su ti koji ga mogu učiniti manje traumatičnim. Bez obzira na to koliko je za odrasle prekid partnerske zajednice bolan, oni su ti koji posjeduju odgovarajuću snagu i dužni su svom djetetu tijekom i nakon razvoda osigurati odgoj ispunjen ljubavlju i pažnjom. Djetetov doživljaj razdvajanja roditelja često se odražava i na razini škole, odnosno njegovom uspjehu u učenju, raspoloženju, odnosu prema vršnjacima i učiteljima. Stoga je važno da mi, učitelji i školski savjetnici, prepoznamo problem kod djeteta i pokušamo mu pomoći na najbolji mogući način. Pritom ćemo postići najviše uspjeha ako u to uključimo i njegove roditelje. Kao školski savjetnici, djetetu ćemo nastojati pružiti najveću moguću podršku i pomoć, ali pritom moramo ostati neutralni, odnosno ne smijemo biti na strani niti jednog od roditelja jer dijete ima pravo voljeti njih oboje.

Ključne riječi: prekid, zajednica, savjetovanje, obiteljsko okruženje.

1. Prekid bračne/partnerske zajednice - razvod

Zbog sve većeg broja, fenomen razvoda i razdvajanja postao je gotovo svakodnevno iskustvo u našem društvu. Sve više bračnih partnera odlučuje se za razvod kao legitiman izlaz iz loše partnerske zajednice. Riječ je o iskustvu koje se na prvi pogled događa gotovo svakodnevno, a za društvo i obitelj unutar koje je došlo do razdvajanja znači raspad obiteljskog sustava, što rezultira dezorganizacijom odnosa, kako na razini roditeljstva, tako i na razini djetetove percepcije novonastale situacije. [5]

Ukoliko se jedan od partnera protivi razvodu, postupak započinje podnošenjem tužbe jednog od bračnih partnera. Za razvod braka dovoljna je činjenica da je takva zajednica postala neodrživa za jednog od bračnih partnera. Razlog za razvod braka u načelu i nije važan, jednako tako nije važno niti koji od bračnih partnera je stvorio uvjete uslijed kojih je život u bračnoj zajednici postao neodrživim. [5]

Ako se roditelji ne mogu među sobom dogovoriti o skrbništvu, isto postaje zadaćom raznih stručnih osoba (psiholog, socijalni radnik, pedagog, odvjetnik) iz obiteljskih savjetovališta. Sudeći po iskustvima stručnih osoba, sastanci u savjetovalištu povoljniji su za korisnike i stručne osobe, uz to imaju veću korist za dijete. Upravni postupak je prije svega potreban u slučajevima kada je odluka samo privremeno rješenje ili predstavlja podršku roditeljima, odnosno u slučajevima kada je odnos između roditelja toliko narušen da zahtijeva dugotrajno savjetovanje. [1]

Dijete ima pravo odrastati u okruženju prožetom ljubavlju, privrženošću, toplinom i razumijevanjem jer će se samo na taj način moći postići pun i skladan razvoj njegove osobnosti. [2]

2. Djetetov doživljaj i razumijevanje razvoda - roditelji kao glavna podrška

Osim emocionalnog stresa, uznemirenosti, konflikata i psiholoških problema s kojima se roditelji susreću tijekom faze razvoda i razdvajanja, poseban problem predstavlja im reakcija djeteta na tu njihovu odluku. Razumljivo je da razdvajanje roditelja kod djeteta izaziva razne krize i brojne, često neželjene reakcije kroz koje dijete nažalost prolazi samo, bez pomoći i podrške roditelja. Donedavno je među različitim stručnjacima prevladavalo mišljenje da je uzrok kompleksnih problema s kojima se dijete susreće nakon razdvajanja odnosno razvoda roditelja upravo način raskida njihove veze. Istraživanja su pokazala da dijete pretrpi najviše štete zbog raspada obitelji i konflikata prije razdvajanja odnosno samog razvoda, kada je često nesretno, zbunjeno, nesigurno i prestrašeno jer je često prisiljeno slušati svađe i proživljavati konfliktne odnose između roditelja u svim mogućim oblicima. [2]

Dijete doživljava razvod na osobnoj razini i bez obzira na to koliko pute će mu roditelji reći da se ne razdvajaju ili razvode zbog njegove krivice, i dalje će za to kriviti samo sebe. Čak i godinama kasnije, djeca znaju izraziti svoje stare strahove navodeći da se njihovi roditelji ne bi razveli da su ona bila bolja. Mala djeca teže izražavaju takve osjećaje, ali se ipak osjećaju odgovornima za razdor u obitelji. Važno je da oba roditelja

svaki put iznova ponavljaju djetetu da ga vole, da ga nikada nisu namjeravali napustiti, te da njih dvoje ne mogu više živjeti zajedno, ali oboje i dalje žele biti u njegovoj blizini. Ima smisla da roditelji svom djetetu daju do znanja da ne postoji ništa što bi moglo umanjiti njihovu ljubav prema njemu. [3]

Stoga je razgovor s djetetom jedna od ključnih stvari koje su potrebne djetetu, inače nastavlja živjeti u neznanju i strahu; dijete mora znati i osjećati da su roditelji svjesni činjenice da ono trpi. Bez obzira na to koliko je partnerska veza bila neuspješna, njezin raskid za dijete predstavlja stresan doživljaj. Razvod roditelja dijete doživljava kao bol i stres jer je emocionalno pogođeno. [7]

Djeca različito reagiraju i prilagođavaju se novim okolnostima. Osim težine konflikata unutar obitelji i uznemirenosti zbog njenog raspada, reakcija djeteta na razvod ovisit će i o drugim faktorima, primjerice dobi i spolu djeteta, temperamentu, ostalim osobinama ličnosti i samom sklopu okolnosti u kojima se odvija razvod. [7]

Osim problema u ponašanju, tijekom razvoda roditelja često dolazi do smanjenja tjelesne otpornosti djeteta, što je rezultat stresa koji proživljava. Dijete često obolijeva od prehlade, upale srednjeg uha i drugih bolesti. Ti problemi obično nestaju kada se dijete nakon razvoda prilagodi novonastaloj situaciji. Djetetu treba vremena da se oporavi ponovno stane na noge. [3]

Djeca koja su svjedočila otvorenom neprijateljstvu između roditelja se mnogo duže prilagođavaju njihovom razvodu. Osim toga, djeca čiji roditelji održavaju ljutnju i međusobno neprijateljstvo susreću se s težim emocionalnim i bihevioralnim problemima. Stoga se roditeljima koji tijekom faze razdvajanja nisu u stanju mirno prevladati međusobne suprotnosti preporučuje da se posavjetuju s obiteljskim terapeutom ili savjetnikom koji će im pomoći da prevladaju te suprotnosti na način koji neće naškoditi njihovom zajedničkom djetetu. Premda može biti teško, zajednička suradnja oba roditelja može poštediti dijete od štete uzrokovane stalnom ljutnjom i ogorčenošću.

Djeca žale zbog gubitka obitelji, naročito zbog gubitka jednog od roditelja. To je razlog zbog čega se neka djeca, čak i kada im se objasni da je razvod roditelja gotov čin, još uvijek nadaju da će njihovi roditelji jednoga dana ponovno biti zajedno. Tugovanje zbog gubitka obitelji je normalno, a prilagodba djeteta na razvod može potrajati. Pojedine emocionalne i bihevioralne reakcije na stres uslijed razvoda mogu trajati mjesecima, čak i godinama, dok su druge privremene i traju dok se situacija ne stabilizira i ponovno uspostavi djetetova svakodnevna rutina.

3. Uloga školske savjetodavne službe

Djetetov doživljaj razdvajanja/razvoda roditelja često se odražava i na njegov uspjeh u školi. Može se odraziti na njegovo raspoloženje, uspjeh u učenju, odnosu prema drugim učenicima itd. Pritom je važno prepoznati problem s kojim se dijete suočava i pomoći mu na najbolji mogući način.

Škola može na više načina djelovati kao čvrsto uporište za dijete koje se suočava s raznim traumatskim iskustvima i njihovim posljedicama kao što je, između ostalog, razvod roditelja. Na taj način djetetu pruža sigurnost i utočište, stvarajući uvjete za njegov cjeloviti razvoj. Škola bi trebala pružiti djetetu priliku i mogućnost konstruktivnog izražavanja emocija. Uspjeh u školi, nerealna očekivanja roditelja, druženje s vršnjacima i problemi u obitelji mogu kod učenika uzrokovati više problema nego što smo ih spremni ili kvalificirani prepoznati. Stoga je preporučljivo da dijete u školi ima barem jednu osobu kojoj se može obratiti za pomoć kad se suoči s nekim problemom. [6]

Škola bi trebala dijete voditi u budućnost i poticati ga na ostvarivanje boljih rezultata, naročito u područjima u kojima je uspješno. U školi dijete razvija svoje interese i širi krug prijatelja. Osim toga, razvija socijalne vještine, jača samopoštovanje i samopouzdanje. Takvo dijete imat će veće samopouzdanje i lakše će se suočavati i rješavati probleme uzrokovane neugodnim iskustvima nastalim zbog gubitka obiteljske sigurnosti. Vrlo je važna i uloga njegovih vršnjaka. Kroz razgovor i druženje, oni mu pružaju olakšanje, utjehu i podršku. Djeca koja iza sebe imaju slično iskustvo često postaju bliski prijatelji upravo s djecom razvedenih roditelja. [6]

Adolescenti s vrlo teško samostalno zatražiti pomoć i povjeriti se školskoj savjetodavnoj službi. Upravo zbog toga je od velike važnosti pažljivo uspostaviti, održavati i dalje uspostavljati osjećaj povjerenja. Adolescentu treba pružiti priliku da progovori o vlastitim problemima i usmjerava razgovor, jer na taj način može lakše povezati činjenice i bolje razumjeti razloge svog problema, što će u konačnici rezultirati njegovim emocionalnim rasterećenjem.

Savjetovanje djeteta čiji su roditelji u postupku razvoda mnogo je učinkovitije ako su u njega uključeni i roditelji i ako savjetnik ima neutralnu ulogu, odnosno ne podržava niti jednu stranu i pruža djetetu podršku.

4. Zaključak

Razvod braka predstavlja osobito tešku situaciju koja uključuje raznovrsne osjećaje, brojne promjene, probleme i brige. Svatko doživljava razvod na svoj način, stoga reakcije na razvod ovise o načinu na koji ga doživljava svaka pojedina osoba. Nažalost, djeca su u ovakvim situacijama često marginalizirana i nemaju pravo na donošenje bilo kakvih odluka jer ih roditelji ne uključuju u sam postupak razvoda, ali prikrivanje svađa, suza i patnje od djeteta nije od pomoći jer ono, bez obzira na dob, spol i karakter, prati cijelu situaciju i tumači je na svoj način, i to na način da često preuzima krivnju za novonastalu, neizdrživu situaciju. Zbog sve većeg broja razvoda bilježi se i naglo povećanje broja pružanja pomoći i intervencija u takvom slučaju. Školski savjetnik može biti od velike pomoći: savjetovanje se može temeljiti na razgovoru, sklapanju dogovora, analizi nesuglasica, otkrivanju problema, te savjetovanju i informiranju o potrebnoj pomoći, pri čemu je vrlo važna vještina izražavanja empatije. Osobito je važno informirati roditelje o uključenosti djeteta u postupak razvoda te o zadovoljavanju njegovih potreba, budući da svako dijete treba određenu vrstu garancije da se roditelji ne rastaju zbog njega i da brak nije ništa strašno, nego vrlo lijep oblik zajedničkog života u partnerskoj zajednici te da je za brakove u kojima više nema ljubavi najbolje da se raskinu. Nakon razvoda roditelja, veze između članova obitelji ne mogu se prekinuti niti izbrisati, oni i dalje ostaju povezani jedni s drugima, ali drugačije nego prije. Mijenjaju se uloge, zadaci, međusobna očekivanja i životne okolnosti. Stoga je za uspostavljanje nove ravnoteže potrebno sudjelovanje i konstruktivna potraga za rješenjima od strane svih uključenih, kao i vrijeme da izbljedi bol i zacijele rane. Put do oporavka nije kratak niti je lak, ali je vrijedan truda - zbog djece.

5. Literatura

- [1] Arnšek, T. (1996). Kako preiti od stikov k odnosom. *Firis, strokovno-pravni informator* 4 (5). Ljubljana: ČZ Uradni list Republike Slovenije, str. 22–29.
- [2] Bezenšek, J. (2004). Nekateri družbeni vidiki varstva pravic otrok po razvezi zakonske zveze oziroma ločitvi kohabitacije staršev. V: Lobnikar, B. (ur.), *Slovenski dnevi varstvoslovja* 5. Bled: Fakulteta za policijsko-varnostne vede, str. 330–340.
- [3] Brazelton, T. B. (1999). *Otrok – čustveni in vedenjski razvoj vašega otroka*. Ljubljana: Mladinska knjiga.
- [4] Brglez, N. (2011). *Med dvema ognjema. Otrok in pomoč otroku ob njegovem doživljanju ločitve staršev*. Diplomsko delo. Ljubljana: Pedagoška fakulteta.
- [5] Kočuvan-Gašparič, L. in Čačinovič-Vogrinčič, K. (2009). *Posledice in vpliv razveze zakonske zveze*. Dostopno na: <http://val-ljubezni.si/mag-lidija-kocuvan-gasparic/partnerji-lidija-posledice-in-vpliv-razveze-zakonske-zveze.html>, (3. 12. 2023).
- [6] Pelc, J. (2009). Ločitev – vpliv na šolajočega otroka. V Tratnik Volasko, M. (ur.), *Otrok v vrtincu odločitev institucij*. Ljubljana: Državni svet Republike Slovenije, str. 39 - 45.
- [7] Štadler, A.; Starič Žikič, N.; Borucky, V.; Križan Lipnik, A.; Černetič, M.; Perpar, I. (2009). *Otrok in ločitev staršev – da bi odrasli lažje razumeli otroke*. Ljubljana: Založba Otroci.

Stručni rad

15. Festival prava djece

**Martina Simić Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj mentor
Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica**

Sažetak:

U sklopu obilježavanja 15. Festivala prava djece koji je pokrenut 2009. godine, povodom 20. obljetnice donošenja Konvencije o pravima djeteta učiteljica Martina Simić Meznarić je s učenicima 7.a razreda tijekom mjeseca listopada i mjeseca studenog na nastavi sata razrednika i nastavi biologije pogledala zadane filmove i provela zadane radionice. Učenici su bili oduševljeni sa svim filmovima koje su pogledali i radionicama u kojima su sudjelovali, a najviše im se svidjela aktivnost radionice I sukobiti se treba znati vezana uz film *Kada učiteljica ode na tri minute*.

Ključne riječi: tolerancija, sukob, tjelesna aktivnost, tehnologija, volontiranje

1. Uvod

Učenici sedmog razreda su u sklopu Festivala prava djece pogledali sljedeće filmove:

1. Bravo, Anamarija – film koji potiče djecu da se zauzmu za sebe
2. Kad učiteljica ode na tri minute – film koji uči djecu da se trebaju fokusirati na problem i riješiti problem
3. Nismo znali za Hrvatsku – film koji ukazuje na važnost prihvaćanja različitosti
4. Trčanje – film koji promiče bavljenje tjelesnom aktivnošću
5. Najbolji prijatelj – film koji promiče udomljavanje pasa
6. Bez veze – film koji govori o prednostima i nedostacima korištenja mobilnih uređaja i suvremene tehnologije



Slika 1. Timski rad – sklapanje slagalice na čije dijelove su učenici napisali jednu stvar u kojoj su dobri

2. Središnji dio:

Učenici su sudjelovali u radionicama vezanim uz svaki pojedini film. Tako su nakon gledanja filma *Bravo, Anamarija* razmislili o svojim jakim stranama koje su napisali ili nacrtali na obrise puzzli koje je pripremila učiteljica te su nakon toga od puzzli složili slagalicu i stavili ju na pano.

Jedna od aktivnosti vezana uz film *Kada učiteljica ode na tri minute* bila je podjela učenika u parove. Nakon toga je svaki par dobio jedan flomaster ili bojicu. Učenici su dobili zadatak da jednim flomasterom kojeg moraju zajedno držati nacrtaju zajedničku sliku (slika 2.). Njihov rad se trebao odvijati u tišini, bez dogovaranja o tome što će se crtati. Za izvršavanje zadatka učenici su imali 1 minutu.



Slika 2. Crtanje slike – oba učenika drže jedan flomaster/bojicu zajedno i crtaju zajedničku sliku

Nakon toga su učenici dobili zadatak da na poledini papira nacrtaju svatko svoju sliku, opet samo jednom bojicom koju drže zajedno (slika 3.), opet bez dogovora, u potpunoj tišini. Za tu aktivnost su također imali minutu vremena.



Slika 3. Crtanje slike – oba učenika drže flomaster/bojicu zajedno ali jedan crta

Jedna od aktivnosti vezana uz film *Nismo znali za Hrvatsku* bila je prisjetiti se svoje životne priče – rođenja, odrastanja, raznih trenutaka i osoba koje bi htjeli zabilježiti u svojoj priči (slika 4) koju su mogli izraziti pjesmicom, crtežom, tekстом (slika 5).



Slika 4. Učenici u izradi priče o sebi



Slika 5. Priča o jednom jedinstvenom/jednoj jedinstvenoj

Jedan zadatak za učenike u sklopu videa *Trčanje* bio je nacrtati svoju omiljenu aktivnost ili sebe kako se baviš tom aktivnošću.

U sklopu filma *Najbolji prijatelj* učenici su s učiteljicom raspravili što je volonterstvo, tko su volonteri. Učenici su razgovarali o tome pomažu li oni i ako pomažu kome pomažu, zašto je važno pomagati drugima. Učenici su razgovarali o tome jesu li ikada donirali hranu i ostale potrepštine skloništima za mačke i pse, jesu li ikada donirali igračke za djecu slabijeg imovinskog statusa i ako jesu kako su se oni osjećali.

Učenici su bili oduševljeni nakon gledanja filma *Bez veze*. Bili su fascinirani kako su djevojke izdržale bez svojih pametnih telefona. Nakon toga učenici su bili podijeljeni u dvije grupe pri čemu je jedna grupa pisala prednosti, a druga grupa nedostatke korištenja mobitela. Kao prednosti naveli su: učenje, traženje informacija za školu, druženje s prijateljima, naručivanje hrane, razgovaranje s učiteljima. Kao nedostatke naveli su: sve manje druženja uživo, gubljenje tradicije, oštećivanje vida, uništavanje koncentracije, sve manje smo kreativni, izaziva ovisnost.

Nakon toga učenici su raspravili o tome mogu li zamisliti život bez pametnih telefona i je li realno da se u potpunosti odrekemo pametnih telefona. Učenici su došli do zaključka da ne bi mogli zamisliti život bez pametnih telefona iako priznaju da previše vremena provode na njima i da bi možda bilo bolje da ih nema ali danas je sve vezano uz tehnologiju (posao, komunikacija s prijateljima, igra, narudžbe, škola...) a jedan dio tehnologije su i pametni telefoni te nije realno da ih se u potpunosti odrekemo.

Zatim su učenici dobili zadatak da u paru napišu što više aktivnosti koje mogu raditi u slobodno vrijeme, a da nisu vezane uz pametne telefone. Svoje ideje su nakon toga zapisali na interaktivnom ekranu.

3. Zaključak:

Učenici su bili oduševljeni sa svim filmovima koje su pogledali i radionicama u kojima su sudjelovali, a najviše im se svidjela aktivnost radionice *I sukobiti se treba znati* vezana uz film *Kada učiteljica ode na tri minute*. Veselimo se suradnji i sljedeće nastavne godine! Za sve koji žele pogledati detalje naših provedenih aktivnosti to mogu učiniti skeniranjem priloženog qr koda ili klikom na priloženu [poveznicu](#).

BOOK CREATOR



15. FESTIVAL PRAVA DJECE

Martina Simić Meznarić

Stručni rad

Prehrambene navike i tjelesna aktivnost

Martina Simić Meznarić, mag. educ. biol. et chem., učitelj mentor

Osnovna škola Izidora Poljaka Višnjica

Sažetak:

Tjelesna aktivnost i pravilna prehrana važni su za očuvanje zdravlja tijela sada i u budućnosti. Pravilna prehrana i tjelesna aktivnost smanjuju rizik od razvoja mnogih bolesti. Uslijed razvoja tehnologije djeca sve manje vremena provode izvan kuće na igralištu, a sve više vremena provode uz televiziju, računala, pametne telefone, PlayStation. Roditelji također zbog ubrzanog načina života imaju manje vremena za kuhanje. U ovom radu istražili smo kakva je situacija s obzirom na tjelesnu masu učenika 7. razreda OŠ Izidora Poljaka Višnjica, a nakon toga smo proveli istraživanje s učenicima i roditeljima u kojem smo ispitali njihovo znanje o hrani, hranjivim tvarima i kalorijskoj vrijednosti namirnica te njihove prehrambene navike i navike vezane uz bavljenje tjelesnom aktivnošću. Najviše učenika 7. razreda naše škole ima poželjnu tjelesnu masu, ali prehrambene navike učenika i roditelja nisu u skladu s pravilnom prehranom. Učenici i roditelji nemaju dovoljno znanja o namirnicama, hranjivim tvarima koje se nalaze u njima i u kojoj količini. Također nemaju dovoljno znanja o kalorijskoj vrijednosti namirnica. Roditelji učenika su dobro informirani o zdravom načinu života ali to ne primjenjuju.

Ključne riječi: hrana, pretilost, djeca, namirnice, kalorijska vrijednost

1. Uvod:

1.1 Hranjive tvari

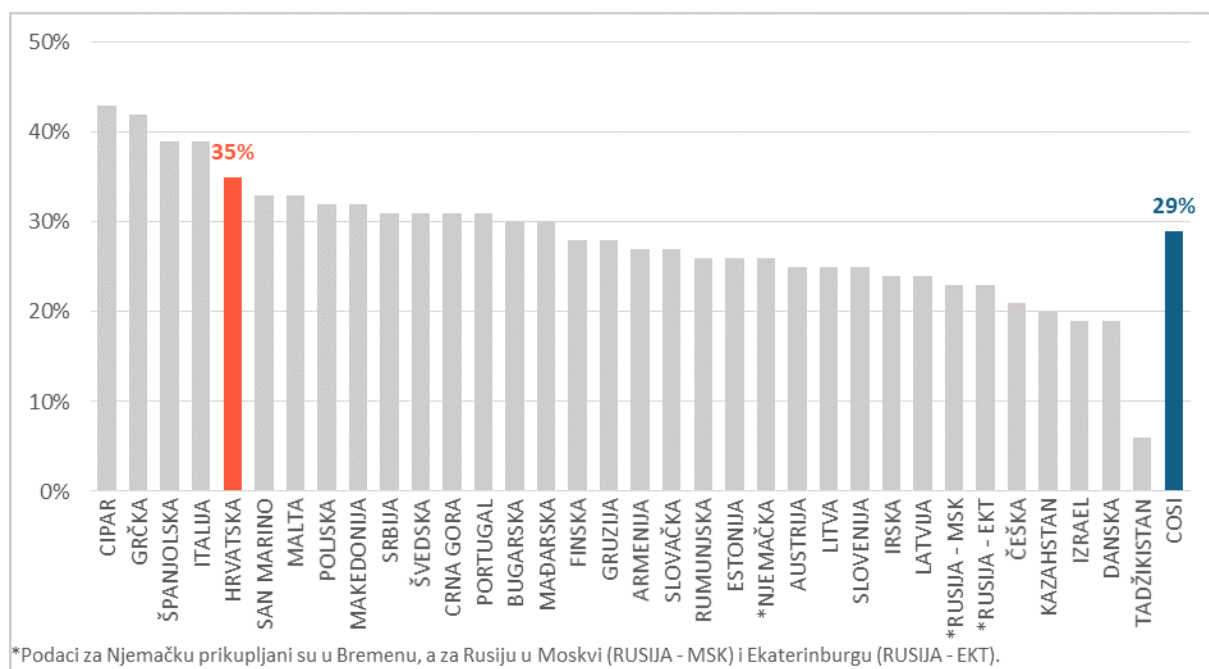
Hranom unosim hranjive tvari čijom razgradnjom se u našem tijelu oslobađa energija potrebna za održavanje osnovnih životnih funkcija (npr. disanje i rad srca), rast, razvoj i obavljanje svakodnevnih aktivnosti. Hranjive tvari iz kojih naše tijelo dobiva energiju su masti, ugljikohidrati i bjelančevine pri čemu su masti najbogatiji izvor energije. Omega-3 masne kiseline čiji izvor su ribe i orašasti plodovi doprinose našem zdravlju. Loše masne kiseline nalaze se u grickalicama, brznoj hrani, pekarskim proizvodima. Škrob je ugljikohidrat koji je važan izvor energije i treba biti glavna komponenta obroka, a unositi ga možemo konzumiranjem krumpira, žitarica i mahunarki. Bjelančevine su hranjiva tvar koje je važna za rast, razvoj, oporavak i funkcioniranje organizma. Unose se namirnicama životinjskog (meso, riba, mlijeko, mliječni proizvodi, jaja) i biljnog podrijetla (mahunarke) [4].

1.2. Tjelesna aktivnost

Redovita tjelesna aktivnost poboljšava zdravlje i tjelesnu kondiciju te smanjuje rizik od brojnih bolesti (povećanje krvnog tlaka, povišenje vrijednosti kolesterola u krvi, povećanje rizika za šećernu bolest tipa 2, povećanje rizika za kardiovaskularne bolesti, pospješivanje ateroskleroze, opterećivanje zglobova i kralježnice, prijevremena smrt). Istraživanja pokazuju da djeca i mladi igrati i baviti se sportom sve više zamjenjuju s videoigrama, TV i internetom što dovodi do toga da sve veći broj djece i mladih ima prekomjernu tjelesnu težinu [1].

1.3. Pretilost

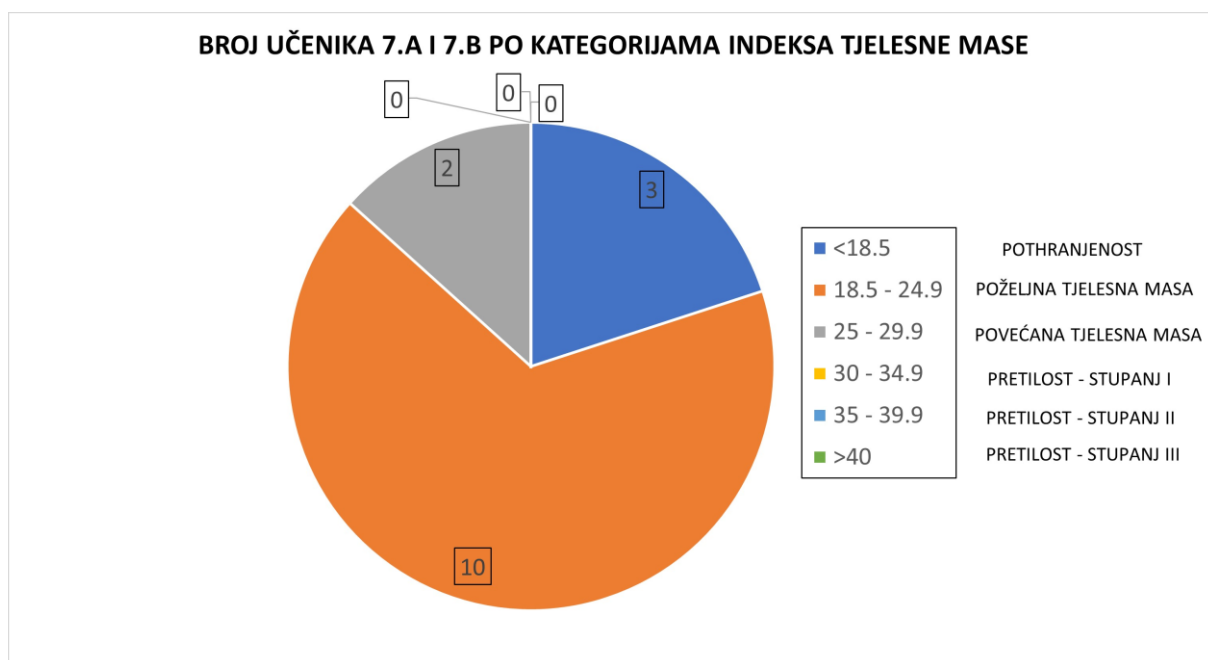
Pretilost je prekomjerno nakupljanje masnih tkiva u tijelu zbog povećanja broja masnih stanica ili zbog povećanja njihovog volumena. Prema istraživanjima prvi tip pretilosti počinje u pubertetu zbog manjka tjelesne aktivnosti i nepravilne prehrane. Djeca se debljaju jer hranom unose više energije nego što ju potroše. Djeca se također debljaju ako hranom unose manje kalorija ali nisu tjelesno aktivni. Ono što je važno jest to da se u djetinjstvu i adolescenciji formira broj masnih stanica, a preobilna prehrana u toj dobi uzrokuje povećanje broja masnih stanica, a samim time i povećanje mase masnog tkiva. U odrasloj dobi se prekomjernim unosom hrane uglavnom ne povećava broj masnih stanica već njihova veličina koja također uzrokuje povećanje masnog tkiva. Ako je unos hrane izrazito prekomjeren tada će doći i do povećanja broja masnih stanica i kod odraslih. Kod debljanja u odrasloj dobi se najprije poveća volumen stanica, a onda njihov broj dok se kod mršavljenja samo smanjuje volumen masnih stanica, a broj masnih stanica ostaje isti [2]. Svjetska zdravstvena organizacija je u razdoblju od 2018. do 2022. provodila istraživanje kojim je pratila debljinu djece. U istraživanju je sudjelovalo oko 411 000 djece u dobi od šest do devete godina iz 33 zemlje Europske regije SZO-a. Republika Hrvatska se prvi puta pridružila u četvrtom krugu istraživanja. Posljednje istraživanje je pokazalo da gotovo svako treće dijete Europske regije SZO-a ima prekomjernu tjelesnu masu i debljinu (Grafikon 1).



Grafikon 1. Udio djece s prekomjernom tjelesnom masom i debljinom u Europskoj regiji SZO-a

Analizirajući grafikon vidimo da čak 35% djece u Hrvatskoj ima prekomjernu tjelesnu masu i debljinu. Daljnja istraživanja su pokazala da u Republici Hrvatskoj samo 32 % djece svakodnevno konzumira voće, a samo 20 % djece svakodnevno konzumira povrće zbog čega se naša država nalazi na samom dnu po dnevno konzumaciji svježeg voća i povrća. S druge strane naša država se nalazi pri samom vrhu ako je u pitanju konzumacija zaslađenih napitaka (38% djece konzumira zaslađene napitke više od tri puta tjedno). Pozitivno je što čak 51 % djece iz Republike Hrvatske aktivno dolazi i odlazi iz škole [3].

Svjedoci smo sve bržeg načina života u kojemu ljudi imaju sve manje vremena za kuhanje i bavljenje tjelesnom aktivnošću. Drugu školsku godinu učenici 7. razreda naše škole (OŠ Izidora Poljaka Višnjica) sudjeluju u provođenju projekta „Vrtim zdravi film“. S obzirom na saznanja o povećanju pretilosti kod djece najprije su učenici na nastavi biologije najprije računali svoj indeks tjelesne mase, a rezultati su vidljivi na Grafikonu 2.



Grafikon 2. Indeksi tjelesne mase učenika 7. razreda

Analizirajući rezultate grafikona primijetili smo da troje učenika ima premalu tjelesnu masu, desetero učenika normalnu tjelesnu masu, a dvoje učenika prekomjernu tjelesnu masu.

Nakon toga smo odlučili s učenicima s 7. razreda i njihovim roditeljima provesti obrazovno istraživanje u kojem su učenici i njihovi roditelji rješavali anketu o prehrani i tjelesnoj aktivnosti.

2.Hipoteze:

Prehrambene navike učenika 7. razreda nisu u skladu s pravilnom prehranom.

Učenici 7. razreda se premalo bave tjelesnom aktivnošću.

Roditelji učenika su dobro informirani o zdravom načinu života ali to ne primjenjuju.

Učenici i roditelji nemaju dovoljno znanja o namirnicama, hranjivim tvarima koje se nalaze u njima i u kojoj količini, kalorijskoj vrijednosti namirnica.

3.Ciljevi:

- utvrditi prehrambene navike učenika
- utvrditi koliko su učenici upoznati s važnošću pravilne i raznovrsne prehrane
- utvrditi koliko su učenici upoznati s važnošću tjelesne aktivnosti za zdravlje organizma
- utvrditi prehrambene navike roditelja
- utvrditi koliko su roditelji upoznati s važnošću pravilne i raznovrsne prehrane
- utvrditi koliko su roditelji upoznati s važnošću tjelesne aktivnosti za zdravlje organizma

4.Materijali i metode:

Istraživanje je provedeno putem interneta. U digitalnom alatu Microsoft Forms izrađena su dva upitnika, jedan za učenike, a drugi za roditelje. Učenicima je podijeljena poveznica na upitnik na nastavi biologije. Roditeljima je podijeljena poveznica na upitnik na roditeljskom sastanku. Učenici i roditelji su rješavali upitnik koristeći pametne telefone. Istraživanje je provedeno u školskoj godini 2022./2023. Upitnik za učenike se sastojao od 28 pitanja kojima su se ispitivale njihove prehrambene navike, tjelesna aktivnost, kupovne navike, sudjelovanje u kupovini

namirnica i pripremi obroka, opće znanje o hrani (hranjive tvari, izvori pojedinih hranjivih tvari, izvori energije, kalorijska vrijednost), poremećajima prehrane, važnost tjelesne aktivnosti. Upitnik za roditelje sastojao se od 34 pitanja kojima su se ispitivale prehrambene navike roditelja, tjelesna aktivnost roditelja, njihove kupovne navike (kalorijska vrijednost namirnica, hranjive tvari koje sadrži namirnica), učestalost kuhanja i odabir namirnica kod pripreme obroka (hranjive tvari u namirnicama i kalorijska vrijednost namirnica), opće znanje o hrani (hranjive tvari, izvori pojedinih hranjivih tvari, izvori energije, kalorijska vrijednost), poremećajima prehrane, važnosti tjelesne aktivnosti, Upitnikom se također ispitivalo potiču li djecu da doručkuju, provjeravaju li je li dijete doručkovalo, proučavaju li koliku količinu pojedinih hranjivih tvari oni i djeca unesu u jednom obroku, proučavaju li koliku kalorijsku vrijednost oni i njihova djeca unesu u organizam jednom obroku, prilagođavaju li veličinu porcije dobi, spolu, tjelesnoj aktivnosti, poslu pojedinih članova obitelji, potiču li djecu da se bave sportom. Sadržaju upitnika može se pristupiti putem priloženih poveznica ili u priloženim dokumentima.

[Anketni upitnik – učenici](#)

[Anketni upitnik – roditelji](#)

5.Rezultati

U ispitivanju učenika sudjelovali su učenici 7. razreda OŠ Izidora Poljaka Višnjica i PŠ J. E. Drašković Cvetlin. U ispitivanju roditelja sudjelovale su majke učenika.

Sažetku rezultata upitnika može se pristupiti putem priloženih poveznica ili u priloženim dokumentima.

[Anketni upitnik – učenici](#)

[Anketni upitnik – roditelji](#)

Analizirajući rezultate anketa učenika utvrdili smo da:

- svi učenici znaju da je doručak najvažniji obrok u danu
- 38% učenika zna da je za doručak najbolje jesti namirnice bogate ugljikohidratima
- 46% učenika jede voće 2 – 3 puta dnevno
- 23% učenika jede povrće 2 – 3 puta tjedno
- 15% učenika zna da su ugljikohidrati najvažniji izvor energije
- većina učenika zna da su mlijeko, jaja i riba namirnice bogate bjelančevinama dok samo njih 4 od 13 zna da je i soja namirnica bogata bjelančevinama
- 38% učenika zna da je masti najbolje unijeti orašastim plodovima ali samo njih 23% zna da je masti poželjno unositi plavom ribom i njih 15% maslinovim uljem
- 54% učenika zna što je bulimija
- 62% učenika zna što je anoreksija
- 69% učenika zna što je pretilost

- 23% učenika kuha svaki dan, a njih 30% 2 do tri puta tjedno
- 38% učenika doručkuje svaki dan, a 54% ponekad
- 62% učenika smatra da su dijete štetne
- 23% učenika uvijek sudjeluje, a 54% učenika ponekad sudjeluje s roditeljima u odabiru namirnica koje će kupiti u dućanu
- 23% učenika uvijek, a 46% učenika ponekad proučava prilikom kupovine količinu ugljikohidrata, proteina, masti i drugih hranjivih tvari koje sadrže namirnice
- 23 % učenika uvijek, a njih 61 % ponekad proučavaju kalorijsku vrijednost namirnica koje kupuju
- 10% učenika koji kuhaju uvijek proučava kalorijsku vrijednost namirnica koje priprema, a njih 50% ponekad
- 31% učenika, a 46% učenika ponekad prilikom kuhanja proučava količinu hranjivih tvari koje namirnice sadrže u 100 grama
- 15% učenika uvijek, a 61% učenika ponekad proučava koliku kalorijsku vrijednost unese u organizam tijekom pojedinog obroka
- svi učenici smatraju da je tjelesna aktivnost važna za održavanje tjelesne mase
- 77% učenika zna da se na vrhu piramidu pravilne prehrane nalaze slatkiši
- 38% učenika jede integralni kruh
- većina učenika najčešće pije vodu
- većina učenika od grickalica jede čips ili slane kokice

Analizirajući rezultate anketa roditelja utvrdili smo da:

- većina roditelja zna da je najvažniji obrok u danu doručak
- 40 % roditelja zna da je za doručak najbolje jesti hranu bogatu ugljikohidratima
- većina roditelja jede voće jedanput dnevno, a trebali bi ga jesti 2 – 3 puta dnevno
- većina roditelja jede povrće jedanput dnevno, a trebali bi ga jesti 2 – 3 puta dnevno
- se 40 % roditelja svakodnevno bavi tjelesnom aktivnošću
- 33% posto roditelja zna da su ugljikohidrati glavni izvor energije
- većina roditelja zna da su riba, jaja i mlijeko namirnice bogate bjelančevinama, ali samo mali broj roditelja zna da je i soja namirnica bogata bjelančevinama
- većina roditelja zna kako je masti najbolje unositi maslinovim uljem, plavom ribom i orašastim plodovima
- 60% roditelja zna što je bulimija
- 60% roditelja zna što je anoreksija
- 87% roditelja zna što je pretilost
- 7% roditelja zna da bismo svaki dan trebali vježbati barem 45 minuta

- 87% roditelja kuha svaki dan
- 33% roditelja doručkuje svaki dan
- svi roditelji potiču djecu da doručkuju
- 53% roditelja kontrolira doručkuje li njihovo dijete
- 60% roditelja smatra da su dijete štetne
- 13% roditelja za kuhanje koristi maslinovo ulje, dok većina koristi biljno (suncokretovo) ulje
- 7% roditelja prilikom svake kupovine proučava količinu ugljikohidrata, masti, bjelančevina i drugih hranjivih tvari koje namirnice sadrže
- 7% roditelja uvijek proučava kalorijsku vrijednost namirnica koju kupuje
- 7% roditelja prilikom kuhanja proučava kalorijsku vrijednost namirnica koje priprema
- 13% roditelja prilikom kuhanja proučava količinu hranjivih tvari koju namirnice sadržavaju u 100 grama
- 7% roditelja uvijek proučava kalorijsku vrijednost koju unese u organizam tijekom pojedinog obroka
- 13% roditelja pri svakom obroku proučava količinu hranjivih tvari koju unese u organizam tijekom pojedinog obroka
- 27% roditelja uvijek proučava kalorijsku vrijednost koju unese njegovo dijete tijekom pojedinog obroka
- 20% roditelja uvijek proučava količinu pojedinih hranjivih tvari koju unese njihovo dijete tijekom pojedinog obroka
- 27% roditelja uvijek prilagođava veličinu porcija dobi, spolu, tjelesnoj aktivnosti i poslu pojedinih članova obitelji
- svi roditelju potiču svoje dijete da se bavi sportom
- svi roditelji smatraju da je tjelesna aktivnost važna za održavanje tjelesne mase
- 40% roditelja zna da se na vrhu piramide nalaze slatkiši
- 47% roditelja jede integralni kruh
- 87% roditelja najčešće pije vodu
- većina roditelja od grickalica jede čips ili slane kokice, a manji dio čips od jabuke i kokice bez soli

6.Zaključak:

Na temelju rezultata upitnika zaključujemo da prehrambene navike učenika i roditelja nisu u skladu s pravilnom prehranom.

Učenici i roditelji nemaju dovoljno znanja o namirnicama, hranjivim tvarima koje se nalaze u njima i u kojoj količini. Također nemaju dovoljno znanja o kalorijskoj vrijednosti namirnica.

Roditelji se prerijetko bave tjelesnom aktivnošću.

Roditelji učenika su dobro informirani o zdravom načinu života ali to ne primjenjuju.

7.Rasprava:

Na satu biologije s učenicima je raspravljeno o rezultatima upitnika. Nakon toga s učenicima su provedene aktivnosti i radionice. Tako su učenici sudjelovali u pripremi zdravog obroka (slika 1). U pripremanju obroka sudjelovala je i majka učenika (kuharica). Učenici su prije pripreme obroka proučavali koje hranjive tvari sadrže namirnice koje će se upotrebljavati u pripremi obroka i kolika je energetska vrijednost pojedinih namirnica. Učenici su s učiteljicom išli u šetnje (slika 2) te su se učenici igrali na igralištu (slika 3). Učenici su sudjelovali u debatama na sljedeće teme:

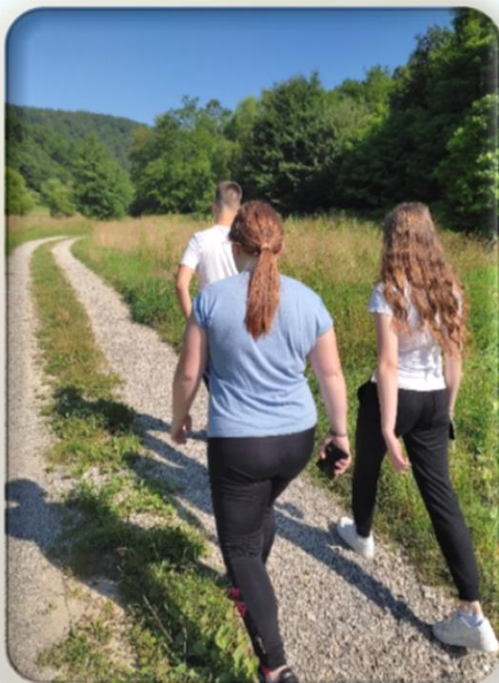
1.Dijeta

2.Vegetarijanstvo

Cilj provedenih aktivnosti je bio povećati znanje učenika o hrani, hranjivim tvarima, kalorijskoj vrijednosti namirnica i potaknuti učenike na bavljenje tjelesnom aktivnošću.



Slika 1. Kušanje zdravog obroka



Slika 2. Šetnja



Slika 3. Igranje na igralištu



Slika 4. Vegetarijanstvo Da – ne

7. Popis literature:

- [1.] <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/tjelesna-aktivnost/korisnost-redovite-tjelesne-aktivnosti>, pristupljeno 11.10.2023.
- [2.] <https://www.zzjzdnz.hr/zdravlje/kardiovaskularno-zdravlje/pretilost-kako-je-pobijediti>, pristupljeno 10.10.2023
- [3.] <https://www.hzjz.hr/sluzba-promicanje-zdravlja/objavljeni-rezultati-petog-kruga-europske-inicijative-za-pracenje-debljine-u-djece-2018-2022/>, pristupljeno 11.10.2023.
- [4.] <https://hzjz.hr/wp-content/uploads/2013/11/hzjz-SMJERNICE-SKOLA-5-8-d.pdf>, pristupljeno 09.10.2023.

Stručni rad

Utjecaj korištenja mobilnih (pametnih) telefona na školski uspjeh učenika

dr.sc. Tea Pavičić Zajec, I. OŠ Varaždin

mr.sc. Tamara Ređep, I. OŠ Varaždin

dr.sc. Jelena Bistrović, OŠ „Braća Radić“, Koprivnica

Sažetak

Ovaj rad donosi teorijska polazišta vezano uz korištenje IKT tehnologije, ponajviše pametnih telefona učenika osnovne škole, te utjecaj istih na školski uspjeh. Također, rad donosi dio istraživanja stavova i mišljenja učenika viših razreda osnovnih škola vezano uz utjecaj korištenja pametnih telefona na njihov školski uspjeh. U istraživanju je sudjelovalo 189 učenika jedne OŠ iz Varaždina i jedne iz Koprivnice. Rezultati istraživanja pokazuju da su anketirani učenici podijeljeni oko stava o utjecaju korištenja pametnih telefona na njihov uspjeh u školi.

Ključne riječi: informacijsko- komunikacijska tehnologija, pametni telefoni, školski uspjeh

1.Uvod

U Hrvatskoj se djeca rađaju okružena medijima. Medijske i komunikacijske platforme i medijski sadržaji koji se koriste kod kuće dio su djetetova okruženja od samog početka kod kuće, ali i u školskom okruženju. Iz tog razloga, upotreba IKT-a je važan element strategije Europske Komisije kojom se želi osigurati učinkovitost europskih obrazovnih sustava i konkurentnost europskog gospodarstva [1]. U Hrvatskoj osim nekoliko istraživanja [2] ne postoje longitudinalna istraživanja kojima bismo kroz određeni vremenski rok, mogli pratiti korištenje medija kod djece i mladih. Još je manje istraživanja koja se bave proučavanjem i vrednovanjem informatičke pismenosti učenika i učenika u razrednoj nastavi u osnovnim školama. Implementacijom tehnologije u proces školovanja provedena su brojna istraživanja učinka korištenja iste. Rezultati brojnih istraživanja dokazali su da tehnologija uvelike utječe na motivaciju i aktivnost učenika, no ne i na školski uspjeh [3].

2.Mobilni telefoni i obrazovanje

U današnje vrijeme učenici uvelike ovise o mobilnim, odnosno pametnim telefonima na dnevnoj bazi jer se pokazalo da im je to praktično i korisno za upravljanje i organiziranje većine njihovih dnevnih osnovnih aktivnosti [4]. Pametni telefoni danas imaju brojne resurse koji se mogu koristiti na razne načine kao i u razne svrhe, pa tako i u obrazovanju. Npr. pametni telefoni omogućuju učenicima da čuvaju digitalne bilješke na svojim telefonima, kao i unaprijed snimljena predavanja za ponavljanje ili pak za korištenje Google obrazaca za online testove kada nemaju pristup računalu, a također pomoću pametnih telefona mogu provjeriti informacije, što može ubrzati njihovo učenje. No, kao rezultat pretjerane upotrebe mobitela ponašanje učenika može se promijeniti, a što utječe i na njihov školski uspjeh [5]. Stoga postoji zabrinutost o mogućem negativnom utjecaju prekomjerne upotrebe pametnih telefona na školska postignuća te dobrobit učenika i studenata [4].

2.1.Pregled istraživanja o povezanosti mobilnih telefona i školskog uspjeha

Postoje brojna istraživanja o mogućem negativnom utjecaju prekomjerne upotrebe pametnih telefona na školska postignuća te dobrobit učenika i studenata, no zabrinjavajuće je što je više studija izvijestilo o negativnim utjecajima povezanim s prekomjernom upotrebom pametnih telefona na različite aspekte poput obrazaca spavanja, tjelesne energije, prehrambenih navika i akademskih postignuća [4].

Philomina, Paulraj, Joseph i Muniyandi u svom istraživanju je proučavaju utjecaj korištenja mobilnih telefona na akademski uspjeh učenika srednjih škola. Rezultati su pokazali značajne utjecaje korištenja mobilnih telefona na akademski uspjeh učenika tijekom pandemije COVID-19. Istaknuti su negativni učinci njihove upotrebe, kao što su ometanja u akademskom radu, zdravstveni problemi i gubitak vremena. Međutim, studija također utvrđuje da odgovarajuća uporaba mobilnog uređaja može donijeti prednosti u akademskom uspjehu [6]. Do sličnih rezultata došli su i Patil i Dhanawade koji pokazuju da je korištenje mobilnih telefona u obrazovne svrhe ključno za bolji uspjeh učenika, te da pametni telefoni mogu biti prikladni i korisni alati za učenje no ovisno o stavu učenika i obrascu korištenja, oni također mogu biti štetna distrakcija [5].

Kako ne bi učenici podcijenili vrijeme koje provode za svojim mobilnim uređajima Felisoni i Godi u svom su istraživanju upotrijebili aplikaciju za učinkovito mjerenje stvarne dnevne upotrebe mobitela i akademskog uspjeha. Rezultati su pokazali značajan negativan odnos između ukupnog vremena provedenog u korištenju mobilnog telefona i akademskog uspjeha. Ako se uzme u obzir korištenje samo tijekom nastave (za razliku od slobodnog vremena i vikenda), učinak je gotovo dvostruko veći [7]. Sapci, Elhai, Amialchuk i Montag također u svom istraživanju kombiniraju vrijeme korištenja pametnog telefona izravno dobiveno iz aplikacije telefona sa službenim rezultatima iz sveučilišnih zapisa. Podaci pokazuju da vrijeme provedeno korištenjem pametnog telefona značajno smanjuje ocjenu i mjere akademske produktivnosti prema samoprocjeni [8].

Varga, Žulec, Selak i Merka proveli su istraživanje s ciljem da se ispita povezanost između nekih aspekata dječjeg korištenja pametnog telefona (vrijeme i motivi za korištenje pametnog telefona), pokazatelja dobrobiti

(zadovoljstvo životom, pozitivni i negativni afekt) i školskog uspjeha. Rezultati pokazuju da je većini djece primarni motiv za korištenje mobitela komunikacija, dok su druga dva najčešća motiva za korištenje mobitela zabava i pisanje zadaće. Rezultati su pokazali i da je više prosječno dnevno vrijeme korištenja pametnog telefona povezano s višim razinama negativnog afekta, nižim zadovoljstvom životom, ali ne i s lošijim školskim uspjehom [9].

3. Metodologija istraživanja

Obzirom kako rezultati dobiveni prethodnim istraživanjem pokazuju većinom negativni utjecaj pametnih telefona na školski uspjeh učenika, cilj ovog rada bio je ispitati mišljenja i stavove učenika viših razreda osnovne škole o utjecaju pametnih telefona na njihov uspjeh u školi.

Na temelju definiranog cilja istraživanja postavljene su hipoteze:

H1 Učenici smatraju da pametni telefoni ne utječu na njihov školski uspjeh

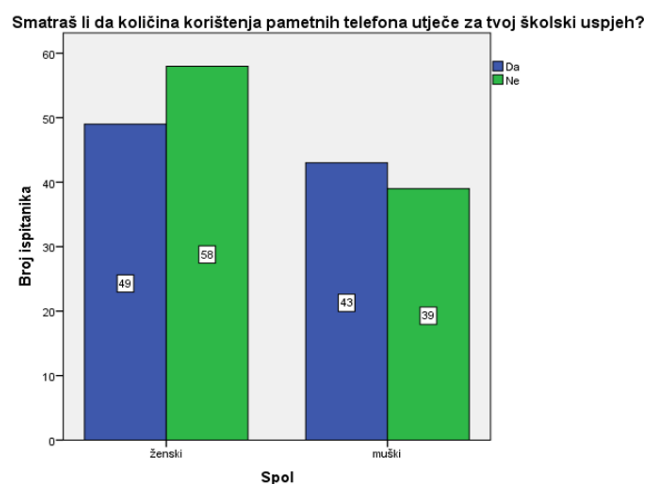
H2 Postoji razlika u mišljenju između dječaka i djevojčica o utjecaju pametnih telefona na njihov školski uspjeh

H3 Postoji razlika u mišljenju između starijih i mlađih učenika o utjecaju pametnih telefona na njihov školski uspjeh

Istraživanje je provedeno u veljači školske godine 2023./2024. anonimnim anketnim upitnikom na prigodnom uzorku od 189 učenika predmetne nastave iz Varaždinske i Koprivničko – Križevačke županije. Uzorak se sastojao od 107 učenika (56,6%) i 82 učenika (43,4%), od čega je 27% učenika 5. razreda, 24,3% učenika 6. razreda, 19,6% učenika 7. razreda i 29,1% učenika 8. razreda.

Rezultati istraživanja pokazuju da su učenici podijeljeni oko stava vezano uz korištenje pametnih telefona i uspjeha u školi. Od ukupnog uzorka 51,1% učenika smatra da količina korištenja pametnih telefona ne utječu na njihov uspjeh u školi, dok ostalih 48,9% smatra kako utječe. Obzirom na dobiveni rezultat prvu (H1) ne možemo smatrati u potpunosti potvrđenom .

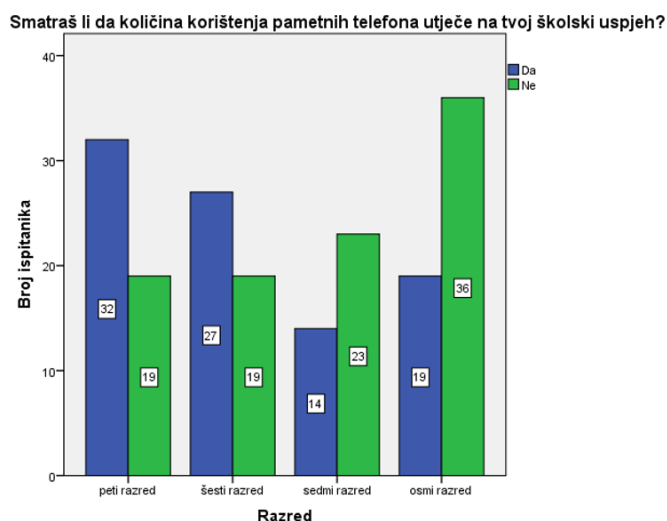
Detaljnijom analizom dobili smo rezultate koji pokazuju da ne postoji statistička značajnost u mišljenju o povezanosti školskog uspjeha i korištenja pametnih telefona kod dječaka i djevojčica (Slika 1. (χ^2 (1, n=189)=0,576, p=0,448)). Dobiveni rezultati ne potvrđuju postavljenu drugu hipotezu (H2).



Slika 1. Mišljenja učenika po spolu o povezanosti korištenja pametnih telefona i školskog uspjeha (N=189)

Analiza mišljenja o utjecaju pametnih telefona na školski uspjeh prema kronološkoj dobi ispitanika pokazuje statistički značajne rezultate. Mlađi učenici (peti i šesti razredi) smatraju da korištenje pametnih telefona utječe

na njihov školski uspjeh, dok stariji učenici (sedmi i osmi razredi) smatraju da korištenje pametnih telefona ne utječe na njihov školski uspjeh (Slika 2. χ^2 (3, n=189)=12,025, p=0,007)). Dobiveni rezultati u potpunosti potvrđuju treću hipotezu (H3).



Slika 2. Mišljenja učenika po razredima (kronološkoj dobi) o povezanosti korištenja pametnih telefona i školskog uspjeha (N=189)

4. Zaključak

Mobilni telefoni su dominantan oblik informacijske i komunikacijske tehnologije [6], a internet je jedan od lako dostupnih izvora znanja u današnjem raznolikom okruženju, stoga je važno da učenici koriste svoje pametne telefone i za obrazovanje [5]. No, nužno je riješiti probleme vezane uz zlouporabu mobilnih telefona među učenicima, obzirom da to potencijalno može utjecati na njihov školski uspjeh, ali i opću dobrobit [6], jer djeca često nisu svjesna da pametni telefon može imati učinak na njihovu izvedbu [9].

Rezultati provedenog istraživanja pokazuju da su učenici podijeljeni oko stava vezano uz korištenje pametnih telefona i uspjeha, da ne postoji statistička značajnost u mišljenju o povezanosti školskog uspjeha i korištenja pametnih telefona kod dječaka i djevojčica te da mlađi učenici (peti i šesti razredi) smatraju da korištenje pametnih telefona utječe na njihov školski uspjeh, dok stariji učenici (sedmi i osmi razredi) smatraju da korištenje pametnih telefona ne utječe na njihov školski uspjeh.

Obzirom na ove dobivene rezultate, kao i rezultate dobivene u prethodnim istraživanjima nužno je pronaći strategiju kojima će se maksimizirati prednosti koje nude mobilni telefoni kako bi bili korisni alati za učenje, a ne distraktori koji negativno utječu na školski uspjeh.

5.Literatura

- [1]Eurydice (Europska izvršna agencija za obrazovanje i kulturu), A. Horvath, S. Dalferth, S. Ranguelov, and S. Noorani, Ključni podaci o učenju i inovacijama kroz ICT u školama u Europi 2011., Ured za publikacije Europske unije, 2011. URL: <https://data.europa.eu/doi/10.2797/44068> (24.02.2024.)
- [2]Ilišin, V. (2023). "Mediji u slobodnom vremenu djece i komunikacija o medijskim sadržajima," *Medijska istraživanja: znanstveno-stručni časopis za novinarstvo i medije*, vol. 9, no. 2, pp. 9–34, Dec. 2003.
- [3]Pavičić, T. (2014), " Utjecaj informacijsko - komunikacijske tehnologije na uspjeh i motivaciju učenika nižih razreda osnovne škole", *Filozofski fakultet, doktorski rad*
- [4]Bajamal, E., Timraz, S. M., Al Syed, S., et al. (2023). The Relationship Between Smartphone Overuse and Academic Achievement Among Undergraduate Nursing Students. *Cureus* 15(11): e48340. doi:10.7759/cureus.48340
- [5]Patil, S.P. (2023). "IMPACT OF MOBILE PHONE USAGE ON THE ACADEMIC PERFORMANCE OF STUDENTS," vol. 11, no. 1, 2023.
- [6]Philomina, M. J., Paulraj, J., Muniyandi, D. (2023). "Impact of Mobile Phone usage on School Students' Academic Performance (SSAP): Insights from COVID 19," vol. 14, pp. 66932–66939, Dec. 2023.
- [7]Felisoni, D. D., Godoi A. S. (2018). "Cell phone usage and academic performance: An experiment," *Computers & Education*, vol. 117, pp. 175–187, Feb. 2018, doi: 10.1016/j.compedu.2017.10.006.
- [8]Sapci, O., Elhai, J. D., Amialchuk, A., Montag, C. (2021). "The relationship between smartphone use and students' academic performance," *Learning and Individual Differences*, vol. 89, p. 102035, Jul. 2021, doi: 10.1016/j.lindif.2021.102035.
- [9]Varga V., Žulec A., Bodrožić Selak M., Merkaš M. (2022). "POVEZANOST NEKIH ASPEKATA KORIŠTENJA PAMETNOG TELEFONA S DOBROBITI I ŠKOLSKIM USPJEHOM KOD DJECE," *Radovi Zavoda za znanstveni rad Varaždin*, no. 33, pp. 207–243, Dec. 2022, doi: 10.21857/yvjrdcv11y.

Stručni rad

UČINCI UPORABE ONLINE ALATA NA RAZVOJ VJEŠTINA I KOMPETENCIJA UČENIKA

Zoran Hercigonja, mag.edu.inf., nastavnik mentor informatike/računalstva
Medicinska škola Varaždin

Sažetak

Informacijsko-komunikacijska tehnologija danas ulazi u sve pore života na različite načine. Djeca već u najranijoj dobi dolaze u neposredan kontakt s tehnologijom pritom ne obraćajući pozornost na štetne i nepoželjne učinke primjene tehnologije. Cilj je odgojno-obrazovnih aktivnosti omogućiti razvoj poželjnih i društveno prihvatljivih karakteristika i kompetencije djeteta. Sve više na važnosti u digitalno vrijeme dobiva IKT. Tehnologija digitalnog vremena nudi mnoštvo alata i aplikacija putem kojih svaki učenik može ostvariti svoje potencijale i mogućnosti. Naravno u svemu tome treba sagledati utjecaj pojedine grupe alata ili aplikacija na razvoj djetetovih vještina. U vremenu u kojem je sve ponuđeno, potrebno je napraviti vrlo strogu selekciju i utvrditi do koje razine pojedini alati i aplikacije mogu omogućiti kvalitetan razvoj djetetovih kompetencija i mogućnosti. U radu je dati prikaz problematike korištenja pojedine grupe alata i aplikacija u razvoju temeljnih kompetencija učenika propisanih od strane STEM-a.

Ključne riječi: STEM, aplikacija, kompetencija, IKT

1.Uvod

Upotreba IKT-a u svakodnevnom životu postavlja nužno i nezaobilazno pitanje dobre pripremljenosti učenika za život u tom kontekstu. Odgoj i obrazovanje dvadeset prvog stoljeća upravo je usmjeren jednim velikim dijelom na informacijsku tehnologiju odnosno primjenu IKT-a u poslovnim i privatnim aktivnostima. U digitalnom dobu u kojem živimo sve više svoju stvarnost oblikujemo pomoću dostupnih digitalnih alata da bismo na taj način ojačali digitalnu komunikaciju s drugim pojedincima i socijalne odnose. Osnaživanje naše vizualizacije, olakšavanje učenja kroz aplikacije i razne alate, razvijanje medijske pismenosti te jačanje mogućnosti izražavanja velikim je dijelom potpomognuto digitalnim alatima.

Upravo je STEM područje, potpomognuto IKT-om, područje koje propisuje temeljne kompetencije učenika i djeteta dvadeset i prvog stoljeća:

1. Veća kreativnost
2. Timska suradnja
3. Razvoj komunikacijskih vještina
4. Osnaživanje vještina kritičkog mišljenja
5. Poticanje znatiželje
6. Pобољшava kognitivne vještine
7. Uči preuzimanju inicijative
8. Povećava medijsku pismenost
9. Pospješuje socijalno – emocionalno učenje
10. Njeguje poseban obrazac razmišljanja .
11. Osnažuje vizualizaciju
12. Izgradnja povjerenja u vlastite sposobnosti
13. Kompetencije pismenosti
14. Kompetencija višejezičnosti
15. Jačanje digitalnih komunikacija
16. Osobna i socijalna kompetencija te kompetencija učenja kako učiti [1]

Iz navedenog se može zaključiti da praktički svaka kompetencija proizlazi iz nekog oblika upotrebe IKT-a. Primjerice za ostvarenje kompetencije pismenosti koristit će se alati koji će omogućiti razumijevanje, izražavanje, stvaranje i tumačenje pojmova, osjećaja, činjenica i mišljenja u usmenom i pisanom obliku koristeći se vizualnim, zvučnim i digitalnim materijalima. [1]

Pronalaženje odgovarajuće literature odnosno prikupljanje podataka potpomognuto je digitalnim alatima za prikupljanje i obradu podataka. Također osnaživanje vizualizacije kod djeteta potpomognuto IKT-om važno je za razvoj njegovog razmišljanja, predočavanja, razumijevanja te prikazivanju ideja i prijedloga korištenjem neke od aplikacija ili alata. Takoreći radni odgoj djeteta danas je čvrsto vezan uz uporabu IKT-a i svih datosti koje ono donosi za sobom.

Naravno ovdje treba razmotriti i učinke te tehnologije odnosno alata na poželjne kompetencije učenika te na aspekte radnog odgoja odnosno stvaranja pozitivnog odnosa prema radu.

2. Aplikacije i web alati

Za ostvarenje pojedinih zadataka od učenja do izražavanja te rješavanja konkretnih problema koriste se različiti alati i aplikacije dostupni u obliku web alata kojima se pristupa preko Interneta, ali i alata te aplikacija dostupnih u obliku instalacijskih aplikacija na računalo.

Obje grupe alata i aplikacija sudjeluju u realizaciji zadataka jačanja kompetencija propisanih STEM-om odnosno kompetencija važnih za digitalno doba. Kada se pobliže promotre mogućnosti koje pružaju pojedine grupe alata zamjetno je vidljiv njihov pojedinačan utjecaj na razvoj navedenih kompetencija. Svaka grupa alata će imati značajno drugačiji utjecaj na razvoj

pojedine kompetencije što ovisi naravno o očekivanjima učenika odnosno intencijama prilikom upotrebe digitalnih alata i aplikacija.

3. Intencije učenika pri uporabi alata

Svaki učenik se trudi zadatak obaviti što bolje i kvalitetnije. No prilikom obavljanja zadatka učenika vode odgovarajući faktori kojima ne može svjesno upravljati. Ti faktori su razvojni i dolaze do izražaja u svakom razvojnem stupnju djeteta, a najviše dolaze do izražaja u adolescentsko doba. Zamjetno je iskustveno odrediti ponavljajuće faktore kod gotovo svakog djeteta u ostvarenju odrednica radnog odgoja. Dijete će razvidno svojim mogućnostima tražiti najkraći mogući put prilikom obavljanja određenog zadatka. Odnosno dijete će ići linijom manjeg otpora ako mu drugačije nije određeno ili omogućeno. To rezultira nemogućnošću stvaranja unutarnje samokontrole učenika. Na takav način učenik će brže-bolje htjeti riješiti zadatak bez predugog zadržavanja te izgubiti mogućnost razvoja samokontrole. Kod nekih je zadataka fokus i preciznost glavni prioritet koji treba ispuniti da bi zadatak bio uspješno izvršen. No u nedostatku osobne kontrole i samodiscipline učenik neće biti u mogućnosti izvršiti svoj zadatak. Time se doprinosi i razvoju površnosti i pogrešnom odnosu prema radu. Rad ponekad zahtijeva strpljenje, preciznost i rješenja na duže vremensko razdoblje da bi zadatak bio ispunjen i dovršen. Upravo tim faktorima i intencijama učenika jako doprinosi pogrešan odabir aplikacije odnosno pogrešan odabir mogućnosti koje aplikacija nudi. Sve to zajedno utječe na stvaranje pogrešnih učinaka na razvojne karakteristike učenika te na stvaranje pogrešnog odnosa prema radu kao glavnoj odrednici radnog odgoja.

4. Aplikacije i njihovi učinci na razvojne karakteristike učenika

Svaka vrsta radnog zadatka na neki način određuje upotrebu nekog alata ili aplikacije. Svjedoci smo da u današnje vrijeme raspolažemo s velikim brojem aplikacija na Internetu, računalu i ostalim digitalnim uređajima. Naprosto svaki posao iziskuje odgovarajuću vrstu aplikacije te odgovarajuću vrstu pripreme. U procesu korištenja aplikacije su ovisne o uporabnom svojstvu. Tako razlikujemo:

- aplikacije koje se instaliraju na računalo ili digitalni uređaj
- aplikacije koje se nalaze na Internetu, a pristupa im se ili registracijom i prijavom
- aplikacije koje se nalaze na Internet, a pristupa im se odabirom navedene aplikacije bez potrebe za prethodnom registracijom ili prijavom.

Ovisno o visini uporabnog svojstva aplikacije raspolažu s više mogućnosti. Na najvišoj razini su aplikacije koje se instaliraju na računalo ili digitalni uređaj. Takva vrsta aplikacija nudi više mogućnosti, izbornika, grupa alata, više opcija, više nadogradnji, više formata za spremanje. One nisu ograničene samo na uređivanje, već poboljšavaju ukupnu kvalitetu uređivanog sadržaja. Za njih je specifičan i manji gubitak kvalitete kreiranog sadržaja te su puno bogatije i kompatibilnije s drugim formatima.

Ostale vrste aplikacija kao što su aplikacije kojima se pristupa registracijom i prijavom ne raspolažu s tako velikim rasponom mogućnosti, izbornika, formata te ne osiguravaju visoku razinu kvalitete kreiranog sadržaja. U najnižu skupinu spadaju aplikacije kojima se pristupa isključivo odabirom poveznice na Internetu bez prethodne prijave ili registracije. Takve aplikacije služe isključivo za veoma mala i to ne temeljita uređivanja sadržaja. Posjeduju tek nekoliko izbornika s osnovnim i temeljnim filterima pomoću kojih se oblikuje sadržaj. Prema tome takve mogućnosti ovih aplikacija nisu zadovoljavajuće ukoliko je potrebno provesti temeljitu pripremu i uređivanje određenog sadržaja zadatka. One se mogu koristiti za neke sitne preinake koje su dostupne odmah na već finalnoj verziji gotovog sadržaja.

Problem je u tome što učenik sam nije u stanju odabrati kvalitetnu aplikaciju s kojom će obaviti određenu razinu zadatka. Ukoliko je učeniku dana mogućnost biranja između navedenih kategorija aplikacija, iskustveno učenici biraju aplikacije dostupne na Internetu gdje nije

potrebno napraviti predradnje i pripremu. To su aplikacije dostupne bez prethodne registracije i prijave.

Upravo zbog ograničenih mogućnosti one pogoduju negativnim faktorima radnog odgoja. Dijete će odabrati takvu vrstu aplikacije zbog jednostavnosti primjene i intuitivnosti korištenja sučelja te zbog toga što te aplikacije pogoduju površnom radu uz najmanje uloženi trud. To je zapravo rad s linijom manjeg otpora. Uporaba osnovnih filtera koji daju gotova rješenja i oskudne mogućnosti izbornika pogoduju također i smanjenoj preciznosti i površnosti. Time se narušava zdrav odnos djeteta prema radu, a ujedno se djetetu ne omogućava stvaranje unutarnje kontrole i razvoj discipline.

Učenik će upotrebom takve vrste aplikacija stvoriti pogrešne dojmove o lakoći i jednostavnosti postignutog što će također loše utjecati na stvaranje samopouzdanja. Sve je aplikacija kompleksnija, ona zahtijeva dodatni angažman koji u ovom trenutku nije dobrodošao ukoliko učenik radi po principu rada s linijom manjeg otpora. Time ograničava izražajnost i kreativnost, ali i narušava izgradnju povjerenja u vlastite sposobnosti.

Zadatak odgoja i obrazovanja je osposobiti učenika za život i rad. Ukoliko se učenika pogrešno usmjeri u radnom odgoju, on će stvoriti pogrešan stav prema odnosu prava i obaveza, odgađanje i stvaranje dojma lakoće i jednostavnosti što nimalo neće koristiti u stvarnim uvjetima života i rada.

S druge strane ukoliko učenik koristiti aplikaciju s velikim brojem mogućnosti i kompleksnosti izbornika, to će u njemu stvoriti potrebu za većim stupnjem formativnog angažmana kao što je jačanje vlastitog potencijala, mogućnost napredovanja i samoaktualizacije te jačanje vještina. Učenik će pritom naučiti da je potrebno vremena i truda za kompleksna rješenja te pritom razviti dojam i osjećaj za stvarnost i težinu pojedinog zadatka. Upravo raznolikost mogućnosti koje okupiraju učenikov mehanizam učenja i usvajanja, razvoj strpljivosti, unutarnje kontrole i samodiscipline vode prema zdravom odnosu prema radu koji bi trebao biti glavni prioritet radnog odgoja učenika.

5. Zaključak

Učinci pojedinih aplikacija na poželjne karakteristike učenika imaju jako važnu ulogu stvaranju pozitivnih stavova prema radu i radnim obavezama. Uz zdrav razvoj djeteta kroz moralni odgoj, intelektualni odgoj, estetski odgoj, tjelesni odgoj, radni odgoj predstavlja glavnu odrednicu svakog čovjeka jer se upravo čovjek ostvaruje kroz rad, stvaranje pozitivnog stava prema radu i sebi te svim datostima i teškoćama koje proizlaze iz rada. Zbog toga potrebno je kroz proces digitalizacije i upotrebe IKT-a dobro promisliti datosti korištenja određenog alata i aplikacije te njihov utjecaj na formativni razvoj djeteta. Kompleksnost mogućnosti uporabe nekog alata izvor je motivacije učenika u ostvarivanju njegove zadaće kroz veći stupanj formativnog angažmana: jačanje vlastitog potencijala, mogućnost napredovanja i samoaktualizacije, jačanje vještina.

6. Literatura

[1.] Službena stranica projekta STEM, dostupno na

<https://stem.huhiv.hr/2021/07/30/razvoj-kompetencija-i-vjestina-kod-djece-i-ucenika-kroz-primjenu-stem-a-u-obrazovanju/> pristupano 26.12.2023.

Stručni rad

POTICANJE ČITANJA U PRVOM RAZREDU

Anja Bizjak

Osnovna škola Polje, Slovenija

Sažetak

Poticanje cjeloživotnog opredjeljenja za čitanje nije samo zadaća roditelja, već i svih koji se brinu o odgoju i obrazovanju. Istraživanja pokazuju da je za razvoj motivacije za čitanje važno da dijete ima pozitivna iskustva s čitanjem od najranijeg djetinjstva nadalje. Čitanje djeci potiče njihov jezični i intelektualni razvoj te razvoj mašte, te obogaćuje njihov emocionalni život i vokabular, upoznajući ih s knjigom kao izvorom informacija i znanja. U članku će biti predstavljeno 7 aktivnosti kojima potičemo čitanje u prvom razredu osnovne škole kod učenika i njihovih roditelja. Kao škola možemo puno učiniti za poticanje čitanja kod naših učenika. Učinit ćemo još više ako uspijemo kulturi čitanja dati smisao i približiti je i njihovim obiteljima. Važno je shvatiti da malo dijete ne bira samo knjige, roditelji su poput vrata koja omogućavaju njihovom djetetu da uđe u svijet knjiga. Upravo je zato važno poticati čitanje i kod djece i kod njihovih bližnjih.

Ključne riječi: osnovna škola, čitanje, poticanje čitanja, suradnja s roditeljima

1. Uvod

Poticanje cjeloživotnog opredjeljenja za čitanje nije samo zadaća roditelja, već i svih koji se brinu o odgoju i obrazovanju. Istraživanja pokazuju da je za razvoj motivacije za čitanje važno da dijete ima pozitivna iskustva s čitanjem od najranijeg djetinjstva nadalje [1]. Djeca sustavno počinju učiti čitati s polaskom u osnovnu školu. Učiteljice prvih razreda primjećuju da djeca koja polaze u školu dolaze iz obitelji u kojima se čitanje i knjiga ne cijene previše.

2. Razvijanje kulture čitanja

Zanimanje za čitanje počinje već u predškolskom razdoblju. To je i vrijeme kada se djeca prvi put susreću s knjigama – bilo kod kuće ili u vrtiću. Kada će se dijete prvi put susresti s knjigom i koliko često će je uzimati u ruke ovisi ponajviše o roditeljima. Uloga roditelja je vrlo važna da daju dobar primjer svojoj djeci svojim pozitivnim stavom prema čitanju i svojim čvrstim uvjerenjem u važnost čitanja. Važno je da roditelji i sami čitaju, imaju knjige kod kuće i vjeruju da je čitanje užitak i ugodna aktivnost [2].

Obitelji u kojima se čitanje cijeni imaju različite prakse i svaka ima posebno vrijeme posvećeno čitanju. Ako želimo da čitanje bude važan dio dana, najlakše je da čitanje postane dio djetetove dnevne rutine. U najmlađim godinama zajedničko čitanje posebno je važno jer nudi toplu atmosferu i tjelesnu bliskost. Djeca se osjećaju sigurno i ugodno dok čitaju. Kad djeca vide odrasle koji uživaju u čitanju, njihova će motivacija za čitanje također porasti. Također je važno da je dijete okruženo knjigama, da je čitanje povezano s emocionalno povoljnim iskustvima i da mu mi odrasli pristupamo s entuzijazmom u čitanju i učenju čitanja [1].

Unatoč tome što razni autori pišu o važnosti obiteljskog čitanja, u našoj školi primjećujemo da djeca polaze u osnovnu školu sa slabim interesom za čitanje. Znaju malo bajki, ne čitaju knjige svaki dan, posjećuju i lokalnu knjižnicu otprilike jednom mjesečno. Zato smo u školi odlučili intenzivno provoditi različite aktivnosti koje potiču samostalno čitanje i grupno čitanje u obitelji.

2.1. Čitateljska značka i pojet knjižnici

Čitalačka značka je slovenski kulturni pokret koji u Sloveniji postoji već 61 godinu. Različitim programima potiče se slovenska djeca, mladi i odrasli na čitanje. Tako već u 1. razredu osnovne škole djeca mogu položiti čitalačku značku ako pročitaju 3 knjige (bajke) i ispričaju njihovu rekonstrukciju te nauče 3 pjesme napamet. Ako polože čitalačku značku svih 9 godina osnovne škole, na kraju dobivaju i nagradu za knjigu. Do sada su djeca redovito polagala čitalačku značku, ali posljednjih godina primjećujemo da sve više djece ne polaže čitalačku značku (čak ni u 1. razredu). Zato ih ove godine posebno potičemo da roditeljima pošalju komplet pjesmica koje djeca mogu naučiti ili da učiteljima pomognemo odabrati prikladnu knjigu za svoje dijete u školskoj knjižnici. Svaki tjedan posjećujemo školsku knjižnicu. Zatim učenici posuđuju 2 knjige. Često imamo i sat čitanja s knjižničarkom, gdje nam ona pročita posebnu priču.

2.2. Čitateljska značka za roditelje i učitelje

I ove smo godine u školi organizirali čitalačku značku za roditelje i učitelje. Škola također potiče roditelje da pročitaju 5 knjiga po vlastitom izboru, a zatim ispune kratki online obrazac u koji upišu je li im se knjiga svidjela i mogu li je preporučiti drugima. Sama inicijativa u početku nije naišla na pozitivan odjek, jer je to samo još jedna stvar koja opterećuje roditelje. Nakon ohrabrenja i objašnjenja da se time stvara dobar popis kvalitetnih knjiga i daje pozitivan primjer našoj djeci, neki od njih već su se ohrabрили i počeli čitati. Zanimljivo je da ni učitelji ovu inicijativu nisu prihvatili s velikim oduševljenjem, ali su vrlo brzo shvatili da to neće biti pretežak zadatak.

2.3. Ruksak za čitanje

Jedna od aktivnosti kojom sustavno potičemo čitanje kod kuće je ruksak za čitanje. U razredu imamo ruksak s 3 knjige za djecu i 2 knjige za roditelje te bilježnicu u koju mogu crtati i pisati svoje dojmove o pročitanoj. Doznali smo i da mnogi roditelji imaju problema jer ne znaju čitati svojoj djeci. Pokazalo se da visokoobrazovani roditelji imaju dovoljno školskog znanja da svoju djecu uspješno pripreme za polazak u školu i potaknu ih na čitanje. U drugačijoj su situaciji roditelji koji su se kratko školovali, a dosta stečenog znanja već zaboravili. Roditelji moraju biti motivirani i spremni surađivati s vrtićem i školom i obrnuto ponuditi suradnju [4]. Budući da su neki roditelji vrlo jasno dali do znanja da ne žele ništa sa svojim djetetom u školi, roditeljima smo na roditeljskom sastanku predstavili ruksak za lektiru, a ujedno smo im predstavili i neke mogućnosti kako da čitaju sa svojom djecom.

U predškolskom i ranom školskom razdoblju učinkovito je čitanje koje potiče djetetov govor, a ujedno se izmjenjuju faza čitanja i faza razgovora uz ilustracije. Takvim će čitanjem djetetov govor postajati sve samostalniji i bogatiji. Potaknuli smo roditelje da čitaju sa svojim djetetom na različite načine. Mogu razgovarati uz slike, postavljati mu pitanja, davati povratne informacije, zajedno imenovati predmete na slikama, objašnjavati što se događa i obogaćivati djetetove jezične vještine. Čitanje može biti i poput igre, gdje odrasli namjerno mijenjaju neke podatke, a djeca moraju ispraviti tu „pogrešku u čitanju“. Čitanje se može odvijati na način da odrasla osoba čita, a dijete sluša ili obrnuto. Uloge čitatelja i slušatelja također se mogu zamijeniti. [3]

2.4. Stablo čitanja

Roditelji imaju vrlo važnu ulogu u oblikovanju djetetova stava prema knjigama. Što im više knjiga čitaju u prvim godinama života, to će njihov vokabular biti bogatiji [5]. Budući da smo mi učitelji toga svjesni, posebno smo poticali da djeca svakih tjedan dana zajedno s roditeljima pročitaju barem jednu knjigu. dan. U učionici smo na zidu imali veliki poster stabla s bijelim lišćem. Nakon što su učenici pročitali knjigu, roditelji su u bilježnicu upisali autora i naslov knjige, a učenik je mogao obojati jedan papirić. Učenici su vrlo ozbiljno shvatili "skupljanje ceduljica", a roditelji su rekli i da su se djeca sama sjetila da navečer žele pročitati drugu knjigu te se vrijeme čitanja u njihovim obiteljima povećalo.

2.5. Slavljenje rođendana

U razredu imamo praksu da rođendane ne slavimo uz slatkiše i hranu, nego pjevamo slavljeniku, napravimo svijeću, a onda nam slavljenik donese svoju omiljenu knjigu i zajedno je čitamo. Ako je dijete više verbalno, samo je ispričalo priču, inače ja čitam priču. Nakon čitanja učenici su uvijek govorili što im se sviđa u knjizi. Bilo je nevjerojatno promatrati koliko je slavljenicima bilo važno pokloniti svoju omiljenu knjigu drugima i koliko su bili sretni ako se knjiga svidjela i ostalim učenicima.

2.6. Deset minuta čitanja naglas dnevno

Kada smo krenuli sa sustavnim učenjem čitanja, učenici su svaki dan kod kuće imali zadatak čitati naglas različite listiće za lektiru koje su dobili po 10 minuta, dok su ih roditelji slušali. Vrlo je važno da učenici što više čitaju naglas, jer jedino tako možemo čuti ako se čita pravilno. Djeca su dobila kalendar na kojem su svaki dan bojali po jednu sličicu ako su kod kuće čitali naglas, a potpisivali su se i roditelji.

2.7. „NEKA“ knjiga

Na kraju školske godine svi su učenici donijeli po jednu knjigu koja im se najviše svidjela. Potom su je ukratko predstavili svojim razrednicima. Razrednici su mogli prelistati knjigu, vidjeti ilustracije, a onda smo glasovali i odabrali najbolju knjigu. Učenici su se jako potrudili da u školu donesu zanimljive knjige,

s posebnim ilustracijama, koje su jako privukle ostale. Na kraju smo ponovno pročitali najbolju knjigu, a ja sam od ostalih knjiga napravila popis i poslala ga roditeljima ako im treba ideja za dobru knjigu.

3. Zaključak

Čitanje djeci potiče njihov jezični i intelektualni razvoj te razvoj mašte, te obogaćuje njihov emocionalni život i vokabular, upoznajući ih s knjigom kao izvorom informacija i znanja. Čitanje također jača emocionalne veze između roditelja i djece, stoga je važno da roditelji čitaju svojoj djeci ne samo u predškolskom razdoblju, već i kada mogu sami čitati [6]. Sve gore navedene aktivnosti (osim čitateljske značke za roditelje) bile su dobro prihvaćene. Učinak aktivnosti pokazao se vrlo brzo, čak su i roditelji rekli da su se djeca sama sjetila čitati i željela su više čitati kod kuće. Kao škola možemo puno učiniti za poticanje čitanja kod naših učenika. Učinit ćemo još više ako uspijemo kulturi čitanja dati smisao i približiti je i njihovim obiteljima. Važno je shvatiti da malo dijete ne bira samo knjige, roditelji su ti koji biraju - odrasli su poput vrata koja na neki način omogućavaju njihovom djetetu da uđe u svijet knjiga. Upravo je zato važno poticati čitanje i kod djece i kod njihovih bližnjih.

4. Popis literature

- [1.]Bucik, N. (2003). Motivacija za branje. V: Beremo skupaj: priručnik za spodbujanje branja (str. 112–118). Ljubljana: Mladinska knjiga
- [2.]Baker, L., Scher, D., Mackler, K. (1997). Home and Family Influences on Motivations for Reading. Educational Psychologist. 32(2), 69-82. University of Maryland, Baltimore country
- [3.]Pečjak, S., Bucik, N., Gradišar, A., Peklaj, C., (2006). Bralna motivacija v šoli: merjenje in razvijanje. Ljubljana: Zavod Republike Slovenije za šolstvo.
- [4.]Knaflič, L., (2009). Branje za znanje in branje za zabavo: priručnik za spodbujanje družinske pismenosti. Družinska pismenost v predškolskem obdobju, (str. 7–17). Ljubljana: Andragoški center Slovenije.
- [5.]Čebular, Doroteja (2016): Spodbujanje branja besedil v prvem razredu. Magistrsko delo. Koper: UP PEF. 44.
- [6.]Jamnik, T., (2000). S knjigo v svet. Bralna značka v tretjem tisočletju: zbornik ob 40. obletnici bralne značke. Ljubljana: Z

